

TRONDHEIM KOMMUNE

Rådmannen

Rådmannens forslag til økonomiplan 2011-2014

Budsjett 2011

Budsjetthefte nr 1/2011

Innhold

1	Innstilling om skatte- og budsjettvedtak	10
2	Sammendrag av forslaget til økonomiplan og budsjett.....	11
2.1	Innledning	11
2.2	Status og utfordringer.....	11
2.3	Økonomiske rammebetingelser	14
2.4	Mål for budsjett og økonomiplanperioden	19
2.5	Realistisk budsjett?	19
3	Status, rammebetingelser, utfordringer og mål	21
3.1	Status	21
3.2	Rammebetingelser.....	28
3.3	Utfordringer	34
3.4	Mål	43
4	Kommunens inntekter og utgifter	47
4.1	Innledning/forutsetninger	47
4.2	Til overføring tjenesteområder.....	47
4.3	Til overføring drift	54
4.4	Saldering	59
5	Egenbetalinger, gebyrer og avgifter	61
5.1	Selvkostområdene	62
5.2	Oppvekst og utdanning.....	63
5.3	Helse og velferd	63
5.4	Illustrasjonsberegninger	63
6	Reglement	65
6.1	Reglement for finansforvaltning.....	65
7	Barnehager	68
7.1	Innledning.....	68
7.2	Status og utfordringer.....	68
7.3	Mål for tjenesteområdet	76
7.4	Økonomi – drift.....	78
7.5	Økonomi – Investeringer	81
8	Skoler	87
8.1	Innledning	87
8.2	Status og utfordringer.....	87
8.3	Mål for tjenesteområdet	95
8.4	Økonomi – drift.....	98
8.5	Økonomi – investeringer	100
9	Barne- og familietjenesten	105
9.1	Innledning	105
9.2	Status og utfordringer.....	105
9.3	Mål for tjenesteområdet	111
9.4	Økonomi - drift	112
9.5	Økonomi – investeringer	117
10	Forvaltningstjenester, helse og velferd.....	118
10.1	Innledning	118
10.2	NAV	119
10.3	Helse- og velferdskontor.....	121
10.4	Økonomi - drift	122

11	Oppfølgingstjenester, helse og velferd	126
11.1	Innledning	126
11.2	Oppfølgingstjenester.....	126
11.3	Voksenopplæring	127
11.4	Psykisk helse.....	128
11.5	Økonomi - drift.....	129
12	Botiltak og dagtilbud	131
12.1	Innledning	131
12.2	Botiltak	131
12.3	Dagtilbudstjenesten	132
12.4	Mål for tjenesteområdet.....	133
12.5	Økonomi - drift.....	134
13	Helse- og omsorgstjenester	136
13.1	Innledning	136
13.2	Status og utfordringer	136
13.3	Mål for tjenesteområdet.....	139
13.4	Økonomi - drift.....	141
13.5	Økonomi - investeringer	144
14	Flyktninger og innvandrere	149
14.1	Innledning	149
14.2	Status og utfordringer	149
14.3	Mål for tjenesteområdet.....	150
14.4	Økonomi - drift.....	151
15	Kultur	152
15.1	Innledning	152
15.2	Status og utfordringer	152
15.3	Mål for tjenesteområdet.....	155
15.4	Økonomi – drift	156
15.5	Økonomi – investeringer.....	159
16	Idrett, park og friluftsliv	161
16.1	Innledning	161
16.2	Status og utfordringer	161
16.3	Mål for tjenesteområdet.....	163
16.4	Økonomi - drift.....	163
16.5	Økonomi – investeringer.....	165
17	Næring og samfunn	167
17.1	Innledning	167
17.2	Status og utfordringer	167
17.3	Mål for tjenesteområdet.....	168
17.4	Økonomi – drift	169
18	Plan- og bygningstjenester	171
18.1	Plantjenester	171
18.2	Byggesakstjenester	173
18.3	Miljøpakke for transport	174
18.4	Kart- og oppmålingstjenester	176
18.5	Økonomi-drift.....	177
19	Miljø-, landbruks- og laboratorietjenester	179
19.1	Miljø- og landbrukstjenester.....	179
19.2	Analysetjenester	180
19.3	Økonomi- drift.....	181
19.4	Økonomi- investering.....	182

20	Tekniske tjenester.....	183
20.1	Omfang, status og utfordringer	183
20.2	Mål for tjenesteområdet	184
20.3	Økonomi – drift.....	185
20.4	Økonomi – investering.....	190
21	Eiendomstjenester	198
21.1	Innledning	198
21.2	Status	198
21.3	Utfordringer	199
21.4	Mål for tjenesteområdet	200
21.5	Økonomi – drift.....	201
21.6	Økonomi – investering.....	202
22	Bystyresekretariatet, folkevalgte, kontrollkomiteen og revisjonen.....	205
22.1	Økonomi Drift	205
23	Rådmannen og strategisk ledelse	206
23.1	Innledning	206
23.2	Status og utfordringer.....	206
23.3	Mål for tjenesteområdet	206
23.4	Økonomi - drift	206
24	Interne tjenester og andre tjenester under Rådmannen.....	208
24.1	Omfang, status og utfordringer	208
24.2	Felles for tjenesteområdet	210
24.3	Økonomi - drift	211
24.4	Økonomi – Investeringer	213
25	Foretak, IKS, AS, TKP og stiftelser	215
25.1	Innledning	215
25.2	Trondheim renholdsverk AS (eierandel 100 prosent)	215
25.3	Trondheim kino AS (eierandel 100 prosent).....	216
25.4	Olavshallen AS (eierandel 100 prosent).....	218
25.5	Leuthenhaven AS (eierandel 90 prosent)	218
25.6	Trondheim spektrum AS (eierandel 75 prosent)	219
25.7	Stavne arbeid og kompetanse KF	220
25.8	Trondheim parkering KF	220
25.9	Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS	221
25.10	Trondheim kommunale pensjonskasse	222
25.11	Pirbadet stiftelse	222
25.12	Svartlamoen boligstiftelse	222
25.13	Boligstiftelsen for trygdeboliger	223
25.14	Stiftelsen Skistua	223
26	Trondheim kommunes kraftfond	224
26.1	Innledning	224
26.2	Status og utfordringer.....	224
27	Investeringer, finansiering og bruk av avsetninger og fond.....	227
27.1	Innledning	227
27.2	Investeringsbudsjettet	227
27.3	Bykassefinansierte investeringer/lån	228
27.4	Selvfinansierende investeringer	229
27.5	Finansiering.....	230
27.6	Gjeldsutvikling.....	231
27.7	Låneopptak Husbanklån 2011 (startlån).....	231
28	Tilleggsbevilgninger og diverse bykasseutgifter	233

28.1	Tilleggsbevilgninger.....	233
28.2	Diverse bykasseutgifter.....	233
1	Vedlegg 1: Hovedoversikter og tallbudsjett.....	237
1.1	Hovedoversikt drift	237
1.2	Budsjettskjema 1A - Driftsbudsjettet.....	238
1.3	Budsjettskjema 1B – Driftsbudsjettet	238
1.4	Økonomisk oversikt – investering.....	239
1.5	Budsjettskjema 2A – investering.....	240
1.6	Rammer tjenestoområder.....	241
2	Vedlegg 2: Overføringer og tilskudd.....	246
2.1	Innledning	246
2.2	Oppvekst og utdanning	246
2.3	Helse og velferd	247
2.4	Byutvikling.....	249
2.5	Kultur/idrett	249
2.6	Næring.....	252
3	Vedlegg 3: Oversikt over nybygg og nyanlegg	253
3.1	Innledning	253
3.2	Skoler.....	254
3.3	Barnehager.....	254
3.4	Barne- og familietjenesten.....	255
3.5	Sykehjem og omsorgsboliger	255
3.6	Kultur og idrett.....	256
3.7	Kultur.....	257
3.8	Kirke og kirkegårder	257
3.9	Veg	257
3.10	Vann og avløp.....	258
3.11	bydrift.....	259
3.12	Boligforsyning.....	259
3.13	Næringsforsyning	260
3.14	Trondheim eiendom.....	261
3.15	Avfall og feiervesenet	262
3.16	Interne tjenester	262
3.17	Analysesenteret	263
3.18	Trondheim parkering	263
4	Vedlegg 4: Oversikt over lånefondet.....	264
5	Vedlegg 5: Avgiftsbalanse VARS budsjett 2011.....	265
6	Vedlegg 6: Oversikt over kostnadsendringer i økonomiplan 2011-2014	267
7	Vedlegg 7: Oversikt over tiltak i vedtatt økonomiplan	269
7.1	Innledning	269
7.2	Tidligere vedtatte tiltak.....	269
8	Vedlegg 8: KOSTRA-analyser	272
8.1	Innledning	272
8.2	Beregnet utgiftsbehov og beregnet utgiftskapasitet	272
8.3	Utviklingen i perioden 2007-2009.....	273
8.4	Trondheim sammenlignet med ASSS-kommunene	274
8.5	Sektoranalyser.....	275

Forord

Den 10. juni 2010 vedtok bystyret Kommuneplanens samfunnsdel 2009-2020. Ny kommuneplan gir oss en overordnet plan som forplikter til innsats for å løse de største utfordringene bysamfunnet står overfor fram mot 2020. Kommuneplanens samfunnsdel består av fire tverrsektorielle hovedmål:

1. I 2020 er Trondheim en internasjonalt anerkjent teknologi- og kunnskapsby
2. I 2020 er Trondheim en bærekraftig by, der det er lett å leve miljøvennlig
3. I 2020 er Trondheim en inkluderende og mangfoldig by
4. I 2020 er Trondheim kommune en aktiv samfunnsutvikler og attraktiv arbeidsgiver

I 2011 skal planen implementeres slik at vedtatte hovedmål, delmål og tilhørende strategier blir omsatt i konkret handling som bidrar til måloppnåelse. Dette fremgår konkret i ansvarsmatriser beskrevet i kapittel 3.4. Målene for det enkelte virksomhetsområdet kommer til uttrykk gjennom periodemål for 2011-2014, resultatmål for 2011 og tiltak.

Verdier og strategiske hovedgrep

Trondheim kommunes kjerneverdier er åpen, kompetent og modig. Disse kjerneverdiene skal sammen med kommunens etiske retningslinjer prege vår praksis og gjenspeiles i våre daglige handlinger.

Bystyret vedtok sammen med selve kommuneplanen seks strategiske hovedgrep som skal ligge til grunn for kommunens arbeid mot måloppnåelse.

Disse er:

Mestring – Samhandling, samarbeid og samordning - Medvirkning - Kommunikasjon - Ressursstyring – Kompetanseutvikling.

De strategiske grepene representerer vesentlige verktøy i løsningen av de fleste utfordringene og endringsbehov kommunen står overfor. Samtidig gir de uttrykk for et bevisst verdi- og veivalg i forhold til hvordan kommunen skal komme frem til løsning.

Stereke sammenheng mellom kommuneplan og økonomiplan (handlingsdel)

Kommuneloven pålegger kommunene å utarbeide en økonomiplan som et obligatorisk langtidsbudsjett gjeldende for fire år, som skal revideres årlig. I Plan- og bygningsloven fremgår at kommuneplanen skal ha en kortsiktig del, en handlingsdel, som angir hvordan planen skal følges opp de fire påfølgende år eller mer. Formålet er å sikre at det vi planlegger å gjøre av oppgaver og tiltak ligger innenfor kommunens økonomiske rammer for de fire neste budsjettårene. Økonomiplanen er et sentralt bindeledd mellom kommunens planverk og kommunens økonomiske situasjon.

Som det fremgår i loven kan økonomiplanen inngå i handlingsdelen. Det er opp til kommunene hvordan økonomiplanen og handlingsdelen integreres. Rådmannen har fra 2011 styrket sammenhengen mellom hovedmålene i kommuneplanen og målene i økonomiplan/budsjett. Med tettere kobling mellom planlagte oppgaver/tiltak og kommunens økonomiske handlingsevne er økonomiplanens troverdighet styrket. Fra 2011 utgjør økonomiplanen kommuneplanens handlingsdel.

Fortsatt stram økonomi

Trondheim kommune har i løpet av de siste to årene vært nødt til å gjennomføre flere tiltak for å redusere drifts- og investeringsrammene. Det er flere årsaker til dette innstrammingsbehovet, men hovedgrunnen er at kommunen gjennom flere år har hatt en sterkere vekst i driftsutgiftene enn i de frie inntektene. Dette skyldes dels et for høyt tjenesteproduksjonsnivå, og dels et høyt investeringsnivå med tilhørende sterk vekst i kapitalutgiftene.

Bystyret vedtok i forbindelse med behandlingen av sak 37/09, *Revidering av budsjett for 2009, og plan for inndekning av underskudd*, flere tiltak med sikte på at underskuddet fra 2008 skulle dekkes inn i løpet av 2009 og 2010. Regnskapet for 2009 og utviklingen så langt i år viser at de fleste enhetene har klart å tilpasse seg nye driftsrammer, og at de fleste innsparingstiltakene har hatt den ønskede effekten.

For å oppnå en varig balanse mellom løpende utgifter og inntekter er det nødvendig å videreføre innsparingstiltakene på drifts- og investeringssiden som ble etablert i 2009 og 2010, også for perioden 2011-2014.

Forslaget til statsbudsjett for 2011 gir ikke rom for å øke det kommunale tjenestetilbudet. Trondheim kommune må derfor i samsvar med tidligere vedtak gjennomføre tiltak for å holde balanse mellom inntekter og utgifter. Forventet befolkningsvekst vil legge beslag på det meste av inntektsveksten de kommende årene.

Kapitteloversikt

I kapittel 2 oppsummeres rådmannens forslag til budsjett for 2011 og økonomiplan 2011-2014. I kapitlet gis det en overordnet beskrivelse av kommunens økonomiske status, utfordringer og mål innenfor ulike områder. Videre gis det en omtale av tiltak for å få balanse mellom kommunens utgifter og inntekter.

I kapittel 3 gis det en nærmere beskrivelse av kommunens økonomiske situasjon og av tjenestetilbudet i kommunen. I dette kapitlet tas det også opp temaer som er retningsgivende for kommunens utvikling som arbeidsgiver, tjenesteprodusent og samfunnsaktør. Videre gis det en beskrivelse av rammebetingelser og utfordringer som kommunen står overfor. Avslutningsvis i dette kapitlet gis det en beskrivelse av mål for budsjett- og økonomiplanperioden.

I kapittel 4 foretas det en detaljert gjennomgang av de økonomiske forutsetningene, herunder hvordan inntekter og utgifter fordeler seg på ulike poster og hvilke konsekvenser forslaget til økonomisk opplegg gir. I kapittel 5 er det gitt en beskrivelse av endring i gebyrer og egenbetalinger i 2011. I kapittel 6 er det gitt en beskrivelse av endring i reglementer.

I de påfølgende kapitlene (kapittel 7-24) beskrives forslaget til drifts- og investeringsbudsjett og økonomiplan for de enkelte virksomhetsområdene.

Budsjettforslagene fra Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS, Trondheim Parkering KF, Stavne Gård KF, kontrollkomiteen og enhet for revisjon og resultatkontroll er ikke vedlagt dette dokumentet. Disse sendes frem for bystyret som egne saker fra virksomhetene selv. Rådmannen har gitt en generell omtale av aksjeselskap, foretak, stiftelser og interkommunale selskap hvor kommunen har vesentlige interesser i kapittel 25.

I kapittel 26 er det gitt en omtale av Trondheim kommunes kraftfond. Kapittel 27 omfatter investeringer, finansiering og bruk av avsetninger og fond. Kapittel 28 mtaler henholdsvis diverse bykasseutgifter og tilleggsbevilgninger.

Del 1

Sammendrag og perspektiver

1 Innstilling om skatte- og budsjettvedtak

Rådmannen foreslår at Bystyret forelegges følgende innstilling:

1 Skattevedtak 2011

- 1.1 For inntekts- og formueskatt skal høyeste tillatte skattesats legges til grunn. Eiendomsskatt utskrives med kroner 5,20 for hver kroner 1 000 av takstverdien på eiendommer.
- 1.2 Alle godkjente boligenheter innenfor sonegrensen for eiendomsskatt gis et bunnfradrag på kroner 500 000.

2 Budsjettvedtak 2011

- 2.1 Rådmannens forslag til budsjett for bykassen vedtas slik det går fram av det spesifiserte driftsbudsjett og investeringsbudsjett i budsjett- og økonomiplandokumentet.
- 2.2 Rådmannens budsjett for lånefondet vedtas.
- 2.3 Avgifter, gebyrer og kontingenter med videre vedtas slik det framgår av budsjett- og økonomiplandokumentet.
- 2.4 Nybygg og nyanlegg forutsettes finansiert i samsvar med oversikt i budsjett og økonomiplandokumentet, vedlegg 3.
- 2.5 Bystyret vedtar å ta opp lån i samsvar med rådmannens forslag til investerings- og finansieringsplan for 2011. Rådmannen gis fullmakt til å avtale nærmere lånetidspunkt og lånevilkår og til å inngå de nødvendige låneavtaler. Fullmakten gjelder også refinansiering av lån innenfor tidligere vedtatt nedbetalingstid.
- 2.6 Gjenstående løpetid for kommunens samlede gjeldsbyrde skal ikke overstige den veide levetiden for kommunens anleggsmidler ved årsskiftet.
- 2.7 Bystyret vedtar å ta opp startlån på inntil 180 millioner kroner til boligkjøp i 2011.
- 2.8 Bystyret vedtar å ta opp lån på inntil 60 millioner kroner for utlån til Trondheim Parkering KF. Renter og avdrag på dette lånet belastes Trondheim Parkering KF.
- 2.9 Ved hvert månedsoppgjør i inntektsåret og de fem første månedene i året etter inntektsåret skal det holdes tilbake en bestemt prosent av innbetalt forskuddstrekk og forskuddsskatt som margin. Slik margin blir stående på distriktets bankkonto for skatt. Marginen skal helt eller delvis nyttes til oppgjør med skatteyttere som får overskytende forskudd ved avregning foretatt før fordeling av gjenstående margin for vedkommende inntektsår foretas. Marginprosenten økes fra 8,0 prosent til 8,5 prosent.
- 2.10 Bystyret gir rådmannen fullmakt til å ta opp likviditetslån på inntil 300 millioner kroner i budsjetterminen 2011 dersom drifts- eller finansieringsmessige forhold skulle gjøre dette nødvendig.
- 2.11 Bystyret slutter seg til rådmannens forslag til økonomiplan, inkludert kommuneplanens handlingsdel.

Rådmannen i Trondheim, 27.10.2010

Elin Rognes Solbu

Carl-Jakob Midttun

2 Sammen drag av forslaget til økonomiplan og budsjett

2.1 Innledning

I dette kapitlet oppsummeres rådmannens forslag til økonomiplan og budsjett for 2011-2014. I punkt 2.2 gjøres det rede for status og utfordringer innenfor ulike områder. I punkt 2.3 gjøres det nærmere rede for de økonomiske rammebetingelsene, og de konsekvenser dette får for drifts- og investeringsbudsjettet i perioden 2011-2014. I punkt 2.4 gjøres det rede for de overordnede målsetningene for økonomiplanperioden. I punkt 2.5 foretas det en vurdering av hvor realistisk rådmannens forslag til budsjett og økonomiplan er.

2.2 Status og utfordringer

2.2.1 Økonomi

Trondheim kommune har i løpet av de siste to årene vært nødt til å gjennomføre flere tiltak for å redusere drifts- og investeringsrammene. Det er flere årsaker til dette innstrammingsbehovet, men hovedgrunnen er at kommunen gjennom flere år har hatt en sterkere vekst i driftsutgiftene enn i de frie inntektene. Dette skyldes dels et for høyt tjenesteproduksjonsnivå, og dels et høyt investeringsnivå, med tilhørende sterk vekst i kapitalutgiftene.

Bystyret vedtok i forbindelse med behandlingen av sak 37/09, *Revidering av budsjett for 2009, og plan for inndekning av underskudd*, flere tiltak med sikte på at underskuddet skulle dekkes inn i løpet av 2009 og 2010. Regnskapet for 2009 og utviklingen så langt i år viser at de fleste enhetene har klart å tilpasse seg nye driftsrammer, og at de fleste innsparingstiltakene har hatt den ønskede effekten.

For å oppnå en varig balanse mellom løpende utgifter og inntekter er det nødvendig å videreføre innsparingstiltakene på drifts- og investeringsiden som ble etablert i 2009 og 2010 for perioden 2011-2014.

Forslaget til statsbudsjett for 2011 gir ikke rom for å øke det kommunale tjenestetilbudet. Trondheim kommune må derfor i samsvar med tidligere vedtak gjennomføre tiltak for å holde balanse mellom inntekter og utgifter. Forventet befolkningsvekst vil legge beslag på det meste av inntektsveksten de kommende årene.

Trondheim kommune har hatt en sterk befolkningsvekst i de siste årene, og fra 2003 til 2010 økte folketallet med om lag 18 000 innbyggere, eller om lag 2 600 personer per år. Kommunen forventes i likhet med de øvrige storbyene å stå overfor en betydelig befolkningsvekst også i årene framover. Rådmannen anslår at Trondheim vil vokse med 16 500 personer eller om lag 9,5 prosent fram mot 2015 eller. Dette tilsvarer en vekst på 2 700 personer per år.

Befolkningsvekst er positivt for kommunen. Samtidig medfører befolkningsveksten økt press på det kommunale tjenestetilbudet og boligmarkedet. Beregninger som rådmannen har foretatt indikerer at befolkningsutviklingen alene vil medføre en økning i kommunens driftsutgifter på 78 millioner kroner i 2011. Fra 2011 til 2014 anslås befolkningsutviklingen alene å øke driftsutgiftene med 281 millioner kroner. Befolkningsvekst fører også til et press på investeringsbudsjettet. Veksten i 1-5 åringer medfører for eksempel at det vil være et betydelig press på barnehagekapasiteten i årene fremover.

I forslaget til økonomiplan 2011-2014 er tjenesteområdene gitt full kompensasjon for merutgifter som følger av befolkningsutviklingen. Rådmannen foreslår at kommunen i 2011 bosetter 210

flyktninger og inntil 15 enslige mindreårige flyktninger. Økt bosetting betyr et press på det kommunale tjenestetilbudet, men samtidig gir en bosetting på 225 flyktninger kommunen økte statlige tilskudd.

I økonomiplan 2010-2013 skrev rådmannen at det kunne være aktuelt å foreslå en økning av eiendomsskatten med for eksempel ½ promillepoeng eller om lag 35 millioner kroner, for å styrke budsjettet til ulike infrastrukturtiltak. Rådmannen har ikke foreslått en slik økning i dette forslaget til økonomiplan, men har lagt til grunn at eiendomsskatten økes med 0,1 promillepoeng per år i perioden 2012-2014 for å opprettholde realverdien av eiendomsskatteinntektene.

Beregninger viser at vi per i dag nedbetaler gjeld noe raskere enn bystyrets vedtatte prinsipp om minimumsavdrag tilsier. En fullstendig tilpasning mellom avdragstid og avskrivningstid vil gi et begrenset økonomisk handlingsrom. Rådmannen har ikke disponert dette potensialet, men ser også at dette naturlig kan koples til behovet for økte midler til vedlikehold/infrastrukturtiltak.

Bystyret har vedtatt ny husleiemodell, og det ble anslått at denne ville gi en innsparing på om lag 30 millioner kroner fullt implementert. Da ny husleiemodell ennå ikke er iverksatt og det er noe usikkerhet om innsparingspotensialet, har rådmannen ikke lagt inn noen effekt av dette i forslaget til budsjett og økonomiplan.

2.2.2 Det kommunale tjenestetilbudet

Analyser som Kommunenes sentralforbund (KS) har foretatt viser at Trondheim hadde høy ressursbruk på kommunale tjenester, både sammenlignet med landsgjennomsnittet og sammenlignet med andre storbykommuner i perioden 2006-2008. Høy ressursbruk i denne perioden resulterte i at kommunen bygde opp et omfattende tjenestetilbud. Analysene viser videre at ressursbruken fra og med 2009 er redusert sammenlignet med andre storbykommuner, og at det ved utgangen av 2009 var samsvar mellom kommunens forbruk og tilgang på ressurser.

Kommunen er nå i en situasjon hvor det ikke er rom for å øke drifts- og investeringsrammene. Dette fører til press på det kommunale tjenestetilbudet. Innsparingstiltakene som ble vedtatt ved behandlingen av økonomiplan for 2009-2012, revidert budsjett for 2009 og økonomiplan 2010-2013 videreføres i forslaget til økonomiplan 2011-2014. I forhold til vedtatt økonomiplan for 2010-2013 er det ingen større endringer i rammene til tjenesteområdene i 2011.

Rådmannen har i arbeidet med utformingen av økonomiplan 2011-2014 vært opptatt av å opprettholde dekningsgrad og kvalitet på de fleste tjenesteområdene, og i hovedsak er dette målet nådd, men det har også vært nødvendig å foreslå tiltak som kan gi negative konsekvenser for tjenestetilbudet.

Det er gitt en nærmere beskrivelse av det kommunale tjenestetilbudet i kapitlene 7-24 og i vedlegg 8.

Nedenfor blir vesentlige forhold i rådmannens forslag til budsjett 2011 og økonomiplan 2011-2014 for tjenesteområdene gjennomgått.

Oppvekst og utdanning

Det vil være to felles hovedfokus for oppvekst og utdanning:

- *Å øke barn og unges læring* fra barnehagealder og over i videregående skole vil ha et særlig fokus. I den første fireårsperioden vil forbedringsområdet være flerspråklige barn og unges læringsutbytte.
 - *Å øke familiestøtte og foreldresamarbeid* er det andre fokuset i det langsiktige arbeidet. I den kommende fireårsperioden er det behov for å prioritere psykisk helsearbeid slik at de barna som lever i familier med rus og psykiske vansker sikres god utvikling.
-

Budsjettrammene til tjenesteområdene innenfor oppvekst og utdanning tilsier at omfang og kvalitet på tjenestetilbudet i hovedsak kan holdes på samme nivå som i 2010. Innenfor skole har det imidlertid vært nødvendig å foreslå en ytterligere tilpasning mellom aktivitet og økonomisk ramme ved å foreta en mindre reduksjon i bemanningen.

Helse og velferd

Framtidens utfordringer handler hovedsakelig om at antall eldre øker i forhold til den yrkesaktive delen av befolkningen, at den medisinske utvikling fører til flere yngre brukere med komplekse tilstander og at andrelinjetjenesten reduserer oppholdstiden i sykehus og overfører stadig nye oppgaver til kommunen. Eldreplanen og Handlingsplan for helse- og velferdstjenester for befolkningen mellom 18 – 67 år, beskriver kommunens strategier for helse- og velferdstjenestens samlede oppgaver og utfordringer.

Den faktiske økningen i antall eldre har de siste årene vært større enn prognosene som er lagt til grunn i de siste års økonomiplaner. I økonomiplanen for 2011-2014 er prognosene justert opp. Det er først og fremst utviklingen i antall over 90 år som gir økonomiske konsekvenser, da vi vet fra erfaringstall at 40-45 prosent i denne aldersgruppen har behov for en eller annen form for heldøgns omsorgstilbud.

Budsjettrammen til helse og omsorgstjenestene (hjemmetjenester, helse og velferdssentra, helsehus og helsetjenester utenfor institusjon) økes som følge av befolkningsveksten og innfasingen av eldreplanen. I økonomiplan 2011-2014 er det nå lagt opp til etablering av flere heldøgns omsorgsplasser enn i foregående plan for å opprettholde dekningsgraden. Det er usikkerhet knyttet til om foreslåtte utbyggingsplaner vil gi tilfredsstillende dekningsgrad i hele perioden.

Kultur, idrett, park og friluftsliv, næring og samfunn

De største utfordringene innen kulturområdet er i planperioden knyttet til oppfølging av *Handlingsprogram for kunst 2010-2013*, *Handlingsprogram kultur 2010- 2013* og kommunens bevilgninger til drift av byens kirker.

Budsjettrammen til kulturområdet foreslås tilnærmet på samme nivå som i 2010. Kommunens tilskudd til drift av kirkene er foreslått økt med en million kroner i 2011 og 2012.

Budsjettrammen til idrett, park og friluftsliv har en liten økning i 2011 i forhold til 2010, og rammene er omtrent på samme nivå gjennom hele perioden. Budsjettet for 2011 sikrer driften av ny ishall på Leangen, helårsdrift av Rosenborghallen, drift av Ranheim idrettshall og midler til kjøp av halltid. I 2014 er det lagt inn en økning i budsjettrammene til helårsdrift av ny idrettshall på Spongdal.

Budsjettrammen til næring og samfunn er i planperioden på samme nivå som i 2010. I planperioden er en av de store utfordringene knyttet til å implementere og forankre *Kommuneplanens samfunnsdel 2009 – 2020* i kommunens virksomheter, og få til en god samhandling med byens innbyggere og andre sentrale aktører i realiseringen av planen. Å implementere *strategisk næringsplan for Trondheimsregionen 2010-2020* vil også representere et viktig arbeid i planperioden.

Byutvikling

Det antas en fortsatt årlig vekst i Trondheim kommunes folketall på opp mot to prosent. Sammen med overordnede målsetninger og strategier for klima og energi, fortetting og transport og kapasitet og vedlikeholdsstandard på kommunens tekniske infrastruktur, gir dette byutviklingsområdet store utfordringer i 2011 og kommende økonomiplanperiode.

I forbindelse med budsjettbehandlingen 10. desember 2009 ba bystyret om en vurdering av effektiviseringstiltak og organisering av de tekniske tjenester. Gjennomførte utredninger viser at det er et effektiviseringspotensial gjennom bedre økonomi- og ressursstyring innenfor området. Gjennom bedre innkjøpsrutiner, ressursstyring og maskinforvaltning legger rådmannen til grunn at

man i perioden frem til 2013 greier å effektivisere bystyrets effektiviseringskrav på til sammen åtte millioner kroner innenfor delen av tekniske tjenester som i hovedsak er finansiert av bykassemidler. Innenfor VARFS¹-området kan bedre ressursstyring, investeringsbeslutninger og prosjektstyring bidra til kostnadseffektivisering.

Vedlikeholdsetterslepet for det kommunale vegnettet er beregnet til 178 millioner kroner for definert minimumsstandard. For fullgod standard er ressursbehovet 500-600 millioner kroner. I tillegg kommer vedlikeholdsetterslep på kommunale bygninger, parker og grøntanlegg og idrettsanlegg. Det er i dette forslaget til budsjett og økonomiplan ikke funnet rom for å frigjøre midler til inndekning av vedlikeholdsetterslepet.

Budsjettrammene til tjenesteområdene innenfor byutvikling som i hovedsak finansieres av bykassemidler, opprettholdes i store trekk på samme nivå som i 2010. Det foreslås betydelige endringer i gebyrene for kommunaltekniske tjenester fra 2010 til 2011.

2.3 Økonomiske rammebetingelser

2.3.1 Innledning

I dette punktet gjøres det nærmere rede for kommunens økonomiske rammebetingelser i perioden 2011-2014, og for rådmannens forslag til saldering av budsjett- og økonomiplan. Det er gitt en mer utfyllende omtale av de økonomiske rammebetingelsene i kapittel 4.

Som leseveiledning til tabellene i nedenfor understrekes at positive tall viser at kommunen får økte utgifter eller reduserte inntekter, mens negative tall motsatt betyr at kommunen får reduserte utgifter eller økte inntekter.

2.3.2 Midler til fordeling på driftsområdene

Tabell 2.1 viser midler til fordeling på driftsområdene i perioden 2011-2014.. I forhold til opprinnelig budsjett for 2010 vil det være en økning i rammene til driftsområdene i 2011-2014.

Tabell 2.1 Endring i midler til fordeling på driftsområdene i forhold til revidert budsjett for 2009.
Tall i millioner kroner

	2011	2012	2013	2014
Frie disponible inntekter	-797,8	-917,5	-1 059,9	-1 195,7
Netto finansinntekter/utgifter	81,3	106,3	146,6	164,1
Netto avsetninger	-149,5	-157,0	-155,0	-142,0
Overføringer til investeringsregnskapet	30,3	112,7	161,1	44,2
Til fordeling drift	-835,7	-855,6	-907,2	-1 129,4

Frie disponible inntekter

Frie inntekter slik de er definert i Tabell 2.1 består av rammetilskudd, skatt på inntekt og formue, eiendomsskatt og andre generelle statstilskudd.

Sum skatt og rammeoverføring øker med 1 367 millioner kroner. Hovedårsaken til denne veksten er innlemming av de tidligere øremerkede midlene til barnehagene i rammetilskuddet, anslagsvis 1 200 millioner kroner. I tillegg inngår flere andre tilskudd nå i rammetilskuddet. Det generelle statstilskuddet reduseres med 560 millioner kroner, noe som har sammenheng med innlemming av øremerkede tilskudd i rammetilskuddet.

Den reelle veksten utgjør om lag 79 millioner kroner. Dette skal dekke økte driftskostnader som følge av befolkningsvekst, økte kapitalkostnader, økte pensjonskostnader og annen kostnadsvekst i

¹ VARFS=Vann, avløp, renovasjon, feiing og slam

tjenesteproduksjonen. Fra og med 2012 foreslås en årlig økning i eiendomsskatten på 0,1 promillepoeng for ikke å svekke realverdien av disse inntektene fremover. Volumeffektene vil imidlertid gi en viss inntektsøkning i perioden.

Netto finansinntekter/utgifter

Netto finansinntekter/utgifter omfatter renteinntekter og utbytte, renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter og avdrag på lån.

Kommunens netto kapitalinntekter/utgifter vil øke med 81 millioner kroner i 2011. Hovedårsaken til dette er redusert krav til avkastning fra kraftfondet. I tillegg øker kapitalkostnadene noe. I planperioden er den årlige økningen på om lag 30-40 millioner kroner

Netto avsetninger

Kommunens netto avsetninger reduseres med 150 millioner kroner i 2011. Dette skyldes følgende forhold:

- Ingen dekning underskudd fra 2008, 135 millioner kroner
- Netto økning VARFS-området, 10 millioner kroner
- Avsetning buffer/bruk av disposisjonsfond, 25 millioner kroner

Overføring til investeringsregnskapet

Overføring til investeringsregnskapet omfatter midler fra driftsbudsjettet som skal dekke utgifter og avsetninger i investeringsbudsjettet.

Det er budsjettert med en avsetning på 2,5 prosent for å opprettholde realverdien til kraftfondet, noe som tilsvarer 141 millioner kroner.

Rådmannen vektlegger å gjøre kommunens tjenestetilbud minst mulig avhengig av tilfeldige svingninger i de globale finansmarkeder. I budsjettet er det derfor i tråd med bystyrets føringer lagt opp til at inntil ett prosentpoeng (om lag 60 millioner kroner) av avkastningen fra kraftfondet skal benyttes som egenkapital for å finansiere investeringer. Det legges opp til at man når dette målet gradvis, og at man i 2011 setter av 10 millioner kroner, økende til 60 millioner kroner i 2014.

I 2011 kan kommunen benytte 60 prosent av midler fra momskompensasjonsordningen på investeringer til å finansiere driftsformål. Denne andelen reduseres med 20 prosentpoeng hvert år frem til 2014, fra 2014 er det ikke anledning til å benytte disse midlene til å finansiere drift. Disse midlene vil dermed fra 2014 i sin helhet bidra til å finansiere investeringer. Dette gir en økning av overføringen til investeringer på 21 millioner kroner, noe som medfører et tilsvarende strammere driftsopplegg.

Til fordeling drift

Som Tabell 2.2 viser er det store beløp som kan overføres til tjenesteproduksjonen. Imidlertid er hele 678,8 millioner kroner rene oppgaveendringer som ikke medfører endring i tjenesteproduksjonen.

Tabell 2.2 Korrigert endring til fordeling drift. Tall i millioner kroner

	2011	2012	2013	2014
Til fordeling drift	-835,7	-855,6	-907,2	-1 129,4
Korrigert for oppgaveendringer/tekniske føringer	678,8	678,8	678,8	835,1
Reell endring til fordeling drift	-157,7	-177,6	-229,2	-295,1

2.3.3 Endring i driftsutgifter og inntekter

Driftskostnadene på tjenesteområdene antas å øke med 894,4 millioner kroner i 2011. Beløpet øker i planperioden. Mesteparten av dette har sammenheng med endring i tekniske føringer og oppgaveendringer som beskrevet i Tabell 2.3. Videre er mye av økningen knyttet til videreføring av

den vedtatte økonomiplanen for 2010-2013. I 2011 medfører dette økte kostnader på 73,6 millioner kroner, økende til 198,7 millioner kroner i 2014. Rådmannen baserer alltid sitt budsjettforslag på gjeldende økonomiplan, og bruker denne som grunnlag for neste økonomiplan. Alle endringer som omtales, og som må vedtas, er derfor endring i forhold til den vedtatte økonomiplanen 2010-2013.

I tillegg til konsekvensjusteringene medfører følgende faktorer endring i kommunens driftsutgifter og inntekter i perioden 2011-2014:

- En del av kommunens investeringer skal ikke belaste bykassens økonomi, men finansieres av gebyrer og refusjoner. Dette gjelder hovedsakelig investeringer som foretas på VARFS-området. I tillegg gjelder dette investeringer fra Trondheim parkering og i boliger som skal finansieres av husleie. I 2011 vil det som følge av lav rente totalt sett bli overført 7,1 millioner kroner mindre enn det man tidligere forventet. Renta forventes å stige i planperioden, slik at overføringene etter 2011 forventes å øke.
- Revideringer av vedtak i forbindelse med behandling av 1. tertialrapport gir 7,5 millioner kroner i merutgifter.
- Nye tiltak/endringer i utgifter medfører økning i kommunens utgifter på 41,2 millioner kroner i 2011. Hovedårsaken til dette er knyttet til flyktninger. Videre foreslås det økninger til styrkning av brannordningen, sykehjemmet Vistamar, samhandlingsreformen, reduksjon i effektiviseringskrav på tekniske tjenester, i tillegg til en rekke mindre poster.
- Rådmannen har lagt inn oppdaterte befolkningsprognoser i modellen som beregner de økonomiske konsekvensene av befolkningsvekst. I tillegg er modellen endret på en rekke områder. Dette gir en økning i kostnadene knyttet til befolkningsvekst på 21 millioner kroner i 2011, økende til 154 millioner kroner i 2014.
- Endring i pensjonskostnader og merkostnader knyttet til lønns- og prisøkning medfører 23,3 millioner kroner i økte kostnader. Dette beløpet øker til 65,3 millioner kroner i 2014.
- Inntektsreduksjoner i overordnede inntekter utgjør 43 millioner kroner i 2011. Dette gjelder inntekter fra Trondheim parkering, momskompensasjonsinntekter og inntekter fra ressurskrevende tjenester.
- I regjeringens forslag til statsbudsjett innlemmes tidligere øremerkede tilskudd til barnehager og til kvalifiseringsprogrammet. Regjeringen foreslår også å utvide kommunenes ansvar i forhold til fysioterapitjenesten og kriesentra. Til sammen utgjør dette økninger i tjenesteområdenes nettorammer på 678 millioner kroner. Kommunene får kompensasjon for merutgiftene i statsbudsjettet. I tillegg implementeres regelverksendringen knyttet til hvordan momskompensasjonsinntektene fra investeringene kan føres.

Tabell 2.3 Endring i netto driftsutgifter i forhold til revidert budsjett for 2010. Tall i millioner kroner

	2011	2012	2013	2014
Refusjon kapitalutgifter selvkostområder	7,1	-25,9	-51,7	-66,3
Konsekvens av økonomiplan 2010-2013	73,6	128,8	205,4	198,7
Revidert budsjett/tertrialrapport	7,5	7,5	7,5	7,5
Nye tiltak	42,0	41,8	42,2	41,9
Endret kostnad befolkningsvekst/forvaltning, drift, vedlikehold	20,9	49,9	78,4	154,2
Effekter av statsbudsjettet	678,8	678,8	678,8	835,1
Inntekts-/kostnadsendringer uten økt tjenesteproduksjon	64,6	57,2	53,8	87,3
Sum	894,4	938,0	1 014,3	1 258,3,0

2.3.4 Handlingsrom 2011-2014

Ved å sammenstille endringen i driftsmidler til fordeling på tjenesteområdene (Tabell 2.1) med de anslåtte utgiftsendringene (Tabell 2.3), får man et bilde på kommunens handlingsrom i perioden 2011-2014. Tabell 2.4 viser at det er en ubalanse mellom inntekts- og utgiftsrammene i hele

økonomiplanperioden. I Tabell 2.5 gjøres det rede for rådmannens forslag til saldering av økonomiplanen for 2011-2014.

Tabell 2.4 Handlingsrom i perioden 2011-2014. Tall i millioner kroner

	2011	2012	2013	2014
Til overføring tjenesteområder	-835,7	-855,6	-907,2	-1 129,4
Kostnadsendringer tjenesteområder	894,4	938,0	1 014,3	1 258,3
Salderingsproblem	58,7	82,4	107,1	128,9

2.3.5 Saldering

Tabell 2.5 Saldering av økonomiplan 2011-2014. Tall i millioner kroner

	2011	2012	2013	2014
Salderingsproblem	58,7	82,4	107,1	128,9
<u>Salderingsforslag:</u>				
Reduksjon i tjenesteområdenes rammer	-30,7	-32,4	-35,1	-34,9
Feriepenger av sykepenger	-6,0	-6,0	-6,0	-6,0
Generell effektivisering, 0,3 prosent	-22,0	-44,0	-66,0	-88,0
Sum	0	0	0	0

Rådmannen har i arbeidet med årets budsjett og økonomiplan så langt som mulig forsøkt å skjerme tjenesteområdene for direkte innstramminger, men dette har ikke fullt ut vært mulig. Reduksjonen på tjenesteområdene i dette forslaget til budsjett og økonomiplan er vesentlig mindre omfattende sett i forhold til de tilpasninger som er gjennomført i de foregående årene. Det er innarbeidet en reduksjon på fem millioner kroner i perioden 2011-2014 som følge av vedtatt økonomiplan for 2010-2013, slik at samlet innstramming utgjør 35 millioner kroner i 2011. Dette utgjør om lag 0,4 prosent av kommunens driftsutgifter.

Kommunens refusjonsinntekter for sykefravær har økt betydelig de siste årene. Det blir også refundert for feriepenger ved sykefravær. Anslaget på refusjon knyttet til feriepenger har vært nøkternt vurdert, og rådmannen foreslår derfor å øke anslaget i tråd med regnskapsført inntekt i 2009. At rådmannen ikke forutsetter ytterligere vekst i denne inntekten utover 2011, er konsistent med at det jobbes aktivt og målrettet for fortsatt nedgang i sykefraværet.

Det generelle effektiviseringskravet på 0,3 prosent av driftsutgiftene medfører en anslått besparelse på 22 millioner kroner. Denne innsparingen vil øke med 22 millioner kroner hvert år i planperioden. Effektiviseringskravet gjennomføres ved at rådmannen ikke legger inn kompensasjon for lønnsglidning, som er anslått til 0,3 prosent. Prisstigningen for kjøp av varer og tjenester kompenseres ikke fullt ut, og er redusert med 0,5 prosentpoeng. Den lønns- og prisveksten som enhetene kompenseres for er dermed noe lavere enn anslaget i statsbudsjettet. Konkret er den kommunale deflatoren² som legges til grunn, 2,4 prosent mot 2,8 prosent i statsbudsjettet. Den enkelte enhet må tilpasse seg disse rammebetingelsene lokalt, ved årlig effektivisering av driften.

Med dette forslaget for budsjett og økonomiplan 2011-2014 mener rådmannen at kommunen har et utgiftsnivå som er tilpasset kommunens langsiktige inntekter.

Forslaget innebærer at:

- Driftsøkonomiens avhengighet av avkastningen i kraftfondet reduseres ytterligere i planperioden
- Avhengigheten av høyt investeringsvolum/høye overføringer fra momskompensasjonsinntektene fra investeringer blir mindre, og opphører fra og med 2014

² Kommunal deflator er et veid gjennomsnitt mellom forventet pris- og lønnsstigning

- Budsjettet er basert på et realistisk rentenivå
- Pensjonskostnadene er realistisk budsjettet
- Kapitalkostnadene tilpasses inntektene
- Tjenesteområdene har rammer som er tilpasset den faktiske aktiviteten og kostnader for befolkningsvekst

Disse forholdene betyr at rådmannen vurderer budsjettforslaget som robust og et godt virkemiddel for å styre kommunens økonomi på en forsvarlig måte i planperioden. Det forholdet som anses mest usikkert er avsetningen til neste års lønnsoppgjør, som er basert på statens forutsetninger og kan virke noe lavt.

2.3.6 Investeringer

Handlingsregel

Grunnlaget for å fastsette investeringsrammen bør være bykassens evne til å håndtere gjelden som investeringene genererer. I tråd med bystyrets vedtak viderefører rådmannen regelen om at kapitalkostnadene ikke skal utgjøre mer enn 10 prosent av de frie inntektene, jamfør nærmere omtale i kapittel 4.

Rådmannens forslag til investeringsramme

Rådmannens forslag til investeringsbudsjett for perioden 2011-2014 har en samlet ramme på 5,2 milliarder kroner. Dette er innenfor handlingsregelen som bystyret har vedtatt. Tabell 2.6 viser rådmannens forslag til investeringsrammer fordelt på ulike tjenesteområder. Det gis en kort omtale av noen av prosjektene under tabellen. For en utfyllende omtale vises det til omtale under det enkelte tjenesteområde (kapittel 7- 24). Konsekvensene av investeringene er innarbeidet i kapitalutgiftene beskrevet i kapittel 4.

Tabell 2.6 Rådmannens forslag til investeringsbudsjett. Tall i millioner kroner

Område	Sum 2011-				
	2011	2012	2013	2014	2014
IT-tjenester	30,2	28,7	29,1	25,5	113,5
Post, arkiv, grafisk senter	0,3	0,3	0,3	0,3	1,2
Skole	70,0	230,0	265,0	230,0	795,0
Barnehager	194,0	160,0	195,0	140,0	689,0
Barne- og familietjenesten	10,0	10,0	5,0	5,0	30,0
Sykehjem og omsorgsboliger etc.	220,0	196,0	206,0	164,0	786,0
Kultur	6,8	7,6	8,7	7,7	30,8
Idrett, park og friluftsliv	26,7	8,1	12,4	17,4	64,6
Kirker og kirkegårder	41,5	24,0	24,0	21,5	111,0
Veger	24,9	20,1	20,1	15,1	80,2
Vann	141,9	184,0	187,4	130,2	643,5
Avløp	114,9	154,6	143,5	115,1	528,1
Avfall	42,0	25,0	20,0	15,0	102,0
Boligforsyning	50,2	36,6	33,5	32,6	152,9
Næringsforsyning	159,7	102,5	86,0	83,0	431,2
Bydrift	5,0	5,0	5,0	5,0	20,0
Feietjenester	0,7	0,6	0,7	0,6	2,6
Oppgradering boliger	15,0	15,0	12,0	12,0	54,0
ENØK	0,0	6,0	0,0	0,0	6,0
Oppgradering sykehjem og omsorgsboliger	4,0	4,0	5,0	5,0	18,0
Miljøtiltak og oppgradering skoler	7,0	6,0	7,0	7,0	27,0
Miljøtiltak og oppgradering barnehager	3,0	3,0	3,0	3,0	12,0

Nye brannstasjoner ³	0,0	140,0	95,5	130,0	365,5
Diverse investeringer eiendomsforvaltning	12,1	11,0	6,0	6,0	35,1
Analysesenteret	2,0	2,0	2,0	2,0	8,0
Trondheim parkering KF	60,0	40,0	20,0	0,0	120,0
Sum investeringer	1 241,9	1 420,1	1 392,2	1 173,0	5 227,2
Bykassefinansierte investeringer	700,3	889,4	917,9	779,8	3 287,4
Selvfinansierte investeringer	541,6	530,7	474,3	393,2	1 939,8
Sum investeringer	1 241,9	1 420,1	1 392,2	1 173,0	5 227,2

2.4 Mål for budsjett og økonomiplanperioden

Kommunens overordnede mål er nedfelt i kommuneplanens samfunnsdel, som ble vedtatt av bystyret 10. juni 2010. Overordnede mål og delmål i kommuneplanens samfunnsdel har dannet grunnlaget for utarbeidelsen av periode- og resultatmålene for virksomhetene. Det henvises til kapittel 3.4 for beskrivelse av målene i kommuneplanens samfunnsdel, og til kapitlene om virksomhetene i del to for beskrivelse av periode- og resultatmål.

I forbindelse med behandlingen av budsjett 2010 og økonomiplan 2010-2013 ble det vedtatt en målsetting om å begrense veksten i kommunens kapitalutgifter. Det ble satt et konkret mål om at kapitalutgiftene ikke skulle overstige 10 prosent av kommunens frie inntekter. Tilsvarende målsetting er lagt til grunn i dette forslaget til budsjett og økonomiplan. Den vedtatte målsettingen om en mer bærekraftig balanse mellom inntekter og utgifter, ved redusert bruk av avkastningen fra kraftfondet til drift, er også videreført i dette forslaget til budsjett og økonomiplan.

2.5 Realistisk budsjett?

Det overordnede målet for arbeidet med forslaget til økonomiplan og budsjett for 2011-2014 har vært å videreføre et nivå på drifts- og investeringsutgiftene som er bærekraftig over tid.

Mye av grunnlaget for økonomiplanen for 2011-2014 ble lagt i forbindelse med revideringen av budsjettet for 2009 og økonomiplan 2010-2013. Da ble det vedtatt flere konkrete tiltak for å få økonomien i balanse. Utviklingen i 2009, og så lang i 2010, viser at de fleste innsparingstiltakene har hatt den ønskede effekten. Rådmannen mener at forslaget til økonomiplan og budsjett for 2011-2014 etablerer et nivå på drifts- og investeringsutgiftene som er bærekraftig over tid. Vedtatte finansielle mål bidrar til at usikkerheten i inntektsanslagene reduseres.

Rådmannens vurdering er at forslaget til økonomiplan og budsjett er realistisk. Likevel vil rådmannen understreke at budsjettet inneholder usikkerhetsmomenter:

På inntektssiden:

- Vi har budsjettert med en høyere vekst i de frie inntektene enn det som er signalisert i statsbudsjettet. Det har sammenheng med at vi har lagt til grunn at Trondheim får en skattevekst som er ett prosentpoeng høyere enn landsgjennomsnittet.
- Vi har budsjettert med en realavkastning fra kraftfondet på 2,5 prosent. Dette anslaget er usikkert, på grunn av usikkerhet knyttet til utviklingen i finansmarkedet.

På utgiftssiden:

- Det er knyttet usikkerhet til budsjettoplegget for barnehagesektoren. Usikkerheten er først og fremst knyttet til prognosene for barnetallsutvikling, faktisk etterspørsel og de økonomiske konsekvensene av ny tilskuddsmodell for private barnehager.

³ Det er tidligere bevilget 144,5 millioner kroner til brannstasjoner. Det forventes at dette benyttes i 2011. Samlet kostnad for brannstasjonene forventes å bli 510 millioner kroner.

- Investeringsprosjektene er budsjettert med en kostnadsramme hvor anslag på fremtidig prisstigning er innkalkulert i anslagene, men det vil alltid være usikkerhet forbundet med anslag på fremtidig kostnadsutvikling.
- Det er forutsatt at lønns- og prisveksten ikke overstiger den kommunale deflatoren⁴ som ble lagt til grunn i statsbudsjettet. Det forholdet som anses mest usikkert er avsetningen til lønnsoppgjøret i 2011, som er basert på statens forutsetninger og kan virke noe lavt.

Ut over de rent konkrete og i hovedsak kortsiktige forholdene som er nevnt ovenfor, er det på litt lengre sikt usikkerhet om implementering og konsekvenser av samhandlingsreformen, og om det foreslåtte opplegget for å oppnå tilfredsstillende dekningsgrad innen heldøgns omsorg vil holde.

Rådmannens samlede vurdering er at forslaget til budsjett er realistisk, og at forslaget til budsjett og økonomiplan etablerer et nivå på drifts- og investeringsutgiftene som er konsistent med de fremtidige inntektsforutsetningene.

⁴ Kommunal deflator er et veid gjennomsnitt mellom forventet pris- og lønnsstigning

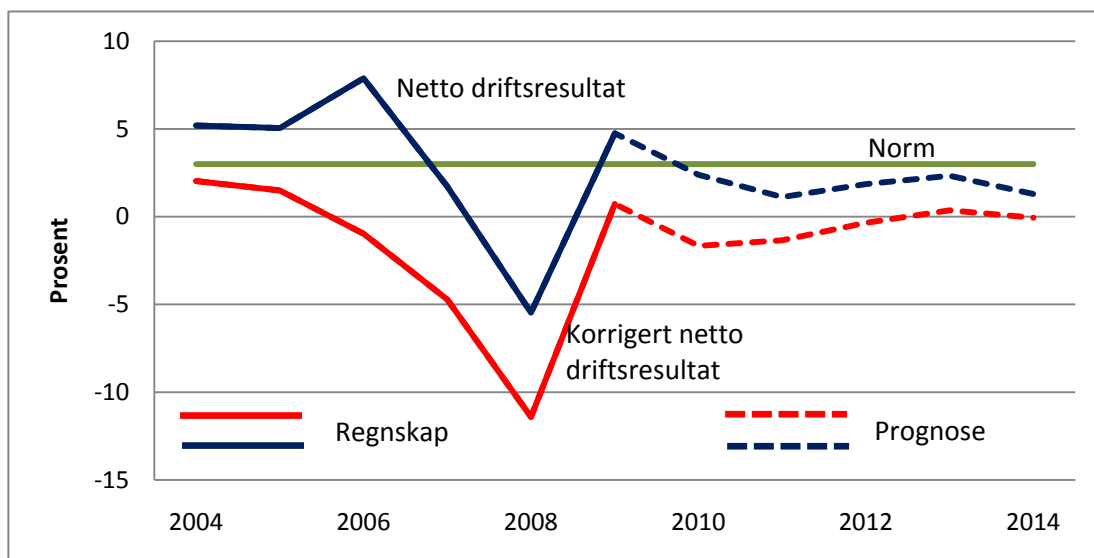
3 Status, rammebetingelser, utfordringer og mål

3.1 Status

3.1.1 Økonomi

Trondheim kommune har i løpet av de siste to årene vært nødt til å gjennomføre flere tiltak for å redusere drifts- og investeringsrammene. Det er flere årsaker til dette innstrammingsbehovet, men hovedgrunnen er at kommunen gjennom flere år har hatt en sterkere vekst i driftsutgiftene enn i de frie inntektene. Dette skyldes dels et høyt tjenesteproduksjonsnivå, og dels et høyt investeringsnivå, med tilhørende sterk vekst i kapitalutgiftene.

Bystyret vedtok i forbindelse med behandlingen av sak 37/09, *Revidering av budsjett for 2009, og plan for inndekning av underskudd*, flere tiltak med sikte på at underskuddet fra 2008 skulle dekkes inn i løpet av 2009 og 2010. Utviklingen i 2009 og så langt i år viser at de fleste enhetene har klart å tilpasse seg nye driftsrammer, og at de fleste innsparingstiltakene har hatt den ønskede effekten. Kommunens økonomiske utvikling er vist i Figur 3-1 nedenfor, illustrert ved hvordan netto driftsresultat⁵ som andel av driftsinntektene har utviklet seg.

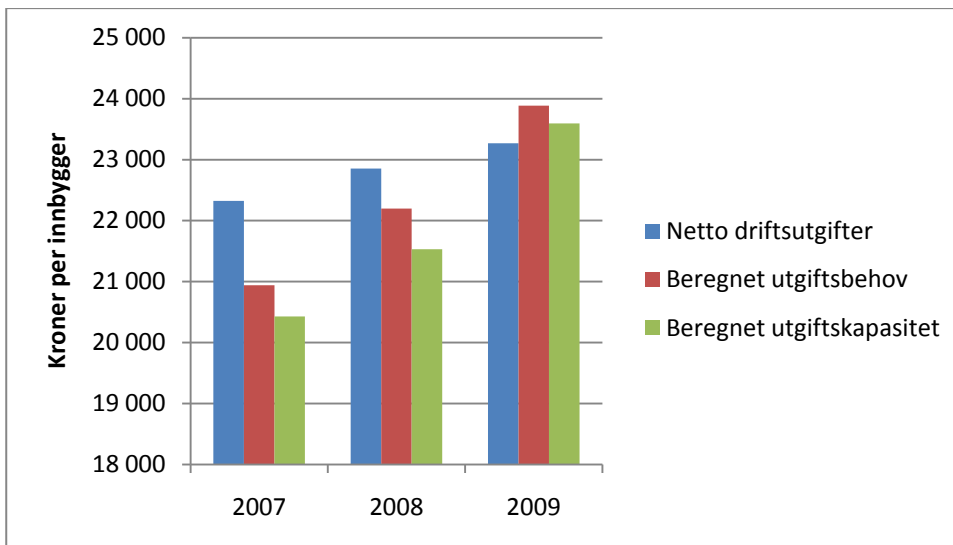
Figur 3-1 Netto driftsresultat som prosentandel av driftsinntektene, regnskap 2004-2009, prognose 2010-2014

Figur 3-1 viser at det regnskapsførte netto driftsresultatet ble sterkt forbedret i 2009 i forhold til de foregående år, og at netto driftsresultatet for 2009 kom over "normen" på tre prosent. At netto driftsresultat målt som andel av driftsinntektene over tid bør ligge på minimum tre prosent, er anbefalt med grunnlag i studier⁶ om sammenhengen mellom kommunenes årlige forbruk av realverdier og kravet om formuesbevaring. Det er grunn til å presisere at dette kun er en generell anbefaling. Det korrigerte netto driftsresultatet ble også svakt positivt i 2009, og indikerer at kommunens reelle økonomiske handlingsrom er begrenset i forhold til hva som er anbefalt for å opprettholde verdien av kommunens samlede aktiva. Figuren viser videre at det økonomiske

⁵ Netto driftsresultatet uttrykker hvor mye kommunen har igjen til avsetninger og nedbetaling av eventuelt tidligere merforbruk etter at alle driftsutgifter er dekket. Korrigert netto driftsresultat er netto driftsresultat minus bundne avsetninger, mva-refusjon for investeringer og premieavvik.

⁶ Se Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi, [rapport november 2007](#).

opplegget rådmannen foreslår i denne økonomiplanen opprettholder balanse i økonomien, men bidrar i begrenset grad til å utvide handlingsrommet. Figur 3-2 viser tilpasningen som er gjennomført ved å belyse forholdet mellom faktisk ressursbruk, utgiftsbehov og utgiftskapasitet⁷ for noen tjenestemråder.

Figur 3-2 Netto driftsutgifter, utgiftsbehov og utgiftskapasitet til grunnskole, helse- og sosialtjenester og administrasjon i perioden 2007-2009. Tall i kroner per innbygger

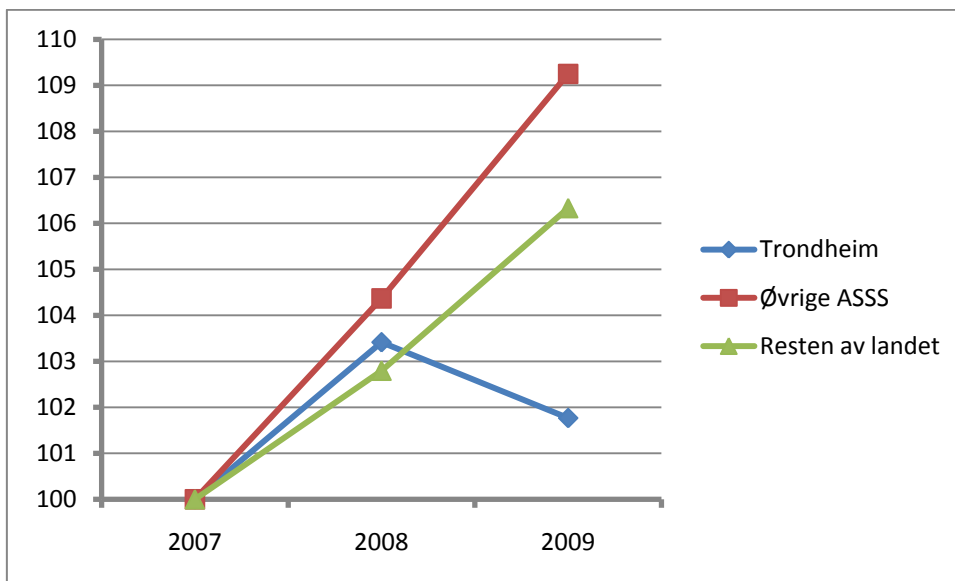
Figur 3-2 viser at Trondheim i 2007 og 2008 hadde en ressursbruk som var svært høy, både i forhold til kommunens beregnede utgiftsbehov og i forhold til kommunens beregnede utgiftskapasitet.

Den betydelige innstramningen som ble gjennomført i 2009 synliggjøres i Figur 3-2. Trondheim kommune hadde i 2009 en samlet ressursbruk på grunnskole, helse og sosialtjenester og administrasjon som både var svakt lavere enn kommunens beregnede utgiftsbehov (-617 kroner per innbygger, eller om lag 104 millioner kroner) og kommunens beregnede utgiftskapasitet (-325 kroner per innbygger eller om lag 55 millioner kroner). Ressursbruken i Trondheim kommune i 2009 var dermed lavere enn den gjennomsnittlige ressursbruken på landsbasis. Av figuren over indikeres det at kommunen hadde noe lavere ressursbruk i forhold til inntektsnivået (beregnet utgiftskapasitet). Lav ressursbruk i forhold til inntektsnivået var helt nødvendig i 2009 for at kommunen skulle klare å nedbetale det regnskapsmessige merforbruket fra 2008. Man må tilbake til 2004 for å finne det forrige året hvor det var noenlunde balanse mellom kommunens ressursbruk og utgiftskapasitet. Det er gjort nærmere rede for kommunens ressursbruk på ulike tjenester i 2009 i vedlegg 8 i rådmannens forslag til økonomiplan for 2011-2014.

Kommunens aktivitet er arbeidsintensiv og lønnsutgiftene utgjør derfor den største utgiftsfaktoren. I Figur 3-3 er utviklingen i lønnsutgiftene sammenlignet med de andre ASSS⁸-kommunene og resten av landets kommuner or de to siste årene.

⁷ *Beregnet utgiftsbehov* sier noe om hvilken ressursbruk Trondheim må ha på grunnskole, helse- og sosialtjenester og administrasjon for å ha et tjenestetilbud som er om lag på linje landsgjennomsnittet. *Beregnet utgiftskapasitet* sier noe om hvilken ressursbruk kommunen "har råd til å ha", basert på nivået på kommunens frie inntekter.

⁸ ASSS-kommunene består av de ti største kommunene i landet; Fredrikstad, Bærum, Oslo, Drammen, Kristiansand, Sandnes, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø.

Figur 3-3 Vekst i lønnsutgiftene (eksklusive sosiale utgifter). Faste priser. Indeks 2007=100

Kilde: ASSS, hovedrapport 2009

Figur 3-3 viser at den reelle lønnsutgiftsveksten i ASSS-kommunene var noe høyere enn i kommunene i resten av landet i både 2008 og 2009. I ASSS-kommunene utenom Oslo økte lønnsutgiftene med 8,4 prosent i 2009. De reelle lønnsutgiftene falt i Trondheim i 2009, noe som betyr at det var en nedgang i årsverksinnsatsen fra 2008 til 2009. Dette er konsistent med de aktivitetsreduksjoner som ble vedtatt og iverksatt i 2009. Reduksjonen i årsverksinnsatsen må også ses i sammenheng med det arbeidet som er gjort innenfor DIA (det interne arbeidsmarkedet) i denne perioden. Resultatet understøtter at håndteringen av overtallighet og nedbemanning har fungert etter sin hensikt.

Den økonomiske gjennomgangen etter andre tertial i 2010, jamfør sak F 281/10, viser at regnskapet for 2010 antas å avlegges i balanse.

Prognosen for løpende utgifter og inntekter viser imidlertid en negativ ubalanse på knapt 39 millioner kroner. De vesentlige årsakene til ubalansen er at årets lønnsoppgjør ble vesentlig dyrere enn forutsatt i budsjettet, forventning om lavere renteinntekter fra bykassens likvide beholdning og lavere overføring fra Trondheim parkering KF.

Tjenesteområdene forventes samlet sett å gå i balanse ved årets slutt. Barne- og familietjenestene og tjenester til personer med nedsatt funksjonsevne forventer et merforbruk, men dette veies opp av anslått mindreforbruk innen barnehagetjenester og forvaltningstjenester helse og velferd.

Forventet ubalanse mellom de løpende utgifter og inntekter må ses i sammenheng med det som er avsatt i budsjett 2010 til å møte uforutsette generelle merutgifter eller mindreinntekter. Relevante forhold i denne sammenhengen er avsatt buffer på 19,7 millioner kroner, og vedtaket ved behandlingen av første tertialrapport 2010 om å avsette 109 millioner kroner til disposisjonsfond. Rådmannen mener også det er relevant å foreslå at en svikt i overføringen fra Trondheim parkering KF dekkes av foretakets eget disposisjonsfond.

Ut fra rådmannens vurdering viser tallene etter andre tertial i år at kommunens økonomi er i tilfredsstillende balanse, og at dette i sterk grad skyldes god økonomi- og aktivitetsstyring i de tjenesteytende virksomhetene.

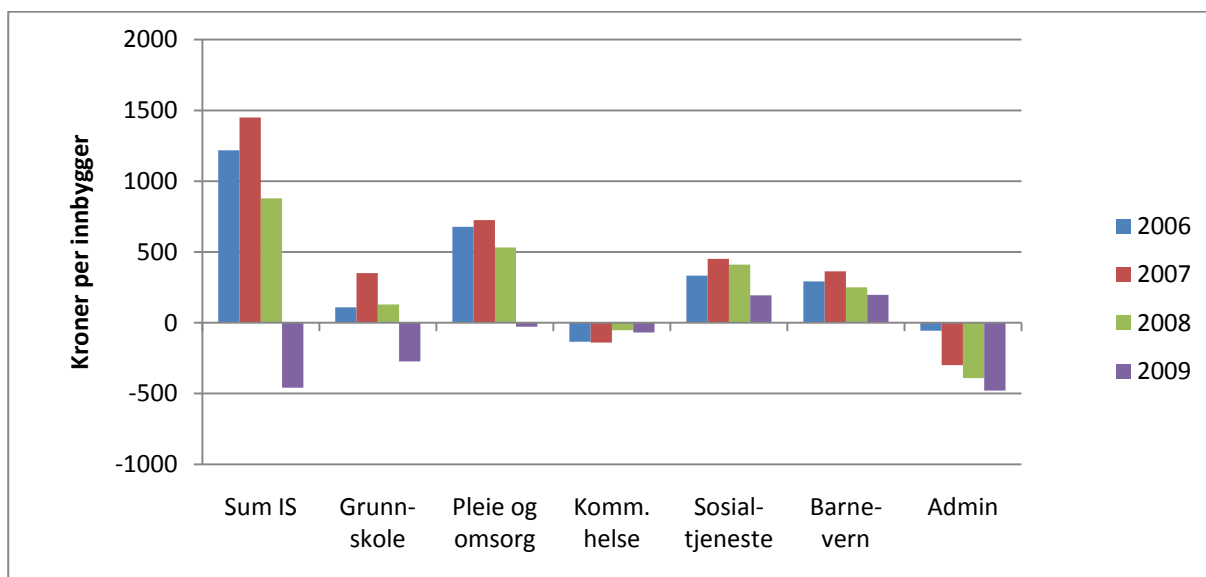
3.1.2 Tjenestetilbudet

Trondheim kommune er medlem av storbynettverket ASSS. Dette nettverket utarbeider hvert år rapporter som inneholder analyser og sammenligninger av kommunenes inntekter, hvordan ressursene prioriteres og hvordan tjenestetilbudet er i forhold til utgiftsbehovet. Dette arbeidet har pågått siden KOSTRA⁹ ble iverksatt i 2001. De innrapporterte tallenes pålitelighet har utviklet seg positivt i løpet av disse årene, og analysene er stadig blitt forbedret for å gi relevant informasjon om hvordan kommunene tilpasser seg den økonomiske situasjonen og innbyggernes behov.

I Figur 3-4 sammenliknes netto driftsutgifter per innbygger i Trondheim med landsgjennomsnittet for de sektorer som omfattes av inntektssystemet (grunnskole, helse og sosialtjenester og administrasjon). Tallene er korrigert for forskjeller i utgiftsbehov, private/statlige skoler, minoritetsspråklige elever, pensjonsinnskudd og arbeidsgiveravgift. Dersom Trondheim har høyere utgifter per innbygger enn landsgjennomsnittet innenfor en sektor, indikerer dette at Trondheim har bedre tjenestetilbud enn landsgjennomsnittet innenfor denne sektoren og vice versa.

Figur 3-4 viser at Trondheim kommunes samlede netto driftsutgifter til sektorene innenfor inntektssystemet i 2009 var om lag 460 kroner lavere per innbygger enn landsgjennomsnittet, korrigert for forskjeller i beregnet utgiftsbehov. Dette tilsvarer et lavere forbruk i forhold til landsgjennomsnittet på 77 millioner kroner, noe som tilsvarer 1,9 prosent av kommunens samlede netto driftsutgifter til disse sektorene.

Trondheims netto driftsutgifter til sektorene innenfor inntektssystemet gikk kraftig ned i forhold til landsgjennomsnittet i 2009. Beløpsmessig kom nedgangen hovedsakelig innenfor pleie og omsorg, grunnskole og sosialtjenesten. Også i 2008 gikk Trondheims netto driftsutgifter ned i forhold til landsgjennomsnittet.

Figur 3-4 Netto driftsutgifter eksklusive avskrivninger. Avvik fra landsgjennomsnitt korrigert for forskjeller i beregnet utgiftsbehov, statlige/private skoler, minoritetsspråklige elever, pensjonsinnskudd og arbeidsgiveravgift. Kroner per innbygger. 2006-2009

Kilde: ASSS, kommunerapport 2009

Det er innenfor sosialtjeneste og barnevern at netto driftsutgifter var høyest i forhold til beregnet utgiftsbehov. Barnevernet hadde i 2009 et merforbruk i forhold til landsgjennomsnittet på om lag 200 kroner per innbygger. Dette tilsvarer 33 millioner kroner eller 17,4 prosent av området netto

⁹ KOSTRA=Kommune-Stat-Rapportering

driftsutgifter. Beregnet utgiftsbehov for barnevernet i Trondheim var på om lag 1 100 kroner per innbygger. Sosialtjenesten hadde i 2009 et merforbruk i forhold til landsgjennomsnittet på om lag 190 kroner per innbygger. Dette tilsvarte 32 millioner kroner eller 8,3 prosent av områdetts netto driftsutgifter. Beregnet utgiftsbehov for sosialtjenesten i Trondheim var på om lag 2 300 kroner per innbygger.

Trondheim hadde lavest netto driftsutgifter i forhold til landsgjennomsnittet innenfor administrasjon. Administrasjon hadde i 2009 et mindreforbruk i forhold til landsgjennomsnittet på om lag 480 kroner per innbygger, noe som tilsvarte 80 millioner kroner eller 17,7 prosent av de administrative netto driftsutgifter i Trondheim kommune. Beregnet utgiftsbehov for Trondheim var på om lag 2 700 kroner per innbygger.

Grunnskolen hadde i 2009 et mindreforbruk i forhold til landsgjennomsnittet på om lag 270 kroner per innbygger, noe som tilsvarte 46 millioner kroner eller 3,8 prosent av de samlede netto driftsutgifter til grunnskole i Trondheim. Beregnet utgiftsbehov for grunnskolen i Trondheim var på om lag 7 200 kroner per innbygger. Netto driftsutgifter til pleie og omsorg var i 2009 om lag som for landsgjennomsnittet. Pleie og omsorg hadde i 2009 et mindreforbruk i forhold til landsgjennomsnittet på 28 kroner per innbygger, noe som tilsvarte fem millioner kroner eller 0,3 prosent av områdetts netto driftsutgifter. Beregnet utgiftsbehov for pleie og omsorg i Trondheim var på om lag 8 800 kroner per innbygger.

Når det gjelder de sektorene som ikke omfattes av inntektssystemet viser KOSTRA-tall for 2009 at Trondheim totalt sett hadde lavere netto driftsutgifter per innbygger enn landsgjennomsnittet.

Trondheim hadde i 2009 høyest netto driftsutgifter i forhold til landsgjennomsnittet innenfor VAR(vann, avløp og renovasjon) og næringsformål. Kommunen hadde imidlertid lavest netto driftsutgifter i forhold til landsgjennomsnittet innenfor samferdselsformål og barnehager. Trondheim hadde en klar nedgang i netto driftsutgifter i sektorene utenfor inntektssystemet fra 2008 til 2009.

Det henvises til vedlegg 8 for ytterligere analyser av hvordan tjenestetilbudet i Trondheim har utviklet seg i forhold til de andre storbykommunene, og del 2 for mer detaljert beskrivelse av de enkelte tjenesteområder.

3.1.3 Arbeidsgiverpolitikk

Trondheim kommunes arbeidsgiverpolitikk 2010 – 2015 ble vedtatt av bystyret 28. januar 2010. Målet for arbeidsgiverpolitikken er at Trondheim kommune skal være en attraktiv arbeidsgiver. De største arbeidsgiverpolitiske utfordringene fram mot 2020 er:

- Kommunens evne til utvikling og nyskaping
- Kommunens tilgang på og forvaltning av egen arbeidskraft

For å løse disse utfordringene prioriterte bystyret følgende hovedområder:

- *Ledelse.* Å være leder i kommunal virksomhet er krevende. Gjennom aktiv og bevisst rekruttering, lederutvikling og gode støttetjenester skal det legges til rette for god utøvelse av lederrollen
- *Kompetanse.* Kommunens arbeidsstyrke har høy kompetanse. Denne må brukes, vedlikeholdes og videreutvikles
- *Arbeidsmiljø og nærvær.* Ledere, arbeidsmiljøgrupper og den enkelte medarbeider har i sine ulike roller et felles ansvar for å sikre utvikling og opprettholdelse av gode arbeidsmiljø
- *Likestilling og mangfold.* Trondheim kommune skal være en mangfoldig arbeidsplass og arbeidsstokken skal gjenspeile befolkningssammensetningen i kommunen
- *Rekruttering og omstilling.* Trondheim kommune må være en fleksibel organisasjon som klarer å tilpasse seg de mange endringene et moderne arbeidsliv preges av

Å omsette disse strategiene til praktisk handling har det vært arbeidet mye med i 2010, og arbeidet vil fortsette i hele økonomiplanperioden.

Arbeidet med sykefravær og reduksjon av antall medarbeidere uten fast tjenesteplassering har også preget arbeidet i 2010.

Sykefraværet har vist en nedgang i løpet av 2010 sammenlignet med 2009, men Trondheim kommune har fortsatt et høyt sykefravær sammenlignet med andre store bykommuner. Årsakene til sykefraværet er sammensatte, og mange forhold er med og påvirker nærvær og fravær. Arbeidet med å redusere sykefraværet er forankret i prosjektet "Langtidsfrisk Trondheim" og lederavtalen for både 2010 og 2011. Innsatsen rettes spesielt mot helse og velferd, barnehager og miljøservice (renhold), i tillegg til andre enheter med størst potensial for forbedring. Gravide arbeidstakere, ansatte med muskel- og skjelettlidelser og psykiske lidelser er også målgrupper. Lederavtalen har hatt fokus på arbeidet med nærvær på enheten, og alle enheter skal formulere egne mål for å redusere sykefraværet.

Innenfor flere tjenesteområder har det vært nødvendig å redusere bemanningen, blant annet som følge av behovet for å tilpasse kommunens aktivitet til strammere økonomiske rammebetingelser. Etableringen av "Det interne arbeidsmarkedet" (DIA) er et sentralt tiltak for å løse omstilling og overtallighet i kommunen. Formålet er å formidle fast ansatte til ny stilling og/eller ny tjenesteplassering. Antall ansatte i DIA uten fast tjenesteplassering var 314 ved utgangen av 2009. Ved utgangen av andre tertial 2010 er antallet redusert med 103 personer, til 211. Denne reduksjonen er i tråd med resultatmålet for DIA i 2010. DIA er ikke en statisk størrelse. Til og med andre tertial 2010 har 429 ansatte vært innom DIA. 218 av disse (tilsvarende 139 årsverk) er formidlet til ny fast stilling. I løpet av 2010 har avgangen av ansatte fra DIA vært større enn tilgangen. Dette er etter rådmannens vurdering meget positivt. Alle ansatte som er omfattet av DIA og som mottar lønn, utfører sin arbeidsplikt.

3.1.4 Samfunnsaktør

Foruten de store oppgavene innen tjenesteproduksjon og forvaltning har Trondheim kommune en rolle som samfunnsutvikler. Dette arbeidet er forankret i kommuneplanens samfunnsdel, felles fylkesplan og strategisk næringsplan for Trondheimsregionen. Rådmannen har en aktiv rolle innen overordnet plan- og strategiutvikling, i samarbeid med byens næringsliv og andre organisasjoner, universitetet, høyskoler og forskningsmiljøene, regionale og nasjonale myndigheter, nabokommunene og andre. Lokal samfunnsutvikling handler om planlegging, stedsutvikling, næringsutvikling og miljø i videste forstand, og strekker seg ut over kommunens lovpålagte tjenester. Arbeidet har i mange tilfeller internasjonale perspektiver, og er nært knyttet til politiske prosesser.

Trondheim samarbeider regionalt på flere arenaer - i byregionen gjennom *Trondheimsregionen – samarbeid for utvikling*, i landsdelen gjennom *Trøndelagsrådet*, *Byer i Midt-Norge* og *KS*, og nasjonalt gjennom *KS* og flere storbynettverk. *Felles fylkesplan 2009-2012* følges opp gjennom årlige samhandlingsprogram. Formannskapet har i 2010 vedtatt at Trondheim skal delta i arbeidet med en ny regional planstrategi, som skal vedtas av nytt bystyre etter valget 2011.

Samarbeidet i byregionen er vesentlig styrket gjennom felles arbeid med interkommunal arealplan (IKAP) og strategisk næringsplan, begge vedtatt i 2010. Ti kommuner og fylkeskommunen er nå medlemmer i Trondheimsregionen. Det er ansatt daglig leder, prosjektleder for strategisk næringsplan, prosjektleder for IKAP og kommunikasjonsrådgiver på deltid. *Næringsrådet* er etablert med representanter for næringsliv, FoU, kommunene og Sør-Trøndelag fylkeskommune på ledernivå.

Gjennom deltagelse i regionale og nasjonale programmer styrker Trondheim sin posisjon som rollemodell for konkurransedyktige og bærekraftige areal- og transportløsninger. Målsetningene om fortetting med kvalitet og miljøeffektiv arealbruk er videreført gjennom oppstart av flere kommunedelplaner og med rullering av kommuneplanenes arealdel som nå er igangsatt. Trondheim kommune deltar i Miljøverndepartementets program "Framtidens byer", hvor utvikling av en klimanøytral bydel på Brøset inngår. Planverksteder og parallelle oppdrag vil bli gjennomført etter

vedtatt planprogram. Kommuneplanens samfunnsdel har et levende bysentrum som sentralt mål. For at Midtbyen skal beholde sin posisjon som regionens handels- og kultursentrum, er det startet arbeid for bedre beslutningsgrunnlag knyttet til lokalisering av handel og konsekvensvurdering av ulike alternativ. Sammen med næringslivet og som en del av Framtidens byer, gjennomføres også et prosjekt for å styrke samarbeidet for god miljømessig og økonomisk vital utvikling av sentrum.

I samarbeidet med Statens Vegvesen og Sør-Trøndelag Fylkeskommune i Miljøpakken, er kommunen godt i gang med realiseringen av målsetningene innen framkommelighet for kollektivtransporten og økt andel av reisende som benytter kollektivtransport, sykler eller går. Biltrafikken er redusert over bomsnittene, mens kollektivtrafikken har økt. På denne måten reduseres også utslippene fra transport. Undersøkelser tyder på at strategien i Miljøpakken er i henhold til innbyggernes preferanser for hva som skal til for å bruke Midtbyen; 21 prosent av de spurte oppgir godt butikkutvalg, service- og kulturtilbud som viktigste kriterium, 27 prosent oppgir godt kollektivtilbud, billigere buss eller bedre tilrettelegging for sykkel, mens 24 prosent oppgir flere og billigere parkeringsplasser eller mindre bompenger som viktigste kriterium.

Bystyret vedtok i januar 2010 *Internasjonal strategi* for Trondheim kommune. Vedtaket er fulgt opp med et handlingsprogram, vedtatt av formannskapet. Bystyret behandler høsten 2010 sak om vennsbyer og andre samarbeidsbyer. Flere europeiske byer viser økende interesse for Trondheim. Det er etablert et internasjonalt forum for å samordne internasjonal aktivitet, bestående av utdanningsinstitusjonene, Innovasjon Norge, Trondheim handelskammer med flere.

Vedtakene om ny *Strategisk næringsplan for Trondheimsregionen 2010-20* danner plattformen for de 10 samarbeidende kommuner, fylkeskommunen og Fylkesmannen, næringsliv og FoU-institusjoner om felles tiltak innen næringsrettet arbeid. Utfordringen er å øke verdiskapingen i Trondheimsregionen slik at den tilsvarer regionens andel av landets befolkning. Dette legger sterke føringer for hele økonomiplanperioden. *Næringsrådet* styrer den årlige ressursinnsatsen gjennom en prosjektorganisering og et sekretariat, på bakgrunn av rammer fastsatt i et årlig handlingsprogram. Næringsrådet rapporterer til *Trondheimsregionen*.

Service til etablerere av næringsvirksomhet og service innen turisme/reiseliv utføres gjennom Trondheim kommunes avtaleforhold med eksterne samarbeidende enheter. Kommunen har i flere år deltatt i utviklingsprosjekt for å utvikle en inkubator for nye bedrifter innen kulturnæringene. Fra 2011 vil kommunens bistand ved etablering av virksomheter innen kulturnæring bli tettere koblet til annet næringsrettet arbeid. Kommunens rolle vil være å bidra med formidling av kontakt til SIVA og andre, og eventuelt yte noe tilskudd til nye bedrifter i en avgrenset fase.

Arbeidet for å befeste og utvikle Trondheim som Norges mest foretrukne studie- og forskningsby fortsetter i tett samarbeid med byens FoU-miljø, og gjennom nordiske nettverk som *SØT* og *Nordic City Network*. Arbeidet for å utvikle studiebyen Trondheim foregår innen rammene av *StudiebyEN* og *Handlingsprogram for helhetlig studentpolitikk*. Nyopprettede *Trondheim helseklynge* har i 2010 ansatt prosjektleder. *Strategisk samarbeidsforum for kunnskapsbyen* har i sitt første år fokusert på politisk arbeid overfor nasjonale myndigheter. Saker om FoU-infrastruktur og forskningsinnsatser er meldt til statsbudsjettet.

Våren 2010 etablerte Trondheim kommune et fast dialogforum for helhetlig campus- og byutvikling med NTNU, HiST og flere. Hovedfokus er en byutvikling som tilrettelegger for disse institusjonene i bydelene Kalvskinnet-Elgeseter og Øya-Gløshaugen.

Energi- og klimahandlingsplanen ble vedtatt i juni 2010 og er et solid fundament for virkeliggjøring av strategier og mål på dette området. Formålet med energi- og klimahandlingsplanen er å identifisere og foreslå tiltak som fører til redusert energibruk, økt energiomlegging og reduserte utslipp av klimagasser i Trondheim. Kommunens eiendomstjenester samarbeider med brukerne av kommunale bygg om å redusere energiforbruket, både gjennom tekniske tiltak og holdningsskapende arbeid.

Energi- og klimahandlingsplanen omfatter både pågående og nye tiltak. Realisering og oppfølging krever ressursinnsats både i kommunale budsjetter og fra mange øvrige private og offentlige aktører som har medansvar for en mer bærekraftig utvikling.

Som en viktig samfunnsaktør må Trondheim kommune ta sitt miljøansvar på alvor. Å "feie for egen dør" er et viktig påvirkningstiltak for resten av bysamfunnet. Som den første større bykommunen i Norden, ble Trondheim kommune miljøsertifisert etter ISO 14001 – standard for miljøledelse i 2006. Kommunens miljøledelse skal for planperioden 2011-2014 være med på å sikre at miljøbelastning av egen drift blir stadig mindre, gjennom økt kunnskap og miljøbevissthet blant kommunale ledere og ansatte, næringslivet og beslutningstakere. Konkretiserte miljømål framkommer i forpliktende lederavtaler inngått mellom rådmannen og den enkelte enhetsleder.

3.2 Rammebetingelser

3.2.1 Statsbudsjettet for 2011

I regjeringens forslag til statsbudsjett for 2011 er det lagt opp til en realvekst i kommunenes inntekter på om lag 5,2 milliarder kroner regnet ut fra anslått inntektsnivå i 2010 i revidert nasjonalbudsjett. De frie inntektene til kommunene utgjør 2,6 milliarder kroner av veksten og 1,5 milliarder kroner gjelder helårsvirkning av nye barnehageplasser i 2010, nominell videreføring av foreldrebetaling og opptrapping av likeverdig behandling av kommunale og ikke-kommunale barnehager. Øremerkede midler og anslag på gebyrøkninger utgjør resten av veksten.

Frie inntekter

I forslaget til statsbudsjett er det forutsatt vekst i de frie inntektene til kommunene på 2,6 milliarder kroner, som blant annet skal gi rom for dekning av merutgifter knyttet til den demografiske utviklingen. For 2011 er anslaget på merutgifter knyttet til den demografiske utviklingen for kommunene på om lag 2,1 milliarder kroner. Det er videre anslått at kommunenes pensjonsutgifter øker med 0,6 milliarder kroner i 2011. I sum innebærer derfor det økonomiske opplegget for kommunesektoren en reell tilstramming i forhold til 2010.

Trondheim kommune anslås å få en nominell vekst i de frie inntektene på 3,4 prosent i 2011 i forhold til anslag på regnskap for 2010. Med en anslått deflator (et veid gjennomsnitt av pris- og lønnsveksten) for 2011 på 2,8 prosent, blir realveksten på 0,6 prosent. I forslaget til statsbudsjett reduseres skatteandelen av de frie inntektene fra 45 prosent til 40 prosent ved at skatteøret reduseres med 1,5 prosentpoeng til 11,3 prosent. Dette innebærer en omfordeling til fordel for skattesvake kommuner, og gir Trondheim en svak positiv inntektseffekt.

Kostnadsnøkklene i inntektssystemet er endret fra og med 2011, og flere poster som tidligere var øremerket innlemmes i inntektssystemet:

- Barnehagesektoren, 28,1 milliarder kroner
- Krisesentre, 238 millioner kroner
- Kvalifiseringsprogrammet, 1,2 milliarder kroner (beregnes etter særskilt nøkkel)
- Helsetjenester – behandling i utlandet, 21,4 millioner kroner

Beregninger viser at fordeling til barnehagesektoren i Trondheim gjennom inntektssystemet blir noe lavere enn om ordningen med øremerkede midler ble videreført. Dette er i tråd med beregninger gjort i Kommuneproposisjonen for 2011 da den nye kostnadsnøkkel ble presentert. Det henvises også til sak B 98/10, Revidering av økonomiplan 2010-2013.

Krisesentrene blir kommunale fra 2011. For Trondheim betyr denne omleggingen et tilskudd på om lag 5,7 millioner kroner.

I forbindelse med Kvalifiseringsprogrammet vil Trondheim kommune motta 67,9 millioner kroner i 2011. Dette består av 45,7 millioner til selve kvalifiseringsprogrammet og 22,3 millioner til utbetaling av individstønning.

Det er i forslaget til statsbudsjett lagt inn midler til dekning av helårsvirkning av tiltak/endringer som ble igangsatt i 2010:

- Helårseffekt av økt timetall og gratis leksehjelp
- Helårseffekt av rett til skoleskys for funksjonshemmede til og fra SFO
- Kommunalt ansvar for fysioterapeuter med avtale

Systemeffekten av endringen av inntektssystemet gir Trondheim en noe lavere andel av rammetilskuddet, men dette veies til dels opp av inntektsgarantiordningene og at skatteandelen av de frie inntektene reduseres.

Nedenfor er det gjort rede for forventet befolkningsvekst i planperioden og hvilke økonomiske utfordringer dette gir. Beregningene viser at de økonomiske konsekvensene av befolkningsveksten dekkes av veksten i de frie inntekter.

Toppfinansieringsordningen for ressurskrevende brukere foreslås ikke endret i 2011. I følge Statsbudsjettet vil kommunene i 2011 få kompensert 80 prosent av egne netto lønnsutgifter utover innslagspunktet på 895 000 kroner. Tilskuddsordningen gjelder for personer under 67 år. Kommunal- og regionaldepartementet vil i samarbeid med Helsedirektoratet vurdere muligheten for en ytterligere forbedring av kontrollen med ordningen.

Øremerkede tilskudd

Forslaget til statsbudsjett innebærer en realvekst i de øremerkede tilskuddene samlet for kommunene på om lag én milliard kroner. Totalt reduseres de øremerkede tilskuddene til kommunene fra 2010 til 2011 som følge av at barnehagesektoren innlemmes i inntektssystemet fra 2011. Korrigerer man for dette, så synes tendensen å være at de øremerkede tilskuddene øker mer enn de frie inntektene. Hvis dette er en trend, så er det grunn til å være bekymret i forhold til å oppnå effektiv utnyttelse av samfunnets ressurser. Øremerkede tilskudd, som ofte følges av omfattende søknads- og kontrollprosedyrer, viser seg i ettertid og ikke å gi forventet måloppnåelse.

I Statsbudsjettet for inneværende år la regjeringen opp til at det skulle opprettes 400 nye stillinger i det kommunale barnevernet. Dette ble i liten grad innfridd, og regjeringen foreslår derfor i Statsbudsjettet for 2011 et nytt, øremerket tilskudd på 240 millioner kroner for å øke innsatsen i det kommunale barnevernet. Hoveddelen av denne bevilgningen skal gå til nye stillinger, men det vil også være mulig å søke om midler til enkelte andre tiltak. Sør-Trøndelag er tildelt 12,9 millioner kroner av tilskuddet, og midlene blir fordelt av fylkesmannen etter søknad fra kommunene. I behandlingen av søknadene fra kommunene skal det legges vekt på levekårsutfordringer og den belastningen som barnevernet har.

Regjeringen foreslår å videreføre dagens opptrappingsplan for rusfeltet til og med 2012. Bevilgningen til rusfeltet foreslås økt med 100 millioner i 2011. Av dette styrkes kommunalt rusarbeid med 70 millioner kroner.

Når det gjelder samhandlingsreformen, tas det sikte på at den skal settes i verk 1. januar 2012. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til samhandlingstiltak med 200 millioner kroner i 2011. Av disse midlene går 110 millioner kroner til tiltak, 10 millioner til forskning om samhandling, 10 millioner til kommunenes samhandlingskompetanse, fem millioner til utdanningsstillinger, 50 millioner til IKT, 10 millioner til livsstilsintervensjon og fem millioner kroner til utvikling av kommunedata om forbruk av spesialisthelsetjenester. Det er ikke avklart hva Trondheim kommunes andel av dette er.

Kommunen er samarbeidspart med stat og fylke, der tilskuddene er avtalebasert partene imellom. Staten fastsetter prisene uten at kommune og fylke er involvert. Kommunens andel styres derfor av dette. Konsekvensen av regjeringens forslag til statsbudsjett 2011 betyr om lag 0,8 millioner kroner i merutgifter innenfor kulturområdet. Dette inkluderer utgifter til Trøndelag Teater, TSO/Musikkteateret, Olavsfestdagene, Trondheim Jazzorkester, Trondheim kammermusikkfestival, museene i Sør-Trøndelag og Nidaros Pilgrimsgård.

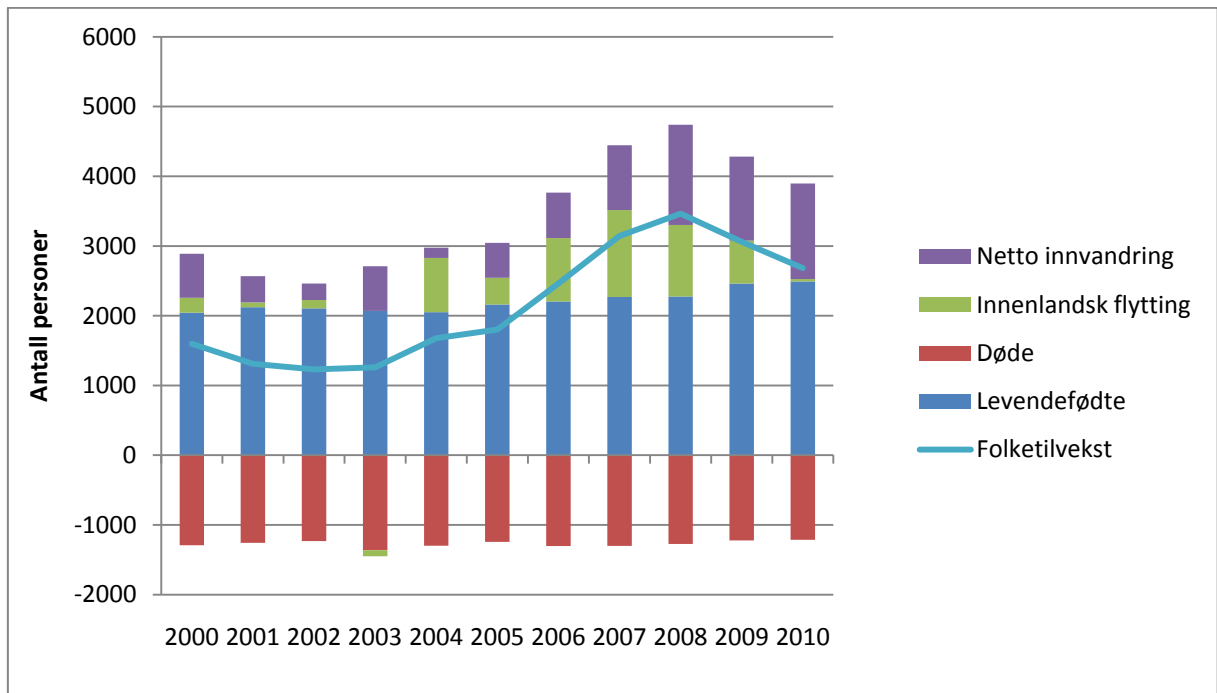
I forslaget til statsbudsjett foreslår regjeringen å videreføre rentekompensasjonsordningen for skoler og svømmeanlegg. Det er i samsvar med de forutsetningene rådmannen allerede har lagt til grunn i arbeidet med skoleinvesteringer. Det er allerede søkt om rentekompensasjon for Rosenborg skole, og da det ikke er midler igjen innenfor gjeldende ramme, må denne dekkes av midler som stilles til disposisjon over statsbudsjettet for 2011. Det er dermed ikke rom for ytterligere investeringer innenfor investeringsrammen i planperioden. Eventuelle tilskudd til rehabilitering av Åsveien og Spongdal skoler kan ikke forventes før i slutten av denne planperioden og i begynnelsen av neste, noe som er i samsvar med rådmannens forslag til investeringsplan for skoleområdet.

Innen utgangen av 2015 foreslås det i Statsbudsjettet å yte tilskudd til 12 000 sykehjemsplasser og heldøgns omsorgsplasser. Rammene kan økes ytterligere dersom søknadsinngangen fra kommunene tilsier det. Investeringsstilskudd for sykehjemsplasser øker fra 647 000 til 666 600 kroner. Til tross for en økning i investeringsstilskudd per plass, må hovedtyngden av investeringene bykassefinansieres. Som eksempel kan nevnes rådmannens forslag til bygging av helse- og velferdssenter i Lade Alle 80, som er estimert til 307 millioner kroner. Investeringsstilskuddet vil nå øke fra 41,4 millioner kroner til 42,7 millioner, det vil si at bykassefinansiert lån kan reduseres med 1,2- 1,3 millioner kroner sammenlignet med tidligere tilskuddsordning. Tilskuddsordningen det legges opp til for 2011 og frem til 2015, gir derfor ikke rom for å øke investeringsnivået på dette området ut over det som ligger i rådmannens forslag til investeringsbudsjett. Økningen i satsene per plass antas knapt å dekke forventet prisøkning.

Befolkningsutvikling

Trondheim kommune hadde per 1. januar 2010 totalt 170 936 innbyggere. Befolkningsveksten i 2009 var på 2 679 personer (1,6 prosent).

Befolkningsveksten har vært spesielt sterk de siste fire årene, med en gjennomsnittlig årlig vekst på om lag 3 000 personer. Høyest var veksten i 2007, på 3 460 personer. I løpet av de to første kvartalene i 2010 har befolkningen økt med 786 personer. Trondheim kommune nådde 171 000 registrerte innbyggere i løpet av første kvartal 2010.

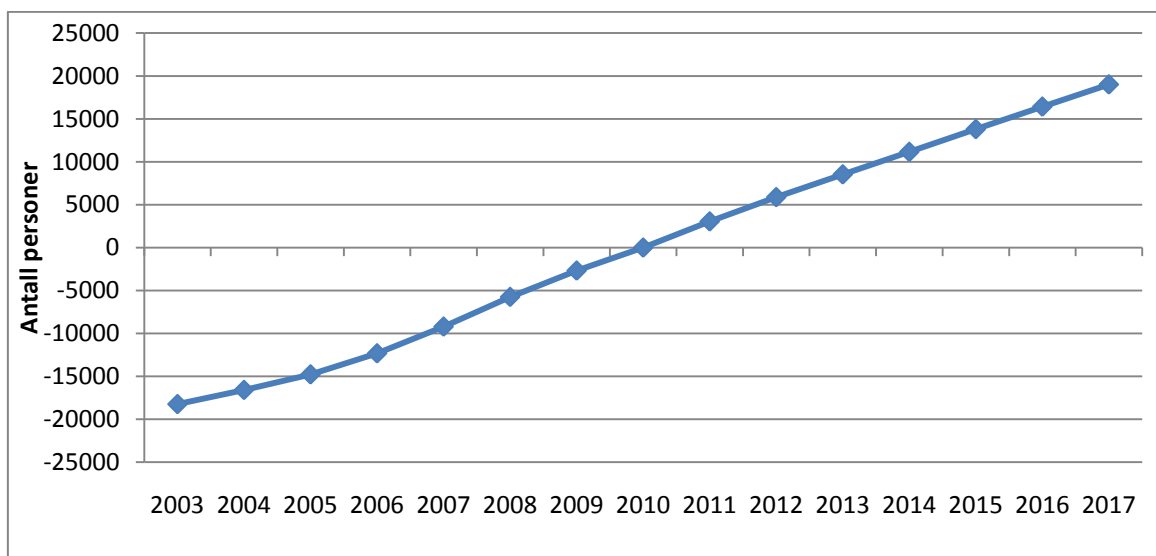

Figur 3-5 Sammensetning av befolkningsveksten for perioden 2000-2010. Antall
Kilde: SSB

Figur 3-5 viser at Trondheim har hatt et økende fødselsoverskudd i perioden. Vekstbidraget fra innenlandsk flytting var stort i perioden 2006-2008, men har avtatt de siste to årene. Netto innvandring har vært relativt høy de siste årene og har vært den sterkeste bidragsfaktoren til befolkningsveksten de siste fire årene.

Befolkningsprognoser

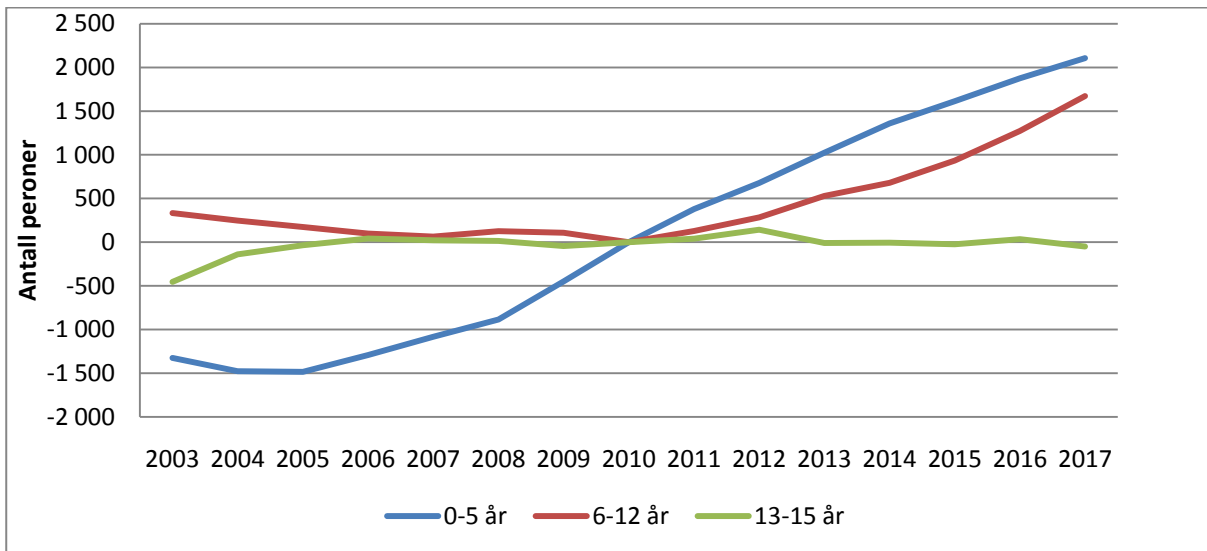
Trondheim kommune utarbeider egne befolkningsprognoser. Hovedgrunnlaget for kommunens prognoser er Statistisk Sentralbyrås (SSB) framskrivinger og de forutsetninger som legges til grunn for disse.

Figur 3-6 Prognostisert befolkningsendring 2010-2017 i forhold til 2010. Antall

Kilde: KOMPAS TR04_T01_06

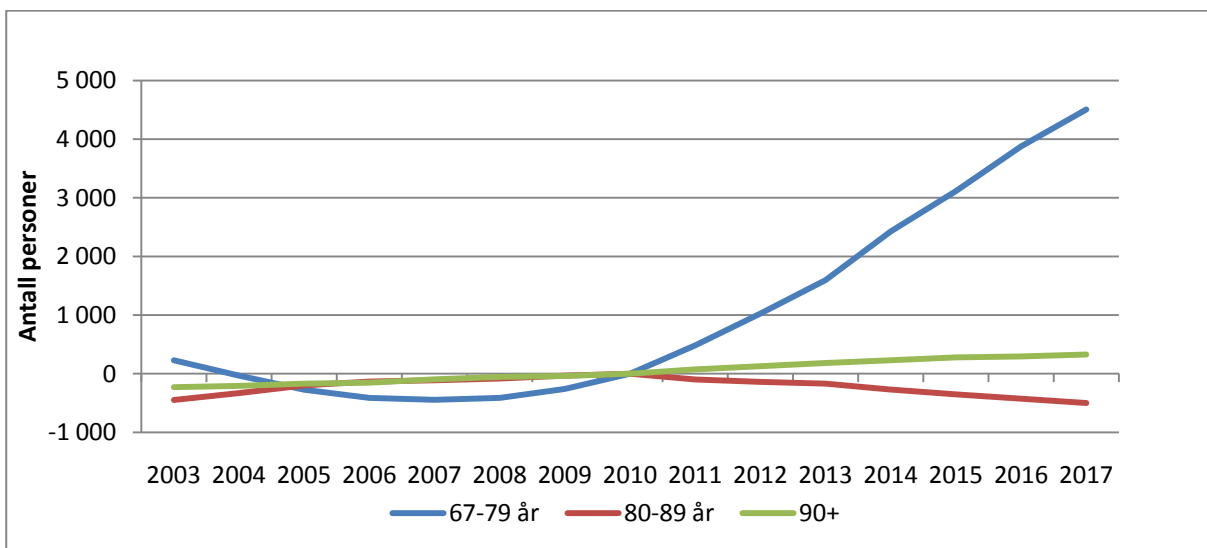
Figuren viser at folketallet i Trondheim har økt med vel 18 000 innbyggere fra 2003 til 2010. Fra 2010 til 2017 forventes en befolkningsøkning på omlag 19 000 innbyggere.

Figur 3-7 Prognostisert befolkningsendring for aldersgruppene 0-15 år i forhold til 2010. Antall

Kilde: KOMPAS TR04_T01_06

Antallet barn i alderen 0-5 år forventes å øke relativt mye i perioden. I følge prognosen er det om lag 1 350 flere barn i alderen 0-5 år i planperioden enn ved inngangen til 2010. Antall barn i barneskolealder øker relativt kraftig fra 2012, mens antallet i ungdomsskolealder forventes stabilt i perioden.

Figur 3-8 Prognostisert befolkningsendring for aldersgruppene over 67 år i forhold til 2010. Antall

Kilde: KOMPAS TR04_T01_06

Samlet øker antallet innbyggere i de eldste aldersgruppene i planperioden. Figuren viser at det er den yngste aldersgruppen, 67-79 år, som har sterkest vekst fra 2010. Det er dette som blir starten på "eldrebølgen" fra og med 2020.

Befolkningsutviklingens betydning for kommunens inntekter og utgifter

Totalt sett forventes det en høyere folketilvekst i Trondheim enn gjennomsnittet for landet de kommende årene. Høyere befolkningsvekst enn landsgjennomsnittet trekker isolert sett i retning av høyere andel av rammetilskuddet fra staten. Men fordelingsresultatet avhenger også av hvordan de ulike aldersgruppene utvikler seg i forhold til hverandre og hvordan disse er vektet i inntektssystemet. For Trondheim sin del er det først og fremst den sterke veksten i de yngste aldersgruppene som vil slå ut positivt for rammetilskuddet i økonomiplanperioden. En tilsvarende utvikling ser man også i de andre større kommunene i landet. Statistisk sentralbyrå sine befolkningsprognoser for landet viser også at det er de yngste aldersgruppene som vil være den sterkeste kostnadsdriveren for utviklingen av kommunale tjenester de kommende årene. Dette innebærer at de store bykommunene har behov for en større andel av rammetilskuddet enn i dag for å opprettholde omfang og kvalitet på tjenestene.

I det følgende sees det nærmere på hvilke konsekvenser befolkningsutviklingen får for budsjettbehov og fordeling mellom tjenesteområdene i perioden 2011-2014. Trondheim kommune har siden 2006 innarbeidet konsekvenser av den demografiske utviklingen i budsjett og økonomiplan. I 2010 ble det gjennomført en konsulentutredning av Econ Pöyry med sikte på å få en mer treffsikker modell for ressursfordeling mellom tjenesteområdene som følge av befolkningsendring. Ut fra denne utredningen, og en gjennomgang av alle områder, så er den nye modellen lagt til grunn for kompensasjon til tjenesteområdene for befolkningsvekst i perioden 2012-2014. For 2011 er gammel modell benyttet.

Tabell 3.1 Økonomiske konsekvenser av forventet befolkningsutvikling. Økning fra 2010. Tall i millioner kroner

	2011	2012	2013	2014
Skole	13,5	17,8	26,0	38,3
Barnehage	2,6	27,1	50,0	74,7
Barne- og familietjenesten	3,6	5,6	7,4	9,3
Institusjoner	23,4	35,6	43,9	52,3
Helse	2,5	4,6	6,8	8,8
Hjemmebasert	12,3	24,4	35,0	45,8
Helse og velferd forvaltning	6,5	11,2	15,6	20,5
Helse og velferd oppfølging	3,9	5,9	7,8	9,6
Kultur, idrett og næring	5,0	6,2	7,4	8,7
Byutvikling	2,8	5,3	6,6	7,8
Administrasjon (2 prosent påslag)	1,6	2,9	4,2	5,5
Sum endringer	77,8	146,6	210,6	281,3

Grunnlaget for beregningene i Tabell 3.1 er befolkningsprognosene som det er redegjort for ovenfor, samtidig som det er forutsatt uendret dekningsgrad og kvalitet på tjenestene. De anslåtte økonomiske effektene forutsetter derfor uendret dekningsgrad og tjenestekvalitet.

Tabell 3.1 viser at de totale demografikostnadene i økonomiplanperioden (2011-2014) er beregnet til 281 millioner kroner. Den forventede demografiske utviklingen gir størst økonomiske konsekvenser for skole, barnehage, helse og omsorg og forvaltningstjenestene innenfor helse og velferd. I forslaget til budsjett 2011 er det kompensert for konsekvensene av befolkningsveksten fullt ut.

Det er grunn til å presisere at tallene i tabellen ovenfor er beheftet med usikkerhet, både fordi beregningene er basert på prognoser, og at det for flere av tjenesteområdene er en uklar sammenheng mellom den demografiske utviklingen og kostnader til tjenesteproduksjon.

3.3 utfordringer

Det planmessige fundamentet for utviklingen av kommunen i de nærmeste årene er Kommuneplanens samfunnsdel 2009-2020, som ble vedtatt av bystyret 10. juni 2010. Kommuneplanens samfunnsdel består av fire tverrsektorielle hovedmål som angir at Trondheim i 2020 er en internasjonalt anerkjent teknologi- og kunnskapsby, er en bærekraftig by, der det er lett å leve miljøvennlig, er en inkluderende og mangfoldig by og en attraktiv samfunnsutvikler og arbeidsgiver.

Hvert av hovedmålene består av fra fire til sju delmål med tilhørende to til fire strategier. Strategiske valg i forhold til det enkelte delmål fremkommer i kommuneplanens samfunnsdel. Det henvises til kapittel 3.4 for en nærmere gjennomgang av delmålene.

Det er en utfordring å få til et plan- og styringssystem som gir god sammenheng mellom målene på de ulike plannivåene og tett kobling mellom kommunens økonomiske handlingsevne og de oppgaver og tiltak som fremgår av ulike planer i kommunen. Denne økonomiplanen er å betrakte som første "generasjon" hvor det tas et bevisst tak i sammenhengen mellom ulike planer og planer på forskjellige nivå, og i tiden framover vil rådmannen arbeide aktivt for å utvikle et plan- og styringssystem med større grad av konsistens.

3.3.1 Økonomi

Gjennomgangen av status under punkt 1.1.1 ovenfor viser tydelig at Trondheim kommune har vært gjennom en betydelig økonomisk snuoperasjon de siste to årene. Per utgangen av 2009 var det tilfredsstillende balanse mellom utgifter og inntekter, både totalt og innenfor de enkelte tjenesteområdene. De økonomiske utsikter for de kommende årene gir ikke grunn til å tro at det økonomiske handlingsrommet utvides som følge av statlige bevilgninger. Dette må skapes gjennom effektiv ressursbruk lokalt, ved utnyttelse av egne inntektsmuligheter og ved effektiv forvaltning av kommunens finans- og realverdier.

Ut fra rådmannens vurdering blir det viktig å fortsette arbeidet med effektivisering for å oppnå vedtatte mål for planperioden, gjennom fokus på:

- Effektiv utnyttelse av kommunens ressurser for å oppnå ønsket volum og kvalitet på tjenestetilbudet til kommunens innbyggere
- Effektiv fordeling av kommunens ressurser, slik at samlet måloppnåelse med hensyn på ulike brukere av kommunale tjenester blir størst mulig
- Effektiv utnyttelse av kommunens inntekspotensial og en kontinuerlig vurdering av forvaltningen av kommunens finans- og realverdier

Å bedre effektiviteten i utnyttelsen av kommunens ressurser innebærer å frambringe tjenester på en smartere måte enn tidligere. I dette ligger å vurdere organiseringen av tjenesteproduksjonen, ta i bruk ny teknologi og styrke samarbeidet, samordningen og samhandlingen mellom aktører som jobber mot felles målgrupper. Rådmannen har i løpet av 2010 gjennomført flere utredninger for å avdekke potensial for bedret ressursutnyttelse og for å få frem mer eksakt kunnskap om ressursbehovet på flere områder.

To utredninger er gjennomført for å analysere potensial for effektivisering innen tekniske tjenester; den ene med fokus på tjenester som i hovedsak er finansiert med bykassemidler(vei, idrett, park og skog og maskin og transport) og den andre av VARFS-området(vann, avløp, renovasjon, feiing og slam). Det konkluderes i begge rapportene med at det foreligger potensial for effektivisering, men at det vil kreve innsats og tid for å realisere potensialet.

Innenfor barnevernsområdet er det gjennomført både en intern og en ekstern utredning om hvordan ressursene utnyttes i forhold til å oppnå målsettingene for tjenesten og hvordan ressursene anvendes sammenlignet med andre større kommuner. Utredningene gir ikke eksakte svar på

potensial for effektivisering, men gir et godt grunnlag for å vurdere alternative måter å anvende ressursene på.

Utredningene og sakene som er gjennomført gir et godt grunnlag for å drøfte alternative måter å organisere tjenesteproduksjonen på. I årene framover blir det viktig å videreføre dette arbeidet gjennom konkret handling, og samtidig vurdere flere områder med mål om at tjenester skal frambringes på en effektiv måte.

Det er også lagt frem flere saker til politisk behandling som viser at det er store udekkede behov for ressurser på flere områder. Spesielt er det grunn til å trekke fram at det foreligger et betydelig vedlikeholdsetterslep på flere områder; bygninger, veier, parker og uteområder og idrettsanlegg. Det er også en erkjennelse av at det løpende vedlikeholdet ikke er tilstrekkelig på flere av områdene.

Høy måloppnåelse med hensyn til hvordan befolkningen i kommunen opplever tjenestetilbudet avhenger ikke bare av hvordan den enkelte tjeneste framstår for brukeren, men at de som har størst behov også tilgodeses i fordelingen av ressurser. Spørsmålet er om alt det som utføres er i overensstemmelse med de mål som er satt for kommunens virksomhet. Fordeling mellom tjenesteområder er en dynamisk prosess, hvor den demografiske utviklingen er en betydelig drivkraft til endring av ressursfordelingen. Som vist ovenfor er det tatt hensyn til dette i den løpende budsjetteringen og planleggingen, men gir ikke tilstrekkelig innsikt i om ressursene fordeles hensiktsmessig mellom områder og innenfor det enkelte tjenesteområde. Analyser og utredninger om sammenhenger mellom mål, ressursinnsats og resultater må komme sterkere i fokus i årene som kommer.

En økonomi i balanse er et grunnleggende fundament for å kunne oppnå utvikling og forbedring av tjenestetilbudet til kommunens innbyggere. I tillegg til en kontinuerlig oppfølging av de økonomiske disposisjoner, er det også en forutsetning at kommunens styringsmessige "infrastruktur" har et høyt kompetansemessig og teknologisk nivå. Ledelse og administrasjon og relevante hjelpemidler er nødvendig for at tjenestene blir produsert og fordelt på en effektiv måte. Rådmannen har kontinuerlig fokus på at ledere og ansatte har relevant kompetanse for å utføre sine oppgaver, og at disse ressursene blir organisert hensiktsmessig. Rådmannen har de senere årene arbeidet mye med å forbedre kommunens IT-infrastruktur, både gjennom utvikling av styringssystemene og for å bedre innbyggernes mulighet til kommunikasjon og utførelse av tjenester elektronisk. Dette arbeidet vil fortsette i årene framover, og rådmannen vil spesielt være opptatt av å avdekke og realisere effektiviseringsgevinster av dette arbeidet.

Å styre økonomien til kommunen innebærer å avveie ulike forhold for å oppnå mest mulig resultat for kommunens innbyggere gjennom en gjensidig dialog mellom politikere, innbyggere og rådmannen. I en periode med en mer anstrengt økonomi blir det mer fokus på om ressursene utnyttes effektivt, og om tjenestetilbudet har en optimal sammensetning i forhold til vedtatte mål, men det er også viktig å avklare forventninger om hva kommunen kan og skal levere. Kommunikasjon og mestring blir nøkkelstrategier i en slik sammenheng. Gjennom god kommunikasjon må kommunen sørge for at innbyggerne blir informert om hva de kan forvente av nivå og kvalitet på tjenestetilbudet, og hva de selv må håndtere i hverdagen.

Det økonomiske opplegget for planperioden 2011-2014 viser at det ikke er rom for å øke kvalitet og omfang på tjenestetilbudet ut over det som følger av statlige vedtak. Det er heller ikke funnet rom for å styrke vedlikeholdet eller å ta igjen vedlikeholdsetterslep på kommunens bygninger, anlegg og veier. I økonomiplan 2010-2013 skrev rådmannen at det kunne være aktuelt å foreslå en økning av eiendomsskatten, på for eksempel 0,5 promillepoeng (om lag 35 millioner kroner), for å styrke budsjettet til ulike infrastrukturtiltak. Rådmannen har ikke foreslått en slik økning i dette forslaget til økonomiplan, men har lagt til grunn at eiendomsskatten økes med 0,1 promillepoeng per år i perioden 2012-2014 for å opprettholde realverdien av eiendomsskatteinntektene.

Rente- og avdragsutgiftene til betjening av lån utgjør en betydelig andel av kommunens totale utgifter. Bystyret har vedtatt at kommunen skal ha en avdragsprofil på nedbetalingen av gjeld i henhold til prinsippet om minimumsavdrag. Det vil si at gjeld nedbetales etter fastlagt avskrivningstid på utstyr, bygninger og anlegg. Beregninger viser at vi per i dag nedbetaler gjeld noe raskere enn minimumsavdrag skulle tilsi. En fullstendig tilpasning mellom avdragstid og avskrivningstid vil bidra til et begrenset økonomisk handlingsrom. Rådmannen har ikke disponert dette potensialet, men ser også at det kan koples til behovet for økte midler til vedlikehold/infrastrukturtiltak.

Bystyret har vedtatt ny husleiemodell, og det ble anslått at denne ville gi en innsparing på om lag 30 millioner kroner fullt implementert. I økonomiplan 2010-2013 skrev rådmannen at det ville være aktuelt å foreslå at innsparingen benyttes til vedlikehold/infrastrukturtiltak. Ny husleiemodell er ennå ikke iverksatt, og det er derfor usikkerhet om innsparingspotensialet. Rådmannen vil komme tilbake til politisk nivå med en sak om de økonomiske konsekvenser og forslag til disponering etter at modellen er tatt i bruk.

Det er i økonomiplan 2011-2014 lagt til grunn at Trondheim kommunale kraftfond(TKK) gir en årlig realavkastning på 2,5 prosent. Spørsmålet om det kan være økonomisk fornuftig å anvende midler fra TKK til reduksjon av kommunens gjeld har vært reist politisk. Rådmannen s vurdering er at dette spørsmålet må vurderes i en større sammenheng; om hvordan kommunen totalt forvalter sine aktiva og passiva. Rådmannen vil i løpet av 2011 legge frem en egen sak om dette.

3.3.2 Tjenestetilbudet

Det er ovenfor vist at Trondheim samlet sett hadde en ressursbruk til tjenesteproduksjon godt over landsgjennomsnittet i perioden 2006-2008, men at det i løpet av 2009 kom ned på et nivå i nærheten av landsgjennomsnittet. Tallene for ressursbruk i forhold til landsgjennomsnittet sier ikke noe direkte om hvordan tjenestetilbudet har utviklet seg, men det gir en indikasjon på at det er foretatt en innstramning i løpet av 2009 og med virkning inn i 2010.

Det forventes at nivået på det totale tjenestetilbudet kan opprettholdes i løpet av planperioden. Dette betyr at det ikke kan forventes at dekningsgrader og kvalitet kan økes gjennom tilførsel av mer ressurser gjennom økonomisk vekst. Skal nye tilbud etableres, tilbud utvides og kvalitet heves må dette skje gjennom effektivisering og endret prioritering innenfor uendrede økonomiske rammer. Den økonomiske veksten som er lagt inn i økonomiplanperioden vil i sin helhet gå med til å kompensere for befolkningsveksten.

Oppvekst og utdanning

Det vil være to felles hovedfokus for oppvekst og utdanning i kommuneplanperioden.

Å øke barn og unges læring fra barnehagealder og over i videregående skole vil ha et særlig fokus. I den første fireårsperioden vil forbedringsområdet være flerspråklige barn og unges læringsutbytte.

Å øke familiestøtte og foreldresamarbeid er det andre fokuset i det langsiktige arbeidet. Den første fireårsperioden er det behov for å prioritere psykisk helsearbeid slik at de barna som lever i familier med rus og psykiske vansker sikres god utvikling.

Positive relasjoner og god systematikk i det faglige arbeidet er de prioriterte strategiene for å lykkes med de overordnede målene. Videreutvikling av samhandlingen mellom barnehager, skoler og barne- og familietjenesten og kvalitetssystemet er innsatsområde i 2011.

Alle barnehager og skoler skal ha grønt flagg i 2012, og etter dette vil en ny miljøstrategi startes opp.

Barnehager

På barnehagefeltet vil overgang til rammefinansiering representere store utfordringer. Det er lagt et godt grunnlag for videre samarbeid med private barnehageeiere og ny budsjettmodell skal

utarbeides. Forventningene om tilsyn og oppfølging av kvaliteten i alle barnehagene er vanskelig å innfri med det store volumet sektoren nå har.

Det er enighet om at personalets kompetanse er den mest avgjørende faktoren for å sikre kvalitet i tilbudet. Med økt fokus på læring i barnehagen blir det nødvendig med grunnleggende kompetanseheving på små barns læring. Det vil være en omfattende satsing på å avdekke barn i risiko og sikre metoder og tiltak som er effektiv hjelp til disse. Når det gjelder sikkerhet og omsorg er derimot det lave bemanningsnivået av større betydning og representerer en stor utfordring når andelen små barn har økt kraftig.

Å oppfylle retten til barnehageplass for alle som har fylt ett år er fortsatt en årlig utfordring. Med vekst i fødselstallene og samme høye etterspørsel, er det en viss usikkerhet knyttet til om framlagt investeringsbudsjett vil være tilstrekkelig. Dette vil derfor rådmannen måtte følge nøye opp.

Skoler

Det er mange positive resultater i trondheimsskolen og stor vilje til utviklings- og forbedringsarbeid. Bystyret har lagt mange føringer og krav til arbeidet i skolen og de nasjonale initiativene er mange. Det er stor tilfredshet med den brede tilnærmingen til læring og kvalitet som føringene preges av, men det er behov for ro til å fullføre alle nye tiltak og sikre at disse er godt forankret.

Rådmannen foreslår å gjøre et krafttak for de grunnleggende ferdighetene. Det settes fokus på elever som skårer under kritisk grense, og å øke antallet med særlig høy skår i realfagene. På grunn av reduserte rammer er det ikke mulig å få til den forsterkede bemanningen på 1. – 4.trinn, men rådmannen foreslår å skjerme disse trinnene når det nå må gjennomføres ytterligere reduksjon i lærertetthet.

Rådmannen foreslår i tillegg å fokusere på ungdomstrinnet i årene som kommer, og vil særlig søke å etablere flere alternative læringsarenaer for de elevene skolene ikke greier å motivere innenfor de vanlige rammene. Videre samarbeid med næringsliv og andre samfunnsinstitusjoner vanskeliggjøres av reduserte muligheter for å dele opp i grupper og følge opp prosjekter.

Det er ikke rom for å øke rammene til videreutdanning verken av lærere eller rektorer. Rådmannen vil derfor se nærmere på hvordan skolene kan følges opp enda tettere for å sikre og øke kvaliteten innenfor de rammene som finnes.

Kulturskolen har påbegynt realiseringen av sin nye plan og på tross av ventetid på plass, vil det blir arbeidet med rekruttering av flere elever fra boområder som er svakt representert og styrke de nye delene av tilbudet. Tydeligere lokalisering i nærmiljøene vil være av stor betydning og må gradvis løses.

På tross av økonomiske innstramminger i flere perioder har det vært holdt fast ved satsingen på skolebygg. Barnetallsveksten framover vil gjøre det nødvendig å ha en løpende diskusjon om skolestrukturen.

Barne- og familietjenesten (BFT)

Rådmannen ser at tjenesten høster frukter av den tverrfaglige organiseringen, men det vil være nødvendig å gjøre visse tilpasninger i det videre. Dette kommer som egen sak. De største utfordringene ligger i å få bedre flyt i det spesialpedagogiske arbeidet. PP-tjenesten presses fra flere kanter og behovet for sakkyndige utredninger har økt kraftig.

Det er gjort vellykket forsøk med å gjennomføre fireårskontrollen ute på barnehagene, der pedagogene og helsesøstrene sammen vurderer barnets utvikling og samtaler med foreldrene om dette. Ordningen er effektiv for alle parter og vil utvides til resten av byen.

Fokus på psykisk helsearbeid og rus vil også gjelde for BFT og kommunen deltar i et modellkommuneforsøk som har som mål å gi bedre hjelp til barn og unge som lever i familier med rus eller psykiatri. Rådmannen har derfor prioritert driftstilskudd til Blå Kors sitt tiltak Barnas Stasjon.

Det er stor og endret etterspørsel etter skolehelsetjeneste og dette vil utredes i egen sak til bystyret. Ungdomsteamene i bydelene er i ferd med å finne sin form, og samarbeid med ungdommene og frivillige blir viktig i oppfølgingen av ungdomsundersøkelsen.

Behov for helsetjenester til barn med alvorlig, kronisk sykdom under barnehage- og skoledagen er avdekket. Avlastningstilbudet er redusert, og presset på denne tjenesten øker. Rådmannen ser nødvendigheten av å utvikle mer hjemmebaserte tiltak for å kunne dekke deler av dette behovet.

Gjennom egen sak er kostnader og behov innenfor barnevernet utredet. Det vil være en langsiktig prosess å skulle begrense antall plasseringer i fosterhjem og institusjoner. Dette er barn som må ha hjelp, men det arbeides med å utvikle rimeligere alternativer. Det foreslås derfor at frigitte midler og øremerkede statlige midler går til økt innsats i en tidligere fase når familier er i risiko, for å demme opp for det økte behovet for barnevernstjenester.

Helse og velferd

Framtidens utfordringer handler hovedsakelig om at antall eldre øker i forhold til den yrkesaktive delen av befolkningen, at den medisinske utviklingen fører til flere yngre brukere med komplekse tilstander og at andrelinjetjenesten reduserer oppholdstiden i sykehus og overfører stadig nye oppgaver til kommunen. Eldreplanen og Handlingsplan for helse- og velferdstjenester for befolkningen mellom 18 – 67 år beskriver kommunens strategier for helse- og velferdstjenestens samlede oppgaver og utfordringer.

Faktisk økning i antall eldre har de siste årene vært større enn prognosene som er lagt til grunn i de siste års økonomiplaner. I økonomiplanen for 2011-2014 er prognosene justert opp. Det er først og fremst utviklingen i antall over 90 år som gir økonomiske konsekvenser. Vi vet fra erfaringstall at 40-45 prosent i denne aldersgruppen har behov for en eller annen form for heldøgns omsorgstilbud.

Trondheim kommune må fortsette arbeidet med å dreie fokus over på tilbud som øker brukerens mestringsevne og livskvalitet slik at behovet for kompenserende og mer omfattende tjenester blir utsatt eller redusert. Dette gjelder innenfor sosialtjenesteområdet så vel som innen helse- og omsorgstjenesten.

Saksbehandlerne i helse- og velferdskontorene og i den kommunale delen av NAV-kontorene er i hovedsak de som først møter brukerne. Den kommunale rollen som forvalter er krevende. Knappe ressurser gjør at det til en hver tid må foretas avveide prioriteringer for å gi best mulig tjenester til kommunens innbyggere samlet sett. Det er alltid en fare for at sterke grupper kan påvirke forvaltningens vurderinger til sin fordel. Det er derfor svært viktig å videreutvikle forvaltningskompetansen på en måte som sikrer en best mulig utnyttelse av ressursene. Her er det viktig å avklare hvilke forventninger kommunens innbyggere har til tjenestene. Vi må være tydelige på prioriteringene og tydelig på hva kommunen forventer av den enkelte mottaker av tjenestene, slik at tjenesten blir best mulig tilpasset den enkeltes behov.

Mulighetene for at tjenestemottakere skal kunne bo hjemme lengst mulig avhenger i stor grad av ansattes kompetanse og deres evne til å tilrettelegge hjemmesituasjonen. Det er gjort en betydelig innsats for å bygge opp kompetansen i hjemmetjenestene - tydeliggjøring av roller, ansvarsfordeling og oppbygging av basiskompetanse (minimumskompetanse innenfor observasjon, vurdering, handling og dokumentasjon) sammen med mulighet for veiledning gjennom tett oppfølging i hverdagen og refleksjon gjennom utviklingen av Helhetlig Pasientforløp i eget Hjem (HPH). Det er synliggjort aktører, ansvar og oppgavefordelinger og systematiske samhandlingsrutiner er sikret. Tilsvarende prosesser vil utgjøre strategien for videre kvalitetsutviklingsarbeid innenfor alle

tjenesteområder i helse og velferd 2011-2012. Det blir viktig å sette av tid og ressurser i alle enheter for å støtte opp om dette systematiske sikrings- og utviklingsarbeidet.

Antall eldre innvandrere vil øke. I dag bruker gruppen mindre kommunale hjemmetjenester enn forventet. Å bygge opp gode tilbud til denne gruppen medfører utfordringer med tanke på språkforskjeller og ivaretagelse av kulturell identitet. Dette krever fokus på kompetanseheving om både gruppen og dennes særskilte behov innenfor de fleste tjenesteområder i helse og velferd.

Samarbeid med frivillig sektor vil være et viktig bidrag for å ivareta tjenestemottakeres livskvalitet. Det vil forutsette at frivilligsentralene fremdeles får en sentral plass, og at frivillige samarbeidspartnere sikres forutsigbare rammevilkår. Strategiene på dette området må videreutvikles i samarbeid med de ulike tjenesteområdene. Frivilliges innsats og bruk av gode teknologiske løsninger vil være et viktig supplement for å nå målene i Eldreplanen.

Samhandlingsreformen utfordrer oppgavefordelingen mellom kommune og stat (spesialisthelsetjenesten og NAV). Det er gode faglige argumenter for sterkere satsing på forebygging og tidlig intervensjon, og også ansvarsforskyvning, men finansieringen er fortsatt uavklart. Noe av utfordringen er at det allerede har skjedd en gradvis forskyvning av ansvar over år.

En stor andel av kommunens eiendomsmasse som benyttes til kommunale utleieboliger, er ikke av tilfredsstillende brannteknisk standard. Behovet for oppgradering er stort og vil foregå over flere år. Dette betyr at det i dag bor personer, som har behov for assistert rømming ved brann, i boliger som ikke er egnet for dette. Det er i praksis svært vanskelig å skaffe erstatningsboliger til alle som av den grunn kartlegges å ha behov for dette. Trondheim eiendom og Boligstiftelsen har ansvaret for bygningenes branntekniske tilstand, mens helse og velferd foretar tildelingen i leilighetene. Kompenserende tiltak i påvente av at eiendomsmassen får tilfredsstillende oppgradering må vurderes.

Kommunen har utfordringer knyttet til stor etterspørsel etter kommunale boliger. Situasjonen er preget av et stort antall boligsøkere på venteliste og lang botid når bolig først er tildelt. Kommunen satser på boligrådgivning rettet mot nye boligsøkere og kommunale

leietakere med mål om å utnytte andre boligvirkemidler, både for å redusere ventelistene og for å oppnå større sirkulasjon i boligmassen. Kommunale utleieboliger forbeholdes de mest vanskeligstilte på boligmarkedet. Det jobbes kontinuerlig med endring av kommunens boligmasse for å imøtekomme utfordringer knyttet til boligbehov til personer med omfattende tjenestebehov.

Det er flere private grupper som ønsker å bygge bofellesskap med personalbase. Privat bygging av bofellesskap med personalbase kommer ikke i tillegg til, men i stedet for kommunens egne prosjekter da det er driftsmidlene som er den begrensende faktoren. Rådmannen tilrår at kommunen i framtiden ikke gir bistand til denne type selvbygging, og at kommunen forsøker å tilby plasser i kommunale bofellesskap basert på en vurdering av den enkeltes bistandsbehov.

Fattigdomsplanen er inne i sitt siste virkeår i 2011. De fleste tiltakene i planen er igangsatt, og evaluering av disse vil legges til grunn for en revidert plan. Et godt arbeid mot fattigdom betinger samarbeid, både internt i kommunen og med andre instanser, særlig NAV om arbeidsmarkedstiltak og fylkeskommunen om videregående opplæring. Det er kun gjennom å øke den enkeltes mestringsevne kommunen kan bidra til å løfte innbyggere ut av fattigdom. I 2011 vil fokuset være på å utvikle gode samarbeidsformer rundt utsatte familier i alle bydelene.

Det er en generell og viktig etisk utfordring å tydeliggjøre hvorvidt individuelle hensyn eller fokus på rettferdig fordeling av tjenestene skal tillegges mest vekt når ressurser skal fordeles.

Ordningen med brukerstyrt personlig assistent (BPA) er en god og hensiktsmessig ordning som bidrar til å gi brukeren økt fleksibilitet i hverdagen. Samtidig er bruker med omfangsrike en-til-en-tjenester kostbare sammenlignet med brukere som benytter de ordinære kollektive ordningene. I 2011 skal Trondheim kommune sammen med brukerne utvikle en egen BPA-ordning¹⁰.

Kultur og kirke

Budsjettrammen til kultur er i 2011 økt i forhold til budsjett 2010, men rammene i planperioden er redusert i forhold til økonomiplanen 2010 – 2013. Tilpasning av endringer i rammene foreslås hovedsakelig gjennomført med reduksjoner av tidligere planlagte aktivitetsøkninger.

De største utfordringene innen kulturområdet er i planperioden knyttet til oppfølging av *Handlingsprogram for kunst 2010-2013*, *Handlingsprogram kultur 2010- 2013* og kommunens bevilgninger til drift av byens kirker.

Begge handlingsprogrammene er vedtatt i 2010. Realisering av programmene skal skje i neste fireårsperiode. Det vil være krevende å gjennomføre tiltakene i programmene. KOSTRA – tallene for 2009 viser at Trondheim kommune bevilger om lag 23 millioner kroner mindre til kirker, kirkegårder og andre religiøse formål enn gjennomsnittet for ASSS - kommunene. Rådmannen foreslår at kommunens tilskudd til drift av byens kirker økes i 2011 og i 2012. Til tross for denne økningen i planperioden, er det utfordrende at kommunens tilskudd er lavt i forhold til de øvrige ASSS – kommunene.

Idrett, park og friluftsliv

Budsjettrammen til idrett, park og friluftsliv har en liten økning i 2011 i forhold til 2010, og rammene er omtrent på samme nivå gjennom hele perioden. Budsjettet for 2011 sikrer driften av ny ishall på Leangen, helårsdrift av Rosenborghallen, drift av Ranheim idrettshall og midler til kjøp av halltid. I 2014 er det lagt inn en økning i budsjettrammene til helårsdrift av ny idrettshall på Spongdal.

I investeringsbudsjettet for perioden er det avsatt midler til nødvendig rehabilitering av kjøleanleggene ved Leangen og Dalgård ishall, og det er lagt inn midler til ny idrettshall på Spongdal i forbindelse med bygging av ny skole. I planperioden foreslås det 23 millioner kroner i investeringsmidler til byens parker og friluftsområder.

Til tross for at kommunen i perioden 2004 – 2010 har bevilget 550 millioner kroner til idrettanlegg og friluftsmål, er det fremdeles avstand mellom befolkningens forventninger om utbygging av anlegg og det kommunen er i stand til å følge opp.

Trondheim kommune har utfordringer knyttet til drift av de kommunale anleggene. Mange av byens idrettsanlegg, parker og lekeplasser har behov for vedlikehold og oppgradering. Idrettens behov for flere halltimer er også større enn det kommunen klarer å tilby.

Næring og samfunn

Budsjettrammen til dette området er i planperioden på samme nivå som i 2010. I planperioden er en av utfordringene knyttet til å implementere og forankre *Kommuneplanens samfunnsdel 2009 – 2020* i kommunens virksomheter, og få til en god samhandling med byens innbyggere og andre sentrale aktører i realiseringen av planen.

Flyktninger

Rådmannen foreslår at kommunen i 2011 bosetter 210 flyktninger og inntil 15 enslige mindreårige flyktninger. Dette er en lavere bosetting av enslige mindreårige flyktninger enn Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) sin anmodning om bosettingskvote for 2011. Utfordringene innen

¹⁰ BPA – brukerstyrt personlig assistent

dette området er først og fremst knyttet til anskaffelse av nødvendig antall boliger og etablering av gode bo- og omsorgsløsninger for de enslige mindreårige flyktingene.

Byutvikling

Det antas en fortsatt årlig vekst i Trondheim kommunes folketall på opp mot to prosent. Sammen med overordnede mål og strategier for klima og energi, fortetting og transport og kapasitet og vedlikeholdsstandard på kommunens tekniske infrastruktur, gir dette byutviklingsområdet store utfordringer for 2011 og kommende økonomiplanperiode.

I forbindelse med budsjettbehandlingen 10. desember 2009 bad bystyret om en vurdering av effektiviseringstiltak og organisering av tekniske tjenester. Gjennomførte utredninger viser at det er et effektiviseringspotensial gjennom bedre økonomi- og ressursstyring innenfor området. Innen VAR-området har Trondheim relativt lavt gebyrnivå, men rapporten peker på at tjenestekvaliteten er lavere enn det gebyrnivået tilsier. Ved hjelp av bedre innkjøpsrutiner, ressursstyring og maskinforvaltning, legger rådmannen til grunn at man i løpet av 2013 greier å effektivisere bystyrets effektiviseringskrav på åtte millioner kroner. Innenfor VAR-området kan bedre ressursstyring, investeringsbeslutninger og prosjektstyring bidra til å frigjøre ressurser slik at gebyrøkningene kan holdes nede. Bystyret vil via tertialrapportene bli holdt løpende informert om hvordan effektiviseringsarbeidet skrider fram.

Vedlikeholdsetterslepet for det kommunale vegnettet er beregnet til 178 millioner kroner for definert minimumsstandard. For fullgod standard er ressursbehovet 500-600 millioner kroner. I tillegg til effektivisering av tjenesteområdet, er det nødvendig med en betydelig ressurstilførsel for at denne delen av kommunal infrastruktur skal møte målene om byutforming for fremme av livskvalitet og helse samt representere en bærekraftig forvaltning av våre eiendeler. Lav vedlikeholdsstandard er også en utfordring når det gjelder å utvikle byen til å bli universell utformet og for tilretteleggingen for et levende bysentrum.

Miljøenheten er sentral som planlegger, rådgiver og pådriver for Energi- og klimahandlingsplanen. Gjennomføring av tiltakene ligger ofte til andre enheter og bysamfunnet, Miljøenhetens hovedoppgave er å evaluere effekten av tiltakene. Dette arbeidet er helt avgjørende for å finne måloppnåelsen innen bærekraftig forvaltning av naturmiljø og areal, reduksjon av utslipp og Trondheims mål om å være et lavenergisamfunn. Av tiltak har ikke rådmannen funnet rom til å legge inn investeringsbudsjettet innenfor Enøk slik Energi- og klimahandlingsplanen legger opp til.

Miljøpakken åpner nye muligheter for investeringer i infrastruktur og drift av kollektivtransport. Betydelige ressurser disponeres og samordnes gjennom prosjektet og arbeidet er krevende i forhold til kapasitet og gjennomføringskraft. Tiltakssammensetningen er avgjørende for måloppnåelsen. Den store økningen som er nødvendig og forventes innen sykkel- og gangtrafikk vil kreve stor driftsinnsats, spesielt i vinterhalvåret. Eventuelle økte driftsbehov som følge av investeringstiltakene beregnes i prosjekteringen, men midlene inngår ikke i Miljøpakken og må dekkes innen hver etats driftsbudsjetter.

Fortettingspolitikken er sentral for Trondheim. Strategien gir økt kompleksitet og flere berørte i plan- og byggesaker. Dette gir krevende prosesser og økt behov for robust plangrunnlag som kan ivareta helheten-, og gi klare muligheter i møte med utbyggernes ønsker om omforming og utbygging.

3.3.3 Arbeidsgiverpolitikk

I kommunens vedtatte arbeidsgiverpolitikk påpekes at de største utfordringene kommune-Norge står overfor er rekruttering og forvaltning av egen arbeidskraft og innovasjon og nyskaping. Dette er også utfordringer for Trondheim kommune. På kort sikt er det reduksjon av sykefraværet som krever fortsatt stor innsats og oppmerksomhet. Dette arbeidet vil derfor ha høy prioritet i 2011.

Kommunens tilgang på og forvaltning av egen arbeidskraft handler om hvordan man klarer å rekruttere inn nye arbeidstakere til kommunen og hvordan man sørger for at personer, som allerede er ansatt i kommunen, står lenge i jobben og får stillingsstørrelse som er effektive for både arbeidsgiver og arbeidstaker.

Skal man klare å beholde dyktige medarbeidere og frigjøre arbeidstakernes energi, må det legges opp til kontinuerlig kompetanseutvikling. Ny kunnskap produseres i høyt tempo. Det betyr at jevnlig oppdatering og implementering er en forutsetning for å yte gode tjenester basert på oppdatert kunnskap. Dette er en kontinuerlig utfordring for Trondheim kommune.

Fram til nå har det vært god tilgang på kompetent arbeidskraft til de fleste tjenesteområdene. Unntaket er byutviklingsområdet hvor konkurransen med det private næringslivet er merkbar for enkelte yrkesgrupper. Ulike tiltak er iverksatt for å nå disse.

Trondheim kommune er en kvinnedominert arbeidsplass med få menn spesielt innen omsorgstjenesten, barnehager og renhold. Gjennom ulike prosjekt arbeides det med å øke antall menn til omsorgstjeneste og sykehjem.

Arbeidsstokken i Trondheim kommune skal speile befolkningssammensetningen i byen. Det arbeides derfor for å øke antall ansatte med ikke-vestlig kulturbakgrunn.

Kommunens evne til utvikling og nyskaping dreier seg om til enhver tid å ha en organisasjon som er i stand til å yte tjenester på en effektiv måte, framskaffe beslutnings- og styringsinformasjon som er relevant og korrekt til riktig tid, sørge for at innbyggerne kan bli informert og at innbyggerne selv kan kommunisere med kommunen på en brukervennlig og effektiv måte.

Forskning foretatt av Forsknings- og Innovasjonsstyrelsen i Danmark viser at mangfoldige arbeidsmiljøer er mer innovative. For kommunen blir det derfor nødvendig å sikre seg en arbeidsstyrke som består av begge kjønn, ulik alder, kompetanse og erfaringsbakgrunn.

3.3.4 Samfunnsaktør

Byen og regionen står i en nasjonal og internasjonal konkurransesituasjon, hvor ulike byer og regioner konkurrerer om sentrale myndigheters ressurser og næringslivets investeringer og lokaliseringsbeslutninger. Dette krever samarbeid på mange fronter, også fordi befolkningens hverdagsliv og klimautfordringene ikke kjenner politiske og administrative forvaltningsgrenser. Mye av den økonomiske veksten i regionen kan skapes i samhandling mellom ulike private og offentlige aktører. Samtidig er det utfordringer knyttet til prosesser fram mot enighet om felles løsninger. Forskere stiller spørsmål om folkevalgte organers innflytelse blir tilfredsstillende ivarettatt, særlig gjelder dette ved interkommunale selskapsdannelser. Den vedtatte samhandlingsreformen vil utfordre relasjonene mellom staten og kommunene, aktualisere samarbeid mellom kommuner og utfordre mindre kommuners grenser.

Sentrale myndigheter og KS har signalisert at kommunene må være mer aktive i internasjonalt samarbeid og bistand, dersom en skal finne løsninger på globale utfordringer. Alle kommunesektorens ansvarsområder berøres av EØS-avtalen, og dette stiller store krav til kunnskap og kompetanse i organisasjonen. Byens og næringslivets evne til å være en del av en nasjonal og global verdikjede, er avgjørende for bærekraftig vekst.

Trondheim hevder seg i konkurranse med de andre storbyene når det gjelder attraktivitet for arbeidstakere og bosatte, men verdiskapingen i regionen er lavere enn i flere av de andre byene. Strategisk næringsplan har som hovedmål at Trondheimsregionens andel av brutto nasjonalprodukt skal tilsvare vår andel av befolkningen i 2020. Vår største utfordring er å øke verdiskapingen, og samtidig ivareta en bærekraftig utvikling. For å oppnå dette må det arbeides for å bedre rammebetingelsene for FoU-miljøene og samtidig utnytte kompetansen bedre ved å styrke koblingen

mellom disse og næringsliv og offentlig virksomhet. Andre utfordringer er bedrifters kapitaltilgang ved utviklingen av store prosjekter, og mangelfull infrastruktur for jernbane og veg både innen og ut av regionen. Både investeringer og drift i næringsvirksomhet og dynamikken i arbeidsmarkedsregionen fordrer god og bærekraftig infrastruktur for samferdsel.

Begrenset energitilgang og mangel på langsiktige nye industriskisser representerer utfordringer for landsdelen. *MOLGA*, Midt-Norge Olje og Gass, er etablert i 2010 og skal i 2011 arbeide med beslutningsunderlag for investering i produksjon basert på malm og gass, og utvikling av nye energiløsninger og produksjon i Norskehavet.

Kunnskapsinstitusjonene har en utfordring i fortsatt å hevde seg i den internasjonale konkurransen om de beste studentene, de beste forskerne og forskningsmidlene. Byen og næringslivet kan sammen med kunnskapsinstitusjonene bidra blant annet ved å forbedre lokale karrieremuligheter for nyutdannede. Gjennom samarbeid om *Venture Cup* og *Technoport* ønsker kommunen å stimulere til økt innovasjon og nyskaping. Utfordringen for *Trondheim helseklynge* er å gjøre kunnskapsmiljøene innenfor helse og omsorg sterkere når det gjelder samhandling, forebygging og behandling.

Om en forutsetter samme studietilbøyelighet og fordeling mellom studiestedene som i dag, har Byplankontoret anslått at Trondheim kan få 1 600 flere studenter fra 2010 til 2014. Tallet på internasjonale studenter øker også sterkt. En av de største utfordringene blir bosettingen av studentene. For internasjonale studenter og forskere er det i tillegg behov for bedre mottaksservice, språkopplæring og informasjon på engelsk.

3.4 Mål

3.4.1 Kommuneplanens samfunnsdel 2009-2020

Kommuneplanens samfunnsdel 2009-2020 ble vedtatt av bystyret 10. juni 2010. Kommuneplanen består av fire tverrsektorielle hovedmål:

1. I 2020 er Trondheim en internasjonalt anerkjent teknologi- og kunnskapsby
2. I 2020 er Trondheim en bærekraftig by, der det er lett å leve miljøvennlig
3. I 2020 er Trondheim en inkluderende og mangfoldig by
4. I 2020 er Trondheim kommune en aktiv samfunnsutvikler og attraktiv arbeidsgiver

Hvert av hovedmålene består av fra fire til sju delmål med tilhørende to til fire strategier. Strategiske valg i forhold til det enkelte delmål fremgår i kommuneplanens samfunnsdel.

Oppfølging av kommuneplanen i økonomiplan/budsjett

Kommunens plan- og styringssystem skal skape god sammenheng mellom målene på de ulike plannivåene, og det skal være tett kobling mellom kommunens økonomiske handlingsevne og de oppgaver og tiltak som fremgår av ulike planer i kommunen. I følge Plan- og bygningsloven skal kommuneplanen ha en handlingsdel som angir hvordan kommuneplanen skal følges opp de fire påfølgende år eller mer. Handlingsdelen skal revideres årlig. I Trondheim kommune inngår kommuneplanens handlingsdel i økonomiplanen.

For å sikre at hovedmål, delmål og strategier blir fulgt opp i økonomiplan og budsjett, er ansvaret for de ulike delmålene fordelt mellom kommunens seks virksomhetsområder. Ansvaret er delt opp i 1 = hovedansvar og X = viktig bidragsyter (se ansvarsmatrise under). I tillegg til å være den viktigste bidragsyteren for at delmål med tilhørende strategier blir fulgt opp, skal virksomhetsområdet med hovedansvar sørge for å koordinere bidrag fra eventuelt andre tjenesteområder.

I utgangspunktet har målene i kommuneplanens samfunnsdel et 12 års perspektiv. Det er derfor all grunn til å tro at hovedansvaret for de ulike delmålene vil endres en eller flere ganger i løpet av planperioden. I tillegg skal bystyret minst én gang i hver valgperiode, og senest innen ett år etter

konstituering, utarbeide og vedta en kommunal planstrategi. I dette arbeidet skal kommunens utfordringer og strategiske valg i framtiden identifiseres. Bystyret må ta stilling til om gjeldende kommuneplan skal rulleres eller revideres. En eventuell revidering vil kunne medføre store endringer når det gjelder kommunens hovedmål og hvem som har ansvaret for de ulike delmål.

Tabell 3.2 Hovedmål 1: I 2020 er Trondheim en internasjonalt anerkjent teknologi- og kunnskapsby

Delmål	¹¹ OU	BU	KN	FI	HV	ORG
1.1: I 2020 har barn og unge i Trondheim kompetanse som styrker dem i møtet med framtidens utfordringer	1		X			
1.2: I 2020 er kompetanseutvikling og livslang læring en mulighet for alle	1		X		X	X
1.3: I 2020 er Trondheim Norges mest attraktive by for studenter og forskere		X	1			X
1.4: I 2020 er rammevilkårene for byens utdannings- og forskningsmiljøer styrket		X	1		X	X
1.5: I 2020 skjer Trondheimsregionens vekst og verdiskaping i et samvirke mellom forskning, kultur, næringsliv og offentlig sektor		X	1		X	

Tabell 3.3 Hovedmål 2: I 2020 er Trondheim en bærekraftig by, der det er lett å leve miljøvennlig

Delmål	OU	BU	KN	FI	HV	ORG
2.1: I 2020 er barn og unge aktive i miljøarbeidet og utviklingen av Trondheim som bysamfunn	1	X	X			
2.2: I 2020 skal Trondheim være et lavenergisamfunn		1				
2.3: I 2020 skal Trondheim ha en fysisk byutforming som fremmer livskvalitet og helse	X	1	X			
2.4: I 2020 skal Trondheim ha en bærekraftig forvaltning av naturmiljø og areal		1	X			
2.5: I 2020 er Trondheim en ren og ryddig kommune der 90 prosent av avfallet gjenvinnes		1			X	X
2.6: I 2020 er Trondheimsregionen rollemodell for konkurransedyktige og bærekraftige areal- og transportløsninger		1	X			

¹¹ OU=oppvekst og utdanning, BU=byutvikling, KN=kultur, næring og idrett, FI=finans, HV= Helse og velferd, ORG=organisasjon

Tabell 3.4 Hovedmål 3: I 2020 er Trondheim en inkluderende og mangfoldig by

Delmål	OU	BU	KN	FI	HV	ORG
3.1: I 2020 opplever barn og unge i Trondheim trygghet i hjem, barnehage, skole og fritid	1	X	X			
3.2: I 2020 er Trondheim en god by å bli gammel i		X	X		1	
3.3: I 2020 er Trondheim en flerkulturell by der det er godt å bo som innvandrere	X		X		1	
3.4: I 2020 har husholdningene i Trondheim muligheter for å skaffe seg en forutsigbar inntekt gjennom egen innsats					1	X
3.5: I 2020 har Trondheim en boligpolitikk som utjevner sosiale forskjeller		1			X	
3.6: I 2020 er sosiale helseforskjeller i Trondheim redusert	X		X		1	
3.7: I 2020 er byens ulike arenaer tilrettelagt for mangfoldet i befolkningen	X	X	1			
3.8: I 2020 har Trondheim et levende bysentrum	X	1	X			

Tabell 3.5 Hovedmål 4: I 2020 er Trondheim kommune en aktiv samfunnsutvikler og en attraktiv arbeidsgiver

Delmål	OU	BU	KN	FI	HV	ORG
4.1: I 2020 skal Trondheim kommune være en aktiv deltaker på vesentlige samfunnsarenaer	X		X	1	X	X
4.2: I 2020 skal Trondheim kommune ha styrket sin posisjon som attraktiv arbeidsgiver		X			X	1
4.3: I 2020 skal byens og kommunens behov for arbeidskraft være dekket	X		X		X	1
4.4: I 2020 skal Trondheim kommune og kommunens innbyggere ha felles forståelse av hvilke forventninger en kan ha til kommunens tjenester	X	X	X		1	X
4.5: I 2020 har Trondheim god beredskap i forhold til samfunnssikkerhet		X				1
4.6: I 2020 deltar kulturlivet, næringslivet og frivillige organisasjoner sammen med kommunen i utviklingen av bysamfunnet	X	X	1		X	

Omtale og beskrivelse av hvordan det enkelte tjenesteområde skal innrette sin virksomhet opp mot målene i kommuneplanen, fremkommer i kapitlet til det enkelte tjenesteområdet. Ved utarbeidelse av periode- og resultatmålene for tjenesteområdene er det foretatt prioriteringer av hvilke av delmålene i kommuneplanens samfunnsdel som tillegges mest vekt i kommende fireårsperiode. I tjenestekapitlene vil periodemål (2011-2014), resultatmål (2011) og tiltak bli presentert i tabeller, på samme måte som i budsjett 2010 og økonomiplan 2010-2013. Det legges ikke opp til at hoved- og delmålene fra kommuneplanen, som angår den enkelte virksomhet, gjentas i virksomhetskapitlene.

I innkjøringsfasen av ny kommuneplan vil det være noen utfordringer med å "kanalisere" periode- og resultatmål opp mot målene i revidert kommuneplan. Det kan derfor ikke forventes at budsjett 2011 får en rendyrket sammenheng i målstrukturen.

Mål i lederavtalen

Lederavtalen er kommunens viktigste verktøy for å implementere vedtatte mål og strategier fra kommuneplanen, økonomiplanen og årsbudsjettet ut i den kommunale tjenesteproduksjonen. Lederavtalen er en forpliktende avtale mellom rådmannen og den enkelte enhetsleder. Målene i

lederavtalen framkommer innenfor perspektivene økonomi, ansatt, bruker og samfunn. Lederavtalen har tre mål som er felles for alle enhetslederne i kommunen. De øvrige målene er knyttet til den enkelte sektor.

Fellesmål for alle enhetsledere i 2011 omhandler sykefravær, miljø og frivillighet. Et viktig strategisk hovedgrep i kommuneplanen er å legge til rette for økt samhandling med frivillige. Av den grunn er økt samhandling med frivillige lagt inn som et nytt fellesmål i lederavtalen.

3.4.2 Finansielle mål

- Oppnå en bærekraftig balanse mellom inntekter og utgifter

I økonomiplan 2010-2013 ble det lagt til grunn og vedtatt at en større andel av avkastningen fra kraftfondet skal benyttes til finansiering av investeringer i årene framover for å øke forutsigbarheten for driftsinntektene og samtidig forhindre for sterk vekst i gjelda. Rådmannen har lagt denne premissen til grunn for økonomiplan 2011-2014. At kommunens kapitalutgifter ikke skulle overstige 10 prosent av de frie inntektene var en annen vesentlig premis for utarbeidelse av økonomiplan 2010-2013. Denne handlingsregelen ble vedtatt av bystyret. I forslaget til økonomiplan er denne beslutningen lagt til grunn, slik at kapitalutgiftene per år ikke skal overstige 10 prosent av de frie inntektene (rammetilskudd, skatt, inkludert eiendomsskatt, inntekter for ressurskrevende brukere og statlige tilskudd til tjenester for flyktninger).

- Oppnå omstillings- og effektiviseringsgevinster som kan skape rom for å øke ressursbruken på områder hvor behovene for tjenester og tiltak øker i årene fremover

Økonomiplanen inneholder en rekke forslag til omstillings- og effektiviseringstiltak gjennom hele planperioden. Det er nødvendig å ha et kontinuerlig fokus på dette for å oppnå effektivitet i forvaltningen og tjenesteproduksjonen, og samtidig kunne frigjøre midler til prioriterte oppgaver og tiltak.

4 Kommunens inntekter og utgifter

4.1 Innledning/forutsetninger

Budsjett 2011 og økonomiplan 2011-2014 bygger blant annet på de forutsetningene som følger av bystyresak 98/2010 om revidering av økonomiplanen 2011-2013.

De budsjettekniske forutsetninger om lønn er det redegjort for i kapittel 26. Forutsetninger knyttet til renter, inntektsanslag og avkasting fra kraftfondet omtales i dette kapitlet. I punkt 4.2 gjøres det rede for hvor mye midler som kan overføres tjenesteområdene. Videre beskrives inntekts- og utgiftsendringer på tjenesteområdene i punkt 4.3. Ved å sammenstille dette får man et uttrykk for tilpasningsproblemet rådmannen har stått overfor i arbeidet med budsjett 2011 og økonomiplan for 2011-2014. Tilpasningsproblemet og forslag til løsning beskrives nærmere i punkt 4.4.

4.2 Til overføring tjenesteområder

Med utgangspunkt i kommunens sentrale inntekter, kapitalutgifter og fondsoverføringer fremkommer hvor mye midler som kan disponeres til tjenesteproduksjon. Av Tabell 4.1 fremgår det hvordan utviklingen i disse forholdene forventes å bli.

Tabell 4.1 Til fordeling driftsformål, alle tall i millioner 2011-kroner. Inntekter med negativt fortegn

	Opprinnelig budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Skatt på inntekt og formue	-4 052,0	-3 737,5	-3 829,1	-3 919,4	-4 002,1
Ordinært rammetilskudd	-1 227,4	-2 909,5	-2 927,2	-2 970,3	-3 014,3
Skatt på eiendom	-439,3	-429,3	-437,3	-445,3	-453,3
Andre direkte eller indirekte skatter		-	-	-	-
Andre generelle statstilskudd	-825,2	-265,4	-267,8	-268,8	-269,8
Sum frie disponible inntekter	-6 543,9	-7 341,7	-7 461,4	-7 603,8	-7 739,5
Renteinntekter og utbytte	-430,0	-371,4	-374,1	-372,8	-371,5
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	483,8	510,6	530,5	557,8	567,9
Avdrag på lån	371,1	367,0	374,8	386,5	392,6
Netto finansinntekter/-utgifter	424,9	506,2	531,1	571,4	589,0
Dekning av tidligere års underskudd	138,8				
Til bundne avsetninger	1,2	50,1	0,1	0,1	0,1
Til ubundne avsetninger	198,4	138,6	140,3	138,8	142,5
Bruk av ubundne avsetninger	-178,0	-141,1	-120,2	-123,8	-127,5
Bruk av bundne avsetninger	-113,4	-150,3	-130,3	-123,3	-110,3
Netto avsetninger	46,8	-102,7	-110,2	-108,2	-95,2
Overført til investeringsregnskapet TKK	148,4	147,4	146,7	145,9	145,3
Overført til investeringsregnskapet annet	-	10,0	30,0	50,0	60,0
Overført investerings regnskap EK i TKP	-		20,0	20,0	20,0
Overført til investeringsregnskapet moms	32,7	54,0	97,1	126,3	
Til fordeling drift	-5 891,1	-6 726,8	-6 746,7	-6 798,3	-6 864,2
Endring		-835,7	-855,6	-907,2	-1 129,4

Endringene i 2011 på 836 millioner kroner består av følgende:

- Økte frie disponible inntekter på 798 millioner kroner
- Økte netto kapitalkostnader på 81 millioner kroner
- Reduserte avsetninger på 119 millioner kroner

I punktene under redegjøres det nærmere for disse endringene.

4.2.1 Frie disponible inntekter

De samlede frie disponible inntektene økes betydelig fra 2010 til 2011. Årsaken til dette er sammensatt av flere elementer:

- Flere øremerkede tilskudd inngår i rammetilskuddet
- Redusert skatteandel
- Redusert skattøre for 2011
- Endring av prinsippene for utgiftsutjevning av innbyggertilskuddet

Prinsippene knyttet til det nye inntektssystemet ble gjennomgått i bystyresak 98/2010 om revidering av økonomiplanen 2011-2013. Denne saken var basert på kommuneøkonomiproposisjonen, og regjeringens forslag til statsbudsjett følger stort sett opp de føringer som lå i denne proposisjonen.

Regjeringen øker imidlertid forventet skatteinngang i 2010, men dette gir ikke noen effekt inn i 2011, ettersom veksten i frie inntekter beregnes ut fra revidert budsjett. I rammeoverføringene til kommunene gis det et tilskudd (inntektsgarantitilskudd, INGAR) for å sikre at ingen kommuner har en beregnet vekst i rammetilskuddet fra et år til det neste som er lavere enn 300 kroner per innbygger under beregnet vekst på landsbasis. Trondheim kommune har en svakere vekst enn landsgjennomsnittet, og vil få et slikt tilskudd. Tilskuddet utgjør 25,5 millioner kroner. Dette er det tredje året på rad at kommunen opplever å ha en betydelig lavere vekst enn landsgjennomsnittet. Rådmannen har ikke lagt til grunn at Trondheim kommune vil få inntektsgarantitilskudd i perioden 2012-2014. Årsaken til at kommunen får dette tilskuddet også for 2011 skyldes at kommunen taper betydelige midler som følge av nytt inntektssystem. Tapet er sannsynligvis større enn det som ble beregnet i bystyresak 98/10.

Skatt og rammetilskudd

Sum skatt og rammeoverføring øker med 1 367 millioner kroner. Hovedårsaken til denne veksten er innlemming av de tidligere øremerkede midlene til barnehagene inn i rammetilskuddet. Anslagsvis 1 200 millioner kroner er relatert til dette.

Kommunens skatteanslag er basert på anslaget i statsbudsjettet, og en forutsetning om vekst i skattene som ligger ett prosentpoeng høyere enn for landsgjennomsnittet. Begrunnelsen for dette er at kommunen har en høyere befolkningsvekst enn landsgjennomsnittet. Dette, sammen med redusert skattøre, medfører et skatteanslag på 3 737 millioner.

Rådmannen har mottatt brev fra Kemneren i Trondheim kommune med forslag om at marginprosenten på innbetalt forskuddsskatt og forskuddsstrekk økes fra 8,0 prosent til 8,5 prosent med virkning fra og med 2011. Kemneren viser i sitt brev til at marginprosenten de siste årene har vært for lav og at dette har vært påpekt i kontrollrapport fra Skatteetaten. Rådmannen følger opp forslaget fra Kemneren og foreslår marginprosenten økt fra og med 2011, jmfør kapittel 1, punkt 2.9.

Å øke marginprosenten innebærer å sette av en større andel av forskuddsskatten og forskuddstrekket for å møte skatteoppgjøret i avregningsåret. I det året marginprosenten økes vil skatteinntekten bli redusert, da inntektsføring av skatt følger kontantprinsippet. For 2011 er denne reduksjonen anslått til 50-60 millioner kroner. Tilsvarende beløp vil komme som en positiv effekt på skatteinngangen i 2012 ved avregningen av skatteoppgjøret for 2011.

Rådmannen har ikke lagt til grunn en justering av skatteanslaget for 2011 som følge av at marginprosenten økes fra 8,0 prosent til 8,5 prosent. Rådmannen vil følge skatteinngangen nøye i løpet av 2011 og komme med forslag til korreksjon hvis det viser seg at skatteinngangen blir lavere enn budsjettet. En eventuelt svakere skatteinngang kan ses i sammenheng med at det ble avsatt 109 millioner kroner til disposisjonsfond ved behandlingen av regnskapsrapporten etter første tertial 2010, jamfør sak B 97/10.

I tillegg til de øremerkede midlene fra barnehageområdet er flere andre tilskudd innlemmet i rammetilskuddet fra og med 2011. Dette gjelder for det første 68 millioner kroner til kvalifiseringsprogrammet. Videre får kommunene fra 1. januar 2011 fullt ansvar i forhold til krisesentra og det staten tidligere har gitt av tilskudd overføres nå til kommunen. Dette er anslått til 5,7 millioner kroner. Derrest overføres midler til kommunene som følge av at kommunene skal ha utvidet ansvar for den avtalebaserte fysioterapitjenesten. Dette gjelder også for endret regelverk for fysioterapibehandling i utlandet. Disse to endringene gir Trondheim kommune 4,3 millioner kroner i økt rammetilskudd.

Rammetilskuddet økes også som følge av helårsvirkningen av økt timetall og leksehjelp som ble innført fra og med høsten 2010. Økningen i inntektene for dette i 2011 er på om lag 10 millioner kroner.

Det som gjenstår består av en reell vekst, og utgjør ca 79 millioner kroner. Dette skal dekke økte driftskostnader som følge av befolkningsvekst, økte kapitalkostnader, økte pensjonskostnader og annen kostnadsvekst i tjenesteproduksjonen.

Eiendomsskatt

Rådmannen foreslår i denne omgang ingen økning i eiendomsskattesatsen for 2011. Det er lagt inn en økning i inntekten på grunn av volumendringer på 1,5 prosent. Dette er mindre enn den kommunale deflatoren, slik at reelt sett medfører dette en nedgang på 10 millioner kroner. I perioden etter 2011 er verdien av den kommunale eiendomsskatten videreført på samme nivå. Dette betyr at det foreslås og forutsettes en årlig økning i eiendomsskattesatsen på 0,1 promillepoeng for ikke å svekke realverdien av disse inntektene framover. Volumeffektene vil imidlertid gi en viss inntektsøkning i perioden.

Rådmannen vil på sikt vurdere å øke satsen for eiendomsskatten med ytterligere 0,5 promillepoeng for å finansiere ulike infrastrukturtiltak. En slik økning vil øke kommunens inntekter med 35 millioner kroner. Eksempler på tiltak det kan være tilrådelig å benytte økte ressurser på, er bedret vedlikehold av bygninger (jf. formannskapssak 267/2010) og veier.

Andre generelle statstilskudd

Korrigert for bortfall av barnehagetilskuddet, så øker de generelle statstilskuddene med over 31 millioner kroner fra 2010 til 2011, og skyldes i hovedsak følgende:

- Økte inntekter innenfor rentekompensasjonsordningene med 11 millioner kroner
- Økte inntekter på tilskudd til flyktningetjenester med 20 millioner kroner

Rentekompensasjonsordningene innenfor skole, sykehjem, omsorgsboliger og kirkebygg økes som følge av økt rentenivå. Det forutsettes at rentenivået øker i tråd med forutsetningene som beskrevet i punkt 4.2.2.

Det forventes økte tilskudd til flyktninger som følge av at satsene har økt, og at antall som er med i grunnlaget for disse inntektene øker. Det er budsjettet med høyere inntekter enn de direkte utgiftene knyttet til arbeid med flyktninger. Denne differansen oppstår som følge av at lønns- og prisøkning og kapitalutgifter knyttet til området i all hovedsak ytes fra bykassen, og ikke fra flyktningeområdet direkte.

4.2.2 Netto finansinntekter/utgifter

Kommunens netto kapitalinntekter/utgifter vil øke med 81 millioner kroner i 2011. I planperioden er den årlige økningen på om lag 30-40 millioner kroner. I 2011 er økningen sammensatt av følgende deler:

- Reduserte renteinntekter/avkastning fra Trondheim kommunes kraftfond (TKK) med 58 millioner kroner
- Økte kapitalkostnader på 23 millioner kroner

Renteinntekter/Trondheim kommunes kraftfond(TKK)

For 2011 forventes det at renteinntektene for kommunens likvide beholdninger blir tre millioner kroner lavere enn i budsjettet for 2010.

Bystyret vedtok i sak 98/10 å redusere realavkastningskravet fra kraftfondet fra tre prosent til 2,5 prosent. Dette medfører et inntektstap på om lag 30 millioner kroner. I tillegg vil rådmannen foreslå å ta ut plasseringene i obligasjonsforetakene, og i Trondheim kommunale pensjonskasse fra avkastningsgrunnlaget. Årsaken er at disse plasseringene ikke gir avkastning i kraftfondet. For nærmere omtale av dette vises til kapittel 26. Tapet som følge av dette er på om lag 25 millioner kroner. Samlet sett vil dermed bidraget fra kraftfondet være om lag 55 millioner kroner lavere i 2011.

Rådmannen har forutsatt en realavkastning på 2,5 prosent i hele planperioden. Dersom det skulle vise seg at rentenivået øker i perioden, kan det være grunnlag for å øke realavkastningskravet. I så fall vil rådmannen foreslå at eventuelle merinntekter går til å finansiere investeringene. Dette vil rådmannen komme tilbake til i de årlige budsjettforslagene.

Renteutgifter og avdrag

Følgende forutsetninger er lagt til grunn for beregning av rente- og avdragsutgifter:

- Låneopptak på 922 millioner kroner i 2011. Totalt låneopptak på 3 660 millioner kroner for hele planperioden
- Løpende lån med rente tilsvarende nivået i september 2010
- Flytende rente, Kommunalbanken til 2,7 prosent og Husbanken til 2,8 prosent
- Fast rente, Kommunalbanken til 4,87 prosent og Husbanken til 3,50 prosent
- Det forventes økt rentenivå i planperioden
- 2011 – 4,0 prosent
- 2012 – 5,0 prosent
- 2013 – 5,5 prosent
- Det forutsettes at renteutgiftene først får effekt et halvt år etter låneopptaket
- Avdragene beregnes etter reglene for minimumsavdrag

Med disse forutsetningene øker rente- og avdragsutgiftene med 23 millioner kroner neste år. I planperioden øker utgiftene med 106 millioner kroner. En del av disse kapitalutgiftene blir finansiert fra selvkostområdene under de ulike tjenesteområdene i form av økte gebyrer og husleie, men på grunn av lavere renteforutsetning enn det som ligger inne i budsjettet for 2010, så reduseres bidraget fra de selvfinansierende områdene i 2011. Av Tabell 4.2 fremgår det at bykassen får økt belastning i 2011 på knappe 30 millioner kroner.

Tabell 4.2 Endring kapitalutgifter. Tall i millioner 2011 kroner

	2011	2012	2013	2014
Økte kapitalutgifter	22,8	50,3	89,3	105,5
Fra selvkostområder	7,1	-25,9	-51,7	-66,3
Økt nettobelastning bykassen	29,9	24,4	37,6	39,2

Rådmannen legger til grunn at kommunen har en avdragsprofil som tilsvarer minimumsavdrag slik det er definert i kommuneloven. I 2009 økte anleggsmidlenes gjennomsnittlige levetid til 34,7 år som følge av at også borettslagsleiligheter og tomter skal utgjøre en del av grunnlaget. I beregningen i Tabell 4.3, og i grunnlaget for rådmannens budsjettforslag, er 30 år benyttet som gjennomsnittlig levetid. En økning i levetid utgjør en buffer, som foreløpig er ubenyttet. Dersom denne skal benyttes, kreves det en viss tilpasningsperiode, siden eksisterende lånekontrakter må reforhandles for å tilpasses avdragstiden.

Tabell 4.3 Anslag på gjeld og minimumsavdrag. Tall i millioner kroner og løpende priser

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gjeld per 1.1	9 159	10 059	10 656	11 152	11 791	12 345
Nye lån	1 213	957	862	1020	957	701
Avdrag	339	360	365	382	403	422
Gjeld per 31.12	10 059	10 656	11 152	11 791	12 345	12 625
Anleggsmidlenes gjennomsnittlige levetid	34,7	30	30	30	30	30
Minimumsavdrag	339	360	365	382	403	422

Etter forslag fra rådmannen vedtok bystyret i fjor en handlingsregel som regulerer kommunens kapitalkostnader i tråd med kommunens inntektsutvikling. Handlingsregelen sier at andelen rente- og avdragsutgifter¹² skal utgjøre maksimalt 10 prosent av disponible frie inntekter¹³.

Med denne handlingsregelen vil forhold som rentenivå, størrelsen på egenkapitalen, avdragsprofil og inntektsutviklingen være bestemmende for hvor mye kommunen kan ta opp av lån i planperioden. Dette virker stabiliserende på kommuneøkonomien.

Handlingsregelen fører til at investeringene må tilpasses forhold som ligger på driftssiden. Dermed vil kommunen ha en mer forutsigbar ramme for finansiering av tjenesteproduksjonen. Tidligere har det vært motsatt, det vil si at driftsbudsjettet måtte tilpasse seg investeringsbudsjettet, og dermed skapt mer uforutsigbar finansiering av tjenestetilbudet.

I 2011 øker de frie inntektene betydelig som følge av at tidligere øremerkede midler til barnehagesektoren innlemmes i kommunenes frie inntekter. Barnehageinntektene skal også dekke kapitalutgiftene, og det er derfor riktig at også disse inntektene inngår i handlingsregelen. Men ettersom inntektssiden øker betydelig, må forholdet mellom kapitalutgifter og disponible inntekter nedjusteres. Rådmannen foreslår en justering av handlingsregelen der kapitalutgiftene ikke skal være høyere enn 8,2 prosent av disponible inntekter.

I Tabell 4.4 fremstilles utviklingen av andelen av disponible inntekter som benyttes til å dekke renter og avdrag. Rådmannens budsjettforslag innebærer noe for høye kapitalutgifter¹⁴ i 2011, men dette blir justert ned til handlingsregelen i perioden. I den nederste raden fremstilles andelen inklusive barnehageinntektene. Kapitalutgiftene ligger noe over åtte prosent, men er på den nye grensen i 2014.

¹² Sum renter og avdrag fratrukket renter og avdrag fra selvfinansierte områder som vann, avløp, renovasjon, boliger med mer. Inntekter fra rentekompensasjonsordningene trekkes også ifra.

¹³ Frie disponible inntekter består av skatt og rammetilskudd, tilskudd til ressurskrevende tjenester, eiendomsskatt og flyktningemidler.

¹⁴ Årsaken til dette er nedjusteringen VARF-områdenes bidrag til å dekke kapitalutgiftene, som følge av lave renter.

Tabell 4.4. Utvikling av prosentvis andel av disponible inntekter som går til kapitalutgifter

Regnskap 2008	Regnskap 2009	Anslag 2010	Budsjett 2011	Økonomi-plan 2012	Økonomi-plan 2013	Økonomi-plan 2014
9,8	10,4	10,4	10,1	9,9	10,0	9,9
Korrigert for barnehageinntektene			8,3	8,1	8,2	8,2

4.2.3 Netto avsetninger

Kommunens netto avsetninger reduseres med 150 millioner kroner i 2011. Dette består av følgende punkter:

- Ingen dekning av underskudd på 135 millioner kroner
- VARFS-området netto økning på 10 millioner kroner
- Avsetning buffer/bruk av disposisjonsfond 25 millioner kroner

Dekning av underskudd

I budsjettet for 2010 var det avsatt 135 millioner kroner for å dekke underskuddet fra 2008. Underskuddet ble dekket allerede ved regnskapsavslutningen for 2009, og det skal naturligvis ikke avsettes midler til dette formålet i 2011.

Ubalanse innenfor VAR-området

Det er en ubalanse på 50 millioner kroner mellom bokført verdi på vann- og avløpsfondene og beregnet størrelse på disse. Denne ubalansen må lukkes innen 2011.

I perioden 2008-2010 vil bykassen anslagsvis bli belastet med 73 millioner kroner på grunn av for lave inntekter fra avløpsgebyrene. Rådmannen har lagt til grunn en økning i avgiftene i 2011-2013 slik at dette utlegget blir tilbakeført bykassen. I 2011 forutsettes det at 40 millioner kroner av bykassens utlegg blir tilbakeført.

Samlet sett vil VARFS-området belaste bykassen med 10 millioner kroner i 2011.

Buffer

I økonomiplanen for 2010-2013 ble det etablert en buffer på knappe 20 millioner kroner i 2010. Denne ble planlagt økt til 49 millioner kroner i 2011-2013. Rådmannen har ikke funnet rom for å øke bufferen i perioden 2011-2013. Dette som følge av en vesentlig reduksjon i inntektene etter at de nye kriteriene i inntektssystemet og innlemming av øremerkede midler til barnehagene er innført. I tillegg ble det vedtatt at nedgangen i avkastningskravet til kraftfondet skulle finansieres med redusert avsetning til bufferen.

Rådmannen foreslår en ubenyttet buffer i 2011 på 21,5 millioner kroner, og 20 millioner kroner i 2012. Den reduseres ytterligere til 15 millioner kroner i 2013-14. Rådmannen hadde helst sett at bufferen var større. Det er betydelige usikkerhetsmomenter i 2011.

Eksempelvis er det lite sannsynlig at aktiviteten i det interne arbeidsmarkedet (DIA) allerede i 2011 er tilbake på samme nivå som i 2007. Det er signalisert at det sannsynligvis er behov for en styrkning på fem millioner kroner til dette området både i 2011 og 2012. Rådmannen foreslår derfor at 5 millioner kroner av bufferen øremerkes DIA i disse årene. Videre er barnehagerammen ikke detaljert beregnet ennå, men kun anslått på aggregert nivå. Det gjenstår å se om disse anslagene stemmer når enhetsbudsjettene til den enkelte barnehage skal utarbeides.

Det er også satt av svært lite til neste års lønnsoppgjør. Med de forutsetninger om lønnsoppgjøret som staten legger til grunn, må neste års lønnsoppgjør være svært nær et nulloppgjør. Dersom lønnsoppgjøret blir for eksempel 0,5 prosentpoeng dyrere enn dette, vil merkostnadene bli rundt 50 millioner kroner.

Rådmannen foreslår også å benytte 24 millioner kroner fra disposisjonsfondet som ble etablert gjennom vedtak i bystyresak 97/10 om regnskaps situasjonen etter 1. tertial 2010. Årsaken til dette er at beregningsgrunnlaget for avkastning fra kraftfondet foreslås redusert med 485 millioner kroner. Dette gir årlige mindreinntekter på 24 millioner kroner. Ved å benytte disposisjonsfondet i 2011 unngår man å kutte ytterligere på tjenesteområdene i 2011, men kan tilpasse dette bedre i budsjettet for 2012-2014.

4.2.4 Overført til investeringsregnskapet

Det er budsjettert med en avsetning på 2,5 prosent for å opprettholde realverdien til kraftfondet, noe som tilsvarer 141 millioner kroner.

Rådmannen vektlegger å gjøre kommunens tjenestetilbud minst mulig avhengig av tilfeldige svingninger i de globale finansmarkedene. I budsjettet er det derfor, i tråd med bystyrets tidligere vedtak, lagt opp til at inntil én prosent (om lag 60 millioner kroner) fra kraftfondet skal benyttes som egenkapital for å finansiere investeringer. Det legges opp til at man når dette målet gradvis, og at man i 2011 setter av 10 millioner kroner, økende til 60 millioner kroner i 2014.

En slik handlingsregel medfører at investeringsvolumet i første rekke vil være bufferen dersom avkastningen fra kraftfondet skulle svikte. Hvis man i tillegg skulle klare å benytte avkastningen fra kraftfondet etter en etterskuddsmodell, vil man ha et relativt solid og stabilt grunnlag for å benytte kraftfondet til finansiering av kommunens tjenesteproduksjon.

I 2011 kan kommunen benytte 60 prosent av midler fra momskompensasjonsordningen på investeringer til å finansiere driftsformål. Denne andelen reduseres med 20 prosentpoeng hvert år frem til 2014. Fra og med 2014 kan ingen midler knyttet til momskompensasjon benyttes til å finansiere drift. Disse midlene må fra da av overføres til å finansiere investeringer. Dette gir naturlig nok et stadig strammere driftsopplegg i hele planperioden. Men samtidig fører det til at kommunen ikke lenger indirekte kan lånefinansiere drift av tjenestetilbudet. Kommunen vil også få en betydelig høyere egenandel til å finansiere investeringene. Til sammen vil kommunen overføre 465 millioner kroner fra momskompensasjonsordningen over til investeringer som egenkapital.

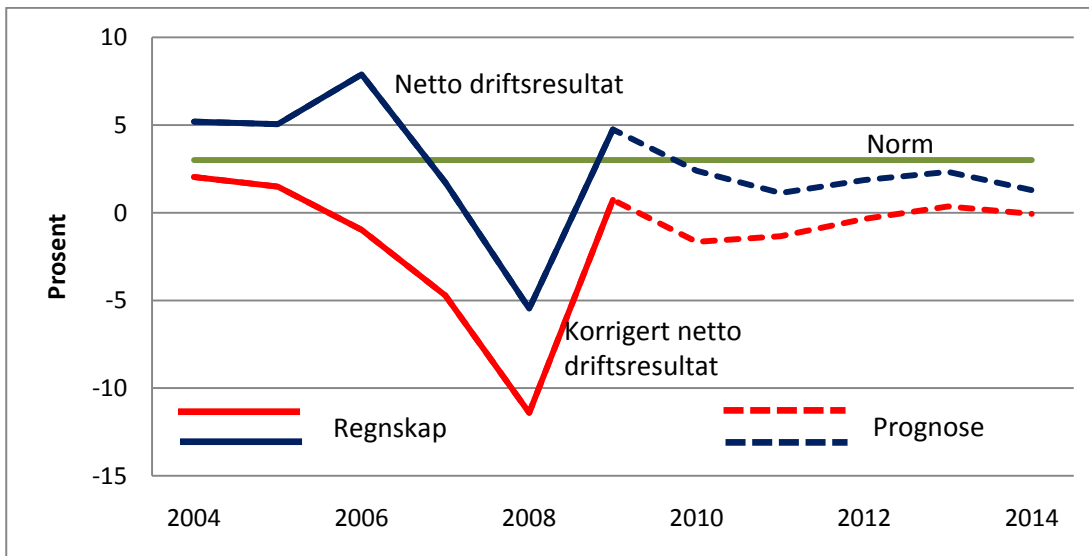
Tabell 4.5 Utvikling i momskompensasjonsordningen, beløp i millioner kroner

	2011	2012	2013	2014
Sum anslag momskompensasjonsinntekter	137,0	158,0	158,0	156,3
Herav overføres til investeringsregnskapet	54,0	97,1	126,3	156,3
Til finansiering av drift	83,0	60,9	31,7	0

Trondheim kommune har tidligere budsjettert med over 260 millioner kroner fra momskompensasjonsinntektene for å finansiere kommunens driftsutgifter. Som tabellen over viser, så er disse inntektene snart borte, noe som har medført vesentlige tilpasninger i perioden 2008-2014. Dette er ett av mange bidrag som fører til stadig strammere driftsbetingelser for kommunene, ettersom kommunene fikk redusert sine frie inntekter når denne ordningen ble innført i 2005.

4.2.5 Utvikling i kommunens netto driftsresultat

Rådmannens budsjettforslag innebærer et positivt netto driftsresultat, men noe i underkant av normen på 3 prosent. Anslaget vil nærme seg tre prosent i 2013, men vil svekkes noe 2014. Årsaken til svekkelsen i 2014 er at momskompensasjonsinntektene dette året ikke føres i driftsregnskapet, men kun i investeringsregnskapet. Dette gir isolert sett en nedgang i resultatgraden på om lag 1,5 prosentpoeng.

Figur 4-1 Netto driftsresultat som prosentandel av driftsinntekter, regnskap 2004-2009, prognose 2010-2014

Utviklingen i resultatgraden er noe svakere enn i forrige økonomiplan. Dette skyldes at man tar ut mindre fra kraftfondet enn det som var forutsatt, og at kommunens inntekter blir lavere som følge av omleggingene av inntektssystemet.

4.3 Til overføring drift

Totalt kan det overføres 6,73 milliarder kroner til tjenesteområdene neste år. Dette er en økning på 836 millioner kroner i forhold til 2010. I kapittelet nedenfor redegjøres det nærmere for hvordan denne økningen blir disponert.

Tabell 4.6 Endrede utgifter/inntekter i forhold til 2010¹⁵, beløp i millioner kroner

	2011	2012	2013	2014
Refusjon kapitalutgifter selvkostområder	7,1	-25,9	-51,7	-66,3
Konsekvens av økonomiplan 2010-2013	73,6	128,8	205,4	198,7
Revidert budsjett/tertiarapport	7,5	7,5	7,5	7,5
Nye tiltak	42,0	41,8	42,2	41,9
Endret kostnad befolkningsvekst/fdv	20,9	49,9	78,4	154,2
Effekter av statsbudsjettet	678,8	678,8	678,8	835,1
Inntekts-/kostnadsendringer uten økt tjenesteproduksjon	64,6	57,2	53,8	87,3
Sum	894,4	938,0	1 014,3	1 258,3

Tabellen viser at summen av inntektsreduksjoner og utgiftsøkninger neste år summeres til 894,4 millioner kroner. Utover i planperioden øker utgiftene ytterligere. Hovedårsaken til dette er endringer innenfor tjenesteområdene som ikke medfører endret tjenesteproduksjon.

4.3.1 Selvkostområder

En del av kapitalkostnadene skal finansieres av gebyrer, avgifter og leieinntekter. Innenfor vann, avløp og renovasjon gjennomføres det betydelige investeringer, og renter og avskrivninger fra disse områdene finansieres med gebyrer og tilføres bykassen. På grunn av redusert rentenivå i 2010 og fortsatt forventninger om lavt rentenivå i 2011, reduseres bidraget fra VARFS-området til bykassen for å dekke kapitalutgiftene. Rentenivået etter 2011 forventes å øke, samtidig så skal det

¹⁵ For detaljer vedrørende denne tabellen vises til vedlegg 6.

gjennomføres betydelige investeringer innenfor dette området. Bidraget inn til bykassen vil dermed øke etter 2011.

Investeringer på boligsiden finansieres av husleieinntekter og en andel av husleieinntektene forutsettes brukt til å dekke renter og avdrag på sentralt budsjett. Dette er i tråd med prinsippene i sak om husleie (jf F-sak 151/09) som er planlagt gjennomført før utgangen av 2010.

4.3.2 Konsekvenser økonomiplan

Alle tiltakene fra vedtatt økonomiplan for 2010-2013 er videreført inn i rådmannens budsjettforslag for 2011-2014. Hovedårsaken til økningene i tjenesteområdenes rammer fra økonomiplanen 2010-2013 består av kompensasjon for befolkningsvekst.

Rådmannen foreslår å endre en del av tiltakene. Dette omtales nærmere i hvert enkelt kapittel for tjenesteområdene.

4.3.3 Effekter av vedtak etter 1. tertialrapport 2010

I bystyresak 97/2010 ble det vedtatt en del økninger på tjenesteområdene som får effekter inn i 2011. Dette gjelder vedtak om ikke å innføre hall- og baneleie for idrettsutøvere over 19 år. Det er også vedtatt å ikke innføre hall- og baneleie ved Ranheim friidrettshall. Totalt medfører dette bortfall av inntekter på 4,3 millioner kroner

Det er tidligere ikke avsatt midler til drift og forvaltning av kommunens nye økonomi- og personalsystem (ERV), og rådmannen foreslår å innarbeide dette i budsjettet. Kostnaden er anslått til 2,8 millioner kroner.

Vedtatt om bortfall av småskoletillegg var ikke mulig å gjennomføre, og bevilgningen vedtatt ved 1. tertial på 0,4 millioner kroner videreføres i planperioden.

4.3.4 Nye tiltak – rammeøkninger

I nye tiltak ligger forslag om kostnadsøkninger hos tjenesteområdene som rådmannen mener bykassen må ta et felles ansvar for å finansiere. Til sammen utgjør dette i overkant av 41 millioner kroner.

I tillegg finnes det en rekke kostnadsøkninger som tjenesteområdene finansierer med å omprioritere midler innenfor egen ramme. Dette er beskrevet nærmere under kapitlene som omtaler hvert enkelt tjenesteområde.

Størsteparten av økningen er knyttet til innsats rettet mot flyktninger. Innsatsen her øker med over 23 millioner kroner, som i all hovedsak er finansiert med økte statlige midler.

Rådmannen foreslår å sette av én million kroner for å forberede samhandlingsreformen. I 2012 økes beløpet til 2,5 millioner kroner. Dette kommer i tillegg til eventuelle midler som kommunen kan søke på av de sentrale midlene på 200 millioner kroner.

Rådmannen har i høst styrket bemanningen knyttet til forvaltning av Trondheim kommunale kraftfond. Totalt må det settes av 1,8 millioner kroner til dette i 2011.

I gjeldende økonomiplan ligger det inne en styrkning av Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS (TBRT) med én million kroner i 2011, økende til to millioner kroner i 2012. Dette er ikke tilstrekkelig, og det foreslås derfor å øke dette beløpet med ytterligere 2,5 millioner kroner i 2011. I planperioden er det lagt inn ytterligere økninger.

Lønnsutvalget vedtok i vår å øke antall hovedtillitsvalgte med 2,5 årsverk. I tillegg ble det vedtatt å øke kontorstøtten. Bystyret vedtok i sak 28/2010 å gå inn for åremålstilsetting av

kommunaldirektører. Til sammen anslås disse forholdene å gi et behov for å styrke budsjettet med 3,6 millioner kroner.

Tjenesteproduksjonen innenfor tekniske tjenester skal i følge vedtatt økonomiplan effektiviseres med åtte millioner kroner i 2011. Rådmannen finner ikke dette forsvarlig og legger inn redusert krav i 2011 og 2012, slik at man kan bruke noe lenger tid til å omstille produksjonen i forhold til effektiviseringskravet. Dette medfører et krav om effektivisering på tre millioner kroner i 2011, seks millioner kroner i 2012 og åtte millioner kroner i 2013.

Kostnadene knyttet til kommunens helse- og velferdstilbud på Vistamar (Spania) er høyere enn tidligere lagt til grunn, og området styrkes med 2,5 millioner kroner.

I 2011 skal det avvikles kommune- og fylkesvalg. Basert på erfaringene fra forrige valg, er det behov for å styrke budsjettet knyttet til avvikling av valg med 0,5 millioner kroner. Totalt er det beregnet at valget vil koste om lag 7,5 millioner kroner.

Kostnadene knyttet til drift av Heggstadmoen må økes med 0,4 millioner kroner i 2011. Dette er kostnadsøkning som ikke kan overveltes avfallsgebyret.

Rådmannen legger opp til betydelige økninger av vann- og avløpsgebyrene fremover, og dette medfører økte kostnader innenfor Trondheim eiendom. Dette kompenseres med 1,2 millioner kroner i 2011.

I vedtatt økonomiplan var det en forutsetning at tilskudd til Lademoen kultur- og næringsstiftelse skulle opphøre fra og med 2011. Det ser ut som om videre drift av stiftelsen kan være vanskelig å gjennomføre uten tilskudd, og rådmannen foreslår et tilskudd på 0,4 millioner kroner i 2011. Det forutsettes at stiftelsen klarer seg med egne inntekter fra og med 2012.

Befolkningsendringer/fdv¹⁶ kostnader

I Trondheim har rådmannen i de siste årene gitt tjenesteområdene full kompensasjon for kostnader knyttet til befolkningsendringer. Rådmannen mener at det er av avgjørende betydning for god økonomistyring at enhetene får kompensert for disse kostnadene. Hvis man ikke får dette kompensert, ville det i større grad måtte skjedd en indirekte effektivisering ute på enhetene. Dette ville slått skjevt ut i forhold til hvem som må yte tjenester til flere uten budsjettøkning, og enheter som ikke ville merke noe til befolkningsveksten. Man får dermed en fordeling av midler som i større grad gjør enhetenes i stand til å nå de mål og standarder som settes.

Rådmannen har siden forrige budsjett jobbet med å gjøre modellen som kompenserer for kostnader knyttet til befolkningsveksten mer presis. Hovedprinsippene i modellen er:

- De variable kostnadene kompenseres årlig
- De faste kostnadene kompenseres når de oppstår
- Det beregnes en kostnad per bruker
- Dekningsgraden beregnes i ulike aldersgrupper, slik at man kan beregne framtidig utvikling i antall brukere
- For områder der det er vanskelig å beregne en kostnad per bruker beregnes i stedet en kostnad per innbygger i aldersgruppen som hovedsakelig benytter tjenesten.

Områder innenfor byutvikling kompenseres ikke ut fra befolkningsendringer. Disse områdene kompenseres i stedet ut fra arealendringer (bygninger, parker og vei).

Rådmannen foreslår at prinsippene som er beskrevet skal implementeres i modellen fra og med 2012. Dette for å gi tjenesteområdene bedre tid til å tilpasse seg konsekvensene av endringene.

¹⁶ Forvaltning, drift og vedlikehold

For 2011 oppdateres den gjeldende modellen med nye anslag for befolkningsveksten, noe som medfører økte kostnader i forhold til de tallene som ligger inne i gjeldende økonomiplan. Spesielt er befolkningsveksten innenfor eldreomsorgen sterkere enn tidligere lagt til grunn.

Prognose tall for befolkningstall skal kontrolleres mot faktiske tall når disse er kjent. Ved avvik skal det i ettertid gis kompensasjon for avviket. Faktiske tall per 1. januar 2010 viser at prognosene for befolkningsveksten underestimerte veksten innenfor eldreomsorgen, og overestimerte veksten innenfor skole. Totalt ga prognosene en underkompensasjon på 8,4 millioner kroner.

Tabell 4.7 Effekter av ny befolkningsmodell

	2011	2012	2013	2014
Befolkningsprognoser gamle tall	-56,1	-98,8	-141,9	-141,9
Befolkningsprognoser nye tall	69,4	123,0	170,4	225,8
Kompensasjon faktisk vekst i 2009	8,4	8,4	8,4	8,4
Effekt ny modell ¹⁷		15,2	31,8	47,1
Sum	21,6	47,8	68,7	139,4

For byutviklingsområdene er det ikke fremskaffet godt nok grunnlag for å kompensere økning knyttet til drift av endring i parkareal og veilengde. Men det er innarbeidet kompensasjon for økte fdv-kostnader ved arealendringer i bygninger.

Effekter av statsbudsjettet

I regjeringens forslag til statsbudsjett innlemmes tidligere øremerkede tilskudd til barnehager og til kvalifiseringsprogrammet. Beløpet til barnehagene inneholder vekst knyttet til lønns- og prisstigning, nominell videreføring av foreldrebetaling, opptrapping av likeverdig behandling av kommunale og ikke kommunale barnehager og helårseffekten av kostnader for vekst i antall barn i 2010.

Barnehagerammen må øke med 1 190 millioner kroner som følge av bortfall av inntekter. Av dette beløpet er 575 millioner kroner allerede hensyntatt i tabell 4.1, slik at rammeendringen til barnehageområdet som fremkommer i dette oppsettet er på 615 millioner kroner.

Kvalifiseringsprogrammet utgjør 53 millioner kroner.

Regjeringen foreslår også å utvide kommunenes ansvar i forhold til fysioterapitjenesten og krisesentra. Til sammen utgjør dette økninger i tjenesteområdenes nettorammer på 10 millioner kroner. Kommunene får kompensasjon for merutgiftene i statsbudsjettet. I tillegg gjennomføres en endring i 2014 for hvordan momskompensasjonsinntektene fra investeringene kan føres. Regjeringen foreslår økninger innenfor en del kulturinstitusjoner som innebærer en reell vekst. Rådmannen følger opp dette, og foreslår å øke bevilgningen til området med 0,8 millioner kroner.

Kostnadsendringer uten økt tjenesteproduksjon

I denne kategorien plasseres kostnads- og inntektsendringer som ikke innebærer økt tjenestetilbud.

En del av kommunens sentrale inntekter fremgår ikke i tabell 4.1. Det anslås at en del av disse inntektene blir 43 millioner kroner lavere i 2011. Inntektene fra momskompensasjonen for investeringer reduseres i perioden som følge av lavere investeringsvolum i kommende fireårsperiode. For 2011 utgjør dette 22 millioner kroner. I tillegg skal større andeler av momskompensasjonsinntektene overføres til investeringer. Dette er omtalt under punkt 4.2.4. Inntektene fra ressurskrevende tjenester må nedjusteres med om lag sju millioner kroner for å komme i tråd med nivået i 2010. Det forventes ingen andre endringer av disse inntektene utover vanlig prisvekst. Overføring fra Trondheim parkering må nedjusteres med 14 millioner kroner

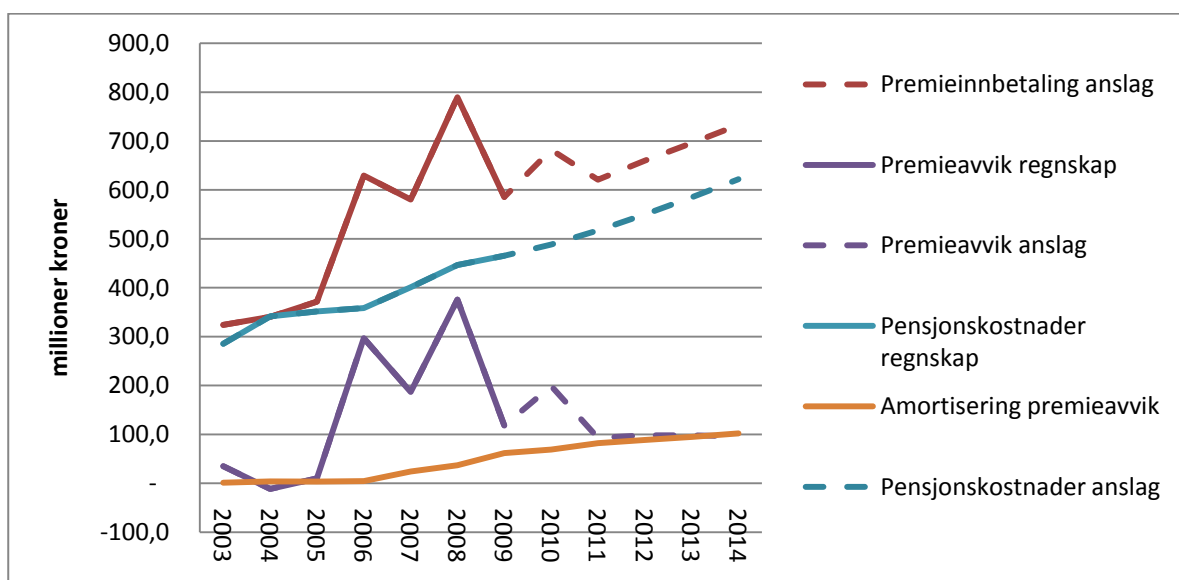
¹⁷ Kompensasjon for faste kostnader kommer i tillegg. Disse er ikke beregnet ennå, og må innarbeides i forbindelse med neste økonomiplan. Vekst i antall barn i barnehage må også innarbeides når man kjenner den fulle konsekvens av innlemming av det øremerkede tilskuddet i rammetilskuddet.

hovedsakelig som følge av lavere inntekter fra gategrunnsleie, og økte kapitalkostnader ved finalebanen.

Kostnadene for lønnsoppgjøret i 2010 ble om lag 20 millioner kroner høyere enn budsjettet. I tillegg kommer en negativ effekt på overkant av 10 millioner kroner når inntekts- og utgiftssiden prisjusteres.

Kommunens pensjonskostnader¹⁸ har økt betydelig i perioden fram til nå. Dette illustreres i Figur 4-2. Kostnadene fremover forventes også å øke, men ikke i like stor grad. Pensjonskostnadene i 2011 justeres litt ned som følge av at pensjonskostnaden for 2010 er litt høyt anslått.

Årsaken til den veksten vi har observert skyldes de store premieinnbetalingene¹⁹ og dermed store premieavvik²⁰ i 2006 og 2008. Amortiseringen av disse øker kommunens årlige pensjonskostnader. I tillegg øker pensjonskostnadene som følge av endring i lønnsrealrenta²¹ som KR D fastsetter, samt endringer i forsikringsmessige forhold som for eksempel økt levealder og økt uførehyppighet. Sammenliknet med 2003 er kostnadene som belaster bykassen knyttet til pensjon nært fordoblet, nominelt sett.

Figur 4-2 Utvikling i pensjonspremier og kostnader. Tall i millioner kroner

Figuren illustrerer også effekten av premieavvikene. Premieavvikene skal bidra til å stabilisere de store svingningene i premieinnbetalingene. Det som føres i kommunens regnskap er pensjonskostnader og amortisering av premieavvik. Disse forholdene er betydelig mer stabile, enn premieinnbetalingene.

Det forventes fremdeles at KR D vil stramme til lønnsrealrenta, og dermed kommunenes pensjonskostnader. Men rådmannen forventer ikke store endringer i de forsikringstekniske endringene. I tillegg forventes det årlige premieavviket å bli mindre, noe som medfører at fremtidig amortisering av premieavvik som kommunen må kostnadsføre også blir mindre.

¹⁸ Pensjonskostnader beregnes basert på forutsetninger definert av KR D. Det er pensjonskostnadene som kommer til syne i kommunens regnskap.

¹⁹ Premieinnbetalinger gjenspeiler det kommunen har innbetalt i premier.

²⁰ Premieavvik er differansen mellom premieinnbetaling og pensjonskostnad. Premieavvikene skal tilbakeføres/amortiseres over 15 år.

²¹ Dette er forholdet mellom forventet rentenivå, lønnsutvikling og utvikling i folketrygdens grunnbeløp.

Det som kan påvirke dette er finanstilsynets beslutning om å redusere den garanterte renten fra og med 2012. Dersom denne beslutningen blir stående, er det fare for at pensjonspremiene til kommunen vil øke betydelig, og dermed også premieavvikene. På sikt vil det bety en økning i pensjonskostnadene som ikke er innarbeidet i rådmannens forslag.

4.4 Saldering

Ved å sammenstille de midler som frigjøres til tjenesteområdene med kostnadsendringene på tjenesteområdene, fremkommer kommunens økonomiske handlingsrom i planperioden.

Tabell 4.8 Handlingsrom 2011-2014. Millioner 2011 kroner

	2011	2012	2013	2014
Til overføring tjenesteområder	-835,7	-855,6	-907,2	-1 129,4
Kostnadsendringer tjenesteområder	894,4	938,0	1 014,3	1 258,3
Salderingsproblem	58,7	82,4	107,1	128,9

Som Tabell 4.8 viser, så utgjør kostnadsendringene på tjenesteområdene 58,7 millioner kroner mer enn det som kan overføres til tjenesteområdene. Gapet øker i planperioden.

Forslag til saldering

Tabell 4.9 Salderingsforslag. Tall i millioner kroner

	2011	2012	2013	2014
Salderingsproblem	58,7	82,4	107,1	128,9
<u>Salderingsforslag:</u>				
Reduksjon i tjenesteområdenes rammer	-30,7	-32,4	-35,1	-34,9
Feriepenger av sykepenger	-6,0	-6,0	-6,0	-6,0
Generell effektivisering, 0,3 prosent	-22,0	-44,0	-66,0	-88,0
Sum	0	0	0	0

Rådmannen har i arbeidet med årets budsjett og økonomiplan prøvd å unngå å kutte på tjenesteområdene, men det har vært vanskelig å unngå dette helt. Kuttene på tjenesteområdene er likevel relativt beskjedne i forhold til kuttene i de foregående årene. I tillegg er det innarbeidet et kutt på 5 millioner kroner i perioden 2011-2014 som følge av tidligere vedtak. Dette er innarbeidet i avsnittet som omhandler konsekvensen av økonomiplanen 2010-2013.

Kommunens refusjonsinntekter for sykefravær har økt betydelig de siste årene. Det blir også refundert for feriepenger ved sykefravær. Anslaget på refusjon knyttet til feriepenger har vært nøkternt vurdert, og rådmannen foreslår derfor å øke anslaget i tråd med regnskapsført inntekt i 2009. At rådmannen ikke forutsetter ytterligere vekst i denne inntekten utover 2011, er konsistent med at det jobbes aktivt og målrettet for fortsatt nedgang i sykefraværet.

Det generelle effektiviseringskravet på 0,3 prosent av driftsutgiftene medfører en anslått besparelse på 22 millioner kroner. Denne innsparingen vil øke med 22 millioner kroner hvert år. Effektiviseringskravet gjennomføres ved at rådmannen ikke legger inn kompensasjon for lønnsglidning, som er anslått til 0,3 prosent. Prisstigningen for kjøp av varer og tjenester kompenseres ikke fullt ut, og er redusert med 0,5 prosent. Den lønns- og prisveksten som kompenseres gir en reduksjon i den kommunale deflatoren til 2,4 prosent. Den enkelte enhet må tilpasse seg disse rammebetingelsene lokalt, ved årlig effektivisering av driften.

Med dette forslaget for budsjett og økonomiplan 2011-2014, mener rådmannen at kommunen har et utgiftsnivå som er tilpasset kommunens langsiktige inntekter.

Forslaget innebærer at:

- Driftsøkonomiens avhengighet av avkastningen i kraftfondet reduseres ytterligere i planperioden
- Avhengigheten av høyt investeringsvolum/ høye overføringer fra momskompensasjonssinntektene fra investeringer blir mindre, og opphører fra og med 2014
- Budsjettet er basert på et realistisk rentenivå
- Pensjonskostnadene er realistisk budsjettert
- Kapitalkostnadene tilpasses inntektene
- Tjenesteområdene har rammer som er tilpasset den faktiske aktiviteten og kostnader for befolkningsvekst

Disse forholdene betyr at rådmannen betrakter budsjettforslaget som robust og et godt virkemiddel for å styre kommunens økonomi på en forsvarlig måte i årene fremover. Det forholdet som ansees som mest usikkert er avsetningen til neste års lønnsoppgjør, som basert på statens forutsetninger kan virke noe lavt.

5 Egenbetalinger, gebyrer og avgifter

I dette avsnittet gjøres det først rede for rådmannens forslag til endringer i brukerbetalinger, avgifter og gebyrer i 2011. Deretter vil rådmannen presentere beregninger som illustrere hvordan endringene vil slå ut for en familie. En oversikt over gjeldende brukerbetalinger, avgifter og gebyrer er tilgjengelig på kommunens nettsider: <http://www.trondheim.kommune.no/betalingssatser/>.

Tabell 25.1 viser hvilken endring det er lagt opp til for det enkelte gebyr/avgift/kontingent i 2011.

Tabell 5.1 Oversikt over økning i gebyrer og egenbetaling

Gebyrtype	Gjennomsnittlig økning fra 2010 i prosent		Kommentar
	Nominell endring	Reell endring	
Avløp	43	41,2	
Vann	26	23,2	
Renovasjon	0	-2,8	
Slam	30	27,2	
Feiing	-29	-31,8	
Byggesaksbehandling	5,8	3,0	
Kart- og oppmåling	2,8	0	
Plansaker	7,8	5,0	
Leie av gategrunn	2,8	0	
Forurensningsgebyr	2,8	0	
Skolefritidsordningen			
- Halvtid	2,8	0	
- Heltid	2,8	0	
Barnehage	0	-2,8	Maksimalpris fastsatt av staten benyttes
Musikk- og kulturskole	2,8	0	
Praktisk bistand i hjemmet	3,1	0,3	Vederlaget er avhengig av brukerens inntektsnivå. Taket for husholdninger med inntekt under 2G ble hevet fra 160,- til 165,-
Matombringning til hj.boende	2,8	0	
Korttidsopphold institusjon	3,2	0,4	Reguleres av forskrift, satset hevet fra 125,- til 129,- i statsbudsjettet. Reguleres av forskrift. Vederlaget er avhengig av brukerens inntektsnivå.
Langtidsopphold i institusjon			Makspris for langtidsopphold økes fra 26 935 til 34 500
Dagsenteropphold	0	-2,8	Reguleres av forskrift
Tilleggstjenester (helse- og velferd)	2,8	0	

5.1 Selvkostområdene

Det foreligger egne retningslinjer for beregning av selvkost for kommunale betalingstjenester, som blant annet innebærer at kommunen må foreta en etterkalkulasjon av de reelle kostnadene innenfor de aktuelle tjenesteområdene for å føre kontroll med at gebyrinntektene ikke overstiger kommunens selvkost.

Selvkostprinsippet må praktiseres over en tre til fem års periode. Dette innebærer at et eventuelt overskudd innenfor en tjeneste fremføres til et senere år ved å avsette til selvkostfond. Investeringer i anleggsmidler kan ikke finansieres av selvkostfondet.

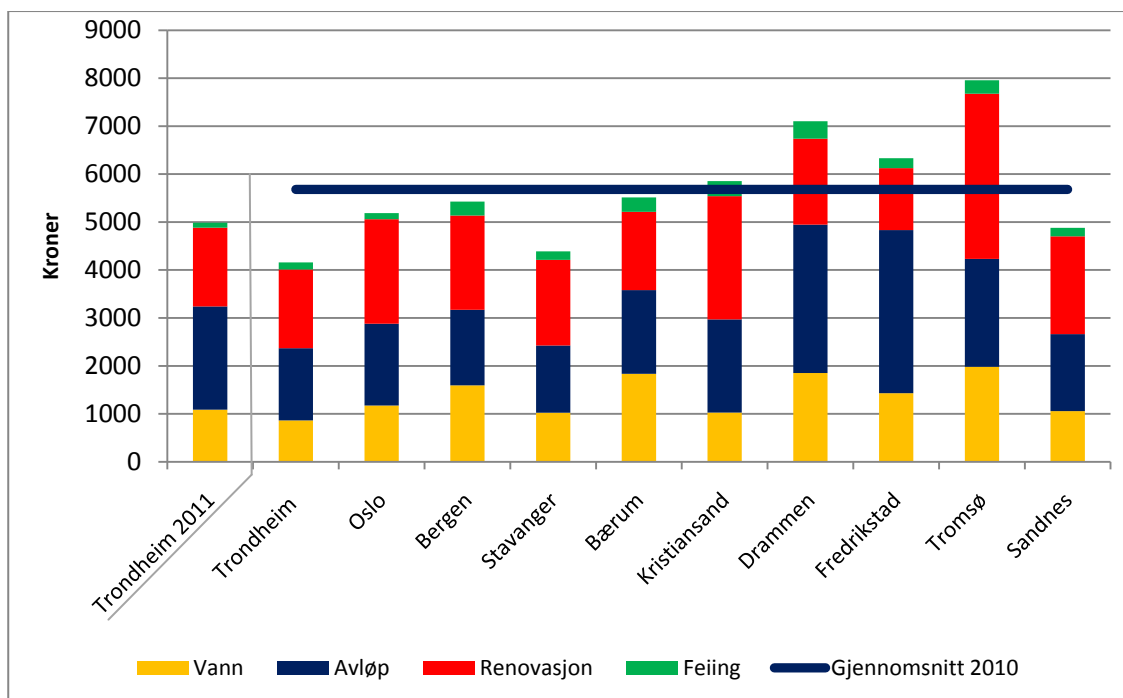
Selvkost er satt som øverste ramme for brukerbetaling for følgende tjenester:

- Renovasjon
- Vann og avløp
- Slam
- Plan- og byggesaksbehandling
- Kart- og delingsforretning
- Feietjeneste

For renovasjon er det et lovmessig krav om at selvkost skal danne grunnlag for innbyggernes brukerbetaling. For de andre ovennevnte tjenestene er det ikke pålagt full kostnadsdekning, men selvkost er gitt som øverste ramme for gebyrinntektene.

5.1.1 Sammenligning med andre kommuner (VARF-gebyr)

I figur 5.1 sammenlignes gebyrnivå i Trondheim med de øvrige større kommunene. Tallene viser at Trondheim kommune har relativt lavt nivå på gebyrene for vann, avløp, renovasjon og feiing (VARF).

Figur 5-1 Sammenligning med ASSS-kommunene. Årsgebyr 2010²². Tall i kroner

Summen av gebyrene som en husstand må betale er tildels betydelig lavere i Trondheim enn alle de øvrige store kommunene. Stavanger kommune er den kommunen som ligger nærmest nivået til

²² Tall for slamgebyr er utelatt på grunn av mangelfull rapportering fra øvrige kommuner.

Trondheim. Som det fremgår av figuren vil Trondheim kommune også etter at man justerer opp gebyrene for vann og avløp i 2011, ha et relativt lavt nivå sammenliknet med de øvrige ASSS-kommunene.

Hovedårsaken til at Trondheim kommune må foreta en kraftig oppjustering av gebyrene på vann og avløp i 2011, er at man over en periode har måttet holde disse gebyrene lave på grunn av store selvkostfond som skyldes korrigerende av tidligere feil knyttet til beregning av gebyr frem til 2003. Dette ble behandlet av bystyret i B-sak 95/07. Nå når dette nå er gjort opp, vil gebyrene for vann og avløp måtte økes kraftig for å opprette balanse mellom inntekter og kostnader.

5.2 Oppvekst og utdanning

Foreldrebetaling barnehager fastsettes av staten. For 2011 er foreldrebetalingen reelt 2,8 prosent lavere enn 2010.

Brukerbetalingene for skolefritidsordningen per måned foreslås økt fra 2 194 til 2 255 kroner for helplass, og fra 1 473 til 1 514 kroner for halvplass fra 1. januar 2011. Dette tilsvarer en økning i tråd med pris- og kostnadsveksten.

Brukerbetalingene i musikk- og kulturskolen foreslås økt fra 2 884 kroner per plass til 2 965 kroner per plass fra 2010 til 2011. Dette tilsvarer en økning i tråd med pris- og kostnadsveksten. Dette ble vedtatt forbindelse med behandling av budsjett 2010.

5.3 Helse og velferd

Egenbetaling for opphold i institusjon med videre er regulert i *Forskrift om vederlag for opphold i institusjon m.v.* som gir regler for egenbetaling ved langtidsopphold og korttidsopphold i sykehjem og for dag- og nattopphold. Det er to typer korttidsopphold som kommunen har valgt å fritta for egenbetaling, nemlig etterbehandling ved Søbstad og Leistad helsehus og trygghetsplasser ved Leistad for personer med psykiske lidelser. Rådmannen foreslår lik egenbetaling for brukere som benytter korttidsopphold ved helseinstitusjoner i Trondheim kommune (sats for 2010 er 125 kroner per døgn). Merinntekter fra etterbehandlingstilbudene ved Leistad og Søbstad skal dekke bortfall av statlige prosjektmidler for å videreføre tiltakene.

5.4 Illustrasjonsberegninger

I tabellen under er det foretatt illustrasjonsberegninger som viser hvor stor økning en familie på fire vil få i gebyrer og brukerbetaling i 2010. I beregningene er det også inkludert effekten av økt eiendomsskatt.

I beregningene er følgende forutsetninger lagt til grunn:

- Familie på fire med to barn i skolealder
- Familien har et hus som har en takseringsverdi på 2 millioner kroner (etter bunnfradrag)
- Familien har to barn med heltidsplass i SFO
- Familien har en elevplass i musikk- og kulturskolen
- Forutsetter at det for vann og avløp benyttes vannmåler og stipulert forbruk 125 m³. For renovasjon forutsettes bruk av tre beholdere på 140 l.
- Det er lagt til grunn at endring i gebyrer innenfor slam, byggesak, kart og oppmåling, plansaker og leie av gategrunn og innføringen av nytt forurensningsgebyr ikke får konsekvenser for familien.

Tabell 5.2 Illustrasjonsberegninger. Nominell økning i kroner for en familie på fire

	2010	2011	Endring
Eiendomsskatt	10 400	10 400	0
To barn i SFO, full plass	48 268	49 620	1 352
Ett barn i musikk- og kulturskolen	2 884	2 965	81

Årsgebyr renovasjon vann, avløp og feiing	5 423	6 512	1 089
Samlet økning i brukerbetalinger og gebyrer	66 975	69 497	2 522

For en familie med forutsetninger som beskrevet over vil økningen i brukerbetalinger og gebyrer gi en samlet årlig økning på 2 522 kroner. Dette tilsvarer en nominell endring på 3,8 prosent, noe som tilsvarer en reell økning på en prosent.

6 Reglement

6.1 Reglement for finansforvaltning

Finansreglementet ble vedtatt av bystyret 17.6.2010. Reglementet gjelder for hele finansforvaltningen i Trondheim kommune, nærmere bestemt forvaltning av kommunens likviditet til driftsformål, langsiktige finansielle aktiva samt opptak av lån og forvaltning av gjeld (se reglementets punkt 1.2). Langsiktige finansielle aktiva for Trondheim kommune er ensbetydende med aktiva i Trondheim kommunes kraftfond (TKK) (se [finansreglementets punkt 1.2.2](#)).

Plassering av renteobligasjoner i anleggsporteføljen til TKK

Inntil nytt reglement ble vedtatt har vedtektene for TKK punkt 4.1 (Aktivafordeling) med tilhørende mandat for TKK vært grunnlaget for den regnskapsmessige klassifisering i finansielle anleggsmidler eller omløpsmidler av obligasjonene, og derigjennom rådmannens rammer for forvaltning av TKK. Rådmannen anbefaler at det etableres en delegasjonsbestemmelse i det nye finansreglementet som er tydelig vedrørende plasseringer av obligasjoner i anleggsporteføljen til TKK.

Kriterier for klassifisering som anleggsmidler reguleres av KRS 1²³, samt notat "Klassifisering av finansielle instrumenter som anleggs- eller omløpsmidler" fastsatt av GKRS' styre i møte 12.6.2008. Av KRS 1, punkt 2.1, femte avsnitt fremgår følgende:

"Kjøp av obligasjoner som kommunen (kommunestyret) på forhånd har bestemt skal beholdes til forfall klassifiseres som finansielle anleggsmidler. Med obligasjoner som holdes til forfall menes finansielle eiendeler, annet enn derivater, strukturerte produkter og utlån, med faste eller bestembare innbetalinger og avtalt forfallsdato, som kommunen har intensjon om og evne til å holde til forfall. Det fastsettes ingen anbefalt beløpsgrense".

Dette presiseres i GKRS' notat av 12.6.2008 side 3:

"Kriteriene for å klassifisere denne type finansielle investeringer under finansielle anleggsmidler er dermed:

- Verdipapiret har en rentemekanisme
- Det er avtalt forfallstidspunkt
- Det er avtalt forfallsbeløp
- Verdipapiret inneholder ikke et derivat
- Kommunen har intensjon og evne til å holde verdipapiret til forfall

Unntaket for obligasjoner til forfall er basert på at kommunen har liten eller ingen risiko knyttet til å få igjen hovedstolen. For å klassifisere finansielle instrumenter som obligasjoner til forfall bør det derfor settes krav til hovedstolsikring, gjennom krav til "investment grade"-rating (kredittrating bedre eller lik BBB, dvs. lav risiko). Dette er krav til rating som de fleste livselskaper også må forholde seg til ved investeringer, herunder krav til likviditet i markedet."

Det er ønskelig for rådmannen å videreføre muligheten til å klassifisere gitte investeringer som finansielle anleggsmidler i balansen til TKK.

Rådmannen vil i sin tertialvise rapportering til bystyret redegjøre for eventuelle plasseringer av obligasjoner i anleggsporteføljen til TKK.

²³ Kommunal regnskapsstandard (KRS) utarbeidet av Foreningen for god kommunal regnskapskikk (GKRS). En endelig kommunal regnskapsstandard er like bindende som lov og forskrift og skal derfor følges.

For å tydeliggjøre forståelsen og praktiseringen av klassifiseringen som anleggsmiddel eller omløpsmiddel foreslår derfor rådmannen at reglementets punkt 2.1 "Fullmakter, delegasjon og ansvarsforhold – Bystyret", utvides med et nytt punkt D slik:

Rådmannen har gjennom fastsettelse av dette reglement delegert fullmakt fra bystyret til å klassifisere obligasjoner hvor

- verdipapiret har en rentemekanisme
- det er avtalt forfallstidspunkt
- det er avtalt forfallsbeløp
- verdipapiret inneholder ikke et derivat
- kommunen har intensjon og evne til å holde verdipapiret til forfall
- som finansielt anleggsmiddel i TKKs regnskap.

Rådmannen skal i sin tertialvise rapportering til bystyret redegjøre for eventuelle plasseringer av renteobligasjoner i anleggsporteføljen til TKK.

Del 2

Virksomhetene

7 Barnehager

7.1 Innledning

Med barnehagereformen fra 2004 startet en omfattende statlig satsing på barnehagesektoren, og i løpet av få år har barnehagetilbudet gått fra å være et tilbud til de få til å være et universelt velferdsgode.

Stortingsmelding 41 (2008-2009), *Kvalitet i barnehagen*, setter ambisiøse mål for utvikling av kvalitet i sektoren. Satsingen bygger på en helhetlig tilnærming til omsorg og læring, der barnehagens egenart skal bevares og barnehagens innhold og oppgaver skal utvikles i takt med samfunnsendringer, ny kunnskap og innsikt.

Kommuneplanens samfunnsdel 2010-2020 beskriver fire hovedmål for kommunens satsinger og disse er fulgt opp i henhold til ansvarsmatrisen i økonomiplanens kap 3.4. I arbeid med målene skal kvalitetsutviklingen framover bidra til livslang læring og å styrke barna i møte med framtidens utfordringer. Det må arbeides helhetlig med omsorg og læring. Barn og voksne skal ha et aktivt miljøengasjement, og uansett forutsetninger og bakgrunn skal barn få utfolde seg, de skal lære å lære og være godt forberedt til skolestart. Gjennom arbeid med tidlig innsats skal barn og familier god og riktig hjelp og støtte. Kunnskap om barns læring, arbeidsmåter i læringsarbeidet, kulturforståelse og språkopplæring, kvalitet i samarbeid med foreldre, koordinering av tjenester og tiltak og vurderingsarbeid er derfor områder som skal prioriteres i neste periode.

For å møte nye krav og utfordringer er det viktig å drive kontinuerlig kvalitetsutvikling. Personalets faglige og personlige kompetanse er barnehagens viktigste ressurs, og en forutsetning for at barnehagen skal være en god arena for omsorg, lek, læring og sosial utjevning. En viktig oppgave i perioden er derfor fortsatt skolerings og kompetanseutvikling av personale i barnehagene. Satsinger knyttet til dette vil det bli gjort nærmere rede for i revisjonen av program for kvalitetsutvikling i trondheimsbarnehagene 2011-2014.

Fra 1. januar 2011 blir de statlige barnehagetilskuddene innlemmet i rammetilskuddet til kommunene og fordelt etter en egen kostnadsnøkkel for barnehage. Samtidig vil det tre i kraft nye regler for hvordan kommunen skal finansiere de private barnehagene.

Det forventes en betydelig vekst i barnetallet gjennom planperioden. Å oppfylle retten til barnehageplass for alle som har fylt 1 år, er derfor fortsatt en årlig utfordring.

7.2 Status og utfordringer

Det er 76 private barnehager, 97 private familiebarnehager og 57 kommunale enheter i Trondheim. De kommunale enhetene består av til sammen 108 barnehager. 61 prosent av barna går i kommunal barnehage.

Tabell 7.1 Nøkkeltall i barnehage

	2008	2009	Anslag 2010	Endring fra 2009 til 2010
Barn i trondheimsbarnehagene	10 040	10 588	10 948	360
Barn i kommunale barnehager	6 224	6 496	6 714	218
Barn i private barnehager	3 165	3 428	3 708	280
Barn i private familiebarnehager	657	638	526	-112
Barn med spesialpedagogisk hjelp etter Opplæringslovens § 5-7 ¹⁾	155	226		

¹⁾Utgjør 2,1 prosent av alle barn

Tabell 7.2 Sammenligning med ASSS-kommunene ²⁴

	Trondheim		ASSS- gjennomsnit t
	2008	2009	2009
Dekningsgrad 1-5 år	93 %	94 %	88 %
Dekningsgrad 1-2 år	85 %	88 %	77 %
Dekningsgrad 3-5 år	99 %	99 %	96 %
Andel minoritetsspråklige barn i barnehage i forhold til innvandrerbarn 1-5 år	-	72 %	64 %
Andel ansatte med førskolelærerutd, fagutd eller annen pedagogisk utd	48 %	47 %	37 %
Oppholdstimer per årsverk til basisdrift i kommunale barnehager	13 853	13 916	13 073

Ved utgangen av 2009 var det 10 588 barn i ordinære barnehager og familiebarnehager i Trondheim. Dette tilsvarer 94 prosent av barna i alderen 1-5 år, noe som gir den høyeste dekningsgraden i ASSS-kommunene. Andelen minoritetsspråklige barn i barnehage ligger tredje høyest, etter Drammen og Kristiansand. Andelen ansatte med førskolelærerutdanning, fagutdanning eller annen pedagogisk utdanning i Trondheim ligger høyest av ASSS-kommunene. Bemanningstettheten i kommunale barnehager Trondheim er som i 2008 nest lavest i ASSS-nettverket etter Drammen, målt i oppholdstimer per årsverk til basisdrift i kommunale barnehager. Trondheim har over flere år pekt seg ut som en kommune med høy fagkompetanse og effektiv drift i barnehagene.

7.2.1 Full barnehagedekning

Siden 2006 er fastsatte mål om full barnehagedekning i Trondheim blitt innfridd. Lovfestet rett til barnehageplass ble innført i 2009. Retten til barnehageplass gjelder for alle som søker innen fristen for hovedopptaket og som fyller ett år innen utgangen av august samme år. Trondheim kommune hadde fram til og med 2009 en målsetting som også omfatter 0-åringene. Fra og med opptaket i 2010 ble målet for full barnehagedekning i Trondheim tilpasset den nasjonale definisjonen.

Prognosene for barnetallet viser en betydelig vekst gjennom planperioden, noe som alene gir behov for etablering av 3-4 nye barnehager i året. Samtidig er det en rekke barnehager med midlertidige godkjenninger som utløper i løpet av de nærmeste 3-5 årene. Disse må erstattes med permanente løsninger. I tillegg har flere barnehager store rehabiliterings- og ombyggingsbehov.

7.2.2 Opptak til barnehageplass

Trondheim har også i 2010 nådd målet om full barnehagedekning. Det ble registrert 1848 søknader til hovedopptaket, og i tillegg 1018 søknader om overflytting til annen barnehage. Av disse 1018 fikk 770 innvilget sin søknad. Alle søkere som ønsket plass fra august, fikk varsel om plass i løpet av mai måned. Tilgangen på plasser var i år bedre enn i 2009, noe som har sammenheng med at 0-åringene ikke var en del av hovedopptaket i 2010. Dette førte også til at opptaket ble tidligere ferdig enn foregående år, noe foreldre er svært fornøyd med.

Det er per august registrert 166 søkere som ikke har fått noe barnehetilbud. De fleste av disse er 0-åringene, eller de har søkt etter fristen. Det finnes fortsatt ledige plasser, men disse plassene ligger ikke i ønsket område for søkerne. Dersom en barnehage har ledige plasser, legges informasjon om dette ut på kommunens nettsider.

²⁴ ASSS= Aggregerte Styringsdata for Samarbeidende Storkommuner; består av Fredrikstad, Bærum, Oslo, Drammen, Kristiansand, Sandnes, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø. Snitt ASSS er eksklusive Oslo og Trondheim.

7.2.3 Tilsyn og kvalitetssikring

Som barnehagemyndighet har kommunen tilsynsansvar for alle trondheimsbarnehagene. Dette innebærer at kommunen skal ha kontroll med at alle barnehager drives i tråd med gjeldende lovkrav. I myndighetsansvaret ligger også en plikt til å gi råd og veiledning til alle barnehager. Som barnehageeier har kommunen, på lik linje med private eiere, ansvar for at egne barnehager har nok ressurser og god nok kompetanse til å drive i tråd med lov og forskrifter. En utfordring i videre arbeid er å definere tydelige retningslinjer for hvilke andre oppgaver kommunen skal ivareta som barnehagemyndighet.

Bystyret vedtok i sak 08/17062 plan for systemrettet tilsyn i trondheimsbarnehagene. I 2009 la Oppvekstkontoret, Miljøenheten og rådmannen ned et betydelig arbeid med å utarbeide spørreskjema og gjennomføre elektronisk tilsyn med alle trondheimsbarnehagene. Resultatene er oppsummert i to rapporter, og er presentert for formannskapet etter gjennomføring av stedlig tilsyn med 15 barnehager våren 2010. Det planlegges ytterligere 15 stedlige tilsynsbesøk i 2011.

Temabasert tilsyn skal knyttes til et gitt tema for å vurdere kvaliteten på det pedagogiske innholdet i barnehagen. Storbyene har samarbeidet om utvikling av verktøy for vurdering av kvalitet, og dette skal nå prøves ut. Barnehagen – et inkluderende fellesskap, skal være utgangspunkt for vurdering av kvalitet gjennom temabaserte tilsynet i trondheimsbarnehagene våren 2011.

Medio august 2010, er det gjennomført hendelsesbasert tilsyn med to barnehager. Disse er gjennomført på grunnlag av klager og henvendelser fra foreldre, ansatte og andre barnehager.

Fylkesmannen gjennomførte tilsyn med Trondheim kommune som barnehagemyndighet høsten 2009. Formålet med tilsynet var å vurdere hvordan Trondheim kommune oppfyller lovpålagt oppgave knyttet til tilsyn med barnehagene, jamfør Lov om barnehager § 16.

Fylkesmannen konkluderer i sin rapport 25.10.2010 med at størrelsen på kommunens barnehagesektor, tilsier at kommunens tilsyn med barnehagene ikke i tilstrekkelig grad fanger opp om barnehagene driver i samsvar med barnehagelovens bestemmelser. Antallet avvik viste behov for å innskjerpe praksis og rutiner både i private og kommunale barnehager. Gjennom sak 10/17203 har rådmannen redegjort for hvordan kommunen vil lukke fylkesmannens påpekte avvik innen utgangen av 2010. Rådmannen vurderer det som utfordrende å gjennomføre mer omfattende kontroller og tilsynsbesøk, men vil nå sørge for at kontakten med de private barnehagene økes og at den forvaltningsmessige kvaliteten vektlegges i hele sektoren.

Innen utgangen av 2011 skal kvalitetssystemet gå fra prosjekt til drift både på rådmanns- og enhetsnivå. Etablering av gode rutiner for avvikshåndtering på begge nivåene blir viktig. Det er også en arbeidskrevende prosess å få enhetene til å utvikle sine egne systemer.

7.2.4 Kvalitetsutvikling - barnehagen som læringsarena

Trondheim har 1,4 millioner kroner i kommunale midler til kvalitetsutvikling i trondheimsbarnehagene i 2010. Av disse er 400 000 kroner øremerket eget kvalitetsprogram for familiebarnehagene. Kvalitetsprogrammet for barnehager ble kraftig redusert i 2009 og 2010. I økonomiplanen for 2010-2013 ble det derfor vedtatt en opptrapping av de kommunale midlene til kvalitetsutvikling fra 2011. Videre mottar kommunen 1,5 millioner kroner i statlig støtte til kompetanse- og kvalitetsutvikling i barnehagesektoren i 2010. Av disse er 500 000 kroner øremerket kompetansetiltak til arbeidet med flerspråklige barn.

Høsten 2010 fremmes ny sak om kvalitetsutvikling i trondheimsbarnehagene for neste økonomiplanperiode. Saken fremmes for å tilpasse kvalitetsatsingen til en fremtid med fortsatt full barnehagedekning, nye statlige og kommunale føringer knyttet til kvalitet og barnehagen som læringsarena og for å tilpasse satsingen til de dagens økonomiske rammer. Utviklingsprosjektene som har pågått i 2008 og 2009 avsluttes i 2010.

De økonomiske rammene knyttet til kvalitetsutvikling i trondheimsbarnehagene, setter begrensninger i forhold til hva som skal og kan prioriteres i neste fireårsperiode.

Trondheim har mange nye barnehager og har god rekruttering til alle stillinger. I gruppen av nye ansatte, er det relativt mange unge med stort behov for kompetanseutvikling. Et av områdene rådmannen ønsker å holde fokus på i perioden, er prosjektet Barn og Rom. Gjennom denne innsatsen vil ansatte få kunnskap om hvordan barnehagens fysiske miljø fremmer eller hemmer det pedagogiske arbeidet og hvordan miljøet kan utnyttes som en vesentlig ressurs i arbeidet. Videre bidrar dette til å utvikle personalets kompetanse i dokumentasjon og faglig refleksjon. Rådmannen ønsker å videreføre opplæring i ledelse for pedagogiske ledere for å gi større innsikt i egen rolle og utøvelse av ledelse i praksis.

Det er også mange ansatte i trondheimsbarnehagene med lang erfaring og mye kompetanse. Det vil i det videre være stort fokus på kompetanseheving knyttet til nyere forskning om små barns læring og utvikling, og hvordan man kan skape gode utviklings- og læringsmiljø for alle barn.

Rådmannen vil bygge på erfaringer fra tidligere gjennomførte utviklingsprosjekt i det videre arbeidet med kompetanseutvikling og ny plan for kvalitetsutvikling i trondheimsbarnehagene.

Kvalitetsprogram for familiebarne-sektoren

For å styrke kvaliteten i familiebarne-hagesektoren bevilget bystyret fra 2010 kompetansemidler til familiebarnehagene. Rådmannen har i tråd med bystyrets føringer utarbeidet et eget kvalitetsprogram tilpasset spesielt denne driftsformen. Dronning Mauds Minne Høgskole har ansvaret for gjennomføring. I 2010 prioriteres kompetanseutvikling knyttet til tema om de yngste barna, kosthold og helse, språk og innsats som fremmer god utvikling for barna gjennom tidlig innsats.

Alle familiebarnehagene er gjennom godkjenningsordningen pålagt å inngå avtale om pedagogisk veiledning av førskolelærere. Fra 2011 vil rådmannen legge til rette for flere kompetansetilbud for de pedagogiske veilederne.

En felles årlig planleggingsdag for familiebarnehagene inngår som en del av kompetanseprogrammet og det er etablert bydelsvise veiledningsnettverk for å løfte det pedagogiske innholdet i tilbudene. Nettverkene ledes av faglærere fra høgskolen.

Tidlig innsats

Rådmannen har i et samarbeid mellom barnehagene og Barne- og familietjenesten igangsatt en større opplæring knyttet til tema tidlig innsats. Opplæringen skal gå over flere år og er et tilbud til både kommunale og private barnehager. Målsettingen er å sikre alle barn god utvikling i barnehagen gjennom systemrettet innsats og oppfølging.

Utvalgte barnehager i hver bydel har deltatt i kompetanseopplæring etter modell utarbeidet av NTNU v/Øyvind Kvello. Opplæringen tar sikte på å hjelpe barnehagene med å arbeide mer systematisk med informasjonsinnhenting og tilrettelegging. Erfaringer fra kompetanseprogrammet etter modellen, viser at barnehagene som deltar oppdager flere barn som trenger særskilt oppfølging. Det viser seg også at mange av barna, gjennom tilpasninger, kan få hjelpen i barnehagen uten eksterne ressurser.

Gjennomføringen av kompetanseopplæringen er imidlertid ressurskrevende fordi den går over fem dager og omfatter både fagansatte i Barne- og familietjenesten, enhetsledere, pedagogiske ledere og fagansvarlige for det spesialpedagogiske arbeidet i barnehagene. Modellen krever at fagpersonalet fra Barne- og familietjenesten kommer til barnehagen og bistår dem med å gjennomgå alle barn en gang i året for å vurdere behov for ekstra innsats og tilpasning. Det vurderes fortløpende hvordan modellen kan forenkles slik at den kan nå flere barnehager.

Veksten i antallet barnehager og barn i trondheimsbarnehagene, øker presset på samarbeidet mellom barnehagene og Barne- og familietjenesten. Hyppigheten og systematikken i samarbeidet varierer mellom bydelene. Rådmannen mener at organiseringen av samarbeidet skal vurderes og videreutvikles med tanke på å finne mer hensiktsmessige samarbeidsformer og å skape et mer likeverdig tilbud for barn i byen.

Barn og helse

”Tidlig innsats gjennom samhandling helsestasjon/barnehage”, er et samarbeidsprosjekt i regi av Barne- og familietjenesten. Målsettingen er å gi barn og familier helseundersøkelser av høy kvalitet. to og fire-årsundersøkelsene utvikles gjennom tettere samhandling mellom helsestasjon og barnehage og gjennomføres i barnehagen.

Det er til nå gjennomført pilot på fire- års helseundersøkelser for alle fire- åringer i Østbyen bydel. Det er piloter på fire-års helseundersøkelser i Midtbyen bydel, pilot på to-års helseundersøkelser på Lerkendal og for minoritetssråklige/flerspråklige barn i Heimdal bydel.

Østbyen har gjennomført en evaluering av piloten, og resultatene er udelt positive fra barn, foreldre og ansatte på helsestasjon og i barnehagene. All tilgjengelig informasjon om barnets trivsel, vekst og utvikling blir ivaretatt i denne undersøkelsen. I økonomiplanperioden blir dette arbeidet utvidet slik at to og fire-års helseundersøkelser på sikt gjennomføres i barnehagene i alle bydeler.

Flerspråklige barn

Trondheim kommune har 788 barn i barnehage med flerspråk bakgrunn, noe som utgjør 7,5 prosent av det totale barnetallet i trondheimsbarnehagene. Som tidligere er det en utfordring å få en høyere andel av 1-2 åringer til barnehagen.

Etter bystyrevedtak i 2004, om økt deltakelse og utbytte av barnehageoppholdet for denne målgruppen, ble det laget en egen plan der arbeid med rekrutteringstiltak til barnehage, flere ansatte med annen etnisk bakgrunn i grunnbemanning, hjemmebesøk hos foreldre og kompetansetiltak for ansatte ble prioritert. Dette arbeidet vil prioriteres også i neste periode.

Trondheim kommune har lagt seg på en modell der det i første rekke satses på å gi støtte til norskopplæring i barnehagen. Trondheim har mer enn 50 ulike språk og er ikke i stand til å følge opp det enkelte barns morsmål i barnehagene. I møter på helsestasjonen og i barnehagen er det derfor nødvendig å løfte fram foreldrenes rolle som språkforbilder for egne barn. Forslag til ny kompetanseplan for arbeidsfeltet skal legges fram høsten 2010. Der skal det ses nærmere på hvordan dette kan organiseres. Videre må det vurderes om barnehagen gjennom et slikt arbeid klarer å sikre god nok skolestart for barn med annet morsmål enn norsk. Planen skal videre si noe om hvilke utviklingstiltak som må til for å bedre språkforståelsen blant flerspråklige barn og hva som skal til for å styrke innsatsen for utvikling av flerkulturell praksis i barnehagene.

Kulturell barnehagesekk

Framdriften i arbeidet med kulturell barnehagesekk er ikke gjennomført som ønsket i 2010. Tilbud er begrenset til utvalgte barnehager. Det er etablert en kulturombudsordning, som nå prøves ut i kommunale barnehager. fire barnehager, hvorav to private, deltar i KOM!-prosjektet (Kreativt oppvekstmiljø)som Norsk kulturskoleråd driver i samarbeid med Nasjonalt senter for kunst og kultur. Trondheim kommunale kulturskole er en vesentlig aktør i dette prosjektet. Arbeidet i Kulturell barnehagesekk sees i sammenheng med arbeidet som gjøres i Den kulturelle skolesekken. Etablering av ”Kulturell barnehagesekk” for byens 240 barnehager er svært utfordrende og ressurskrevende, og vil kreve gradvis opptrapping både når det gjelder økonomi og organisering framover.

Kosthold og fysisk aktivitet

Sunn livsstil, tur- og friluftsliv, miljøbevissthet og kulturaktiviteter er områder som er sterkt forankret i rammeplan for barnehager og i norsk barnehagetradisjon. Natur- og friluftsbarnnehagene er

eksempel på barnehager med høy kompetanse om barnehagedrift i natur og friluft og om barns utvikling med naturen som base. Barnehageområdet vil i perioden diskutere helse og livsstil med andre aktuelle fagmiljøer med sikte på å identifisere områder hvor det er behov for forsterket innsats.

Kurs og kompetansetiltak innen kosthold og helse er over tid gjennomført i samarbeid med "Grønn barneby" og prosjektet "Økoløft i kommuner". Det er blant annet gitt to dagers opplæring til mer enn 200 ansatte i barnehagene, med både teori om kosthold og helse og praktisk matlaging. Sammen med ØKOLøft prosjektet og Miljøenheten skal rådmannen starte opp et pilotprosjekt for mer miljøvennlig innkjøp og utarbeidelse av menylistene. Kostholdskompetansen i barnehagene må vedlikeholdes og rådmannen vil derfor fortsatt arrangere årlige opplæringsdager.

Verktøy for vurdering av kvalitet

Storbynettverket for barnehager er en viktig arena for utvikling og kvalitet på arbeidet i barnehagesektoren. I tråd med regjeringens hovedmål for kvalitetsarbeidet, har nettverket i 2009 hatt et særlig fokus på kvalitet i barnehagen generelt og utvikling av verktøy for vurdering av kvalitet spesielt. Gjennom et forprosjekt, finansiert av Kunnskapsdepartementet og storbyene, har fagmiljøer på området arbeidet med utvikling av et slikt verktøy knyttet til føringer i Rammepplan for barnehagens innhold og oppgaver og St. melding 41 (2008-2009) *Kvalitet i barnehagen*. Det skal i første omgang ferdigstilles en pilot for prosjektet, som skal prøves ut i et gitt antall barnehager i storbyene. Man tar sikte på å ferdigstille verktøyet i løpet av 2011.

7.2.5 Spesialpedagogisk arbeid

Per august 2010 er det fattet 226 enkeltvedtak om spesialpedagogisk hjelp etter Opplæringsloven § 5-7, en økning på 38 enkeltvedtak fra 2009. Det er fattet vedtak for 150 gutter og 76 jenter, en fordeling mellom kjønn som er utfordrende, men tilnærmet lik tidligere år. Andelen barn i Trondheim, med rettigheter etter opplæringsloven er 2,1 prosent, en økning på 0,3 prosentpoeng fra 2009.

Oppvekstkontoret har i 2009 mottatt én klage på enkeltvedtak.

Antall vedtak om utsatt skolestart i 2010/2011 er sju, mot seks i 2009/2010. I flere av sakene er det barn med varig funksjonshemning og med omfattende hjelpetiltak som innvilges utsatt skolestart. Disse barna har stort behov for særskilt tilrettelegging og er derfor budsjettmessig utfordrende for barnehagesektoren.

På tross av at flere barn går i barnehage, er ikke nivået på de kommunale ressursene til spesialpedagogisk hjelp etter Opplæringsloven økt siden 2007. Det oppleves derfor et stadig større press på disse ressursene. Utviklingen viser at flere barn enn tidligere tilmeldes BFT for utredning om sakkyndige tilrådning og vurdering. For å møte økt behov for ressurser til enkeltbarn, ble ressurser til spesialpedagogisk koordinator i kommunale barnehager inndratt i 2010. For enheter med flere barn med store hjelpebehov, vurderes dette som uheldig. Dette fordi det er vanskelig å avsette nødvendig tid til samarbeid med 1. og 2. linjetjenester uten at det går ut over det daglige tilbudet til barnet.

Etter statlige pålegg angir sakkyndige utredninger nå, i større grad enn tidligere, omfang på den ressursen som tilrådes. Ved tildeling av ressurser følges vanligvis denne tilrådingen. Skjønn utøves der den enkelte barnehage ser mulighet for samordning.

Det registreres også i år et stort press på ressurser etter Lov om barnehager for å legge til rette for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagene. Dette forholdet har trolig sammenheng med et økende antall barn i barnehagene, men også lav norm på grunnbemanningen i barnehagene. Dagens finansiering på tildeling etter Lov om barnehager dekkes kun av statlige øremerkede midler, og fra 2010 tildeles disse ressursene kun til navngitte barn der foreldrene er gjort kjent med at barnehagen

melder behov for ressurser. Tildeling gjøres i samsvar med føringer fastsatt av Bystyret i sak 07/39831.

I 2010 har rådmannen fortsatt arbeidet med å lukke avvik avdekt gjennom fylkesmannens tilsyn med Opplæringslovens § 5-2 og 5-7, om kommunens system for ivaretagelse av rett til spesialpedagogisk hjelp for førskolebarn. Som en del av dette startet rådmannen høsten 2009 et samarbeid med Oppvekstkontoret for å utvikle en felles nettbasert håndbok for det spesialpedagogiske arbeidet i barnehager og skoler. Rådmannen har stor tro på at denne håndboken vil profesjonalisere og forenkle arbeidet på feltet. Samarbeid mellom barnehager og BFT er meget viktig for å få en kvalitativ forbedring av arbeidet. Arbeidet med implementering av handboka vil bli prioritert i neste periode.

Knutepunktbarnehager

Bystyret har i sak om barnehagetilbud til barn med nedsatt funksjonsevne, vedtatt at rådmannen skulle utvikle en modell med knutepunktbarnehager for sjeldne vansker.

Rådmannen utarbeidet i 2009 en ny samarbeidsmodell med Møller kompetansesenter, der Møller er gitt status som knutepunkt for barn med hørselsvansker. I første omgang etableres dette som et prosjekt over to år og innebærer felles kompetansetiltak for ansatte, samarbeid med foreldre og organisert veiledning av ansatte som arbeider med barn med denne funksjonsvansken.

Når det gjelder knutepunktbarnehage og barn med tilknytnings-/austismespektervansker, har rådmannen nå vurdert at det ikke er behov for å organisere egne tilbud i en knutepunktfunksjon nå. Barn med tilknytningsvansker får sjelden slik diagnose før skolestart og erfaringer viser at de få barna dette gjelder får gode tilbud i nærbarnehagen. Barnehagene det gjelder får veiledning fra BFT, og det er etablert et eget fagnettverk på tvers av byen som skal sikre erfaringsutveksling og kompetanse hos nøkkelpersonalet.

Flere barn enn tidligere har funksjonsnedsettelse som krever samordnede og helhetlige tjenester i barnehagen. Det er foretatt en gjennomgang av vedtakene og vurderingene om hjelp og bistand for små barn opp til skolealder for å vurdere om rettssikkerheten etter helselovgivningen er forsvarlig. Gjennomgangen viser at det er uklarheter om hjelp og bistand skal hjemles i helselovgivningen, opplæringsloven eller barnehageloven. Denne uklarheten dreier seg om uklare ansvarsforhold mellom forvaltningskontorene i Barne- og familietjenesten, Oppvekstkontoret og uteteamet/helseteamet i Avlasningstjenesten og har ikke gått ut over hjelpen til barnet. Det er om lag fire barn som har rett til nødvendig helsehjelp etter helselovgivningen, det vil si hjelp og bistand som utøves av helsepersonell eller andre med spesiell opplæring i helsehjelp etter godkjenning fra sykehuset. Rådmannen er i gang med å utarbeide nye rutiner for arbeidet som ivaretar rettssikkerheten. Det arbeides videre med å gi Gartneriet barnehage en knutepunktfunksjon for multifunksjonshemmede barn når dette arbeidet er ferdigstilt.

7.2.6 Miljøarbeid

Barnehageområdet arbeider svært godt og engasjert i miljøspørsmål. Om lag alle barnehager har miljøhandlingsplan. Mange spennende miljøprosjekter involverer både barn og voksne, og flere barnehager benytter Remida-senteret for å bruke gjenbruksmaterieell i sitt pedagogiske arbeid med barna. Prosjektet Barn og rom har også bidratt positivt til dette.

Om lag 90 trondheimsbarnehager har sommeren 2010 Grønt flagg. I tillegg er flere registrert og i ferd med å bli sertifisert. Rådmannen ønsker et videre fokus på dette arbeidet, med en målsetting om at alle barnehager har Grønt Flagg innen utgangen av 2012.

7.2.7 Bemanning

Rådmannen vurderer det slik at grunnbemanningen i barnehagene burde vært noe høyere. Dette reflekteres gjennom KOSTRA, der Trondheim over mange år har hatt en svært kostnadseffektiv drift

med lav bemanningstetthet sammenlignet med de fleste andre storbyene. Likevel er det slik at kompetansen i trondheimsbarnehagene er høy sammenlignet med andre storbyer. På grunn av god tilgang på fagutdannet personale og tydelige prioriteringer, har Trondheim et høyt antall ansatte med førskolelærerutdanning og annen fagutdanning.

Rådmannen er opptatt av om det er sammenheng mellom sykefraværet i barnehagene og den relativt lave grunnbemanningen. Sykefraværet i barnehagene har de siste årene ligget noe over gjennomsnittet for kommunen totalt. Fraværet i barnehagene ligger fortsatt høyt, men utviklingen viser en positiv trend. Fraværet i første halvår er redusert fra 11,4 prosent i 2009 til 9,7 prosent i 2010, som er samme nivå som for kommunen totalt. Dette er svært gledelig og en utvikling som inspirerer til videre arbeid med å øke nærværet.

7.2.8 Finansiering av de private barnehagene og utvikling av samarbeidsavtaler

I april 2010 sendte Kunnskapsdepartementet på høring nye forskrifter om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd og rettslig regulering av uttak av verdier i ikke-kommunale barnehager, med høringsfrist 31. juli. Trondheim kommune avga en omfattende høringsuttalelse om forslaget til utforming av tilskuddsmodell, økonomiske og administrative konsekvenser, rettslig regulering av uttak av verdier i ikke-kommunale barnehager og behovet for å knytte vilkår til utbetaling av tilskudd. På tross av at den nye forskriften om likeverdig behandling skal tre i kraft 1. januar 2011, er den fortsatt ikke ferdigstilt fra statens side. Dette er svært bekymringsfullt både for kommunene og de private barnehagene, som alle får svært kort tid til å tilpasse seg de nye rammebetingelsene. Den nye forskriften om regulering av uttak av verdier i de ikke-kommunale barnehagene har møtt stor motstand fra de ikke-kommunale barnehagene og regjeringen har signalisert en utsettelse av virkningstidspunktet for denne forskriften for å kunne utrede dette spørsmålet videre.

Trondheim kommune har siden 2006 benyttet en lokalt vedtatt tilskuddsmodell for de private barnehagene som i sin struktur ikke er så ulik modellen Kunnskapsdepartementet nå foreslår skal gjelde på nasjonalt nivå fra 2011. Kunnskapsdepartementets forslag til ny modell er imidlertid ikke like fleksibel som Trondheim kommunes gjeldende tilskuddsmodell, først og fremst fordi statens forslag i mindre grad treffer de store variasjonene i de private barnehagenes behov for tilskudd til kapitalkostnader. Dette er et sentralt punkt i høringsuttalelsen fra Trondheim kommune. Flere private barnehager i Trondheim har også meldt at de ønsker en videreføring av fleksibiliteten som ligger i dagens tilskuddsmodell i Trondheim kommune. Kunnskapsdepartementets forslag vil også inneholde økonomiske overgangsbestemmelser fra gammel til ny forskrift.

Overgangen til rammefinansiering reiser nye problemstillinger. Private barnehager kan fortsatt velge å gi barnehageplass til barn under ett år eller barn fra andre kommuner (for eksempel bedriftsbarnehager og studentbarnehager) framfor barn med lovfestet rett til plass. Dette vil si barn som er fylt ett år og bosatt i Trondheim kommune. Dette gir utfordringer når det gjelder forutsigbarhet i barnehageopptaket og dimensjonering av barnehagesektoren. Dersom dette på sikt fører til overkapasitet, vil de økonomiske konsekvensene ramme både kommunen og de private barnehagene. Utnyttelse av godkjent leke- oppholdsareal i alle barnehager er et annet tema av økonomisk betydning og der det er ulike interesser. Rådmannen vektlegger en tett dialog med de private barnehagene om å finne konstruktive løsninger på disse problemstillingene og avventer for øvrig statens arbeid med harmonisering av ulike deler av barnehageloven med forskrifter.

I forbindelse med innføring av ny finansieringsordning for private barnehager har rådmannen også igangsatt et arbeid med å utvikle samarbeidsavtaler med både ordinære private barnehager, private familiebarnehager og private åpne barnehager med gjensidige krav og forpliktelser knyttet til drift, kvalitet og økonomi.

Rådmannen har prosjektorganisert arbeidet med innføring av ny tilskuddsmodell og utvikling av samarbeidsavtaler. Prosjektets referansegrupper har representanter for de private barnehagene, Private barnehagers landsforbund og arbeidstakerorganisasjonene. Etter planen skal politisk sak om innføring og konsekvenser av ny finansieringsordning og forslag til samarbeidsavtaler legges fram i desember, men på grunn av at nye statlige forskrifter om likeverdig behandling fortsatt ikke foreligger, vil rådmannen komme tilbake til justeringer av denne planen.

7.2.9 Revidering av budsjettmodell for de kommunale barnehagene

Dagens tildelingsmodell for budsjett til kommunale barnehager ble innført i 2001. Modellen har fungert godt, men er moden for enkelte justeringer og forenkling. De kommunale enhetene har over lengre tid etterspurt et slikt arbeid, men rådmannen har valgt å avvente nye rammebetingelser ved rammefinansiering og nye regler for likebehandling av kommunale og ikke-kommunale barnehager. Arbeidet med revisjon av budsjettmodellen for kommunale barnehager er prosjektorganisert med deltakelse fra de kommunale barnehagene og arbeidstakerorganisasjonene. Også dette arbeidet påvirkes av forsinkelsene i statens arbeid med ny forskrift om likeverdig behandling. Samtidig er det viktig med en god og tilstrekkelig prosess i forhold til de kommunale enhetene. Rådmannen tar sikte på å ferdigstille arbeidet med en politisk sak høsten 2011 og innføre revidert modell fra 1. januar 2012.

I rådmannens budsjettforslag for 2010-2013 ble det varslet at tildelingskriteriene for barnehager som vektlegger natur- og friluftsliv skulle gjennomgås ved revisjon av tildelingsmodellen for kommunale barnehager og ny tilskuddsmodell for private barnehager. Eventuelle egne kriterier for ressurstildeling til natur- og friluftsbarnhager må utredes i sammenheng med behovet for tilsvarende særskilte kriterier for barnehager med andre spesielle driftsformer. I budsjettet for 2010 ble det gjennomført reduksjoner i bemanningen i friluftsbarnhagene. Dette betyr at budsjettnivået for friluftsbarnhagene videreføres på samme nivå som i 2010 inntil nye kriterier blir vedtatt.

I sak 83/10 "Fagopplæringen i Trondheim kommune som virkemiddel for rekruttering" vedtok bystyret i juni 2010 strategier for lokal tilpasning av fagopplæring og Trondheim kommune som lærebedrift. Behovet for barne- og ungdomsarbeidere i de kommunale barnehagene vil bli videre utredet i arbeidet med revidering av budsjettmodellen for de kommunale barnehagene. Rådmannen vil komme tilbake til eventuelle økonomiske konsekvenser av dette i økonomiplanen for 2012-2015.

7.3 Mål for tjenesteområdet

Tabell 7.3 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2011-2014	Resultatmål 2011	Tiltak
<i>1. Barnehagen har et læringsmiljø som støtter og utfordrer barns interesser, nysgjerrighet og lærelyst</i>	<p>1.1 Personalet har kunnskap om sentrale områder knyttet til barns utvikling og læring</p> <p>1.2. Personalet har allsidige og varierte arbeidsmåter i</p>	<p>1. Kompetanseutvikling knyttet til;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rammeplanens føringer - St. melding 41 - Ny forskning om små barns læring og utvikling - Danning (her og nå) og utdanning (fremtid)

	læringsarbeidet	<p>- Læring, læringsprosesser og Læringsmiljø</p> <p>2. Prosjektarbeid</p> <p>Pedagogisk dokumentasjon og refleksjon</p> <p>Rommets betydning for barns læring/IKT i læringsarbeidet</p>
2. Barnehagen er en inkluderende arena som stimulerer til god språkutvikling og språkforståelse	<p>2.1. Personalet har kunnskap om flerspråklighet og flerkulturell pedagogikk</p> <p>2.2. Økt barnehagedeltakelse for barn fra flerspråklige familier</p>	<p>1. Kompetanseheving</p> <p>Anvende metoder og tiltak for å bedre språkforståelsen blant flerspråklige barn</p> <p>2. Samarbeide med foreldre og helsetjenesten om rekrutteringstiltak</p> <p>Evaluere innføringstilbudet for nyankomne flyktningebarn i førskolealder</p>
3. Økt kunnskap om kvaliteten i barnehagen	3.1 Barnehagen dokumenterer og vurderer det pedagogiske arbeidet	<p>1. Temabasert tilsyn/vurdering av kvalitet: <i>Barnehagen et inkluderende fellesskap</i></p> <p>Utarbeide plan og metoder for vurdering av kvaliteten trondheimsbarnehagene</p>
4. Barnehagene fremmer et sunt miljø og bærekraftig utvikling	<p>4.1 90 % av de kommunale barnehagene har Grønt Flagg</p> <p>4.2 Barn har god helse</p> <p>4.3 Barnehagen samarbeid med bedrifter, institusjoner og frivillige i barnehagens nærmiljø</p> <p>4.4 Personalet er barnas talerør i samfunnsdebatten</p>	<p>1. Følge opp fellesmål i lederavtalen</p> <p>Tema. Gjenbruk</p> <p>2. Deltakelse i kompetanseutvikling i regi av Grønn Barneby og ØKOløft</p> <p>3. Synliggjøre barn som ressurs i nærmiljøet; turer, utstillinger, estetiske aktiviteter o.l</p> <p>4. Lerkendal og Østbyen bydel skriver kronikk om barns læring, utvikling og oppvekst</p>
5. Barnehagen har målrettet og systematisk innsats for arbeid	5.1 Barn og familier får helseundersøkelser av høy kvalitet	1. Helseundersøkelser for 2-og 4-åringer gjennomføres i barnehagen i samarbeid med

<i>med barn og familier i risiko</i>	5.2 Videreutvikle personalets kompetanse om psykisk helse og rus	helsesøster 2. Kompetanseutvikling; <ul style="list-style-type: none"> ▪ - Tilknytning ▪ - Tidlig innsats og risikofaktorer ▪ / TI-Kvello ▪ - Tverrfaglig samarbeid ▪ - ICDP Deltakelse i modellkommuneforsøket
6. Full barnehagedekning	1. Alle som søker innen fristen for hovedopptaket 1. mars, og som har fylt ett år innen utgangen av august, får plass i august	1. Etablere 135 kommunale barnehageplasser.
7. Rammefinansiering og ny forskrift for likeverdig behandling av private barnehager	7.1. Implementere ny tilskuddsmodell for private barnehager i henhold til ny statlig forskrift fra 1.1.2011 7.2. Inngå samarbeidsavtaler med private barnehager	1. Prosjekt med referansegrupper med deltakelse fra ordinære private barnehager, private familiebarnehager, Private barnehagers landsforbund og Utdanningsforbundet.
8. Kvalitetssikre tjenestetilbudet til barn og unge	8.1 Ferdigstille kvalitetssystemet innenfor barnehageområdet 8.2 Samarbeidsformer mellom barnehagene og BFT fremmer helhet og tydelig ansvar	1. Rådmannen utarbeider felles rutiner, retningslinjer og avvikssystem Barnehagene utarbeider egne rutiner, retningslinjer og avvikssystem 2. Utvikle forpliktende modeller for samarbeid mellom private - og kommunale barnehager og BFT knyttet til; <ul style="list-style-type: none"> - omfang, struktur og innhold i samarbeidet - utvikle arenaer for samarbeid

7.4 Økonomi – drift

7.4.1 Statsbudsjettet

I regjeringens forslag til statsbudsjett innlemmes hoveddelen av de tidligere øremerkede barnehagetilskuddene i rammetilskuddet til kommunene med totalt 28,1 milliard kroner. Dette

omfatter driftstilskudd, skjønnstilskudd og tilskudd til barn med nedsatt funksjonsevne. I forhold til 2010 er nivået på tilskuddene økt med:

- helårseffekten av nye barnehageplasser etablert til og med 2010
- manglende justering for pris- og kostnadsvekst av maksimalprisen
- forventet pris- og kostnadsvekst i kommunesektoren
- kompensasjon for helårseffekten av minimumsplikten til likeverdig behandling av private barnehager fra 85 prosent til 88 prosent fra 1. august 2010 og delårseffekt av videre opptrapping av minimumsplikten til 91 prosent fra 1. august 2011

Innlemmingen av barnehagetilskuddene i rammetilskuddet inkluderer ikke kompensasjon for nye barnehageplasser som etableres i 2011. Dette innebærer at regjeringen forutsetter at nye barnehageplasser som etableres i 2011 må dekkes av veksten i de kommunens samlede frie inntekter.

Tidligere har de øremerkede statlige barnehagetilskuddene i stor grad blitt fordelt etter faktisk antall barnehageplasser i kommunene. Med høy dekningsgrad har Trondheim de siste årene fått en relativt stor andel.

De nye fordelingskriteriene for barnehage i inntektssystemet fra 2011 er barn 3-5 år, barn 1-2 år uten kontantstøtte og innbyggere med høyere utdanning. Foreløpige beregninger tyder på at Trondheim isolert sett taper om lag 56 millioner kroner på innlemmingen av barnehagetilskuddene i inntektssystemet. Dette er en av årsakene til at Trondheim i 2011 får et inntektsgarantitilskudd som kompenserer noe av tapet det året innlemmingen skjer, men ikke i de påfølgende år. I tillegg til tapet på systemendringen kommer manglende kompensasjon i de frie inntektene for drift av nye barnehageplasser som må etableres i 2011, om lag 15 millioner kroner.

Investeringsstilskudd, tilskudd til midlertidige lokaler og tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder vil fortsatt være øremerket. Satsene for investeringsstilskudd og tilskudd til midlertidige lokaler foreslås videreført på samme nominelle nivå som i 2010. Bevilgningen til tilskudd til minoritetsspråklige barn videreføres også på samme nivå som i 2010. Totalt foreslår regjeringen 286 millioner kroner til disse tre tilskuddene i 2011.

Maksimalprisen foreslås videreført på samme nominelle nivå som i 2010, 2 330 kroner pr måned eller 25 630 kroner pr år. Dette utgjør en reell nedgang på 2,8 prosent. Det legges opp til at maksimalprisen videreføres på samme nominelle nivå hvert år framover inntil målet i Soria-Moria erklæringen om en maksimalpris for foreldrebetaling på 1 750-kroner (2005-kroner) pr måned blir innfridd.

I forkant av framlegget av statsbudsjettet for 2010 var det konsultasjoner mellom regjeringen og KS om årsakene til veksten i kommunenes egenfinansiering av barnehagesektoren. På tross av dette var ikke kommunenes merutgifter knyttet til barnehagereformen tema i statsbudsjettet for 2010. Heller ikke i forslaget til statsbudsjett for 2011 inneholder forslag om å heve nivået på barnehagefinansieringen for å kompensere for den akkumulerte underfinansieringen av barnehagereformen i kommunene.

7.4.2 Rammetabell

Tabell 7.4 Budsjettramme og tiltak barnehager. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2011	2012	2013	2014
Vedtatt opprinnelig budsjett 2010	39,6	39,6	39,6	39,6
Oppgaveendringer ²⁵	1 190,0	1 190,0	1 190,0	1 190,0
Korrigert budsjett 2010	1 229,6	1 229,6	1 229,6	1 229,6
Vedtatte rammeendringer ²⁶				
	13,3	37,9	60,9	80,5
Annen rammeendring	-3,4	- 3,6	- 3,9	- 3,9
Forslag til netto driftsramme	1239,5	1263,9	1286,6	1306,2
Rammeendring	9,9	34,3	57,0	76,6
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak²⁷				
Justering av tidligere vedtatte tiltak, herav:	0,2	0,2	0,2	0,2
Økning midler kvalitetsutviklingsprogrammet	1,1	1,6	1,6	1,6
Økning midler til spesialpedagogiske tiltak	2,8	4,4	6,4	6,4
Økte utgifter/reduerte inntekter, herav:				
Drift nye barnehageplasser i kommunale og private barnehager	5,8 ²⁸	30,3	51,3	70,9
Nye reduksjoner i tjenestetilbudet, herav:				
Redusert bemanning	0,0	-2,2	-2,5	-2,5
Sum tiltak	9,9	34,3	57,0	76,6

Oppgaveendringer

I forbindelse med kommunal overtakelse av tidligere statlig finansieringsansvar for barnehagesektoren foreslår rådmannen å bruke 1 190 millioner kroner av veksten i de frie inntektene i 2011 til å øke budsjettrammen til tjenesteområdet barnehage. Rammeøkningen skal finansiere drift av eksisterende og nye barnehageplasser i kommunale barnehager, tilskudd til drift, administrasjon og kapitalutgifter i private barnehager, manglende justering for lønns- og prisvekst av maksimalprisen for foreldrebetaling og forventet lønns- og prisvekst i kommunesektoren. Kapitalutgifter som følger av investeringer i kommunale barnehageplasser kommer i tillegg og budsjetteres som tidligere på bykassens finanskapitler.

Ny forskrift om likeverdig behandling av private barnehager ventes offentliggjort i november 2010 og trer i kraft 1. januar 2011. Fra 1. august 2011 trappes kravet til økonomisk likeverdig behandling opp fra 88 prosent til 91 prosent av det kommunale tilskuddet som kommunens egne barnehager i gjennomsnitt mottar. Så lenge de nye forskriftene for likeverdig behandling ikke er ferdigstilt fra statens side, er det vanskelig å beregne den økonomiske effekten av ny tilskuddsmodell for Trondheim kommune. Rådmannen har i budsjettoplegget forutsatt at den nye tilskuddsmodellen for private barnehager ikke blir dyrere for kommunen enn tilskuddsmodellen Trondheim kommune benytter i dag.

²⁵ Økt budsjettramme på grunn av kommunal overtakelse av de statlige øremerkede tilskuddene driftstilskudd, skjønnstilskudd og tilskudd til barn med nedsatt funksjonsevne. Beløpet inkluderer forventet lønns- og prisvekst i 2011.

²⁶ Inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst

²⁷ Se vedlegg 7

²⁸ I tillegg er det i oppgaveendringen på 1 190 millioner kroner avsatt 9 millioner kroner til drift av nye barnehageplasser i 2011 med delårsvirkning.

Rådmannen vil understreke at det er knyttet usikkerhet i budsjettopplegget for barnehagesektoren. Usikkerheten er først og fremst knyttet til prognosene for barnetallsutvikling, faktisk etterspørsel og de økonomiske konsekvensene av ny tilskuddsmodell for private barnehager. Dersom budsjettforutsetningene for 2011 ikke holder, vil rådmannen komme tilbake til dette i den tertialvise regnskapsrapporteringen til bystyret.

Vedtatte rammeendringer

I vedtatt økonomiplan 2010-2013 ligger det en rammeøkning på 13,3 millioner kroner i 2011 til befolkningsvekst og tilbakeføring av tidligere reduksjoner på tjenesteområdet. Videre er det lagt inn rammeøkning som følge av forventet barnetallsvekst i aldersgruppen 1-5 år fra 2012.

Annen rammeendring

Tjenesteområdet barnehages andel av et flatt kutt på tjenesteområdene på 30,7 millioner kroner, utgjør 3,4 millioner kroner.

Videreføring av allerede vedtatte tiltak

I forbindelse med økonomiplanen for 2010-2013 vedtok bystyret flere tiltak for perioden 2011-2013. På grunn av store endringer i finansieringen av barnehagesektoren fra 2011 vil de fleste av tiltakene justeres eller utgå. Det vises for øvrig til vedlegg 7.

Justering av tidligere vedtatte tiltak

Kvalitetsutviklingsprogrammet for barnehager ble betydelig redusert i forbindelse med salderingen av budsjett 2010, med forutsetning om opptrapping med 1,5 millioner kroner fra 2011. Som tilpasning til reduserte budsjetttrammer foreslår rådmannen å begrense opptrappingen til 1,1 millioner kroner i 2011, økende til 1,6 millioner kroner fra 2012.

På grunn av flere barn i barnehage ble budsjettet for *spesialpedagogiske tiltak* i økonomiplanen for 2010-2013 vedtatt økt med 3,8 millioner kroner fra 2011, økende til 7,4 millioner kroner fra 2013. Som tilpasning til reduserte budsjetttrammer foreslås budsjettet i stedet økt med 2,8 millioner kroner i 2011, økende til 6,4 millioner kroner fra 2013.

Økte utgifter/reduerte inntekter

Kommunen må sørge for at det tilbys tilstrekkelig antall nye barnehageplasser i kommunale og private barnehager for å dekke den faktiske etterspørselen knyttet til barn med lovfestet rett til plass. I rådmannens forslag til investeringsbudsjett legges det opp til en netto vekst på 252 nye plasser i kommunale og private barnehager i 2011, og for øvrig et snitt på 246 nye plasser i årlig vekst. Den samlede dekningsgraden 1-5 år i perioden forutsettes ligge på dagens nivå med 93-94 prosent. I 2011 forutsettes det at veksten i nye barnehageplasser først og fremst kommer i de private barnehagene. Det er lagt inn 5,8 millioner kroner til finansiering av delårsvirkningen av drift av nye barnehageplasser i 2011. Dette beløpet kommer i tillegg til 9 millioner kroner som allerede ligger i beløpet som er avsatt til oppgaveendringen på 1 190 millioner kroner. Fra 2012 er det lagt inn ytterligere økte budsjettmidler til drift av nye barnehageplasser som følge av befolkningsvekst 1-5 år.

Nye reduksjoner i tjenestetilbudet

Som tilpasning til reduserte rammer i økonomiplanperioden foreslår rådmannen en mindre omfattende reduksjon i bemanningen i de kommunale og private barnehagene på 2,2 millioner kroner i 2012, økende til 2,5 millioner kroner fra 2013.

7.5 Økonomi – Investeringer

7.5.1 Forventet barnetallsutvikling

Antall barn i aldersgruppa 1-5 år har økt jevnt siden 2005. Utviklingen har dels sammenheng med økte fødselstall, og dels noe redusert netto utflytting fra Trondheim blant de yngste barna. Økningen

i antall fødte skyldes delvis at flere enn tidligere velger å få barn, og dels at antall kvinner i fruktbar alder har økt i den samme perioden.

I 2009 ble veksten for aldersgruppa 1-5 år registrert til rundt 400 barn, noe som er svært høyt i forhold til foregående år. For kommende planperiode viser kommunens egen prognose en økning på over 260 barn per år i planperioden. For beregning av utbyggingsbehovet, må det i tillegg tas hensyn til forventet avgang av plasser og eventuell endring i etterspørselen etter barnehage.

Tabell 7.5 Prognose og anslag for utviklingen i antall barn 1-5 år i perioden 2011-14 og 2020

	31.12. 2010	31.12. 2011	31.12. 2012	31.12. 2013	31.12. 2014	Endring 10-14	Snitt pr år	31.12. 2020
TK prognose TR04_T01_06	11 313	11 582	11 873	12 154	12 362	1 049	262	13 320

Kilde: Byplankontoret, Trondheim kommune 20.08.10

7.5.2 Forutsetninger for perioden 2011-2014

- Følgende prioriteringer og forutsetninger er lagt til grunn for investeringer på barnehageområdet: Målet om full barnehagedekning knyttes til barn med lovfestet rett til barnehageplass. Det vil si barn som fyller ett år senest innen utgangen av august det året det søkes om plass. Retten knyttes til den kommunen barnet er bosatt i. Det forutsettes ett barnehageopptak i året, med supplerende opptak, slik det er i dag.
- Dette betyr at aldersgruppen 1-5 år prioriteres i opptaket, mens barn under ett år (0-åringer), gis tilbud ut fra de plasser som er ledig etter hovedopptaket og i supplerende opptak.
- Tilbudet av barnehageplasser i forhold til barns bosted må anses som god, selv om det fortsatt er skjevheter mellom tilbud og etterspørsel i deler av byen. Andelen barn som ufrivillig er plassert i barnehage på motsatt side av byen, og som dermed har lang transportvei, anses som svært begrenset. Utbygging av nye barnehager skal uansett styres dit underdekningen er størst.
- Ut fra kommunens egen prognose forutsettes en tilvekst på rundt 1049 flere bosatte barn i aldersgruppen 1-5 år i planperioden, det vil si en årlig økning på 262 barn. Etterspørselen etter barnehage anslås til 88 prosent for aldersgruppen 1-2 år, og til 99 prosent for gruppen 3-5 år. Årlig avgang av barnehageplasser settes til 0,5 prosent, det vil si om lag 50 plasser per år. Dette gir et samlet årlig utbyggingsbehov på 312 plasser per år.
- Tiltak med videreføring av midlertidige barnehager, og full utnyttelse av leke- og oppholdsarealet etter dagens norm i eksisterende kommunale barnehager, er tidligere gjennomført. Det forutsettes at flere av de midlertidige barnehagene må benyttes videre, ut over dagens godkjenningssperiode.
- For å redusere antall prosjekter og øke utnyttelsen av tomtearealer, skal det legges til rette for å øke størrelsen fra 4 til 6/8 avdelinger for noen av de nye barnehagene.
- Omfanget av private familiebarnehager må forsøkes holdt på et stabilt nivå, uten forventninger om økning.
- Tilretteleggingen for private prosjekter videreføres. I forbindelse med innføring av rammefinansiering av sektoren, skal det vurderes å knytte arealutnyttelsen i barnehagene opp mot vilkår for kommunalt driftstilskudd.

7.5.3 Konsekvenser av investeringsprogrammet

Målet om full barnehagedekning videreføres i perioden. Investeringsrammen er økt, men deler av rammen må benyttes til å rehabilitere gamle barnehager som ellers vil bli stengt, samt til å erstatte noen av de midlertidige som ligger på tomter som skal brukes til andre formål. Dette gjelder spesielt økonomiplanens forslag om å utvikle nye helse- og velferdssentre i henholdsvis Lade alle 80 og på Persaunet. Permanente løsninger for de midlertidige barnehagene som ligger på disse tomtene tenkes bygd sammen med de nye HV-sentrene.

Allerede i 2011 må det påregnes at det kan bli vanskelig å kunne tilby nok plasser, også til de som etter loven har rett til plass. Det er da satt av lite investeringer til nye kommunale plasser, så veksten

er hovedsakelig basert på private prosjekter. Framlagt sak om leke- og oppholdsarealet i barnehagene viser imidlertid et potensial for høyere utnyttelse i privat sektor. Det vurderes også mulighetene til å opprette noen midlertidige plasser i ledige skolelokaler. Denne utviklingen og behovet for ytterligere tiltak må vurderes fra år til år. Det vil uansett fortsatt være slik at det i enkelte opptaksområder vil være for få plasser i forhold til det lokale behovet. Selv om flertallet av søkerne vil få ett av sine prioriterte ønsker oppfylt, vil en del få tilbud om plass i en annen barnehage og kanskje utenfor eget nærområde. Det er i seg selv en stor utfordring å finne egnede og store nok tomter til formålet, og som samtidig gir en god lokal og strukturell byutvikling.

Flere av kommunens barnehager har store rehabiliteringsbehov, i form av manglende fasiliteter for de ansatte (garderober, pause- og møterom), inneklima, tilrettelegging for småbarn og generell utforming. I perioden er det prioritert tiltak på barnehager som er vurdert til å ha størst behov, og som i tillegg har et utvidelsespotensial. Ramme til ombygging og tiltak i øvrige eksisterende barnehager er svært begrenset.

Den store utfordringen er alle de midlertidige barnehagene som ble opprettet for å oppnå full barnehagedekning i Trondheim. For noen barnehager utløper godkjenningene allerede i 2012, og så er det en rekke godkjenninger som utløper i 2015. Dersom bruken av disse barnehagene forlenges ytterligere, så må det i enkelte av de leide byggene påregnes å gjøre en del bygningsmessige tiltak. Se eget kapittel om dette temaet.

7.5.4 Prosjekter og tiltak i 2011

- Gjennomføring av økonomisk oppgjøret for kommunal overtakelse av St. Olavs-barnehagene, med ramme bevilget i 2010.
- Barnehagene Moltmyra og Nedre Flatåsen, som åpnet i 2010, sluttfinansieres i 2011.
- Den midlertidige Ranheimssletta barnehage flytter fra Ranheim ILs klubbhus til gamle Ranheim skole, og utvides med en avdeling.
- Nidarvoll barnehage rehabiliteres gjennom nybygging, og øker fra to til fem avdelinger. Prosjektet ferdigstilles våren 2012. I byggeperioden flytter driften til midlertidige lokaler på Utleir.
- Ny fire-avdelings barnehage etableres på Myra, med ferdigstilling rundt årsskiftet 2011/12. Bygget skal gjennom 2012 benyttes av Haukåsen barnehage, mens denne rehabiliteres. Deretter åpner barnehagen på Myra for ordinært opptak.
- Ny fem-avdelings barnehage etableres i Chr. Bloms vei på Leistad, med åpning ved årsskiftet 2011/12. Denne erstatter og gjør den midlertidige Leistad barnehage permanent. Den fristilte paviljongen skal benyttes som avlastning i forbindelse med planlagte rehabiliteringsprosjekter (Ladesletta i Lade alle 80, Tiriltoppen på Lade, Aastahagen på Persaunet).

7.5.5 Prosjekter og tiltak etter 2011

- Ny barnehage på Kattem med fem avdelinger planlegges åpnet i 2012. Tomta er regulert og ervervet, og prosjektering pågår.
- Ny barnehage på Hårstad Mindre med fire avdelinger planlegges åpnet i 2012/13, sammen med ny boligbygging i området.
- Haukåsen og Tiriltoppen barnehager, som kommunen overtok fra St. Olav hospital, rehabiliteres og utvides i henholdsvis 2012 og 2013. Haukåsen får midlertidig opphold på Myra, og Tiriltoppen på Leistad.
- Som en del av utbygging av helse- og velferdssenter på Lade alle 80 og Persaunet, må de midlertidige plasserte barnehagene Ladesletta og Aastahagen fraflyttes i henholdsvis 2011/12 og 2014/15. Begge får etter tur midlertidig opphold i fristilt paviljong på Leistad. Permanente løsninger for disse barnehagene skal bygges sammen med de nye helse- og velferdssentre.
- Risvollan barnehage ble revet og holder til i midlertidige lokaler. Opprinnelig "sentertomt" mangler regulert adkomst. Rådmannen har derfor et samarbeid med partene i området for å finne løsninger på dette og få regulert barnehagetomt. Dersom dette skjer, kan ny permanent barnehage stå ferdig i 2013. I den sammenheng må også situasjonen for den midlertidige

helsestasjonen i området avklares. Det er foreløpig ikke satt av investeringsmidler til å erstatte den midlertidige helsestasjonen.

- I tillegg gir rammen mulighet for seks prosjekter mot slutten av perioden. Dette må være prosjekter som gir nye plasser, for å øke kapasiteten i tilbudet i henhold til barnetallsveksten. Avklaring av aktuelle tomter er påstartet.
- Det må i perioden reguleres og erverves et betydelig antall barnehagetomter for å tilrettelegge for framtidig utbygging.

7.5.6 Private barnehager i 2011-14

For kommende periode er det så langt planlagt følgende private prosjekter:

- Lund Østre, 5-6 avdelinger, planlagt åpning i 2011, i sammenheng med nye boligområder.
- Kystad gård, fire avdelinger. Forutsetter omregulering og ombygging av eksisterende bygning. Planlagt åpning i 2011.
- Grilstad, 4-5 avdelinger, planlagt åpning i 2011/12, sammen med utbygging av nytt boligområde. Midlertidig drift er opprettet fra august 2009, så tiltaket gir ikke ny kapasitetsøkning.
- Sætra, kortvarig leieforhold på eksisterende barnehage. Kommunen bistår med å finne ny tomt eller bygning.
- Bratsberg, 3-4 avdelinger planlegges åpnet i 2012, regulering av ny tomt pågår. Midlertidig drift i gamle Bruråk skole startet i august 2009.
- Tomt under regulering på Ranheim Vestre forutsettes utbygd i privat regi med 4 avdelinger, med åpning i løpet av planperioden.

7.5.7 Om midlertidige godkjente barnehager

Det ble i løpet av 2009 vedtatt forlenget drift av en rekke midlertidige barnehager. Dette har vært et av hovedgrepene for å kunne tilby nok plasser i opptaket, samtidig som det har gitt økt utnyttelse av midlene som er lagt ned i disse anleggene. Gjennom godkjenningsprosesser og tidligere avsatte midler, forventes det at de midlertidige barnehagene Kulsås, Brøset, Furutoppen og Romolslia blir permanent godkjent i 2010/11. Fylkesmannen har avslått videre drift av Ilsvika barnehage.

Den store utfordringen er de midlertidige godkjenningene av 13 barnehager som utløper i eller rett etter planperioden. I investeringsprogrammet er det foreslått midler til permanentgjøring av Leistad, Ladesletta, Risvollan og Aastahagen. Videre vil midlertidig paviljong på Utleir bli lagt ned i 2012 (etter at nye Nidarvoll barnehage er ferdigstilt). Her er det satt av midler til et nytt prosjekt i nærområdet. Fortsatt gjenstår åtte barnehager hvor det er ikke satt av midler til varige løsninger. Disse barnehagene representerer vel 350 plasser, og investeringsbeløpet for å erstatte disse kan anslås til cirka 200 millioner kroner.

Det forutsettes at det for de fleste av disse åtte barnehagene må søkes om forlenget, midlertidig drift. Det vil bli lagt fram som enkeltsaker til politisk behandling. Dette har konsekvensene i forhold til plan- og lovverk. Eventuell videreføring vil uansett kreve noen forbedringstiltak i anleggene.

Tabell 7.6 Status og forslag for midlertidige, kommunale barnehager i planperioden

Barnehage	Antall avd.	Åpnet	Godkjent til	Erstatningstomt	Ramme i perioden	Udekket behov
Leistad	4	07.08.06	2015	Regulering pågår	x	
Ladesletta	4	30.10.06	2015	Regulering pågår	x	
Utleir	4	18.12.06	2012	Tomtesøk pågår	x	
Risvollan	4	01.11.07	2017	Regulering pågår	x	
Aastahagen	3	19.12.05	Perm.	Regulering pågår	x	
Ranheimssletta	2	28.08.06	2015	Regulering pågår		x
Hammersborg	4	17.09.07	2012	Regulering pågår		x
Karinelund (Moholt)	2	29.12.06	2013	Nei		x
Viktor Baumanns veg	2	15.12.06	2012	Nei		x
Saupstad	4	01.08.08	2011	Ferdig regulert		x
Smidalen	4	16.10.06	2015	Tomtesøk pågår		x
Granåsen	4	07.08.06	2015	Regulering pågår		x
Ilsvika	2	25.07.06	2012	Tomtesøk pågår		x
Sum avdelinger	43					

De to midlertidige godkjente barnehagene Grilstad og Bratsberg forventes erstattet med permanente løsninger i planperioden.

7.5.8 Investeringer 2011-2014

Tabell 7.7 Investeringer i barnehager i perioden 2011-14. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013	2014		
Vedtatt budsjett 2010-2013	101	124	130	150			
Forslag budsjett 2011-2014		194	160	195	140		
Forslag til investering							
Prosjekt/investering	Kostnads-overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgning	2011	2012	2013	2014
Fullfinansiering Moltemyra	14	9	5	5			
Fullfinansiering Nedre Flatåsen	40	20	20	20			
Erstatte midl. Leistad, Ladesletta, Risvollan, Aastahagen	125	0	125	60	20	15	30
Rehabiliterer eksisterende Nidarvoll, Haukåsen, Tiriltoppen	114	2	112	38	44	30	10
Nye barnehager på Kattem, Myra, Hårstad Minde	95	0	95	44	39	12	
Seks nye barnehager for økt kapasitet	235	0	235		30	120	85
IKT barnehager				2	2	2	2
Tomtekjøp barnehage				25	25	16	13
Sum økonomiplan	623	31	592	194	160	195	140

7.5.9 Utviklingen i antall plasser og barnehagedekning

Tabellen under viser et utbyggingsbehov på cirka 1 249 plasser i planperioden, som er summen av økt barnetall og forventet avgang av plasser. Planlagt kommunal utbygging i perioden, sammen med kjente prosjekter i privat regi, gir en vekst på til sammen 1 235 nye plasser.

Totalt for perioden er dermed planlagt utbygging om lag på linje med behovet. Dersom barnetallsveksten blir høyere enn det som er lagt til grunn, vil det bli nødvendig med nye tiltak for å kunne overholde de lovfestede rettighetene. Dette vil få økonomiske konsekvenser ut over de rammene som er forslått for perioden.

Tabell 7.8 Barnehage tilbud for barn 1-5 år i 2010 og prognose 2011-2014

Årstall	2010	2011	2012	2013	2014	Sum 2011-14	Snitt pr år
Antall barn bosatt, prognose 1-5 år	11 313	11 582	11 873	12 154	12 362	1 049	262
Årlig vekst i gruppen 1-5 år		270	291	281	208		
Årlig plassavgang (estimert)		50	50	50	50	200	50
Sum årlig utbyggingsbehov		320	341	331	258	1249	312
Planlagt utbygging		253	294	478	210	1235	309
Differanse behov og utbygging		-67	-47	147	-48	-14	-4
Sum antall barnehageplasser 1-5 år	10 561	10 764	11 008	11 436	11 596		
Barnehagedekning	93 %	93 %	93 %	94 %	94 %		

8 Skoler

8.1 Innledning

Skoleåret 2010/11 er skolene i stor grad ferdig med utviklingen av lokale læreplaner knyttet til Kunnskapsløftet, men det er fortsatt mye utviklingsarbeid som må gjennomføres før god praksis er på plass.

De siste årene er det kommet flere meldinger som har fått stor betydning for arbeidet i skolen og legger føringer for skolenes arbeid. Fokuset på læringsutbytte er gjennomgående i alle meldingene, og arbeidet med vurdering som støtte for læring betones sterkt.

Den nye kommuneplanen har føringer som faller godt sammen med nasjonale mål og er fulgt opp i henhold til ansvarsmatrise i kapittel 3.4. Denne økonomiplanen har tatt ut prioriterte områder for neste fireårsperiode. Dette er søkt koblet sammen med de omfattende vedtakene som bystyret har kommet med i enkeltsaker de siste årene. Det foreslås å forlenge og intensivere arbeidet med grunnleggende ferdigheter og realfag.

Arbeidet med å redusere elevfravær vil også føres videre og har nær sammenheng med samarbeid mot frafall i videregående skole.

Skolene melder om behov for en mer praktisk retta opplæring for elevene. Spesielt gjelder dette for ungdomstrinnet hvor en gruppe elever viser manglende motivasjon for en skole de opplever som for teoretisk. To skoler deltar idet nasjonale prosjektet Arbeidslivsfag, et forsøk som åpner for innføring av et nytt fag på ungdomstrinnet. Rådmannen følger dette nøye og vil bruke erfaringer derfra i utviklingen av tiltak rettet mot ungdomstrinnets spesielle utfordringer. Fokuset vil ligge på utvikling av alternative og mer varierte læringsarenaer.

Flerspråklige elever og deres familier vil være et innsatsområde i fireårsperioden. Det vil også arbeid med psykisk helse i samarbeid med barne- og familietjenesten.

Det sterke fokuset på forbedring og utvikling krever lærere og skoleledere med faglig fordyping, endringskompetanse, og forståelse for hvordan innsatsen kan prioriteres mot de som trenger det mest. Vi vil ikke kunne øke kompetansetiltakene neste år, og redusert lærertetthet gjør at det vil være nødvendig å gå forsiktig fram med aktiviteter utenfor skolens arena.

8.2 Status og utfordringer

For skoleåret 2010/2011 gir Trondheim kommune grunnskoleopplæring ved 52 skoler fordelt på 34 barneskoler, 11 ungdomsskoler og 7 kombinerte skoler. Dette er en reduksjon med énn barneskole i forhold til tidligere. Da flertallet av elevene ved Kalvskinnet skole søkte overflytting til nærliggende skoler, var det ikke grunnlag for å gi et fullverdig undervisningstilbud ved Kalvskinnet inneværende skoleår. Samtlige skoler med barnetrinn har et tilbud om skolefritidstilbud. Fra og med høsten 2010 får elevene på 1. – 4. trinn også tilbud om gratis leksehjelp. Ved tre barneskoler og tre ungdomsskoler gis det tilpasset opplæring for nyankomne minoritetsspråklige elever. I tillegg gis det grunnskoleopplæring ved skolene Lianvatnet og St.Olav. Driften ved Lianvatnet og skolen St. Olav finansieres av fylkeskommunen.

Trondheim kommunale kulturskole tilbyr opplæring innenfor musikk, teater og dans. Tilbudet gis både i egne lokaler og i en del av grunnskolene.

Tabell 8.1 Nøkkeltall Trondheimsskolen

	Høst 2008	Høst 2009	Høst 2010
Antall elever i kommunale skoler	19 095	18 944	18 970
Antall elever i sju private skoler	919	952	940
Antall elever med morsmålsundervisning	1 102	1 034	941
Antall elever med undervisning i særskilt norsk	1 267	1 225	1 014
Antall barn i Skolefritidsordningen	5 957	5 718	5 794
Antall elevplasser i Kulturskolen	4 335	4 100	3 913

Det er en liten økning i antall elever i kommunale grunnskoler. Dette er starten på en elevtallsvekst som vil komme i løpet av planperioden. Prognosen for elevtall viser at i løpet av perioden vil elevtallet øke med 743.

Antall elever i de private skolene for 2010/2011 viser en liten reduksjon i antall elever fra forrige skoleår.

I forbindelse med revideringen av budsjettet for 2009, ble ressursene til opplæring av minoritetsspråklige redusert. Dette hadde sammenheng med en antagelse om at innføring av obligatorisk kartlegging av nivå, og en innstramning av kriteriene for tildeling, ville føre til en reduksjon av antall elever med rett til slik tildeling.

Det er en liten økning i antall elever i kommunal skolefritidsordning fra 2009 til 2010. Dette har sammenheng med at antall elever på småskoletrinnet er økende.

Antall elevplasser i kulturskolen er redusert i forhold til tidligere år. I forbindelse med sak 75/09; Plan for Trondheim kommunale kulturskole, behandlet i bystyret juni 2009, ble det lagt føringer i forhold til hvor mange elevplasser hver enkelt elev kunne disponere. Tidligere var praksis at det ikke var begrensning i forhold til dette. For å være i stand til å tilby kulturskolenes tilbud til flere elever, ble det bestemt at som en hovedregel kunne en elev disponere opptil to plasser. I tillegg ble det vedtatt endringer i forhold brukerbetaling og moderasjonsordningene.

Tabell 8.2 Sammenligning med ASSS-kommunene²⁹

	Trondheim		ASSS- gjennom- snitt
	2008	2009	2009
Korrigerte brutto driftsutgifter til grunnskole, i kroner per elev	50 089	50 827	53 600
Gjennomsnittlig gruppestørrelse barnetrinn ¹⁾	14,9	15,5	14,5
Gjennomsnittlig gruppestørrelse ungdomstrinn ¹⁾	15,2	16,3	16,2
Andel elever med vedtak om spesialundervisning i prosent	4,7	5,4	6,2
Timer spesialundervisning i prosent av antall lærertimer	10,6	12,6	14,7
Antall elever per datamaskin	4,4	4,3	3,1
Andel elever i kommunal skolefritidsordning, 6 – 9 år i prosent	78,9	75,5	67,5
Korrigerte brutto driftsutgifter til kommunal musikk- og kulturskole, kroner per bruker	12 161	12 409	13 026

¹⁾ Gruppestørrelse er forholdet mellom elevtimer og lærertimer. Elevtimer er antall elever multiplisert med obligatorisk timetall for hvert trinn, deretter summert opp til skolenivå. Lærertimer er det samlede antall timer lærerne underviser og inkluderer ordinære lærertimer, samt individuelt tildelte timer til spesialundervisning, samisk, særskilt norsk og tegnspråk.

²⁹ ASSS = Aggregerte Styringsdata for Samarbeidende Storkommuner; består av Fredrikstad, Bærum, Oslo, Drammen, Kristiansand S, Sandnes, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø. Snitt ASSS er eksklusive Oslo og Trondheim

Korrigerte brutto driftsutgifter til grunnskole viser kostnadene ved kommunens egen tjenesteproduksjon av undervisning i grunnskolen. Økningen i kostnadene per elev fra 2008 til 2009 i Trondheim har vært marginal. Fra 2008 til 2009 har enhetskostnadene i ASSS-kommunene økt med kr 3 335,-, men i Trondheim var økningen kr 736,- pr elev. Dette gjenspeiler den aktivitetsreduksjonen som er gjennomført i Trondheim for å tilpasse aktiviteten til reduserte driftsrammer.

I perioden 2004 til 2008 var det en jevn økning i lærertettheten på barnetrinnet. I 2008 stagnerte den positive utviklingen, og for 2009 viser tallene redusert lærertetthet i Trondheim. Gruppestørrelsen har økt fra 14,9 til 15,5. Tilsvarende tall for sammenlignbare kommuner viser en reduksjon i gjennomsnittlig gruppestørrelse fra 14,9 i 2008 til 14,5 for 2009. For ungdomstrinnet var gjennomsnittlig gruppestørrelse i Trondheim forholdsvis stabil fra 2004 til 2007, men fra 2007 til 2008 viste snitt-tallene en reduksjon på 1,4 elever per gruppe. For 2009 har antall elever per gruppe igjen økt og nivået er nesten tilbake til samme nivå som for 2007. For ASSS-kommunene er gruppestørrelsen på ungdomstrinnet uendret fra 2008 til 2009.

Andelen elever med vedtak om spesialundervisning var i 2007 på 3,9 prosent, i 2008 4,7 prosent og skoleåret 2009/2010 er andelen økt ytterligere til 5,4 prosent. Skolene i Trondheim arbeidet i perioden 2003 – 2007 med bakgrunn i statlige og kommunale føringer for å få ned antall elever med enkeltvedtak til fordel for tiltak innenfor klassen/gruppens ramme. En evaluering av det spesialpedagogiske tilbudet som gis i Trondheimsskolen våren 2010 viser at skolene mener at antall elever som får spesialundervisning nå er på et mer riktig nivå. Dette til tross for at andelen elever med vedtak om spesialundervisning er lavere enn snittet i ASSS.

I tråd med økningen i andelen elever med vedtak om spesialundervisning, er det samtidig en økning i andelen timer av det totale undervisningstimetallet som brukes til spesialundervisning. Dette er noe som påvirker lærertettheten for øvrig.

Trondheim ligger noe etter de øvrige kommunene i forhold til antall elever per pc. Det har de siste årene vært investert i nye pc-er, men dette har i hovedsak vært i forhold til bærbare pc'er til lærere samt utskifting av utrangerte pc-er til elevene.

Andel elever i kommunal skolefritidsordning er stabilt og fortsatt en del høyere enn snittet i ASSS for øvrig.

Tidligere år har KOSTRA-tallene vist at Trondheim kommune har hatt høyere korrigerte brutto driftsutgifter enn sammenlignbare kommuner. Tallene viser for 2009 at vi nå ligger litt under gjennomsnittet. Noe av årsaken til dette er at Bergen kommune tidligere har registrert antall elevplasser og ikke antall elever.

8.2.1 Kvalitet i læringsarbeidet

Gjennom nasjonale prøver, kartleggingsprøver, avsluttende eksamen, samt internasjonale undersøkelser får man viktig kunnskap om elevenes læringsutbytte. Trondheimselevenes læringsutbytte ligger like over eller på landsgjennomsnittet på alle områder, mens læringsutbyttet ligger omtrent midt i laget sammenlignet med ASSS-kommunene.

Resultatet på de nasjonale prøvene viste samlet sett en liten nedgang i 2009, og er litt lavere enn gjennomsnittet blant ASSS-kommunene. Når det gjelder eksamensresultatene, så har en i matematikk og engelsk uendrede resultater, mens en i norsk har en liten nedgang. I norsk er nedgangen svakere enn trenden på landsbasis, noe som trolig henger sammen med endring i eksamensformen (felles eksamen for hovedmål og sidemål).

Ut fra dette kan en si at målet om å øke elevenes grunnleggende ferdigheter i lesing, regning og IKT ikke er nådd for byen samlet. Men enkeltskoler viser forbedring og har oppnådd sine mål. Som

tidligere år varierer resultatene betydelig mellom skoler og innad på skoler. Det er derfor nødvendig å videreføre satsingen på grunnleggende ferdigheter.

Mest sentral blant de nasjonale brukerundersøkelsene er Elevundersøkelsen. Den viser at Trondheim ligger på eller over landsgjennomsnittet på områdene trivsel, motivasjon, arbeidsmiljø, mobbing, urettferdig behandling og diskriminering. Kommunen har gjort et særskilt arbeid i forhold til forebyggende arbeid mot mobbing, og dette arbeidet har begynt å gi resultater.

Når det gjelder kompetanse på elevvurdering (Vurdering for læring) har mange skoler økt sine kunnskaper. Elevene skårer bedre på spørsmål om samarbeid med lærere om vurdering og medvirkning i eget læringsarbeid. Men også her varierer resultatene mellom skolene og innad på skolene. Det viser at trondheimsskolen samlet fortsatt har en utfordring når det gjelder vurdering og veiledning av elever, samt utvikling av mer varierte læringsmiljø og arbeidsformer

Det er behov for å utvikle et nytt kartleggingsredskap for å få systematisk kunnskap om elevenes digitale ferdigheter. Det er ikke funnet midler til dette i 2010 og kan heller ikke prioriteres i 2011. Staten vurderer for tiden om det skal utvikles et nasjonalt system for vurdering av digitale ferdigheter.

Arbeidet med Kunnskapsløftet har høgt fokus på alle skoler. Det arbeides godt med utvikling av gode læringsmiljø for elevene og det er ønskelig å ha et helhetlig læringsarbeid. Skolene fokuserer på den generelle delen av læreplanen for Kunnskapsløftet hvor etisk, kulturell og sosial kompetanse løftes fram som sentrale verdier i barn og unges opplæring. Det er bred enighet om å videreføre en skole med fokus på et inkluderende fellesskap.

Det er en ambisjon å gi elevene en meningsfull, variert og utfordrende opplæring som fører til økt læringsutbytte for den enkelte. Dette er også en utfordring i en skole med økende mangfold og utstrakt inkludering. Ungdomstrinnskolene rapporterer om spesielt stort behov for å kunne tilby enkelte elever en mer variert og praktisk rettet undervisning. Kunnskapsdepartementet har bebudet en Ungdomstrinnsmelding våren 2011 og vi vil ha ungdomstrinnet i fokus i den neste fireårsperioden.

Kunnskapsløftet legger opp til utstrakt samarbeid mellom lærere om erfaringsdeling og kompetanseutvikling. Involvering og medvirkning fra elever og foreldre i elevenes lærings- og vurderingsarbeid setter krav om nært samarbeid fra alle parter. Det er en utfordring å utvikle gode modeller for slikt arbeid både for elever og lærere.

Den lovpålagte plikten og de statlige bevilgningene til tidlig innsats i fagene norsk eller samisk og matematikk på 1. – 4. årstrinn som ble innført i 2009 er fulgt opp så langt råd er innenfor den begrensa rammeøkningen som ble gitt lokalt.

Fra høsten 2010 ble undervisningstimetallet i grunnskolen totalt økt med én uketime fordelt på 1.-7. trinn. Skolene er anbefalt å legge denne til 4. trinn, og samtidig jobbe for at timefordelingen på trinn skal bli lik i alle trondheimsskolene.

Høsten 2010 ble det også innført åtte uketimer gratis leksehjelp for alle elever, fordelt på 1.-4. trinn, ut over ordinær skoledag. Skoleåret 2010/11 vil bli brukt til å prøve ut ulike modeller slik at flest mulig elever kan ta del i ordningen.

8.2.2 Kvalitetsutvikling

Satsingene i Program for kvalitetsutvikling i trondheimsskolen er tilpasset utfordringene nevnt over.

Rådmannen har videreført satsingen på kortere kurs og nettverk mellom lærere og skoler, innenfor de rammene som er tilgjengelig og i tråd med programmet.

Høsten 2009 ble det igangsatt et omfattende nasjonalt program for videreutdanning av lærere. Dette krever stor egenandel fra kommunene for å utløse statlig støtte og studieplasser for lærere. Trondheim har 20 lærere i gang med videreutdanning i 2010, dette er kun en tredel av de plassene kommunen tilbys. I tillegg gis det høsten 2010 tilbud om gratis videreutdanning for mentorer for nytilsatte lærere og for nytilsatte rektorer og fagledere. Her er selve studiene gratis, men det følger ikke med midler til frikjøp for studentene. Bystyret vedtok i mai 2009, i sak om rektorenes arbeidssituasjon, å utrede mulighet for fri for rektorer i inntil tre måneder med lønn for å gi mulighet for kompetanseheving og fagutvikling. Dette er ikke i prioritert på grunn av reduserte midler til etterutdanning. Hvordan en skal videreføre kompetanseheving av de ansatte i skolen og hvilke satsinger som skal prioriteres, vil bli behandlet i en politisk sak i vårhalvåret 2011.

I tillegg til den kommunalt initierte virksomheten, deltar trondheimsskolen i flere nasjonale prosjekt som: *Vurdering for læring*, *Lektor II- prosjektet* (andre yrkesgrupper inn i skolen), *Arbeidslivsfag* (et mer praktisk ungdomstrinn), *Biblioteksprosjekt*, og *Bedre læringsmiljø*. Rådmannen ser det som en utfordring å spre kunnskapen fra disse viktige prosjektene til alle skolene i Trondheim. Den årlige Erfaringskonferansen, som har høstet mye positiv tilbakemelding, er lagt på is på grunn av manglende midler til gjennomføring.

Samarbeidet med Sør-Trøndelag Fylkeskommune om overgangen til videregående skole er videreutviklet, og hospiteringen for 9. trinnselever er satt i system. Det lokale arbeidslivet er også en god samarbeidspartner gjennom Opplæringsdagans messe og avis til 9. og 10. trinn. Skolene rapporterer om stor grad av tilfredshet med oppleggene, men det er fortsatt områder som kan videreutvikles og forbedres for at elevene skal få den arbeidslivskjennskapen som er ønskelig. Det jobbes med å finne gode rutiner for samarbeid mellom skoleslagene om å la grunnskoleelever ta fag i videregående skole. Det er fortsatt en utfordring å få dette til uten å legge inn økonomiske midler.

Samarbeidet mellom rådmannen og utdanningsinstitusjonene i byen (HIST/ALT, NTNU og DMM) om praksisopplæring er videreført. I løpet av høsten 2010 blir det undertegnet en samarbeidsavtale mellom Trondheim kommune, Oppvekst og Utdanning, og NTNU/ISV fakultetet om samarbeid om praksis, FOU arbeid og videre/etterutdanning av lærere og skoleledere. Det er etablert ulike samarbeidsforum som har ført til økt samarbeid om forsknings- og utviklingsarbeid i trondheimsskolen.

8.2.3 Det spesialpedagogiske arbeidet

Skolene har også i år rapportert om en økning av elever med store og vedvarende behov for tilrettelagt hjelp. Dette er dokumentert i egen sak til bystyret (10/18) om *Status, strategier og tiltak for utvikling av det spesialpedagogiske tilbudet til barn og unge i trondheimsskolen* hvor det ble samlet nye data på feltet. Det er en økonomisk utfordring å gi denne gruppen et godt og tilpasset tilbud. Spesielt gjelder dette på nærskolene som historisk har fått en relativt lavere tildeling av midler enn spesialtilbudene. Det er også utfordrende å ha nok ressurser til å følge opp de elevene som sliter med læringsarbeidet og trenger ekstra hjelp, men som ikke faller inn under retten til spesialundervisning. Rådmannen arbeider med å revidere ressurstildelingsmodellen til skolene og vil legge fram en sak for bystyret tidlig vår 2011 hvor denne problemstillingen vil bli tatt opp.

Ressurssenteret for elever med autisme ved Åsveien skole er i full aktivitet. I tillegg har Tonstad en avdeling med 10 autister. I tillegg er det etablert et tverrfaglig team med spesiell kompetanse på Aspbergers syndrom. Slik sikres god veiledning til nærskolene som har elever med autismediagnose.

Dalgård skole skal etableres som et tilsvarende ressurscenter for barn og unge med sammensatte lærevansker. Dette vil bli framlagt i egen politisk sak. Det vil også bli foretatt en evaluering av organisasjonsmodellen og arbeidet ved Dagskolen/Skoleteamet i tråd med bestilling fra bystyret i sak 10/18.

Oppfølging av forebyggende plan rettet mot psykisk og fysisk helse er sentral i utviklingen av gode tilbud for elever med behov for ekstra hjelp og oppfølging. Mange skoler melder om nært samarbeid med Skoleteamet når det gjelder arbeid med læringsmiljøet, spesielt elever med atferdsproblem og elever som opplever mobbing. Det er en stor og vanskelig oppgave for skolene å gi et godt tilbud for denne elevgruppa.

Skolene framhever nå behovet for bedre innsats for elever med psykiske vansker. Prosjektet Tidlig Trygg i Trondheim videreføres også skoleåret 2010/11 for å øke kompetansen og innsikten i arbeidet med barns psykiske helse i tidlig skolealder. I neste fireårsperiode må det gjennomføres flere tiltak på dette området.

Flere familier med barn med alvorlige funksjonsnedsettelse flytter til Trondheim, da Trondheim har et universitetssykehus og et godt og spesialisert tjenestetilbud sammenlignet med mange småkommuner. Dette er en medvirkende årsak til økt press på behovet for ressurser til elever med stort hjelpebehov. Skolene melder at de fortsatt bruker mer ressurser til disse elevene enn hva de faktisk får skjønnsmessig tildelt.

Det er gjennomført et omfattende arbeid i 2010 for å utvikle en felles Handbok for spesialpedagogisk arbeid i Trondheim, felles for skoler, barnehager og barne- og familietjenesten (BFT). Her er det utviklet felles prosedyrer for spesialpedagogisk arbeid, presisert ansvarsfordeling mellom enhetene og BFT, utviklet felles maler for IOP, rapporter og enkeltvedtak. Det er laget oversikt over anbefalte kartleggings- og utredningsredskap som følges opp med kurs og skoling i bruk. Rådmannen har stor tro på at denne handboken vil profesjonalisere og forenkle arbeidet på feltet. Samarbeid mellom enhetene er meget viktig for å få en kvalitativ forbedring av dette arbeidet

8.2.4 Minoritetsspråklige/Flerspråklige barn og unge

Tilbudet til minoritetsspråklige barn og unge i grunnskolen i Trondheim vurderes fortsatt som godt. Nye statlige krav om kartlegging av elevenes språkkompetanse har gitt mange skoler en omfattende oppgave, samtidig som det er med på å legge grunnlaget for en mer målrettet opplæring.

Det er en stor utfordring å gi et godt tilpasset tilbud til disse elevene fordi bakgrunn og behov hos denne gruppen varierer sterkt, fra elever som kommer til Norge i løpet av skoletiden, uten tidligere skolegang og uten å kunne lese og skrive på sitt morsmål, til elever med mange år i Norge og på norsk skole, uten å ha utviklet et godt norsk språk. Det er utfordrende å gi morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring til alle som trenger det, blant annet fordi elevene er spredt på mange skoler i byen og fordi det ikke finnes kvalifiserte lærere i alle språk. Dette må håndteres innenfor eksisterende rammer gjennom strengere håndheving av retningslinjene for særskilt norsk- og morsmålsopplæring.

Det er opprettholdt seks mottak for minoritetsspråklige elever, tre på barnetrinnet og tre på ungdomstrinnet. Rådmannen er bedt om å gjennomføre en evaluering av denne praksisen og det vil komme en politisk sak om tidlig på vårparten i 2011.

Antall elever med minoritetsspråklig bakgrunn er stigende. Utviklingen viser at det i økende grad er knyttet til familiegjenforening og arbeidsinnvandring fra østeuropeiske land.

Rådmannen har i 2010 gått gjennom ressursfordelingen til skolene og forsøkt å vri ressursene over til de gruppene som trenger det mest. Dette er et arbeid som må videreføres og ses i sammenheng med den nye/reviderte budsjettmodellen som utvikles. Det kan se ut som de som kommer til Norge i løpet av skoletida med liten tidligere skolegang, må få en annen oppfølging og ressurstildeling enn i dag.

Skolene har reist en rekke spørsmål av faglig art knyttet til opplæringen av denne elevgruppen. Rådmannen vil prioritere å etablere faglige nettverk og fagdager hvor slike tema kan diskuteres og avklares.

8.2.5 Miljø og livsstil

Skolene er opptatt av arbeidet med miljø med fokus på energisparing, reduksjon i transport og søppelsortering. I 2010 er det 35 skoler som er sertifisert/registrert med Grønt flagg og de resterende jobber for å ha flagget på plass i løpet av 2012. Energibesparelsen til skolene første halvår 2009 var på 1,3 prosent i forhold til samme periode i 2008. 26 skoler deltok på Strømspareprisen. 12 skoler ønsket og mottok en "energidetektiv koffert", en koffert med diverse måleutstyr for å måle og gjennomføre energireduerende tiltak, mens fire skoler mottok Strømspareprisen for skoleåret 2009/2010. Til tross for at energibruken har gått ned, har kostnadene økt på grunn av prisøkning per kilowattime. Fyringsolje som grunnlast ble faset ut i løpet av 2009 og oljebruken i 2009 utgjorde kun 0,89 prosent av den totale energibruken. Oljekjelene ble kun brukt unntaksvis ved feil på elektrokjel og ved restriksjoner på bruk av elkraft fra Statnett.

I 2010 vil skolene fortsette å jobbe med energi gjennom prosjektene Smart City og Strømspareprisen med fokus på energisparing. Dette er et samarbeid mellom Grønn barneby, Trondheim eiendom og Siemens.

Skolene er godt i gang med ulike former for organisering av fysisk aktivitet og melder fra om en aktiv deltakelse fra de fleste elevene. I forbindelse med budsjettvedtaket for 2010 ønsket bystyret at rådmannen skulle se nærmere på mulighetene for å øke tilbudet på skolesvømming. Rådmannen vil legge fram en egen sak om økt svømmeundervisning for bystyret høsten 2010.

8.2.6 Rådgivning og innsats mot frafall

Samarbeidet med STFK om bedre utdannings- og yrkesrådgiving er videreført og forbedret. En stor andel elever, om lag 95 prosent, får førstevalget sitt ved opptak i videregående skole, noe som kan tyde på god rådgiving og veiledning.

Det er bred enighet om at grunnskolen har et medansvar for frafallet i videregående skole og at det må settes inn tiltak tidlig i skolealder for å unngå at mange unge ikke kommer seg ut i yrkeslivet. Det er utviklet klare overgangsrutiner mellom ungdomsskolene og de videregående skolene og om overføring av informasjon. Det er viktig at denne informasjonen når kontaktlæreren på videregående skole.

KS-prosjektet, hvor Trondheim kommune og Sør-Trøndelag fylkeskommune deltar for å sikre at flere ungdommer fullfører videregående skole, avsluttes i 2011. Det er inngått partnerskapsavtale mellom fylkeskommunen, NAV og Trondheim kommune (både oppvekst og utdanning og helse og velferd) om bedre gjennomføring av grunnopplæringen og sikring av aktivitet for de som dropper ut. Dette er et langsiktig arbeid som følges opp i fellesskap på direktørnivå med felles arbeidsgruppe.

Skolene etterspør større fokus på sosialpedagogisk rådgiving og kompetanseheving for lærere når det gjelder arbeidet med barn/unge med psykiske problem. Det er viktig å erkjenne at årsakene til frafall i videregående skole er mangfoldige og komplekse og at det må jobbes på flere fronter for å senke frafallsprosenten. Å øke motivasjonen for skole og læringsarbeid hos alle elever er en utfordring og krever en variert skoledag og et mangfold av læringsarenaer som utfordrer og engasjerer. Dette vil det bli jobbet aktivt med i planperioden.

8.2.7 Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT)

I 2010 er det etablert trådløse nettverk på de skolene som ikke har hatt dette, samt supplert med flere trådløse aksesspunkt på noen av de andre skolene som hadde manglende dekning. Spongaldal skole og Nypvang skole har fått oppgradert sin dataforbindelse og har nå samme linjekapasitet som de øvrige skolene. Det er fordelt cirka 240 nye interaktive tavler til skolene. Som en følge av etablering av trådløse nettverk og installasjon av elektroniske tavler er kabling for tele/data og strøm oppgradert på de fleste skolene. Det er fordelt nye bærbare pc-er til nytilsatte lærere. Skolene har

tatt i bruk *It's learning* som ny læringsplattform, noe som vil lette lærernes digitale arbeid, blant annet føring av elevens fravær.

Ny pedagogisk programvare for skolen er vurdert og prioritert. Avtaler om kjøp/leie vil inngås i 2010/2011.

Det er nå et stort behov for å få fordelt flere pc-er til elevene. Utfordringene er knyttet til å skaffe driftsmidler til disse. Det er videre behov for å få skiftet ut eldre pc-modeller med nytt utstyr. Lærernes IKT kompetanse må videreutvikles.

8.2.8 Elevenes læringsmiljø og fravær

Rådmannen har det siste året hatt et sterkt fokus på opplæringslovens § 9a om elevenes skolemiljø. Arbeidet har det siste året særlig handlet om å sikre at enhetene gjennom rutiner for både avdekking og oppfølging av avvik har gode systemer for å sikre elevene et godt arbeidsmiljø, både fysisk og psykososialt. Fylkesmannen gjennomfører tilsyn ved to av trondheimsskolene. Tilsynet vil gi rådmannen nyttig kunnskap i forhold til om rutinene ved skolene er tilstrekkelige i henhold til lov og forskrift.

Trondheimselvenes oppfatning av læringsmiljøet synes å være relativt stabil over tid. Trondheim kommune ligger omtrent på det nasjonale gjennomsnittet på de indeksene Utdanningsdirektoratet rapporterer fra Elevundersøkelsen. De siste fire årene har vi likevel opplevd en spesielt positiv utvikling på to områder: Fysisk læringsmiljø og Trivsel med lærerne.

Fra oppstarten av inneværende skoleår (2010-2011) registreres elevfraværet gjennom læringsplattformen *It's Learning*. Dette innebærer at rådmannen kan hente ut fraværstatistikker. Det vil imidlertid ta et par år før det vil være mulig å beskrive endringer i elevfraværet over tid.

8.2.9 Skolefritidsordningen

Skolefritidsordningen i Trondheim oppfattes stort sett som god. Det ble i perioden 2006-2009 satset på kompetanseheving av de ansatte for å skape bedre tilbud til barna. Fokus var på mat, fysisk aktivitet, kommunikasjon voksne-barn og barns medvirkning. Det ble etablert nettverk i bydelene som samarbeidet om videre kvalitetsutvikling og erfaringsdeling. Denne satsingen ble oppfattet som meget bra. På grunn av økonomiske forhold ble ikke prosjektet videreført etter dette. Nå har skolene fått nye utfordringer knyttet til leksehjelp på 1.-4. trinn, og det er derfor besluttet å gjenoppta et utviklingsprosjekt for SFO for å sikre helhet og sammenheng i alle de ulike tiltakene som iverksettes. Med økt timetall, leksehjelp og andre aktører inn i skoletida er skolefritidsordningen i ferd med å få en helt annen rolle både for barn og voksne.

8.2.10 Kvalitetssikring av skoletilbudet

Innen utgangen av 2010 skal kvalitetssystemet gå fra prosjekt til drift både på rådmanns- og enhetsnivå. Etablering av gode rutiner for avvikshåndtering på begge nivåene blir viktig.

Når det gjelder å oppfylle skoleeiers pålegg i Opplæringslovens § 13-10 om internkontroll, skal det etableres et fullelektronisk arkiv. Dette vil effektivisere og kvalitetssikre det økte kravet til dokumentasjon i Opplæringsloven.

Det er en utfordring for rådmannen å få laget klare rutiner og prosedyrer for oppfølging og avvikshåndtering innenfor alle områder. Utfordringene er at enhetene våre tar dette i bruk.

8.2.11 Trondheim kommunale kulturskole og den kulturelle skolesekken

Kulturskolen er en av landets største med i overkant 4000 elevplasser. Våren 2010 gikk i stor grad med på å forberede utflytting fra Kjøpmannsgata 46 og Kalvskinnets skole. Både nye, gamle og midlertidige alternative lokaler er tatt i bruk fra august 2010. Murbygget på Bispehaugen skole rehabiliteres og legges til rette for sambruk mellom kulturskolen og grunnskolen fra nyttår 2011.

Undervisningstilbudet fordeler seg på mange fagområder, men har hovedvekt på musikk. I tråd med bystyrets vedtak om ny plan for kulturskolen i 2009 prioriteres nå dans, teater og visuelle kunsthøgskole i utviklingen av skolen. Samtidig settes det i verk mindre prosjekter som har til hensikt å bidra til å utjevne de store forskjellene når det gjelder hvilke skoler og områder av byen elevene i kulturskolen rekrutteres fra. Høsten 2010 søker kulturskolen nasjonale midler som kan bidra til denne utviklingen.

Kulturskolen skal rekruttere talenter til det profesjonelle kulturlivet, noe som forutsetter et bredt mulig elevgrunnlag. Gjennomføringen av Den kulturelle skolesekken for elevene i Trondheim kommune er lagt til TKK, noe som bidrar til at kulturskolen utvikles i retning av et lokalt ressurscenter.

De største utfordringene videre er å rekruttere elever fra skoler og områder av byen med særlig lav rekruttering, å etablere tilpassede lokaler både sentralt og i bydelene og å videreutvikle samarbeidet med andre kommunale enheter for å utnytte ressursene best mulig.

8.3 Mål for tjenesteområdet

Tabell 8.3 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål	Resultatmål 2011	Tiltak
<p>1.</p> <p>Økt læringsutbytte for elevene i grunnleggende ferdigheter og realfag</p>	<p>1.1:</p> <p>Elevene har økt læringsutbytte i lesing og regning:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 5 % færre elever under kritisk grense i lesing på kartleggingsprøver, 1. og 2. trinn og 10% færre på 3. trinn ▪ 5 % flere elever i øverste kategori i regning på nasjonale prøver, 5. 8. og 9. trinn ▪ 5 % bedre score på eksamensresultater i matematikk, 10. trinn. <p>1.2:</p> <p>Alle enheter har en planmessig bruk av <i>It's learning</i> som læringsplattform</p> <p>1.3:</p> <p>Elevene medvirker i arbeidet med å sette egne læringsmål og vurdere eget læringsutbytte</p> <p>1.4:</p> <p>Elever som har behov for alternativ opplæring, får et tilpasset tilbud</p>	<p>Skolene utvikler kollektive læringskulturer hvor lærere og elever deler erfaringer</p> <p>Kunnskapspåfyll gjennom deltakelse i Program for kvalitetsutvikling (PFK), prosjekt <i>Lære å lære og realfag</i></p> <p>Utvikle leksehjelpordninger</p> <p>Rådmannen tilbyr kursing i <i>It's learning</i></p> <p>Kunnskapspåfyll gjennom deltakelse i PFK, prosjektet <i>Vurdering for læring</i></p>
<p>2. Elevene får en mer praktisk rettet opplæring</p>		

		<p>Skolering i elevsamtale</p> <p>Starte prosjekt "Ungdomstrinn" høst 2011</p> <p>Utvikle flere varierte læringsarenaer</p> <p>Barn og unge med stort fravær får tett og riktig oppfølging</p> <p>Avklaring av rutiner for melding, samarbeid og standard for oppfølging</p>
<p>2:</p> <p>Skolene har økt samarbeid med kultur, nærings- og arbeidsliv</p>	<p>2.1:</p> <p>Alle skoler etablerer systematisk samarbeid med</p> <p>en arbeidsplass i sitt nærmiljø</p> <p>Ungt Entreprenørskaps program på mellomtrinnet og/eller ungdomstrinnet</p>	<p>Videreutvikle og ta i bruk</p> <p>Kommunal plan for Utdanningsvalg</p> <p>Samarbeidsavtale med UE</p> <p>Samarbeidsavtale med Opplæringsdagan</p> <p>Bruke AtB sin gratis transportordning 9t2</p>
<p>3</p> <p>Barn og unge medvirker i aktivt miljøarbeid og i demokrati og samfunnsdebatt</p>	<p>3.1:</p> <p>90% av skolene har Grønt flagg innen utgangen av 2011</p> <p>3.2</p> <p>Alle elever får opplæring i elevrådsarbeid gjennom klasse-/trinn-/elevråd</p> <p>3.3</p> <p>Elevene deltar i oppfølging av resultat i UngHiT – på bydel og på egen skole</p>	<p>Grønn barneby</p> <p>Kommunal plan for elevrådsarbeid</p> <p>Etablere refleksjonsrom på It's learning hvor elever, foreldre og lærere har tilgang</p> <p>Prosjekt Barnetråkk</p> <p>Oppfølging UngHiT</p>
<p>4.</p> <p>Skolene bidrar til at barn og unge som lever under mangelfull omsorg på grunn av psykisk sykdom og rus i familien, får god og riktig hjelp</p>	<p>4.1:</p> <p>Lærere har økt relasjonskompetanse og avdekker tidlig elever med problem</p>	<p>Håndbok for det spesialpedagogiske arbeidet</p> <p>Kunnskapspåfyll gjennom deltakelse i PFK, prosjektet <i>Vi bryr oss</i></p> <p>Sikre overganger mellom barnehage/barneskole/ungdomsskole/videregående skole</p> <p>Alternativ kompetanse inn i u-skolene</p>

		<p>Rådmannen utvikler flere varierte læringsarenaer</p> <p>Rådmannen etablerer nettverk for sosiallærere</p>
<p>5. Flere flerspråklige barn og unge har god kompetanse i norsk</p>	<p>5.1 Skolene øker sin kompetanse i kartlegging og utvikling av gode opplæringstilbud</p> <p>5.2 Bedre tilbud til barn/unge som kommer til Norge i løpet av skolealder og som har liten skolegang i hjemlandet</p>	<p>Eget prosjekt i PFK om kvalitetsutvikling av feltet</p> <p>Økt kompetanse og fokus på veiledning</p> <p>Gjennomgang av mottaksskolenes ansvar og oppgaver</p> <p>Etablere grupper for illitterære elever</p> <p>Vurdere og utvikle tilbudet i mottak</p> <p>Kunnskapspåfyll for å øke skolenes kulturkompetanse</p>
<p>6. Elevene møter ulike kulturuttrykk og utvikler sin kulturkompetanse</p>	<p>6.1 Rekruttere flere barn og unge fra underrepresenterte boområder til kulturskolens tilbud.</p> <p>6.2 Kulturskolen utvikler lavterskeltilbud som tilbys skoler med særlig lav deltakelse i tilbudet.</p> <p>6.3 Dans, teater og visuelle kunsthøgskolen gir</p>	<p>Kulturskolen utvikler informasjonsmateriale og samarbeider med skolene for å bidra til måloppnåelse.</p> <p>Rådmannen utreder hvor et kulturskolesenter i Heimdalsområdet skal plasseres</p> <p>Storbyprosjekt om kulturskoleutvikling</p>
<p>7. Alle skolene er praksisskoler for høyskole og universitet</p>	<p>7.1 90 % av skolene i Trondheim er praksisskoler</p>	<p>Videreutvikle samarbeidet med HIST/Alt, DMMH og NTNU</p> <p>Stimulere til at lærere tar videreutdanning i veiledningspedagogikk og blir mentorer</p>
<p>8. Kvalitetssikring av tjenestetilbudet</p>	<p>8.1 Videreutvikle kvalitetssystemet med hovedvekt på systematisk oppfølging av resultater, spesielt innenfor:</p> <p>§ 9A /elevenes læringsmiljø</p> <p>§ 2.8 minoritetsspråk</p> <p>Fravær</p>	<p>Utarbeide sak om skolelederrollen og følge den opp</p>

8.4 Økonomi – drift

8.4.1 Statsbudsjettet

Forslaget til statsbudsjett inneholder ingen nye aktivitetsendringer for tjenesteområde skole. Økningen med en uketime fordelt på 1. – 7. trinn og gratis leksehjelp for 1. – 4. trinn er videreført med helårsvirkning. Det samme gjelder retten til gratis skolekysstil og fra skolefritidsordningen på skoledagene for funksjonshemmede elever.

8.4.2 Rammeutvikling grunnskole

Tabell 8.4 viser rådmannens forslag til netto driftsramme for skoleområdet i perioden 2011-2014, samt rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellen viser endringer i forhold til vedtatt budsjett 2010.

Sammenlignet med vedtatt budsjett 2010 får skoleområdet en økning i driftsrammen i perioden 2011-2014. Dette har sammenheng med økt aktivitet knyttet til utvidelse av undervisningstimetallet med en uketime fordelt på 1. – 7. trinn og gratis leksehjelp 1. – 4. trinn fra og med høsten 2010. I tillegg medfører økt elevtall til at grunnskole får en ytterligere økning i driftsrammen i økonomiplanperioden

Tabell 8.4 Budsjettramme og tiltak grunnskole. Tall i millioner

	Netto driftsramme	2011	2012	2013	2014
1	Vedtatt opprinnelig budsjett 2010	1 250,6	1 250,6	1 250,6	1 250,6
2	Pris og lønnskompensasjon	54,0	54,0	54,0	54,0
	Oppgaveendring	0,8	0,8	0,8	0,8
4	Korrigert budsjett 2010	1 305,4	1 305,4	1 305,4	1 305,4
5	Vedtatte rammeendringer ³⁰	15,7	19,2	35,7	48,0
6	Annen rammeendring	-6,0	-6,3	-6,9	-6,8
7	Forslag til netto driftsramme	1 315,1	1 318,3	1 334,2	1 346,6
8	Reell rammeendring	9,7	12,9	28,8	41,2
9	Videreføring av tidligere vedtatte tiltak³¹	17,8	21,2	40,6	40,6
10	Justering av tidligere vedtatte tiltak; herav	-	-	-	-
11	Økte utgifter/reduerte inntekter, herav	0,5	1,0	-1,9	10,4
	<i>Endring i elevtall</i>	-2,1	-2,0	-4,9	7,4
	<i>Skoles andel driftsutgifter Ranheim friidrettshall</i>	0,8	0,8	0,8	0,8
	<i>Utgifter til leirskole</i>	1,3	1,3	1,3	1,3
	<i>Småskoletillegg</i>	0,5	0,9	0,9	0,9
12	Nye reduksjoner i tjenestetilbudet; herav	-8,9	-9,6	-10,2	-10,1
	<i>Redusert lærertetthet</i>	-7,3	-8,5	-9,1	-9,0
	<i>Reduserte følgeutgifter i forbindelse med rehabilitering/nybygg</i>	-0,5	0	0	0
	<i>Statstilskudd transport funksjonshemmede elever til og fra skolefritidsordning</i>	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
16	Sum	9,7	12,9	28,8	41,2

Oppgaveendringer

I forbindelse med revidert statsbudsjett 2010 ble det vedtatt å innføre rett til skyss til og fra skolefritidsordningen på skoledager for funksjonshemmede elever fra og med 1. august 2010. Dette er videreført med helårsvirkning for 2011, 26,0 millioner kroner. Trondheim kommunes andel utgjør 0,8 millioner kroner.

³⁰ Inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst

³¹ Se vedlegg 7

Vedtatte rammeendringer (inkl endret kompensasjon for befolkningsvekst)

Tidligere vedtatte rammeendringer og økte oppgaver medfører en økning av budsjettrammen til tjenesteområde skole på 17,8 millioner kroner for 2011. Faktisk befolkningsstatistikk viser imidlertid at elevtallsveksten er lavere enn det tjenesteområdet skole tidligere er kompensert for. Dette medfører en reduksjon i rammen på 2,1 millioner kroner.

Annen rammeendring

For å imøtekomme kravet om et årsbudsjett/økonomiplan i balanse, må driftsrammen for skoleområdet reduseres med 6,0 millioner kroner. Rådmannens forslag til hvordan grunnskoleområdet skal tilpasse seg rammeendringen framgår av tabellen.

Videreføring av allerede vedtatte tiltak

Rådmannen foreslår at de fleste tiltakene gjennomføres som planlagt. For dokumentasjon av de ulike tiltakene vises det til vedlegg 7.

Økte utgifter/reduisert inntekter

Det er lagt til grunn at aktiviteten kan reduseres med 2,1 millioner kroner for 2011 som følge av færre elever enn tidligere forutsatt.

Ranheim friidrettshall skal benyttes av Ranheim skole til kroppsøving og skolens utgifter er vurdert å være 0,8 millioner kroner høyere enn antatt pr år. Dette er økte utgifter som skoleområdet ikke er kompensert for. Spongdal skoles andel i forhold til økte driftsutgifter knyttet til idrettshall er innarbeidet i rammen til Kultur, idrett og næring fra 2014.

I rådmannens forslag til økonomiplanen for 2009 – 2012 var et av tiltakene for å tilpasse aktiviteten til driftsrammen, å redusere tilskuddet til *leirskole* med 1,0 millioner kroner for 2010. I 2011 var planen å foreta en ytterligere reduksjon på 0,3 millioner kroner. Begrunnelsen for å foreslå en slik reduksjon var at det skulle legges til rette for et leirskoletilbud i nærmiljøet. Rådmannen har enda ikke klart å etablere et slikt tilbud. Det viser seg at skolene har måttet bestille leirskoleopphold mange år i forkant for planlagt avvikling på grunn av knapphet på plasser. Tilbakemeldingene fra skolene med barnetrinn er at budsjetttrammene til drift ikke er tilstrekkelig til å kunne gi elevene gratis leirskoleopphold og enkelte skoler må benytte av vikarressursen for å kunne tilby elevene gratis leirskoleopphold.

Rådmannen vil ikke anbefale at reduksjonen knyttet til leirskole gjennomføres slik det var planlagt i økonomiplanen for 2009. En reversering av tiltaket medfører at det foreslås å øke rammen til leirskoleopphold med 1,3 millioner kroner. Dette innebærer at kommunens tilskudd til leirskoleopphold tilbakeføres til samme nivå som for 2009. Rådmannen vil vurdere å komme tilbake til spørsmålet om leirskole.

Rådmannen kan med bakgrunn i lov og forskrift ikke effektivere bystyrets vedtak om å redusere *småskoletillegget* til Lilleby og Romolslia skole. Tillegget er nødvendig for at skolene skal ha tilstrekkelig ressurser for å kunne gjennomføre obligatorisk undervisning og i forsvarlige grupper på samme nivå som andre skoler.

Nye reduksjoner i tjenestetilbudet

Det har i tidligere år vært foretatt generelle effektiviseringstiltak på driftsutgiftene. Dette har ført til at grunnskolens rammer til drift nå er på et minimumsnivå. For Trondheim kommune har det vært et mål å redusere strømforbruket. Oversikter over skolenes forbruk av strøm viser at dette er betydelig redusert de senere årene, men samtidig er det ingen økonomisk gevinst på grunn av stadig stigende strømpriser. I tillegg er det et stort press i forhold til utgifter til skoleskyss. Utdanningsdirektoratet har i rundskriv og brev tydeliggjort ansvarsfordelingen mellom henholdsvis fylkeskommunenes og kommunenes ansvar i forhold til skyss. I disse skrivenne framgår det at fylkeskommunenes ansvar i

forhold til lang skolevei bare er knyttet opp til nærskolen. Dette kan innebære at kommunen må dekke hele utgiften til skoleskyss til elevene ved kommunens byomfattende spesialtilbud.

Fram til 2010 har det vært et mål for rådmannen å skjerme *lærertettheten* i obligatorisk undervisning i trondheimsskolene. Til tross for at gjennomsnittlig gruppestørrelse både på barne- og ungdomstrinnet er høyere enn i sammenlignbare kommuner, vil rådmannen foreslå at tilpasningen til budsjettrammen tas ved en reduksjon i lærertetthet på 5. – 10 trinn. Ved å skjerme 1. – 4. trinn kan tidlig innsats prioriteres. Reduksjonen tilsvarer 13,5 årsverk for 2011. Selv om tallet ikke er så stort, så representerer det en ytterligere innstramning som vil svekke mulighetene for blant annet å benytte seg av alternative læringsarenaer som er mer personalkrevende.

For å få til sosial utjevning har 11,0 millioner kroner vært tildelt skoler som har en større andel elever med svake levekår. For skoleåret 2010/2011 er det 20 skoler som tildeles midler etter levekårskriterier. Skolene har stått fritt i forhold til disponering av disse midlene. Noen skoler har benyttet disse midlene til styrket lærertetthet mens andre skoler har prioritert skolemat og diverse aktivitetstilbud. Med bakgrunn i reduksjonen i lærertetthet de siste årene, vil rådmannen gi føringer om at disse midlene benyttes til styrket lærertetthet. Rådmannen har vurdert at det vil svekke likeverdigheiten å redusere disse midlene ytterligere.

I følge standard for god kommunal regnskapsskikk skal *følgeutgifter i forbindelse med nybygging/rehabilitering av skolebygg* dekkes innenfor driftsbudsjettet. Dette ble tidligere belastet investeringsregnskapet. I økonomiplanen 2010-2013 ble det for hvert år avsatt 1,9 millioner kroner til dette formålet. Den største følgekostnaden er knyttet til skyss av elever til midlertidige bygg. I økonomiplanen 2010—2013 ble det for 2011 tatt hensyn til følgeutgifter knyttet til rehabilitering av Kalvskinnet skole. Da det for inneværende skoleår ikke foregår undervisning ved Kalvskinnet, kan rehabiliteringen av byggene foregå uten at det er nødvendig med ekstraordinære tiltak. Rådmannen foreslår med bakgrunn i dette en reduksjon i avsatte midler til følgekostnader i forbindelse med rehabilitering for 2011 med 0,5 millioner kroner.

Trondheim kommune har allerede en ordning som gir funksjonshemmede elever skoleskyss til og fra skolefritidsordningen. Økningen i overføringen fra staten i forbindelse med innføring av retten til skyss på skoledager, vil frigi 0,8 millioner kroner av budsjettrammen til tjenesteområde skole.

8.5 Økonomi – investeringer

Ved nygodkjenningen av skolebygg i 2002 fikk i alt ett eller flere bygg på 22 skoleanlegg, "ikke godkjent" av kontrollinstansen. Alle disse skoleanleggene er nå enten erstattet med nybygg, totalrehabilitert eller tatt ut av drift og erstattet med godkjente paviljonger. Flere av skolene fikk forskriftsmessige mangler (forskriftsmessige avvik) ved nygodkjenningen, men ikke så alvorlige at de fikk karakteristikken "ikke godkjent". Alle disse avvikene er nå lukket. Denne bevisste satsingen, hvor nybygg og rehabilitering helt eller delvis har erstattet tekniske og funksjonelt dårlige bygg, har gitt resultater.

En ny KS-undersøkelse (Kommunenes sentralforbund) viser at byggkategoriene barnehage, skole og sykehjem i Trondheim kommune har en gjennomsnittlig god teknisk standard. Økte rammer til vedlikehold, men også investeringsprosjekter som miljøplan og ulike brannprosjekter, har i tillegg til den ovenfor nevnte satsingen, gitt resultater. Det er imidlertid fortsatt store utfordringer knyttet til enkeltbygg både i forhold til teknisk standard, arbeidsmiljølov og funksjonalitet - spesielt området universell utforming. I formannskapssak 267/10 er dette beskrevet.

I den samme formannskapssaken beskrives dagens vedlikeholdsbevilgninger i forhold til anbefalte normtall for verdibevarende vedlikehold. Den viser at kommunen nå er kommet opp på et bevilgningsnivå som tilsvarer 30 års levetid for bygget. At dette bevilgningsnivået først nå er oppnådd, tilsier at det fortsatt vil være et etterslep i forhold til rehabilitering. Avskrivningstiden for

skoler burde vært 40 år ut fra de regnskapsmessige forskrifter. I fortsettelsen er derfor byggeåret for de anleggene som er vurdert å ha kritisk standard, angitt.

Hovedsatsingen har hittil vært rehabilitering, men de samme prosjektene har også gitt rom for arealøkninger på grunn av forventet elevtallsvekst. Det er ved flere prosjekter finansiert idrettshaller. I forbindelse med skolens uteområde er det anlagt kunstgressbaner og ballbinger som benyttes av idrettslagene i nærområdet. Det er også gjennom den samme bevilgningen satt av betydelige investeringer til forbedringer i den kommunale infrastrukturen knyttet til vei, vann/avløp og turstier. Gjennom rekkefølgebestemmelser i reguleringsplanen for prosjektene er skoleinvesteringen belastet med omfattende generelle trafikktiltak.

Antall barn i aldersgruppen 6-12 år har holdt seg stabilt på litt i underkant av 14 000 barn de siste 10 år. Elevtallsveksten har vært knyttet til enkeltskoler og er et resultat av internflytting i kommunen. Fra skoleåret 2011/12 vil elevgrunnet øke med rundt 150 per år i økonomiplanperioden. Stabilt elevtall på barnetrinnet fram til 2011 fører til et tilsvarende stabilt tall, 6 000 på ungdomstrinnet i økonomiplanperioden.

Skoler som har hatt elevtallsvekst, men som ikke er omfattet av de store rehabiliteringsprosjektene, har fått dekket sitt arealbehov ved paviljonger. Paviljonger er midlertidige løsninger. Løsningen er valgt delvis på grunn av manglende investeringsmidler for tilbygg, men også fordi elevtallet ikke har stabilisert seg. Trondheim kommune har to midlertidige paviljonganlegg, Brøset og Sverresmyr, som hver gir plass til mellom 400 og 500 elever. Disse anleggene er hittil brukt i forbindelse med store rehabiliteringsprosjekt. Sverresmyr vil bli avviklet når Åsveien er ferdig rehabilitert. Brøset vil bli brukt som midlertidig skole for å dekke elevtallsveksten i østområdet inntil ny skole blir bygd. Det midlertidige paviljongarealet utgjør i dag cirka 19 000 kvadratmeter. Den faste bygningsmassen er cirka 320 000 kvadratmeter.

8.5.1 Igangsatte prosjekter

I 2010 er det ikke igangsatt nye større prosjekter. De nye skoleanleggene ved Rosenborg skole (med idrettshall), Ranheim skole og rehabiliteringen av Flatåsen ble fullført i løpet av 2010. I tillegg er det sluttført flere mindre prosjekter finansiert over tiltakspakken fra staten og investeringspotten til diverse tiltak i årsbudsjettet for 2010.

Ved framleggelse av F-sak 232/10; Samlebevilgning til investeringer i skolebygg – forslag til disponering av midlene, ble det foreslått fordeling av budsjettposten 2010 på prosjekt. I denne saken ble det forutsatt at prosjektene Kalvskinnet, Kattem og Selsbakk videreføres i 2011.

Skoleanlegget ved Kalvskinnet skole er vedtatt rehabilitert for 35 millioner kroner. Rehabiliteringen finansieres ved låneopptak hvor 67 prosent av kapitalutgiftene med avdrag dekkes av husleieinntektene fra Birralee International School. Ut fra vedtakene om videre drift av Kalvskinnet skole dekker investeringer skole 11,3 millioner kroner av totalbeløpet fordelt med to millioner kroner i 2010 og 9,3 millioner kroner i 2011. Rehabiliteringsprosjektet har byggestart 15. 11.2010 med en byggeperiode på ti måneder.

Kattem skole har forskriftskrav i forhold til arbeidsmiljø, men også mangler i forhold til §9a i Opplæringsloven. Kattem skole har innføringsklasser for fremmedspråklige elever. Det er satt av 4,7 millioner kroner for å utbedre manglene og bedre forholdene for den fremmedspråklige undervisning. Disse to tiltakene hører nøye sammen og er en videreføring av arbeidet som startet i 2010.

Selsbakk skole har omfattende forskriftskrav i forhold til Arbeidsmiljøloven. Arbeidet med å utbedre disse starter ved årsskiftet 2010/11. Kostnaden er beregnet til åtte millioner kroner hvorav seks millioner kroner er foreslått på budsjettet for 2011.

For prosjektene nedenfor vil det bli laget egne saker til politisk behandling

To av paviljongene ved Dalgård skole måtte fraflyttes sommeren 2009 på grunn av store setningskader. Kostnadsomfanget og den andelen som skal belastes "investering skole" er framdeles uklart. Leiekontrakten med Skifte eiendom på Gråkallen ble utvidet til å gjelde ut over tre år fordi Trondheim kommune vil nyttiggjøre seg lokalene til andre formål etter at Dalgård skole er flyttet ut. Utgiftene til å oppgradere Gråkallen er regnskapsført med 6,6 millioner kroner. For å utvide og oppgradere undervisningsarealene ved Dalgård skole er det brukt 1,1 millioner kroner. Gymsal og formingsrom er endret til ordinære klassearealer. Byggearbeidene for å utbedre setningsskadene er startet, men kostnadene er fremdeles beheftet med stor usikkerhet selv om forløpige anslag antyder opp mot fem millioner kroner. Totalt må det settes av cirka 7 millioner kroner fra den foreslåtte "akutt"-potten på 50 millioner kroner.

I skolestruktursaken ble skolestrukturen for Tillerbyen vedtatt. Uansett alternativ, som ble valgt, ville det medføre større investeringer ved Tonstad skole. Tonstad skole har store avvik i forhold til Arbeidsmiljøloven. Det haster med å rette opp disse. Utbedringene ved Tonstad skole ble derfor planlagt i to byggetrinn. Byggetrinn en omfatter de utvidelser og ombygninger som er nødvendig for å oppfylle Arbeidsmiljølovens bestemmelser. Byggetrinn to tar sikte på å løse den generelle plassmangel ved skolen. Begge prosjektene er planlagt og byggetrinn en får oppstart i 2011 ut fra den forutsetning av at byggetrinn to kommer i nær framtid. Byggetrinn 1 forutsettes finansiert ut fra midler fra "akutt"-potten for 2011 med en restfinansiering i 2012.

Skolestruktursaken avklarte den framtidige skolestrukturen i sentrumssonen. Bispehaugen skole blir etter dette en barneskole for maksimum 250 elever. Eiendommens trebygninger tas ut av skoledriften. Å få disse godkjent for skoledrift ville ha krevd store investeringer. Murpaviljongen settes i godkjent stand (budsjett 2010) og gjøres klar for også å lokalisere TKK i bygget. Det gjennomføres nå et planarbeid for å oppruste hovedbygget med hensyn til akustikk. Samtidig gjøres det plass for den delen av skolen som var i ikke godkjente lokaler. Dette arbeidet faller sammen med omfattende vedlikeholdsarbeider i hovedbygget.

8.5.2 Prioriteringer i perioden 2011-14

Statsbudsjettet for 2011 viderefører rentekompensasjonsordningen for skolebygg. For Trondheim kommune betyr det en rentekompensasjon for lån på cirka 25 millioner kroner for hver milliard som legges inn i grunnlaget for beregningen av total rentekompensasjon. Rådmannen har søkt om å benytte rentekompensasjonsordningen til prosjektet Rosenborg skole.

Det avsettes prosjekteringsmidler til tre større prosjekt i økonomiplanperioden. Forutsetningen for prosjektene ved Spongdal skole og Åsveien skole er noe endret i forhold til vedtatt økonomiplan for 2010-13. Det ble lagt inn reduserte summer for prosjektene høsten 2009 ut fra signaler om at plathallprosjekter var vesentlig rimeligere enn de idrettshaller som var bygd i de tidligere skoleprosjektene. Et forprosjekt på en slik plathall viser at kostnadene ved plathall var undervurdert samtidig som totalkostnadene er bundet til tomtens beskaffenhet og reguleringsplanens pålegg om kostnader knyttet til rekkefølgebestemmelsene. Rammene for prosjektene er derfor endret fra forrige økonomiplan.

Spongdal skole, ny skole og idrettshall, hvor byggestart er satt til 2012, har vedtatt reguleringsplan. Planarbeidet med brukermedvirkning fra skole og nærmiljø kom i gang våren 2010 og ventes fullført i løpet av november 2010. Prosjektet sendes ut på anbud ved årsskiftet 2010/11. Det er avsatt prosjekteringsmidler i 2011.

Åsveien skole ble i forrige økonomiplanperiode foreslått utbygd med idrettshall. Rådmannen har ikke funnet rom for å bygge idrettshall ved Åsveien skole innenfor rammene i økonomiplanperioden 2011-14. Prosjektet for Åsveien skole forutsettes derfor gjennomført med to gymnastikksaler. Disse vil dekke skolens behov for kroppsøvingsarealer. Idrettshallen var vedtatt i saken "Åsveien skole –

planlegging av investeringsprosjekt”, f.sak 09/16242. Ved å utsette hele prosjektet et halvt år er det mulig å innarbeide idrettshallen i skoleprosjektet. Idrettshallen vil da bli finansiert i 2015. Nå foreslås det en framdrift med innflytting i februar 2015. Alternativet er å flytte inn til skolestart høsten 2015.

Det bør startes prosjektering av et større prosjekt i løpet av 2014. Det er ikke foretatt noen prioritering, men flere skoler kartlegges. Disse er alle nevnt i neste avsnitt.

Det avsettes en pott til å utbedre akutte forhold i skolebyggene, tilrettelegge byggene for funksjonshemmede elever og gjøre helt nødvendige forbedringer av funksjonaliteten i byggene for å unngå klager og pålegg. Ved denne bevilgningen vil flere skoler også få midlertidige paviljonger for å dekke elevtallsveksten.

Hoveddelen av potten i 2011 er benyttet til de prosjekter som er nevnt under avsnittet ”igangsatte prosjekter”. Andre prosjekter som må gjennomføres i 2011 er

- Flytting av den siste paviljongen fra Ranheim skole. De tre andre er flyttet til Hoeggen (1) og Nypvang (2).
- Inventarinvesteringer for å dekke elevtallsveksten på enkeltskoler samt tilrettelegging av forholdene for funksjonshemmede både arealmessig og utstyrmessig.
- Opprusting av de mest nedslitte uteområdene, etablering av aktivitetsarealer og oppfølging av sikkerhetsforskriften for disse.
- Tiltak for å legge til rette for de store begynnerkullene ved Charlottenlund, Brundalen og Utleira skoler.

Det er fortsatt behov for å satse på IKT i skolene. For 2011 foreslås følgende prioritert

- Tildeling av flere pc-er til elevene
- Tildeling av interaktive tavler til skolene

Fordelingen mellom de to vil avhenge av de driftsmidler som stilles til rådighet.

8.5.3 Utfordringer og forutsetninger for perioden 2011-14

Utfordringene kan kort oppsummeres i

- Rehabiliteringen av bygg med kritisk standard
- Avveining mellom generell rehabilitering og nybygg på grunn av elevtallsvekst

Det er tidligere pekt på at den generelle standarden i skolebyggene er tilfredsstillende, men at enkeltbygg/anlegg har en kritisk standard. Dette har en sammenheng med byggeår og byggets levetid. Spongdal (1959/72) og Åsveien (1951/57) foreslås totalrehabilitert i økonomiplanperioden. De byggene som har den mest kritiske bygningsmessige standard, er deler av Lade skole (1954/1960/1967), Huseby skole (1976), ungdomsskolepaviljongen ved Sjetne skole (1975), paviljongen ved Berg skole (1960), de midlertidige paviljongene(20-årsstandard) ved Tonstad skole (1983/85), bygg ved Sunnland skole (1956), Hallset skole (1970), Nypvang skole (1983), og Åsheim barneskole(1971). I tillegg har Solbakken skole (1977)en meget kritisk teknisk standard.

I en oversikt over hele skoleanlegg som vil ha et snarlig rehabiliteringsbehov etter økonomiplanperioden er:

Berg (1931/40), Nidarvoll (1939/56/61/66), Solbakken (1977) og Uгла (1968) skoler. En gjennomgang av enkeltbyggene ovenfor kan imidlertid avdekke omfattende mangler som vil kreve full rehabilitering.

Fra høsten 2011 forventes en vekst i elevtallet i trondheimsskolen. Prognosene sier at elevgrunnet øker med 150 elever de tre første årene i økonomiplanperioden og 250 elever i det siste året. Fra høsten 2010 til høsten 2015 vil aldersgruppen 6-12 år øke med 1100 barn i følge prognosene, en økning som tilsvarer to store barneskoler. For å dekke denne økningen er

- Ranheim skole utvidet fra 350 til 630 elever
- Rosten skole gjenåpnet som barneskole fra 0 til 175 elever
- Paviljonger etablert og vil bli etablert ved enkeltskoler
- Kapasiteten utnyttet bedre ved enkeltskoler ved justering av skolegrenser og bygningsmessige tiltak
- Den midlertidige paviljongskolen ved Brøset tenkt etablert som skole i neste økonomiplanperiode
- Gamle Ranheim skole gjenåpnes som skole

De skolene som trenger en spesiell oppfølging i 2011 er: Ranheim, Charlottenlund, Brundalen, Strindheim og Utleira skoler. Disse har store begynnerkull.

Det er også tidligere registrert arealmangel som skyldes boligbygging i området og endret alderssammensetning på grunn av internflytting i kommunen. De skolene som over år nå har hatt en slik prekær arealmangel er: Charlottenlund barneskole og ungdomsskolene Hoeggen, Uгла og Selsbakk. Løsningen har vært paviljonger. Elevtallene ser nå ut til midlertidig å stabilisere seg ved Hoeggen og Selsbakk skoler.

8.5.4 Investeringer 2010-13

Tabellen nedenfor viser en oversikt over skoleinvesteringene i inneværende økonomiplanperiode og forslaget til investeringer i planperioden 2011-14.

Tabell 8.5 Investeringer skole 2011-14.

Tall i millioner kroner		2010	2011	2012	2013	2014
1	Vedtatt budsjett 2010-2013	270	80	240	259	
2	Forslag budsjett 2011-2014		70	230	265	230

Investering/Prosjekt:	Kostnads overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgn	Forslag til investering				
				2011	2012	2013	2014	
3	Spongdal skole m/idrettshall	290	5	285	10	150	100	25
4	Åsveien skole	340	5	335		20	105	125
5	Diverse tiltak				50	50	50	50
6	Investeringer PC/ trådløse nettverk				10	10	10	10
7	Oppstart et større prosjekt							20
Sum økonomiplan					70	230	265	230

9 Barne- og familietjenesten

9.1 Innledning

Det legges det opp til en gradvis implementering av ny kommuneplan i økonomiplanperioden, i henhold til ansvarsmatrise i kap 3.4.1. I 2011 vil barne- og familietjenesten legge særlig vekt på risikoinnsats, psykisk helsearbeid, forebygging av skolefravær, bistand til flerspråklige barn, styrking av foreldreskap, legge til rette for barns mestring og læring og på videreutvikling av ansattes kompetanse

Barne- og familietjenesten i Trondheim kommune dekker alle tjenester til barn og unge innenfor helse-, sosial- og barnevern samt pedagogisk psykologisk tjeneste for barnehage og grunnskole. Barne- og familietjenesten ble etablert i 2004, og har en tverrfaglig strategi og tilnærming. Denne strategien er viktig for samordningen av tjenestene og for å sikre riktig hjelp. Det har vært krevende for alle aktører å få en slik organisasjon til å fungere etter hensikten, og det er fortsatt behov for å videreutvikle tjenesten.

Samtidig er det et økende gap mellom forventning om tjenester og de ressurser som er til disposisjon. Med bakgrunn i bystyrets vedtak om kvalitet og kostnader i barnevernet, pågår en omstilling for å demme opp for økningen i problemene i barn og ungdoms livssituasjon. For å oppnå dette er det ønskelig å fortsette opptrappingen av målrettet risikoinnsats i barn og unges nærmiljø, barnehage, skole og i familien.

Det er en gledelig utvikling på mange områder, og det vil i neste planperiode legges betydelig vekt på samspill med ungdommene selv og med frivillige aktører og samarbeidspartnere. Målet om bedre læring og utvikling i barnehagealder og økt læringsutbytte i skolen, får konsekvenser for prioriteringen i barne- og familietjenesten. Skolene trenger spesielt bistand ved omfattende elevfravær og til å utvikle gode læringsmiljø.

9.2 Status og utfordringer

9.2.1 Sammenligning med andre kommuner, kommunehelse og barnevern

Tabell 9.1 KOSTRA-tall kommunehelse barn

	Trondheim		ASSS-snitt
	2008	2009	2009
Netto driftsutgifter til forebygging, helsestasjons- og skolehelsetjeneste i kroner pr innb 0-5 år	4 794	5 325	4 968
Årsverk helsesøstre pr 10 000 innb 0-5 år	43,7	42,3	51,5
Årsverk jordmødre per 10 000 fødte	41,9	41,9	30,6
Andel nyfødte med hjembesøk innen to uker	97	94	80
Andel barn med helseundersøkelse innen utgangen av 1. skoletrinn	87	95	69

Trondheim har høyere netto driftsutgifter til forebygging, helsestasjons- og skolehelsetjeneste pr innbygger 0-5 år sammenlignet med snittet for ASSS-kommunene. Dette henger sammen med Trondheims tverrfaglige innsats i forsterket helsestasjon og arbeidet med barnevernfaglig hjelp og bistand til barn og familier i deres nærmiljø, se også omtale under tabell 9.2 Kostra-tall barnevern. Økningen fra 2008 til 2009 skyldes opprydding i hvordan disse utgiftene ble regnskapsført. Trondheim har en høy andel hjemmebesøk til nyfødte innen to uker og høy andel barn med helseundersøkelse innen utgangen av 1. skoletrinn. Samtidig har vi færre årsverk helsesøstre pr 10 000 innbyggere. Dette skyldes prioriteringer, og lav dekningsgrad av helsesøstre får i stedet

konsekvenser for andre helsekontroller. Trondheim har høy jordmordekning sammenlignet med ASSS-snittet.

Tabell 9.2 KOSTRA -tall barnevern

	Trondheim 2008	Trondheim 2009	ASSS-snitt 2009
Netto driftsutgifter i kr pr innbygger 0-17 år	6 629	6 750	5 841
Andel barn med barneverntiltak i opprinnelig familie i % av antall innb 0-17 år	1,7	1,6	2,7
Andel barn med barneverntiltak utenfor opprinnelig familie i % av antall innb 0-17 år	1,7	1,7	1,3

Trondheim har over flere år hatt høye utgifter til barnevern sammenlignet med snittet for ASSS-kommunene. Det er store forskjeller innenfor ASSS, og i 2009 hadde Trondheim nest høyest utgifter pr innbygger etter Bergen. Trondheim har lav andel barn med barneverntiltak i opprinnelig familie i forhold til befolkningen. Dette skyldes at Trondheim, i motsetning til de øvrige ASSS-kommunene, kun fatter barnevernvedtak i de tyngste sakene. De lettere tilfellene får i Trondheim barnevernfaglig hjelp i hjem og nærmiljø fra de bydelsbaserte tiltaksenhetene, uten at det fattes barnevernvedtak, se også omtale under tabell 9.1 KOSTRA-tall kommunehelse barn. Høy andel barn med barneverntiltak utenfor opprinnelig familie, er den viktigste årsaken til det høye kostnadsnivået i barnevernet i Trondheim. For nærmere sammenligning mellom Trondheim, Bergen og ASSS-snittet, vises til økonomiplanens vedlegg 8, pkt 8.5. Årsakene til kostnadsnivået i barnevernet i Trondheim utdypes også i økonomiplanens pkt 9.2.11 og egen bystyresak om kostnadene i barnevernet, som legges fram parallelt med budsjettforslaget.

9.2.2 Nøkkeltall avlastning

Tabell 9.3 Avlastningstjenesten for barn og unge

	2007	2008	2009
Antall døgn i avlastningsbolig	12 560	11 500	11 016
Antall døgn i privatavlastning	5 000	4 230	4 227
Antall familier som har fått avlastning	290	286	265
Antall familier - Uteteamet	-	-	16

Reduksjonen i antall døgn og familier i 2009 skyldes i hovedsak brukere som avsluttet tilbud i tjenesten ved fylte 18 år, og at fristilte ressurser ble brukt til å utvide tilbudet til brukere som var mer ressurskrevende. Tildelingen har derfor i sum ikke vært like stor som det antallet døgn som ble fristilt. Det generelle behovet for økt personalinnsats for en del avlastnings- og barneboligbrukere, var også kraftig stigende i 2009.

9.2.3 Spesialundervisning

Tabell 9.4 Elever med spesialundervisning i grunnskolen

	2007	2008	2009	ASSS 09
Antall elever med spesialundervisning	749	900	1 017	-
Andel i prosent	3,9	4,7	5,4	6,2

Økt antall og andel elever med spesialundervisning har medført lengre ventetid på sakkyndig utredning fra PP-tjenesten.

9.2.4 Kvalitetssystemet

Arbeidet med kvalitetssystem og kvalitetsweb har kommet et godt stykke videre. I ferdigstillingen blir det viktig å samordne systemet mellom forvaltnings- og tiltaksenhetene, slik at arbeidsprosessene

henger sammen fra vurdering, utredning, beslutning og til gjennomføring. Dette vil også kunne bidra til å bedre systematikken i arbeidet med forbedring og avvik i barne- og familietjenesten. Evaluering på individnivå knyttes til effektevalueringssystemet som er under implementering.

9.2.5 Forebygging, helsestasjon og skolehelsetjeneste

Arbeidsoppgavene innen helsestasjon og skolehelsetjeneste er i endring, og oppgavene har økt gjennom en mer systematisk kartlegging av risiko i barnebefolkningen. Tidlig intervensjon i forhold til barn og familier i risiko, herunder psykisk helsearbeid, har prioritet, og innsatsen på forebyggende helsearbeid har dermed økt. Tilgjengelighet mot publikum og aktivt informasjonsarbeid som kan forebygge risikoutvikling, blir med dagens ressursituasjon mindre enn ønskelig.

For å redusere behovet for plasseringer utenfor hjemmet i barnevernet er det nødvendig med en ytterligere spissing av dagens ressurser i tiltaksenhetene i bydelene inn mot kompenserende arbeid i forhold til barn og familier i risiko. Rådmannen foreslår i tillegg en styrking av den tverrfaglige innsatsen ved forsterket helsestasjon i økonomiplanperioden.

Lovpålagte oppgaver som vaksinasjonsprogrammet og helseundersøkelsene av de minste barna gjennomføres. Det pågår et stort utviklingsarbeid mellom helsestasjon og barnehager der to- og fireårsundersøkelsene av barna skjer i barnehagen. Dette arbeidet har gevinster i forhold til helhet og kvalitet i vurderingen av barnets utvikling og er effektivt både for oss og foreldrene. Denne tette samhandlingen skal også bidra til at barn får tidlig og rett hjelp. Det planlegges å fullføre en slik ordning for hele kommunen.

Det skal utarbeides en ny plan for forebyggende arbeid og for skolehelsetjenesten og vi vil da se nærmere på hvordan kompetansen og tilgjengeligheten bør være framover for å være i takt med behovet som er under endring. I dette inngår legekapasiteten ved helsestasjon for ungdom.

Det må etableres tilfredsstillende dokumentasjon og rapporteringssystem for bistand og tjenester som ytes fra forsterket helsestasjon. Utvikling av journalsystemet HsPRO har kommet et stykke videre med en mer betryggende tilgangskontroll, og videre tilpasning til våre systembehov gjøres i samråd med leverandøren.

9.2.6 Svangerskapsomsorgen

Ny plan for svangerskapsomsorgen er vedtatt av Trondheim bystyre, med samme planperiode som økonomiplanen. Handlingsplanen inneholder resultatmål som skal forankres og følges opp gjennom lederavtalene. Sentrale hovedmål for planperioden er at svangerskapskontrollen skal oppleves som helhetlig og trygg av de gravide, og et tettere faglig samarbeid med fødeavdelingen ved St.Olavs hospital ved etableringen av et eget fødeforum.

9.2.7 Støtte til familier, barnehager og skoler

Full barnehagedekning stiller store krav til oppfølgingssystemet fra barne- og familietjenesten fremover. Forventningene til støtte og bistand fra barne- og familietjenesten må tilpasses og organiseres i forhold til det svært høye antallet barnehager.

Trondheim kommune er modellkommune for langsiktig oppfølging av barn av psykisk syke og/eller rusmisbrukende foreldre fra svangerskap til skolestart. Dette arbeidet videreføres for å utvikle system og rutiner for systematisk oppfølging, opplæring og styrket samarbeid med andrelinjetjenesten.

Blå Kors har søkt kommunen om driftstilskudd til videre drift av Barnas Stasjon. Evalueringen av tiltaket dokumenterer mange positive effekter for barn av psykisk syke og/eller foreldre med rusproblemer, samtidig som det genererer frivillig innsats. Rådmannen foreslår derfor at det inngås samarbeidsavtale med Blå Kors om videre drift fra 2011.

Både barnehager, skoler og tjenesten selv rapporterer om økende omfang av psykiske problemer og dette vil derfor være et felles innsatsområde i neste fireårsperiode, sammen med innsatsen for nybosatte barn med flerspråklig bakgrunn/flyktningebarn. Overfor denne gruppen har kommunen iverksatt et eget introduksjonsprogram (Barnas INN) på forsøksbasis, som skal evalueres i 2011.

9.2.8 Spesialpedagogisk arbeid/PP-tjeneste

Andel elever med spesialundervisning i grunnskolen har økt fra 3,9 prosent i 2007 til 5,4 prosent i 2009, mens elevtallet er litt synkende i perioden. PP-tjenesten har dermed fått en stor økning i arbeidsbelastning fordi det blir et stadig større antall barn/elever som har behov for bistand. Full barnehagedekning har også medført økning i forhold til førskolebarn.

Det er derfor store utfordringer med å holde vår egen frist på tre måneder for sakkyndig utredning, og dette begrenser mulighetene for løpende bistand med å utvikle læringsmiljø, oppfølging av opplæringsplikt for elever med høyt skolefravær og bistand ved igangsetting av alternative opplæringstilbud.

Det er gjennomført et omfattende arbeid i 2010 for å utvikle en felles Handbok for spesialpedagogisk arbeid i Trondheim. Her er det utviklet felles prosedyrer for spesialpedagogisk arbeid, presisert ansvarsfordeling mellom enhetene og BFT, utviklet felles maler for individuell opplæringsplan, rapporter og enkeltvedtak. Det er laget oversikt over anbefalte kartleggings- og utredningsredskap som følges opp med kurs og skolering i bruken av disse. Rådmannen mener at denne handboken vil effektivisere og profesjonalisere arbeidet på dette feltet.

9.2.9 Avlastning og helsehjelp til barn og unge med funksjonsnedsettelse

Antallet avlastningsdøgn i avlastningsboligene og brukere av tjenesten reduseres gjennom 2010 som følge av en økonomisk tilpasning på om lag 2 millioner kroner. Det er stor etterspørsel etter avlastningsdøgn for barn og unge. Avlastningen i dag er hovedsakelig i form av antall døgn i privat avlastning og i kommunale avlastningsboliger. Forvaltningskontorene prioriterer barn med de største omsorgsbehov til avlastningsboligene. Det er behov for å utvikle ulike former og nivå på avlastning.

Det må arbeides med utvikling av andre avlastende tiltak i hjemmet som kan kompensere for reduksjonen i avlastningsboligene, men finansieringen av slike tiltak har vært vanskelig.

Avlastningstjenesten omfatter også hjemmesykepleie og helsehjelp til familier med alvorlig syke barn. Nivået på dette tilbudet ble redusert med 2,5 millioner kroner i 2010. Antallet slike barn har vært ganske stabilt over tid, og enkelte har behov for bistand på tilnærmet samme faglige nivå som i spesialisthelsetjenesten. Dette stiller særlige krav til kompetanse, enkeltvedtak og dokumentasjon fra en utøvende helsetjeneste.

Det er foretatt en gjennomgang av vedtakene og vurderingene av hjelp og bistand for små alvorlig syke barn i førskolealder. Gjennomgangen har vist at det er uklarheter om hvorvidt hjelp og bistand skal hjemles i helselovgivningen, opplæringsloven eller barnehageloven. Det er også nødvendig å se nærmere på ansvarsforhold mellom forvaltningskontorene, oppvekstkontoret og utøvende helsetjeneste. Det er veldig få barn i Trondheim som har rett til nødvendig helsehjelp mens barnet er i barnehagen, og som må gis av helsepersonell i utøvende helsetjeneste. Helse relatert og helsestøttende hjelp blir i stedet gitt av annet personale under lovverk som sikrer tilrettelegging for opplæring, og styrket generell bemanning i barnehager. Dette kan kreve spesiell opplæring fra sykehuset, eller ekstra personellrekruttering, uten at en utøvende helsetjeneste må stå ansvarlig for gjennomføringen av tjenesten. Nye rutiner skal sikre at rettssikkerheten blir ivarettatt og ansatte som yter nødvendig helsehjelp i barnehagen må være tilsatt i Uteteamet i avlastningstjenesten. Avlastningstjenesten vil være ansvarlig for kvalitetssikring og dokumentasjon i barnets journal. Tilsvarende gjennomgang vil bli gjort blant skolebarna og det vil være en utfordring å få samkjøringen mellom tjenesteyterne til å fungere i hverdagen.

I tillegg til avlastning og utøvende helsehjelp er avlastningstjenesten også involvert i det nye helse- og omsorgstilbudet for ungdom med psykiske vansker som er under etablering på Leistad helsehus. Dette tilbudet ligger i gråsonen mellom barnevern, sosialtjeneste og psykisk helsearbeid, og skal drives i nært faglig samarbeid med andrelinjetjenesten. Inntaket til dette tilbudet koordineres fra felles inntaksteam med avlastningstjenesten for barn og unge.

9.2.10 Fysio- og ergoterapi

Enhet for fysioterapi har 16 årsverk for barn og unge fordelt på fire bydeler. I tillegg er ett årsverk øremerket videregående skole finansiert av psykiatrimidler. Økningen i antall henvisninger har siden 2004 vært på 39 prosent, og barn med sammensatte vansker og behov for habilitering utgjør hovedtyngden av brukergruppen. Noen barn trenger tett oppfølging over lang tid, og fysioterapeutene har en viktig funksjon i forhold til kompetanse og tilrettelegging i barnehage og skole. I tillegg medfører kortere liggetid på sykehus og utvikling av mer spesialisert behandling, behov for mer innsats i forhold til svært syke barn. Fysioterapeuter er en lovpålagt del av helsestasjonsvirksomheten og inngår som en del av den tverrfaglige innsatsen. 65 prosent av henvisningene av barn er fra helsestasjon. I tillegg kommer helsefremmende og forebyggende oppgaver.

Enhet for ergoterapi har 8,5 årsverk for barn og unge fordelt på fire bydeler, og økningen i antall henvisninger i perioden 2005 – 2009 har vært 40 prosent. Barn med sammensatte behov og behov for habilitering utgjør størstedelen av brukergruppen. Tjenesten har en økende forespørsel om barn med mindre funksjonsvansker. Små barn og barn med funksjonsnedsettelse prioriteres først, og det gir ventetid på forebyggende oppgaver. Tjenesten deltar også i arbeidet med aktivitetsgruppe for barn med psykisk syke foreldre, og i forhold til oppfølging av elever som faller fra på ungdomstrinnet. Gjennom teamarbeid og felles prioriteringer om satsningsområder, brukes knappe ressurser effektivt. Det er et stort behov for å kunne vært tettere på barnas nærpå personer i barnehage og skole både for å styrke systemet barnehage og skole, og få god nok kvalitet på oppfølging av enkeltbarn.

Til tross for den dokumenterte aktivitetsveksten for barn og unge innen fysio- og ergoterapitjenesten, har rådmannen ikke funnet rom for å kunne øke ressursene til dette området.

9.2.11 Barneverntjenesten

Statistikken for 2009 viser at andelen barn med barneverntiltak ligger på 3,3 prosent i aldersgruppen 0-17 år, det vil si samme nivå som i 2008. Denne andelen er redusert fra 2007 i Trondheim, samtidig som den øker i andre kommuner. Trondheim har også i en årrekke hatt høyere kostnader til barnevern enn sammenlignbare kommuner.

Rådmannen la i forbindelse med budsjettrevisjonen i 2010, en analyse av kostnadsutviklingen i barnevernet. I etterkant av dette har konsulentfirmaet Rambøll utført en komparativ studie av barnevernet i Trondheim, Bergen, Stavanger og Kristiansand. Her konkluderes det blant annet med:

- Antallet bekymringsmeldinger til barnevernet øker i alle de fire kommunene i perioden 2007 – 2009, og Trondheim har den største prosentvise økningen
- Trondheim skårer noe lavere enn de andre byene på flere viktige levekårsvariabler som har betydning for tilstrømmingen av saker til barnevernet
- Trondheim har høyere bemanning og høyere lønnskostnader per barn med tiltak i barnevernet enn i de andre byene
- Barnevernet i Trondheim har høyere administrative kostnader enn de andre byene på grunn av høye husleieutgifter og praksisen med føring av IT-utgifter direkte på tjenestenivået
- På grunn av praksisen med ikke å fatte enkeltvedtak om råd og veiledning og andre lettere barneverntiltak i hjemmet, fremstår andelen barn med barneverntiltak som vesentlig lavere i KOSTRA sammenlignet med de andre byene
- Andelen barn plassert utenfor hjemmet som omsorgs- eller hjelpetiltak er høyere i Trondheim enn i de andre byene

- Andelen enslige mindreårige flyktninger og andelen ungdommer i alderen 18 -23 år med tiltak fra barnevernet er høyere i Trondheim
- Antallet "nye familier" med behov for hjelp fra barnevernet kan synes høyere i Trondheim, og institusjonsplassering brukes oftere som tiltak i denne typen barnevernssaker.

Årsakene til det høye kostnadsnivået i barnevernet er ut fra dette knyttet både til det generelt økende behovet for barneverntjenester, levekårene for spesielt utsatte familier i Trondheim, organiseringen av tjenestene, arealkostnader, regnskapsføring, brukersammensetning på alder og Trondheims høye andel barn med tiltak utenfor opprinnelig familie. Rådmannen foreslår tiltak som skal effektivisere organisering og arealbruk. Det høye kostnadsnivået skyldes særlig Trondheims høye andel barn med tiltak utenfor opprinnelig familie. Rådmannen foreslår her iverksetting av tiltak for å redusere denne dekningsgraden for aldersgruppen 13-17 og 18-22 år. Det foreslås i denne sammenheng å styrke den tverrfaglige innsatsen i barne- og familietjenesten, spesielt tiltak til barn i risiko. Dette innebærer sterkere satsing på familie- og miljøterapeutisk kompetanse og familierettet innsats.

Rådmannen har ikke funnet rom for finansiering av en ekstern evalueringsrapport om hvordan brukerne, det vil si barna og familiene, opplever og erfarer barnevernstjenestene, jamfør vedtak i bystyresak 49/07. Noe kunnskap om dette får kommunen tilgang til gjennom forskning vi deltar i.

9.2.12 Ungdomsinnsatsen

Ungdomsundersøkelsen (UngHiT) 2010 har vært en del av helse- og velferdsundersøkelsen i Trondheim. Resultatene fra undersøkelsen følges opp gjennom kommunens planarbeid og tiltak ved enkelte skoler, bydeler og gjennom tverrfaglig samarbeid med kultur, helsetjenesten og med frivillige lag og organisasjoner. Ungdommene selv vil delta aktivt i mobiliseringen.

Trondheim har et godt utbygd tiltaksapparat for ungdom som har behov for særlig bistand. Den byomfattende ungdomsenheten har ansvar for særlig innsats for ungdom med risiko for psykisk sykdom, atferdsproblemer, omsorgssvikt eller kriminalitet, og for oppfølging av enkeltungdommer med omfattende problematikk. Samtidig er bydelene styrket for å drive oppsøkende arbeid og utvikle samarbeidet med nærscole og kultursektor. Styrkingen av ungdomsinnsatsen på tiltaksenhetene i bydelene er fortsatt i en tidlig fase, og rådmannen vil følge opp denne satsingen særskilt i økonomiplanperioden.

Evalueringen av ungdomspakken høsten 2010 viser at dette arbeidet har bidratt til en positiv innvirkning på ungdomsmiljøet. Tilbakemeldinger fra samarbeidspartnere og nærmiljø indikerer at den positive trenden i ungdomsmiljøet har holdt seg i forhold til situasjonen ved prosjektstart. Dette understreker viktigheten av å vedlikeholde innsats og gode tiltak kontinuerlig, også i "fredstid". Det holdes færre samarbeidsmøter i koordineringsgruppa for ungdomspakken. Dette kan tyde på at de ulike samarbeidspartene kjenner hverandre godt og har et jevnlig og godt samarbeid, god informasjonsflyt og at de ulike tiltakene fungerer godt parallelt - og sammen med hverandre. Ungdomspakken som prosjekt har nå vart i snart fem år, og inntrykk og rapportering fra de ulike tiltakene og instansene tyder på at man i stor grad når målsetting og målgruppe som beskrevet i prosjektplan fra 2006.

På grunn av bortfall av storbymidler, har Normisjonens treffsted 22B søkt et driftstilskudd på 300.000 kroner i 2011. Dette er en økning på i overkant av 200.000 kroner i forhold til 2010. Rådmannen har ikke funnet rom for å kunne øke tilskuddet, men foreslår videreføring på dagens nivå.

Barne- og familietjenesten er også en viktig aktør i det partnerskapet som er inngått for å redusere frafall fra videregående skole. Vi ser at samlokaliseringen med Offentlige servicekontor har ført til tett samarbeid med NAV om disse ungdommene.

9.2.13 Enslige mindreårige flyktninger/asylsøkere

Integrerings – og mangfoldsdirektoratet opplyser at antallet enslige mindreårige som ankommer Norge har gått nedover en periode. Trondheim må likevel forvente forespørsel om bosetting av 20 - 30 enslige mindreårige i 2011 og 2012, fordi kommunen har lang erfaring med bosettingsarbeid og god variasjon i tiltakstypene. Fra høsten 2010 får Bufetat, region Midt-Norge ansvar for å finne kommuneplasser til enslige mindreårige som nå bor på statlige omsorgssentre.

Innen utgangen av 2010 vil kommunen ha ansvaret for bo- og omsorgstiltak for rundt 100 enslige mindreårige, etter å ha forpliktet seg til å bosette 30 enslige mindreårige inneværende år. Det er etablert omfattende tiltak for å kunne gi denne sårbare gruppen et godt og forsvarlig tilbud. I en nylig utgitt rapport om kostnadene i barnevernet, går det fram at Trondheim har en større andel enslige mindreårige sammenlignet med andre storbykommuner som Bergen, Stavanger og Kristiansand. Rådmannen foreslår å redusere bosettingen til inntil 15 enslige mindreårige per år. Dette vil dempe presset på barnevernet, kommunens totale utgifter og vi vil også nærme seg samme andelsnivå som de andre nevnte storbykommunene. Boligprosedyrer og boligkapasitet har vist seg å være et meget sårbart punkt, både tilgang på boliger for førstegangs bosetting og boliger til de som skal videre i nytt tiltak.

Med bakgrunn i kommuneplanens føringer vil det i neste fireårsperiode rettes en spesiell innsats på hele oppvekstfeltet mot de flerkulturelle familiene for å sikre både oppvekstforhold, læring og deltagelse. I dette inngår også å fortsette innsatsen mot kjønnslemlestelse og tvangsekteskap.

Noen familier har så store vansker at det krever nye former for innsats og samarbeid med både barne- og ungdomspsykiatri og statlig barnevern.

9.3 Mål for tjenesteområdet

Tabell 9.5 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål	Resultatmål 2011	Tiltak
Barn, ungdom og familier får tidlig, koordinert og riktig hjelp	Faglig forum for samhandling med fødeavdelingen ved St.Olav etableres Tiltak som forhindrer/reduserer barnefattigdom, trusler, vold, overgrep og mishandling av barn gjennomføres To- og fireårs helseundersøkelse i barnehage prøves ut i alle bydelene Helsetilbud til barn med psykisk syke foreldre og ungdom med alvorlige psykiske vansker etableres	Modellkommuneforsøket Skolehelsetjenesten Samarbeidsavtale Barnas stasjon Bo- og omsorgstilbud for ungdom v/Leistad helsehus TI-Kvello Evaluering av "Barnas INN" Samarbeid OSK/NAV/STFK Kurstilbud til personlige koordinatore (Individuell plan)
Tjenestene skal styrke tilhørigheten til hjem, kultur, nettverk og nærmiljø	Andelen barn og unge i aldersgruppen 13-17 og 18 -22 år med tiltak utenfor opprinnelig familie reduseres til en dekningsgrad på 1,2 prosent av barn 0-22 år	Målrettet bruk og effektevaluering av hjelpetiltak i tiltak bydel, LINK, Ungdomsenheten og ved bruk av familieråd og andre familie- og nettverkstiltak som tilbys av Bufetat

	Tilbudet om psykisk helsearbeid og barnevernfaglig bistand uten enkeltvedtak til barn og unge i bydelene, dokumenteres	Tertialrapportering
Bistanden til barn og unge har fokus på relasjonsbygging, endring og utvikling	Fosterforeldre får god veiledning Nye avlastende tilbud utvikles som et alternativ til boligavlastning	”Trygg Base” som standard Egne budsjettmidler
Skole og barnehage får bistand til å kunne ivareta utvikling og læringsutbytte hos det enkelte barn	Handbok for spesialpedagogisk arbeid implementeres i BFT, skoler og barnehager Samarbeidet om barn med flerspråklig bakgrunn styrkes Alle elever med høyt skolefravær i grunnskolen får oppfølging i forhold til opplæringsplikten	Skolering Oppfølging av lokale resultater fra UngHiT- undersøkelsen Meldingsrutine til PPT ved høyt skolefravær Sakkyndig vurdering ved bruk av alternativ læringsarena (eks Dagskolen)
Tjenestetilbudet i barne- og familietjenesten kvalitetssikres	Tilpasninger av tjenesten gjennomføres Tiltak for å beholde og rekruttere ansatte gjennomføres	Videreutvikling av BFT – politisk sak Kvalitetsweb Praksisplasser for HIST og NTNU

9.4 Økonomi - drift

9.4.1 Statsbudsjettet

I forslag til statsbudsjett for 2011 foreslås en barnevernspakke på 240 millioner kroner til styrking av det kommunale barnevernet. Bevilgningen skal gå til å opprette nye stillinger og andre tiltak, f.eks kompetansetiltak, som kan styrke det kommunale barnevernet. Midlene fordeles til fylkesmannen, og skal fordeles videre til kommunene etter søknad. Statsbudsjettet omfatter også en styrking av fylkesnemndene på grunn av økt saksmengde, og det statlige barnevernet på grunn av forventet klientvekst og økte utgifter til statlige beredskaps- og familiehjem. Kommunenes egenandeler for plassering av barn i institusjon, fosterhjem og andre barneverntiltak foreslås økt med lønns- og prisvekst.

Rådmannen forbereder egen sak for bystyret om kostnadsnivået i barnevernet, og vil der drøfte bemanningsnivået og bruken av nye øremerkede midlene fra staten. Rådmannen legger som forutsetning at bemanningen skal tilpasses nivået i sammenlignbare kommuner.

9.4.2 Bystyresak om kostnader i barnevernet

Bystyret ba i forbindelse med behandlingen av budsjett- og økonomiplanen for 2010-2013 om en særskilt gjennomgang av kommunens ressursbruk på barnevern, fordi Trondheim i følge Kostra over flere år har hatt den høyeste ressursinnsatsen i barnevernet av ASSS-kommunene. Oppfølgingen av bystyrets vedtak er gjort gjennom analyser av dekningsgrader, tiltaksprofil, kostnader og kvalitet i barnevernet i perioden 2002-2009, jfr vedlegg 1 til bystyresak ”Revidering av økonomiplanen 2010-2013”, behandlet i juni 2010. En egen analyse av de bakenforliggende årsaker til forskjellene mellom kommunene i Kostra ble foretatt av Rambøll Management Consulting i perioden mai – august 2010,

og er dokumentert i rapporten "Utvikling av kostnadene innenfor barnevernet i Trondheim kommune – en komparativ studie av barneverntjenestene i Trondheim, Bergen, Stavanger og Kristiansand." Rapportens hovedkonklusjoner er gjengitt i pkt 9.2.11.

Parallelt med budsjettforslaget for 2011-2014 blir det lagt fram egen sak for bystyret om kostnadene i barnevernet som et beslutningsgrunnlag for å vurdere videre kvalitet og standarder i barnevernet i Trondheim. Rådmannens forslag i denne bystyresaken følges opp i budsjettforslaget for 2011-2014 med tiltak for å effektivisere organisering og arealbruk i barneverntjenesten og redusere kostnadene knyttet til dekningsgraden for barn plassert utenfor opprinnelig familie. For å demme opp for et forventet press i barnevernet i Trondheim i årene framover foreslår rådmannen en styrking av den tverrfaglige innsatsen i bydelene og hjelpetiltak i familier der det er stor risiko for plassering. Rådmannens forslag om inngåelse av samarbeidsavtale med Blå Kors om videre drift av Barnas stasjon, må også ses i denne sammenheng.

9.4.3 Rammetabell

Tabell 9.6 Budsjetttramme og tiltak barne- og familietjenesten. Tall i millioner kroner

	2011	2012	2013	2014
Vedtatt budsjett 2010	463,4	463,4	463,4	463,4
Pris- og lønnskompensasjon	15,1	15,1	15,1	15,1
Korrigert budsjett 2010	478,5	478,5	478,5	478,5
Vedtatte rammeendringer ³²	11,8	13,9	15,9	17,7
Annen rammeendring	-2,6	-2,7	-2,9	-2,9
Forslag til netto driftsramme	487,6	489,6	491,4	493,3
Rammeendring	9,2	11,2	12,9	14,8
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak ³³	4,4	4,7	5,2	5,2
Justering av tidligere vedtatte tiltak, herav:				
Støttetiltak etter Lov om sosiale tjenester og Kommunehelseoven	0,0	0,0	0,5	1,0
Demografi barneverntiltak	0,5	1,0	1,5	2,0
Demografi helsestasjon/skolehelsetjeneste	0,3	0,7	0,9	1,2
Økt innsats tiltak bydel/forsterket helsestasjon	1,8	3,0	3,0	4,0
Økte utgifter/ reduserte inntekter, herav:				
Økte husleier Offentlig servicekontor	2,0	2,0	2,0	2,0
Dagens nivå barneverntiltak	5,0	5,0	5,0	5,0
Økte kostnader turnus barnevernvakta	1,4	1,4	1,4	1,4
Driftsavtale Barnas stasjon	1,0	2,3	2,3	2,3
Nye effektiviseringstiltak, herav:				
Arealeffektivisering	-2,0	-2,0	-2,0	-2,4
Innsparing organisering	-1,2	-2,4	-2,4	-2,4
Nye reduksjoner i tjenestetilbudet, herav:				
Redusert dekningsgrad tiltak utenfor hjemmet	-2,5	-3,0	-3,0	-3,0
Annet, herav:				
Redusert nivå omsorgslønn	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Økte inntekter interkommunal barnevernvakt	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
Sum tiltak	9,2	11,2	12,9	14,8

³² Inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst

³³ Se vedlegg 7

9.4.4 Vedtatte rammeendringer

I vedtatt økonomiplan ligger det en rammeøkning fra 2010 til 2011 på 11,8 millioner kroner fordelt på 7,8 millioner kroner i vedtatte rammeøkninger fra tidligere økonomiplaner og 4 millioner til tilbakeføring av rammereduksjon som bare skulle gjelde for 2010.

9.4.5 Annen rammeendring

Barne- og familietjenestens prosentvise andel av et flatt kutt på tjenestoområdene, som samlet er på 30,7 millioner kroner, utgjør 2,6 millioner kroner i 2011.

9.4.6 Videreføring av allerede vedtatte tiltak

I forbindelse med tidligere budsjettvedtak og økonomiplaner har bystyret vedtatt flere innstrammings tiltak i barne- og familietjenesten for perioden 2011-2013. I 2009 og 2010 ble det iverksatt betydelige innstrammings tiltak for å effektivisere, omstrukturere og redusere arbeidet med ungdom, redusere bruk av institusjon og redusere kostnadsnivået til hjelpetiltak i barnevernet. Av nye tiltak vedtatt i økonomiplan 2010-2013 foreslår rådmannen at en del av tiltakene videreføres uendret i økonomiplanen for 2011-2014, til sammen 4,4 millioner kroner i 2011, økende til 5,2 millioner kroner fra 2013 (vedlegg 7). Budsjettreduksjon i helsetjenester i tiltak bydel på 2 millioner kroner i 2010 tilbakeføres i budsjett 2011. Det samme gjelder jordmortjenester med 0,25 millioner kroner. Avlastningstjenesten får en økning på 1 million kroner og det settes i tillegg av 450 000 kroner til utvikling av alternative avlastende tiltak. Budsjettet for helsetjenester for alvorlig syke barn økes med 0,7 millioner kroner i 2011, økende til 1,5 millioner kroner i 2014. Av dette benyttes midler til å sikre finansiering av nødvendig helsehjelp fra Avlastningstjenestens uteteam i Elgeseter barnehage. Tiltak som ikke foreslås gjennomført som planlagt omtales under punktet "Justering av vedtatte tiltak".

9.4.7 Justering av tidligere vedtatte tiltak

Støttetiltak for barn og unge etter Lov om sosiale tjenester og kommunehelsesloven ble i økonomiplanen for 2009-2012 vedtatt økt med én million kroner fra 2011. Rådmannen finner ikke rom for å trappe opp denne innsatsen før fra 2013. Helse- og omsorgstjenester for barn og unge under 18 år ved Leistad helsehus etableres høsten 2010 finansiert av tidligere psykiatrimidler og ellers innenfor de budsjetttrammer som forvaltningskontorene i Barne- og familietjenesten i dag bruker til kjøp av private tiltak for denne brukergruppen. Med etablering av Leistad mener rådmannen at tilbudet til denne brukergruppen skal bli mer fleksibelt slik at man kommer tidligere inn før behovene blir så store at det må iverksettes mer langvarige og kostnadskrevenne helse- og omsorgstiltak.

I økonomiplanen for 2010-2013 ble det vedtatt en antatt vekst i barneverntiltak på 2,5 millioner kroner i 2011, økende til 5,4 millioner kroner i 2013. Dette vekstanslaget er nå redusert til 0,5 millioner kroner årlig. Dette beløpet tar kun høyde for økte utgifter til *barneverntiltak* knyttet til den *demografiske utviklingen* i aldersgruppen 0-22 år i økonomiplanperioden.

Med bakgrunn i at tiltaksenheterne ikke har vært kompensert for befolkningsvekst siden de ble etablert i 2004, og har løst stadig flere oppgaver innenfor samme ramme, ble det i økonomiplan 2010-2013 vedtatt økte rammer i perioden. Den *demografiske utviklingen* i aldersgruppen 0-20 år gir et økt utgiftsbehov til *helsestasjon/ skolehelsetjeneste* på 0,3 millioner kroner i 2011, økende til 1,2 millioner kroner i 2014.

Hvis Barne- og familietjenesten skal lykkes med å redusere behovet for barnevernstiltak utenfor hjemmet, som beskrevet under pkt 9.3.10, er det både nødvendig å spisse dagens ressurser i de bydelsbaserte tiltaksenheterne inn mot kompenserende arbeid med barn og familier i risiko og styrke det tverrfaglige arbeidet i *forsterket helsestasjon*. Rådmannen foreslår her en styrking med 1,8 millioner kroner i 2011, økende til 4 millioner kroner i 2014.

Med bakgrunn i økning av beleggsprosenten ved *barneverninstitusjonen Gartnerhaugen* ble det i budsjett 2010 vedtatt et økt inntektskrav på 1,5 millioner kroner med en påfølgende reduksjon av kravet med 1,0 millioner kroner fra 2011. På bakgrunn av regnskapsutviklingen i 2010 foreslår rådmannen å opprettholde inntektskravet i økonomiplanperioden 2011-2014 på samme nivå som i 2010.

I økonomiplanen 2010-2013 ble det vedtatt en økning av *fellesutgiftene* for barne- og familietjenesten for å tilbakeføre dette budsjettet til samme nivå som før budsjettkutt på 350 000 kroner i 2010. Rådmannen vil i økonomiplanen for 2011-2014 ikke foreslå en styrking av dette budsjettet.

9.4.8 Økte utgifter

Siden etableringen av de *Offentlige service-kontorene* i 2004-2005 har det vært flere endringer i arealbruken og flere ombygginger som har gitt økt husleie og fellesutgifter. Barne- og familietjenestens andel av denne økningen er 2 millioner kroner.

Regnskapsrapporten etter 2. tertial 2010 viser at *aktivitetsnivået når det gjelder barneverntiltak* i 2010 ligger om lag 5 millioner kroner over budsjett. Dette nivået legges inn i budsjettet for 2011 for å etablere et realistisk barnevernsbudsjett før innstramningstiltak.

Barnevernvakta innfaser turnus som er i tråd med kommunale retningslinjer, og vil i 2010 få et merforbruk i forhold til budsjett på om lag 0,5 millioner kroner knyttet til dette. Helårsvirkningen er beregnet til 1,4 millioner kroner i 2011.

I bystyrets budsjettvedtak for 2010 ble det bevilget 0,3 millioner kroner til drift av *Barnas stasjon*, men rådmannen fant i forrige økonomiplan ikke rom for å foreslå finansiering av en videre, mer omfattende driftsavtale fra 2011. Blå Kors har nå søkt kommunen om et driftstilskudd på cirka 1,3 millioner kroner i 2011, økende til 2,6 millioner kroner fra 2012. Rådmannen foreslår at denne søknaden etterkommes og at kommunen inngår en driftsavtale med Blå kors for neste fireårs periode. På linje med en styrking av den tverrfaglige innsatsen i bydelene vil en driftsavtale med Barnas stasjon også styrke den forebyggende innsatsen og utløse frivillig innsats for målgruppen.

9.4.9 Nye effektiviseringstiltak

Det vises til bystyresak om kostnader i barnevernet, som legges fram parallelt med økonomiplanen, der det pekes på potensialet for *arealeffektivisering* i Barne- og familietjenesten, herunder barneverntjenesten. Rådmannen vil for det første vurdere en bedre utnyttelse av arealene i OSK-byggene. Videre vil en langsiktig leiekontrakt i Olav Tryggvasons gate 40 bli avsluttet i 2011 og frigjøre midler. Trondheim eiendom har i lengre tid arbeidet med bedre utnyttelse av Omsorgsenhetens lokaler på Vestre Rosten som er for store etter avvikling av barnevernforsøket. Leiekontrakten går ut i 2014. Det er i økonomiplanperioden lagt inn en samlet innsparing på 2,0 millioner kroner i 2011, økende til 2,4 millioner kroner i 2014. I dette beløpet ligger det også innsparinger på arealbruk som følge av samlokalisering av enheter eller funksjoner, eller tilpasninger i organiseringen i økonomiplanperioden, jamfør neste avsnitt.

Rådmannen vil vurdere tilpasninger i *organiseringen* av barneverntjenestene som gir innsparinger i økonomiplanperioden. Disse tilpasningene vil konkretiseres i egen politisk sak om videreutviklingen av barne- og familietjenesten. Rådmannen har valgt å legge inn forslag til innsparing med 1,2 millioner kroner i 2011, økende til 2,4 millioner kroner fra 2012.

9.4.10 Nye reduksjoner i tjenestetilbudet

Bystyresaken om kostnader i barnevernet peker på den høye andelen barn med barneverntiltak utenfor opprinnelig hjem som den viktigste enkeltårsaken til det høye kostnadsnivået i Trondheim sammenlignet med de øvrige ASSS-kommunene. Når det gjelder kostnadene pr barn plassert utenfor opprinnelig hjem ligger Trondheim litt under snittet for ASSS-kommunene. Trondheim har i perioden

2007 – 2009 hatt en dekningsgrad på 1,7 prosent av barn 0-17 år (eller 1,3 prosent av barn 0-22 år) med tiltak utenfor opprinnelig familie. Snittet for ASSS-kommunene var i 2009 1,3 prosent av barn 0-17 år, men varierer betydelig fra kommune til kommune. Trondheims høye andel av enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere påvirker også Trondheims dekningsgrad noe mer enn for de andre kommunene.

Med samme dekningsgrad som i de siste årene forventes det at om lag 650 barn i Trondheim i løpet av 2011 vil være plassert i barneverntiltak utenfor opprinnelig familie, enten som frivillige hjelpetiltak eller som resultat av omsorgsovertakelse. Majoriteten av plasseringene skjer i fosterhjem. I tillegg kommer plasseringer i barneverninstitusjon og andre plasseringstiltak utenfor hjemmet. Som kostnadsreducerende tiltak foreslår rådmannen en målsetting om *reduksjon i dekningsgraden for tiltak utenfor hjemmet (0-22 år)* fra 1,3 prosent til 1,2 prosent fra 2011. Dette representerer 20-25 færre plasserte barn i fosterhjem og institusjon fra 2010 til 2011. Tiltakene for å oppnå dette rettes særlig inn der dekningsgraden er høyest, det vil si i aldersgruppen 13-22 år. I stedet for plassering vil det være behov for omfattende familierettet innsats i regi av de bydelsbaserte tiltaksenhetene, tyngre oppfølgingstiltak fra Ungdomsenheten, hjelpetiltaket LINK eller kombinasjoner av dette. Tyngre hjelpe- og oppfølgingstiltak kan imidlertid ha samme kostnadsnivå som for eksempel ordinære fosterhjem, slik at netto innsparingseffekt beregnes til 2,5 mill kroner i 2011 med 3 millioner kroner i helårsvirkning.

Dersom Trondheim skal gå videre med en ytterligere reduksjon ut over dette, er det nødvendig med en enda sterkere vridning i retning av mindre omfattende hjelp i form av barneverntiltak rettet mot barn og familier i hjem og nærmiljø. Rådmannen vil i neste års budsjett- og økonomiplan vurdere konsekvensene av en ytterligere reduksjon av dekningsgraden for barn med tiltak utenfor opprinnelig familie.

Forskning viser at fosterhjemsplasseringer etter ni år gir betydelig dårligere resultater enn tidlig plassering. Rådmannen foreslår derfor en tydeligere målretting av fosterhjemsplassering for aldersgruppen under ni år. *For aldersgruppen 9-12 år* foreslås mindre bruk av fosterhjem og større bruk av tverrfaglig innsats i bydelene og hjelpetiltak i familien.

Rådmannens registrering av institusjonstiltak viser en nedgang i institusjonsbruken i perioden januar-september 2010 med vel 2 800 døgn i forhold til samme periode i 2009. Det er særlig aldersgruppen 13 – 17 år som får institusjonstilbud. Dersom en skal oppnå en ytterligere nedgang i institusjonsbruken, er det nødvendig å utvikle flere omfattende hjelpetiltak og oppfølging som alternativ til plassering utenfor opprinnelig familie for denne aldersgruppen. Konsekvensene av denne strategien kan innebære større utfordringer og kostnader for de berørte familiene, ungdommenes nærmiljø og hjemmeskolen. Erfaringsmessig utløser en institusjonsplass store utgifter med usikkert utbytte for det enkelte ungdom og for kommunen. Rådmannen vurderer at å bruke deler av disse ressursene på familierettede tiltak og oppfølging, kan gi bedre resultater med en lavere økonomisk innsats. Rådmannen tar da med i betraktningen at det statlige barnevernet deler denne tenkingen med kommunen i sin utvikling av kunnskapsbaserte familie- og nettverkstiltak og styrkingen av statlige beredskaps- og familiehjem, jamfør forslag i statsbudsjettet. Samarbeidet med Bufetat om å utvikle og om mulig utvide omfanget av disse alternative tilbudene, må derfor styrkes i økonomiplanperioden.

9.4.11 Annet

Regnskapsutviklingen i 2010 viser at utgiftene til *omsorgslønn* gradvis er redusert ved at gamle, kostbare vedtak fases ut. Regnskapet vil i 2010 samlet for de fire bydelene ligge om lag én million kroner lavere enn budsjett. Nedgangen fordeler seg ujevnt mellom bydelene, og noen bydeler salderer et merforbruk på støttekontakt med mindreforbruk på omsorgslønn. Rådmannen mener derfor det er forsvarlig å redusere budsjettet for omsorgslønn med 0,5 millioner kroner fra 2011. Totalt gjenstår da et budsjettnivå på 5,7 millioner kroner.

Trondheim kommune tar høsten 2010 sikte på å inngå nye avtaler med en rekke nabokommuner om *interkommunal barnevernvakt og kriseteam*. Det er beregnet økte inntekter på 1,0 millioner kroner som følge av dette.

9.5 Økonomi – investeringer

Investeringene er knyttet til bosetting av mindreårige asylsøkere og omstillingstiltak i tjenesten. Forslaget er å sette av 8 millioner kroner pr år i 2011 og 2012 til bosetting.

I gjeldende økonomiplan er det satt av 5 millioner kroner pr år til omstillingstiltak i barne- og familietjenesten. Forslaget er at disse midlene reduseres til 2 millioner kroner pr år de to første årene i perioden. Denne summen økes til 5 millioner kroner de to siste årene.

Tabell 9.7 Investeringer Barne- og familietjenesten i perioden 2011-2013. Tall i millioner kroner

				2010	2011	2012	2013	2014
Vedtatt budsjett 2010-2013				6,0	5,0	5,0	4,0	-
Forslag budsjett 2011-2014					10,0	10,0	5,0	5,0
Investering/Prosjekt:	Kostnads overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgn.	Forslag til bevilgning				
				2011	2012	2013	2014	
Enslige mindreårige flyktninger	16,0	-	-	8,0	8,0	-	-	
Omstilling	-	-	-	2,0	2,0	5,0	5,0	
Sum økonomiplan				10,0	10,0	5,0	5,0	

10 Forvaltningstjenester, helse og velferd

10.1 Innledning

Både i Trondheim og i landet for øvrig har det vært en økning i antall tjenestemottakere i aldersgruppen 18 – 67 år de siste årene. Økningen har sammenheng med endring i sykdomsbildet. Det er større etterspørsel etter tjenester på grunn av psykiske problemer, rusproblematikk, kreftsykdommer og ulike kroniske lidelser som for eksempel diabetes og livsstilssykdommer som skyldes fedme/overvekt eller mangel på mosjon. I tillegg er det utfordringer knyttet til tjenestetilbudet til personer med ulike former for funksjonsnedsettelse, personer som mangler eller har lav inntekt og barn og unge i overgangen mellom barnevernet og voksnetjenester. Dette vil være en utfordring både for det kommunale tjenestetilbudet og spesialisthelsetjenesten i årene fremover.

De siste års utviklingstrekk kan sammenfattes slik:

- Flere mottar hjelp i hjemmet.
- Mottakerne er yngre, hver fjerde tjenestemottaker er under 67 år.
- Det er størst økning i aldersgruppen 18 – 49 år.

Det forventes stor økning i aldersgruppen over 80 år i planperioden.

Tall fra IPLOS- registeret viser at aldersgruppen 18 – 49 år tildeles omkring fire ganger så mye hjelp som de mellom 80 – 89 år. De eldste med størst pleiebehov får gjerne tilbud i sykehjem, mens behovene for de yngre møtes med omfattende innsats fra hjemmetjenesten.

Trondheim kommune har et godt utbygd tjenesteapparat som gir store muligheter for å gi byens innbyggere den bistand de har behov for. Det har vært gjennomført store endringer og omorganiseringer for å kunne legge forholdene til rette for bedre samordning av tjenestetilbudene. Rådmannen har nå fokus på å gjennomføre intensjonene i disse endringsprosessene ved å tydeliggjøre det faglige ansvaret for enhetene, skape grunnlag for bedre faglig utvikling og sikre at ansatte gjør det som er avtalt/bestemt.

Hovedsatsningsområdene i planperioden vil være:

- Fokus på brukernes egne ressurser og mestringsevne.
- Brukermedvirkning.
- Effektivisering og prioritering.
- Samarbeid i Offentlig Servicekontor (OSK) for samordning av tjenestetilbudet og bedre utnyttelse av ressurser.
- Fagutvikling.
- Videreutvikle helsehusmodellen.
- Oppfølging av krav og forventninger fra rådmannen til enhetene – ansvars og rollebeskrivelse.

Forvaltningstjenester i dette kapitlet omfatter økonomisk sosialhjelp, kvalifiseringsprogram, brukerstyrt personlig assistanse(BPA), omsorgslønn, tilrettelagt fritid, trygghetsalarmtjeneste, tilrettelagt transport og boligvirkemidler.

Tabell 10.1 Nøkkeltall

Økonomisk sosialhjelp	Nøkkeltall	Gjennomsnitt i ASSS ³⁴ -kommunene
Prosentandel mottakere i prosent av yrkesaktiv befolkning 20-66 (2009)	4,0	4,0
Prosentandel mottakere med sosialhjelp som hovedinntektskilde (2009)	60,9	46,4
Prosentandel mottakere under 25 år (2009)	27,5	21,5
Andel sosialhjelpsmottakere med stønad i seks mnd eller mer i 2009	43	44
Gjennomsnittlig stønadslengde (2009) (måned)	6,3	6,6
Gjennomsnittlig månedlig utbetaling per stønadsmottaker (2009) (kroner)	6 995	7 745
Netto driftsutgifter til sosialtjenesten per innbygger (2009) (kroner)	2 107	1 923
Kommunale boliger per 1000 innbygger (antall)	23	18
Andre tjenester		
Antall brukere, brukerstyrt personlig assistanse (BPA)	82	Betydelig økning fra 2002 – 2005, nå utflating
Antall brukere knyttet til tiltaket omsorgslønn	117	Oppgang fra 2009 (99)
Antall voksne mottakere av tilrettelagte fritidstjenester (inkl. støttekontakttjenester)	612	Nedgang fra 2009 (648) Flere velger grupperelaterte tiltak framfor støttekontakttjenester
Antall trygghetsalarmbrukere per august 2010	3 777	Nedgang fra 2009 (3805)

10.2 NAV

10.2.1 Status og utfordringer

I tidligere år ble det etablert mange kommunale sysselsettingstiltak. I 2008 brukte Trondheim kommune dobbelt så mye på dette som gjennomsnittet i ASSS kommunene. I 2010 vil kommunen bruke omtrent det samme som ASSS kommunene, fordi kommunen har fått til en riktigere ansvarsfordeling med NAV. NAV er nå i større grad ansvarlig for selve sysselsettingstiltaket, mens kommunen står for den sosialfaglige oppfølgingen. Det er også andre områder med skjevfordeling av ansvar. I dag har Trondheim tildelt 36 prosent av VTA-plassene³⁵ i fylket. Den normale andelen i forhold til befolkningen vil ha utløst 60 prosent VTA-plasser. Hadde Trondheim hatt 60 prosent andel, ville kommunen fått 100 flere VTA plasser. Denne skjevheten i forhold til VTA-plasser bør rettes opp, slik at Trondheim kommer på et mer riktig nivå i forhold til innbyggertall. (Dette omtales nærmere i sak 10/36819 og under tjenesteområdet botiltak og dagtilbud.)

Det er fortsatt behov for å utvikle samarbeidet mellom Nav- ansatte og kommuneansatte i Offentlig Servicekontor for å bedre koordineringen av hjelpetiltakene og sørge for at disse er tilpasset brukerens behov.

³⁴ ASSS er forkortelse for Aggregerte Styringsdata for Samarbeidende Storkommuner. Består av Oslo, Fredrikstad, Bærum, Drammen, Kristiansand, Sandnes, Stavanger, Bergen, Tromsø og Trondheim. Oslo er tatt ut i sammenlikningen

³⁵ VTA står for Varig Tilrettelagt Arbeid

Det er mange brukere som trenger hyppig oppfølging og hjelp med egen økonomi for å beholde boligen. Det er fortsatt press på kommunale boliger. Per 1.september 2010 sto 456 boligsøkere på venteliste, en liten nedgang sammenlignet med 2009. Søkermengden for 2010 er på samme nivå som på samme tidsrom i 2009. Gjennomsnitt ventetid, fra vedtaksdato før konkret bolig tildeles, var 15 måneder per 31.12.2009.

Mange brukere som tildeles midlertidig bolig, blir boende over lang tid.

I november 2010 går ordningen med kvalifiseringsprogrammet (KVP) over i en ny fase. De første deltakerne har da vært i programmet i to år som er normtiden for deltagelse i programmet. Deltagerne skal da ut i arbeid, skolegang eller være avklart for varige trygdeytelser. Trondheim kommune stiller strenge krav til resultatet av kvalifiseringsprogrammet, i forhold til at når programmet er gjennomført, skal dette resultere i arbeid/aktivitet eller i annen varig inntektssikring, for eksempel uføretrygd. I samarbeid med Nav jobbes det kontinuerlig med å finne arbeidsformer som bidrar til dette.

10.2.2 Mål for tjenesteområdet

Tabell 10.2 Periodemål, resultatmål, tiltak

Periodemål 2011-2014	Resultatmål 2011	Tiltak
OSK-teamene sikrer felles behovsvurderinger og samordner hjelpetiltak (BEON-prinsippet)	NAV, BF, HVK, Oppfølgingstjenestene, INN skal bekrefte at de opplever OSK-team som en god samarbeidsarena innen desember 2011	Informasjon Samlinger Observasjon og veiledning i team. Fattige familier følges opp i alle bydeler, basert på erfaringer fra Østbyen /Heimdal
Sosialhjelpsmottakere tilbys aktive tiltak	Ingen under 30 år har sosialhjelp i mer enn tre måneder uten vurdering av aktive tiltak	Unge sosialhjelpssøkere henvises til arbeidsevneavklaring umiddelbart. Personer som fyller kriterier for KVP, tilbys tiltaksplass innen en uke Helårseffekt av NAV Aktiv start Sommerjobbprosjektet gjennomføres
Avsluttet kvalifiseringsprogram skal ende med arbeid, utdanning eller varige trygdeytelser/AAP ³⁶	98 prosent av kandidatene som avslutter kvalifiseringsprogrammet skal ut i arbeid, utdanning eller være avklart for en varig trygdeytelse/AAP	Utstrakt samarbeid mellom avdelingene i Nav og mellom Nav og det kommunale tjenesteapparatet
Utgiftene knyttet til husleierestanser reduseres med 50 prosent	Utgiftene til husleierestanser reduseres med 15 prosent	Prosjektet "Kontinuerlig forbedring" gjennomgår SBK/NAV-lokal

³⁶ AAP- Midlertidig inntektssikring, tidligere tidsbegrenset uførestønning, attføringspenger eller rehabiliteringspenger

Sikre god praksis i forhold til refusjoner i trygd og bostøtte	Øke inntekter med 5 prosent	Stikkprøvekontroller med tilbakemelding fra ESIKT Trek i trygd Samarbeid Trondheim Eiendom Samarbeid Lindorff. Opplæring oppfølging/HVK/NAV Hindre utkastelser Kvalitetssikre rutiner Opplæring
--	-----------------------------	---

10.3 Helse- og velferdskontor

10.3.1 Status og utfordringer

Helse- og velferds kontorenes (HVKs) viktigste rolle er å sørge for tildeling av riktige tjenester vurdert ut fra personer behov. Beslutningene som tas, gir ofte føringer for tjenestene mottaker skal motta i lang tid fremover. Er tjenestemottaker ung, kan beslutningen få konsekvenser for kommunen i over 50 år. Rollen som forvalter av regelverket, rettigheter og plikter er derfor svært viktig. Rådmannen vil arbeide for å styrke forvaltningskompetansen i helse- og velferdskontorene på en slik måte, at de blir bedre rustet til å forvalte fellesskapets ressurser.

Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)

Det er et uttalt satsningsområde i kommunen at brukere som mottar tjenester, skal oppleve å bli hørt slik at de får være med i utformingen av tjenestene. BPA er en annen måte å organisere tjenestene på innenfor de samme rammene, som kommunen ville brukt, for å utføre tilsvarende tjenester. De aller fleste som i dag har en BPA-ordning, har tjenestene organisert gjennom ULOBA. Kommunen ønsker å utvikle en kommunal BPA-ordning som alternativ til organisering gjennom ULOBA. Det er viktig å sikre likebehandling og at det innvilges likt antall timer uavhengig av valg av tjenesteyter.

De siste årene er det innvilget flere BPA-ordninger enn hva det er budsjettet for. For å redusere presset på BPA, er det særlig viktig at brukere og pårørende opplever de kommunale tjenestene som trygge, fleksible og forutsigbare. Det er utført et stort arbeid for å kvalitetssikre vurderinger for tildeling av tjenester og utmåling av timer. Det legges vekt på at de ordinære hjemmetjenestene skal være fundamentet for tjenesteytingen.

Fortsatt er det en utfordring å sørge for at kommunens hjemmetjeneste er en like attraktiv hjelpeform som BPA. Nødvendige tiltak er bedre kontinuitet og færre tjenesteytere per bruker.
Boligtjenester

Boligtjenesten

Helse- og velferdskontorene og Nav må i større grad fokusere på å utnytte boligvirkemidlene som finnes i dagens system. Stort press på kommunale boliger, lange ventelister, lang ventetid før tildeling av konkret bolig og at kommunale leietakere blir boende over lengre tid, er bakgrunnen for behovet for endringer. Nye retningslinjer stiller strengere krav til hvem som prioriteres for kommunal bolig og krav om større utnyttelse av andre boligvirkemidler gjennom blant annet bedre boligrådgivning.

Det er fortsatt en utfordring at personer med betydelig utagerende atferd pga rus-/psykiske lidelser, mister boligen på grunn av husbråk og betalingsrestanser. Det vil bli stilt større krav til oppfølging i boligen, som en forutsetning for tildeling av bolig.

10.3.2 Mål for tjenesteområdet

Mestring og tidlig intervensjon skal prege HVKs arbeidsform, vurderinger og tjenestetildeling. For brukere med sammensatte og langvarige behov skal det sikres større sammenheng mellom tjenestetilbud og tjenesteomfang gjennom livsløpet.

Tabell 10.3 Periodemål, resultatmål, tiltak

Periodemål 2011-2014	Resultatmål 2011	Virkemidler
Omfanget av BPA – vedtak er i tråd med årlige budsjett for området.	Nye BPA vedtak kan innvilges innenfor budsjettet for BPA.	Oversikt over løpende BPA-vedtak med kostnader. Personer som mottar BPA skal, under ellers like forutsetninger, ha tilsvarende timer hjelp som om de fikk tjenesten utført av den kommunale hjemmetjenesten. Kommunal BPA ordning.
Kommunal bolig tildeles personer som er særlig vanskeligstilt på boligmarkedet.	Redusere gjennomsnittlig ventetid for tildeling av kommunal bolig fra 15 mnd. til 12 mnd.	Implementere nye retningslinjer for søknadsbehandling og tildeling av kommunal bolig.
Bistå kommunale leietakere i deres videre boligkarriere.	30 leietakere i kommunal bolig har flyttet til egen eid eller leid bolig.	Boligrådgivning / bruk av andre boligvirkemidler.

10.4 Økonomi - drift

Tjenesteområdet står ovenfor betydelige utfordringer i de neste budsjettårene. Budsjettet for økonomisk sosialhjelp reduseres med fem millioner kroner i 2011. I tillegg gir store merforbruk på BPA-budsjettet, press på tjenesteområdet.

Tabellen viser rådmannens forslag til netto driftsrammer for forvaltningstjenester i perioden 2011-2014 og rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellen viser endringer i forhold til vedtatt budsjett og økonomiplan 2011-2014.

Tabell 10.4 Netto driftsramme forvaltningstjenester (tall i millioner kroner)

Tiltak	2011	2012	2013	2014
1 Vedtatt budsjett 2010 per 15.01. 2010.		373,7	373,7	373,7
2 Pris og lønnskompensasjon	11,0	11,0	11,0	11,0
3 Oppgaveendringer				
4 Korrigert budsjett 2011 (sum kol 1-kol 7)		384,6	384,6	384,6
Vedtatte rammeendringer (inklusive endret kompensasjon for				
5 befolkningsvekst)	4,5	9,4	12,6	17,6
6 Annen rammeendring ³⁷	51,3	51,2	51,0	51,0
7 Forslag til netto driftsramme	440,4	445,2	448,3	453,2
8 Rammeendring (Rad 7 – Rad 4)	55,7	60,6	63,7	68,6
9 Videreføring av tidligere vedtatte tiltak (se vedlegg 7)	4,3	9,9	14,0	14,0
11 Økte utgifter/reduuerte inntekter, herav:				
- Befolkningsvekst		1,0	1,6	6,5
- Kostnadskrevende BPA brukere	5,1	5,1	5,1	5,1
- Økt grense akseptert boutgift	0,1	0,1	0,1	0,1
- Styrke forvaltningskompetansen	0,2			
- Kvalifiseringsprogrammet	53,0	53,0	53,0	53,0
- Økte husleier Offentlige service kontor (OSK)	2,0	2,0	2,0	2,0
12 Nye effektiviseringstiltak, herav:				
- Lik kostnad mellom BPA og kommunale tjenester	-1,7	-3,4	-5,1	-5,1
- Lavere utgiftsvekst sosialtjenesten	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2
- Arealeffektivisering	-2,0	-2,0	-2,0	-2,0
13 Nye reduksjoner i tjenestetilbudet, herav:				
- Fryse satsene for økonomisk sosialhjelp på 2010 nivå	-3,0	-3,0	-3,0	-3,0
16 Sum tiltak	55,8	60,7	63,7	68,6

Vedtatte rammeendringer

- Vedtatte rammeendringer består i hovedsak av kompensasjon for befolkningsvekst som tidligere er bevilget og vedtatt av bystyret.

Økte utgifter/reduuerte inntekter

- Befolkningsprognosene er endret siden forrige økonomiplan, og det legges derfor inn en økning i planperioden.
- Det har i løpet av 2010 kommet flere brukere med omfattende tjenestebehov som har fått BPA-vedtak. Rådmannen har derfor sett seg nødt til å foreslå å øke budsjettet til BPA for å sikre en mer realistisk budsjettering.
- Grensen for aksepterte boutgifter ved søknad om økonomisk sosialhjelp, er lav for enkelte boligtyper i forhold til det vanlige leienivået i markedet, såkalt gjengs leie. Rådmannen mener grensene må justeres mer enn generell prisstigning og legger derfor inn 100 000 kroner til dette formålet. Det er imidlertid forutsatt en økning i sosialhjelpsutgifter i forbindelse med regulering av husleier i sak 0151/09. En del av denne økningen skal gå til å heve grensene for akseptert boutgift, slik at grensene i større grad er i samsvar med markedsprisene. Det er imidlertid et mål og holde grensene for akseptert boutgift på et nøkternt nivå for å hindre at dette bidrar til å heve markedsprisene. Med bakgrunn i press på kommunale boliger og lange ventelister, må det satses på større bruk av andre boligvirkemidler. Det innebærer behov for boligrådgivningen rettet mot vanskeligstilte på boligmarkedet og kommunale leietakere for å bistå disse videre. Det vil bli lagt frem en egen sak som omhandler dette temaet.
- Det settes av midler for å styrke forvaltningskompetansen på helse- og velferdskontorene.

³⁷ Se omtale under punkt 2.

- Fra og med 2011 legges statlige midlene for drift av kvalifiseringsprogrammet inn i rammetilskuddet til kommunen. Midlene har tidligere kommet inn som øremerkede tilskudd. For 2011 legges også individstønaden for mottakere på kvalifiseringsprogrammet inn i rammetilskuddet. Beløpet tilsvarer det kommunen mottar i øremerkede tilskudd og prognosen for individstønad i 2010.
- Husleiene kommunen betaler i OSK-byggene har økt mer enn budsjettert de siste årene. Det mangler to millioner kroner for å komme i budsjettbalanse. Siden etablering av OSK kontorene i 2004-2005 har det vært flere endringer i arealbruken og flere ombygginger som har gitt økt husleie og fellesutgifter.

Effektivisering

- Gjennom sak 0066/10 har rådmannen framhevet at personer som mottar BPA skal, under ellers like forutsetninger, skal ha tilsvarende timer hjelp som om de fikk tjenesten utført av den kommunale hjemmetjenesten. Det er beregnet at kommunen kan spare mye på BPA- ordningen hvis alle mottakerne får samme ressursnivå som de ville mottatt, om kommunen hadde organisert tjenesten. Det er derfor lagt inn effektiviseringskrav som tilsvarer den ekstraordinære utgiftsveksten i 2011. Effektiviseringskravet skal tas over tre år.
- Det forutsettes en lavere utgiftsvekst på sosialtjenesten enn befolkningsutviklingen tilsier. I 2008 brukte sosialtjenesten 92 millioner kroner mer enn de andre ASSS-kommunene. I 2010 er dette redusert til 42 millioner kroner. Dette betyr at Trondheim fortsatt bruker mer på sosiale tjenester enn de andre ASSS kommunene, men Trondheim har hatt en lavere utgiftsvekst. Rådmannen mener at det fortsatt bør være mulig å hente inn besparelser på området og har derfor forutsatt at sosialtjenesten har en lavere utgiftsvekst enn befolkningsprognosene tilsier.
- Rådmannen mener det er uheldig at økning i husleiekostnader på OSK byggene skal medføre kutt i tjenestene på området. Rådmannen foreslår å løse merforbruket på husleiebudsjetten ved bedre utnyttelse av arealet på tjenesteområdet.

Nye reduksjoner i tjenestetilbudet

- Rådmannen foreslår å fryse satsene for økonomisk sosialhjelp på 2010-nivå. Kvalifiseringsstønad og kvalifiseringsprogrammet blir mer og mer viktig for personer som varig er ute av stand til å sørge for sitt livsopphold. Denne ytelsen øker i takt med grunnbeløpet i folketrygden (G) og øker således vanligvis mer enn den ordinære prisveksten. Det er ønskelig og motivere personer som mottar økonomisk sosialhjelp, til å søke seg inn i kvalifiseringsprogrammet. Derfor finner rådmannen det riktig å fryse satsene på 2010 nivå.

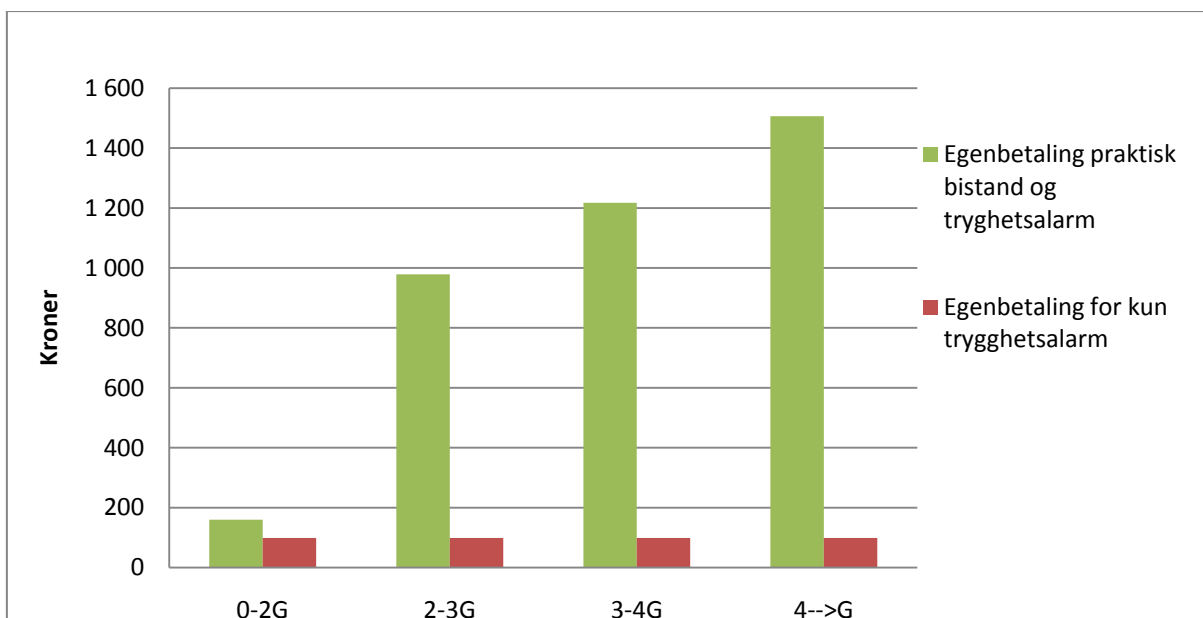
Et alternativ til å fryse sosialhjelpssatsene er å innføre en lav fast egenandel på 99 kroner per måned for trygghetsalarm, samtidig som denne samordnes med egenbetaling for praktisk bistand i hjemmet. Ingen skal betale mer enn dagens maksimalbeløp for praksis bistand i hjemmet, inkludert kostnader til trygghetsalarm.

Rådmannen mener systemene for egenbetaling bør være mest mulig rettferdig fordelt mellom personer med bistandsbehov. I dag tar de fleste kommuner egenandel for praktisk bistand i hjemmet og for trygghetsalarm. Det er fortsatt viktig å skjerme de svakeste gruppene i forhold til egenbetaling, særlig de med lavest inntekt og som allerede betaler egenandel for dette. I Trondheim er det 3 777 personer som har vedtak om trygghetsalarm. Rundt 60 prosent av disse har også vedtak om praktisk bistand i hjemmet. Det er denne gruppen som har størst bistandsbehov.

Tabell 10.5 Konsekvenser av forslag til endring av egenbetaling

Inntekt	Egenbetaling praktisk bistand i kroner		Gjennomsnittlig økt egenandel i kroner	Prosentandel som ikke får økt egenandel
	Dagens ordning	Ny ordning		
0-2G	158	160	2	97
2-3G	951	979	28	61
3-4G	1 184	1 217	33	55
4 ->G	1 479	1 506	28	61

Andre kolonne fra venstre viser hva mottakere av praktisk bistand og trygghetsalarm betaler i månedlig egenandel pr i dag. Tredje kolonne viser hva ny egenandel blir, og fjerde kolonne viser den gjennomsnittlige økningen. Beregninger viser at av personer som plasseres i den laveste inntektsgruppen, får hele 97 prosent samme egenandel som i dag. Beregninger viser at av 76 prosent av de som allerede betaler egenandel, har nådd grensen for egenbetaling og vil således få fritak for egenandel på trygghetsalarm.

Figur 10-1 Alternativ egenbetaling gruppert etter inntekt. Tall i kroner

Stolpediagrammet viser hvordan egenbetalingsbelastningen blir fordelt ved innføring av egenandel på trygghetsalarm. Søylen til venstre er egenbetalingsbelastningen for gruppen som i dag betaler egenandel for praktisk bistand og som har trygghetsalarm. Søylen til høyre viser egenbetalingsbelastningen for gruppen som kun har tjenesten trygghetsalarm. Søylen illustrerer hvilken økonomisk belastning de ulike gruppene vil ta ut fra hvilke tjenester de mottar.

11 Oppfølgingstjenester, helse og velferd

11.1 Innledning

Oppfølgingstjenesten /ambulant boveiledning gir oppfølging til brukere med rusproblemer og / eller psykiske problemer. Oppfølging skjer etter plan/avtale om mål, primært individuell plan. Pr 1.12.2009 var det i alt 1 357 brukere med vedtak om tjenester fra Oppfølgingstjenesten /ambulant boveiledning.

11.2 Oppfølgingstjenester

Oppfølgingstjenester omfatter:

- Midtbyen og Østbyen oppfølging
- Lerkendal og Heimdal oppfølging
- Ambulant boveiledning

11.2.1 Status og utfordringer

Det er startet et arbeid med presisering av ansvars- og oppgavefordeling mellom de ulike oppfølgingsenhetene for å se på mulige effektiviseringstiltak. Oppgavene for oppfølging skal i hovedsak være rehabilitering og eller habiliteringstiltak og i mindre grad primærforebyggende. Det er en utfordring for oppfølgingstjenestene at mange av brukerne har tjenester over lang tid. For å kunne ha større beredskap for nye brukere, må det ses på muligheter for gruppetiltak, lavterskeltiltak og andre tiltak som kan erstatte den direkte individuelle oppfølgingen.

Kommunens rusmiddelpolitiske handlingsplan (saksnr 09/9281), forplikter kommunen i til å satse på faglig utvikling, prioritering, samhandling, ressursutnyttelse, tydelighet i avtaler og riktig tjenestenivå og omfang. I følge tall fra andre sammenlignbare kommuner (ASSS) bruker Trondheim mer pr innbygger innenfor rusområdet enn andre kommuner. I 2009 har kommunen redusert antall kommunale institusjonsplasser. For 2010 vil det være ytterligere krav om effektivisering. Det ble vedtatt en reduksjon tilsvarende fire årsverk i forbindelse med revidert budsjett for 2009. I 2010 ble det opprette et nytt felles Oppsøkende behandlingsteam (ACT-team) sammen med andre kommuner og et helseforetak med i alt 10 årsverk. Trondheim kommune bidrar med fire årsverk.

Nye Jarleveien foreslås utsatt til ultimo 2014. Rådmannen vil utrede om noen av dagens rustiltak kan samlokaliseres i Jarleveien 10 for å få en mer effektiv drift. Det meldes om stort press på botilbud for rusmisbrukere. Alle kommunale botilbud for rusmisbrukere har fullt belegg. Det gjelder også i botilbud og omsorgs/- og institusjonsplasser som kommunen har driftsavtale med. Det er stor etterspørsel etter krise- og korttidsplasser, og det meldes om tilfeller der brukere er blitt avvist fordi det ikke har vært ledige plasser. Det er gjennom statsbudsjettet bevilget 70 millioner kroner til å styrke kommunalt rusarbeid i 2011. Rådmann vil vurdere, når man har blitt kjent med betingelsene for tilskuddet, om kommunen kan søke om midler for å avdempe presset på rusområdet.

Lerkendal og Heimdal oppfølging har ansvar for Flyktninghelsetjenesten. I 2010 ble det gitt midler som tilsvarer en 100 prosents stilling til Flyktninghelsetjenesten. Midlene ble hentet fra flyktningemidlene for arbeid med nye asylsøkere. Midlene gis for en periode på to år, og arbeidet organiseres som et prosjekt.

Trondheim kommune overtar driften av Krisesenteret i Trondheim fra 01.01.2011 som en følge av ny lov om kommunalt krisesentertilbud. Det etableres et interkommunalt krisesentertilbud i samarbeid med Malvik, Melhus, Klæbu kommune, med Trondheim som vertskommune. Krisesentertilbudet utvides til å gjelde både for kvinner, barn og menn. Statstilskuddet til krisesenteret for 2011 er

innlemmet i rammetilskuddet til kommunen og er mindre enn antatt, 5,665 millioner kroner. Dette medfører et strammere budsjett og mindre stillingsandeler enn hva som er ansett som nødvendig.

11.2.2 Mål for tjenesteområdet

Tabell 11.1 Periodemål, resultatmål, tiltak

Periodemål 2011-2014	Resultatmål 2011	Tiltak 2011
Rusavhengige personer og personer med psykiske problemer skal få nødvendig helsehjelp og oppfølging for å kunne mestre hverdagen.	Brukere som er innlagt i institusjon, sikres kommunale tjenester innen to uker etter at de er utskrivingsklare.	Effektiv bruk av ulike team. Gruppetilbud. Prioritere personer med omfattende hjelp.
Effektivisere Oppfølgingstjenesten ved å øke direkte brukertid med 10 prosent.	Gruppetiltak/og eller lavterskeltiltak er vurdert før individuelle tiltak.	Følge opp tidligere registrering av direkte brukertid.
Tjenestene er basert på brukerens egne ressurser og mestringsevne.	Iverksatte oppfølgingstiltak skal evalueres minimum hver 6.måned.	Innføre rutiner for evaluering med bruker. Samhandlingsmøter med Helse- og velferdskontoret.
Brukere skal oppleve trygghet gjennom et forutsigbart tjenesteapparat med tydelige avtaler om innhold og mål for oppfølgingen.	Oppfølgingstjenestene skal implementere metodikk fra prosjektet "Hverdagsmestring i hjemmet".	Enhetene har utarbeidet ansvars- og rollebeskrivelse og informasjonsmateriale for brukere av tjenestetilbudet.

11.3 Voksenopplæring

11.3.1 Status og utfordringer

Status

Kommunen har etter Opplæringsloven ansvar for å gi voksenopplæring innenfor grunnskolens område og i dagliglivets funksjoner. Videre gir voksenopplæringsenhetene opplæring i norsk og samfunnsfag for nybosatte innvandrere og flyktninger og undervisning til asylsøkere etter hjemmel i Introduksjonsloven. Det er fokus på nødvendigheten av tilstrekkelig basiskompetanse for voksne mennesker for å mestre både arbeid og livet generelt. Voksenopplæringen er det fremste virkemiddelet for å sikre slik kompetanse.

Utfordringer

I 2009 ble det etablert ny Enhet for voksenopplæring (EVO) gjennom sammenslåingen av Granskogen og SEVO. Rådmannen legger frem en plan for voksenopplæringen for bystyret høsten 2010. Planen beskriver mål og strategier for voksenopplæringsarbeidet.

Norskopplæring for innvandrere og flyktninger er det mest omfattende tilbudet innen kommunenes voksenopplæring. Her er det faglige utfordringer knyttet til å få flere til å gjennomføre og å bestå de nasjonale prøvene i norsk.

Den nye finansieringsordninga med refusjon per innbygger gir også utfordringer i forhold til å gjennomføre en mest mulig effektiv norskopplæring, siden de statlige bidragene blir redusert. I det pågående arbeidet med å lage et godt tilbud om kvalifiseringsprogram for sosialhjelpsmottakere, er opplæring i basisferdigheter sentralt for å øke gruppens mestringsevne. Voksenopplæringa må være en sentral pilar i programmets utforming.

Ansatte ved Voksenopplæringa opplever en økende søkning til alle grupper som trenger spesialpedagogiske tjenester: mennesker med matematikkvansker, logopediske vansker, multifunksjonshemninger, psykisk utviklingshemmede og til traumatiserte flyktninger. Dette stiller større krav til spesialkompetanse for alle som driver med spesialundervisning.

Voksenopplæringa har i dag fem lokaliteter spredt plassert i Trondheim fordelt på 12 000 kvm. Lokalene er i en stor grad leide, og plassering og utforming av lokalene er tildels uhensiktsmessig. Flere leieavtaler utgår i løpet av planperioden og det er ønskelig å utrede en sentral samlokalisering av vokseopplæringa. Foreløpige beregninger viser at kommunen selv kan bygge opp mot 6000 kvm ved å omdisponere husleieutgiftene til investeringsformål. Bruk av areal kan reduseres mye, ikke bare gjennom samlokalisering og sambruk, men også ved og tilpasse undervisningstiden med kveldsundervisning, tilpasset grupper som jobber på dagtid.

11.3.2 Mål for tjenesteområdet

Tabell 11.2 Periodemål, resultatmål, tiltak

Periodemål 2011-2014	Resultatmål 2011	Tiltak 2011
Øke kvaliteten på norskundervisningen. Gjennomføre "Plan for voksenopplæring". Øke samarbeidet med fylkekommunen. Deltakere i kvalifiseringsprogrammet tilbys grunnskoleopplæring der det er relevant.	Øke antallet som gjennomfører og består norskprøve 2 og 3. Gjennomføre planlegging av eventuelt nybygg. Utvikle partnerskapsamarbeidet med NAV og STFK. Antall KVP-deltakere som deltar i grunnskoleopplæring øker.	Systematisk rapportering om resultatene og tilrettelegging for flere som har som mål å ta eksamen. Utrede samlokalisering av voksenopplæringen med fylkeskommunen. Videreføre og kvalitetssikre aksjonsteam. Bedre rådgiving av programrådgiverne i KVP og i EVO

11.4 Psykisk helse

Til tross for at de aller fleste lever godt i Norge, ser vi en økning av psykiske lidelser som; depresjon, angst og nevroser. Rusmiddelproblemene - alkoholisme, narkomani og vold - ser også ut til å øke. Samfunnet er blitt mer komplisert, de psykiske lidelsene likeså. Flere har forskjellige psykiske lidelser samtidig og flere utløsende årsaker på en gang. Barn og eldre rammes sterkt, og siden det blir flere eldre, blir det også flere psykisk syke eldre.

11.4.1 Status og utfordringer

Antall utskrivingsklare pasienter og antall ventedøgn i psykisk helsevern er betydelig redusert i løpet av det siste året. I gjennomsnitt venter 11-15 pasienter på kommunale tjenester. Etablering av etterbehandling i kommunalt helsehus (Leistad) har bidratt til raskere utskrivning etter sykehusinnleggelse.

Det er fortsatt mange personer med psykiske lidelser som har behov for hyppigere tilsyn og mer bistand i perioder, enn det kommunen klarer å tilby. Mange personer med store psykiske lidelser og / eller rusproblemer har dårlige boforhold. Det er en utfordring å etablere egnede boliger for denne målgruppen og samtidig legge til rette for at de kan beholde boligen.

11.4.2 Mål for tjenesteområdet

Tabell 11.3 Periodemål, resultatmål, tiltak

Periodemål 2011-2014	Resultatmål 2011	Tiltak 2011
Etterbehandling av innlagte pasienter i sykehus sikres gode behovsvurderinger av hjelpebehov i helsehus (Leistad).	Alle innlagte brukere som vurderes å ha behov for flere kommunale tjenester ved utskrivning, skal få vurdert hjelpebehov ved Leistad.	Korttids opphold inntil fire uker. Vurdere hjelpebehov med utgangspunkt i brukerens hjemmemiljø.
Etablere ti nye boliger for personer med psykiske lidelser innen 2014.	Planlegge bygging og ferdigstilling for 2014.	Boligetablering og investeringsmidler inngår i ny boligplan.

11.5 Økonomi - drift

Tabellen viser rådmannens forslag til netto driftsrammer for oppfølgingstjenesten i perioden 2011-2014, og rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellen viser endringer i forhold til vedtatt budsjett og økonomiplan 2011-2014.

Tabell 11.4 Netto driftsramme forvaltningstjenester. Ttall i millioner kroner

Tiltak	2011	2012	2013	2014
1 Vedtatt budsjett 2010 pr 15.01.10.	151,3	151,3	151,3	151,3
2 Pris- og lønnskompensasjon	6,7	6,7	6,7	6,7
3 Oppgaveendringer	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
4 Korrigert budsjett 2011 (sum kol 1-kol 7)	157,5	157,5	157,5	157,5
5 Vedtatte ramme-endringer (inkl. endret kompensasjon for befolkningsvekst.)	0,2	1,2	2,2	4,0
6 Annen rammeendring ³⁸	5,5	5,6	5,6	5,7
7 Forslag til netto driftsramme	163,2	164,3	165,3	167,2
8 Ramme-endring (Rad 7 – Rad 4)	-1,0	0,1	1,0	2,9
9 Videreføring av tidligere vedtatte tiltak (se vedlegg 7)	-0,5	1,6	2,3	2,3
10 Erstatte tidligere vedtatte tiltak				
Organisasjonsendringer ved opprettelse av Leistad	2,0	2,0	2,0	2,0
11 Økte utgifter/reduerte inntekter, herav:				
- Befolkningsvekst	0,4	0,6	0,8	2,1
- Økte husleieutgifter EVO	0,3	0,3	0,3	0,3
- Økte husleieutgifter Gryta	0,1	0,1	0,1	0,1
- Styrking grunnskoletilbud EVO	1,0			
- Jarleveien				0,6
- Kommunale krisesenter	6,7	6,7	6,7	6,7
12 Effektivisering				
- Strukturendringer oppfølgingstjenester	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
13 Nye reduksjoner i tjenestetilbudet, herav:				
- Avvikle rusplasser på Sørums gård	-2,3	-2,5	-2,5	-2,5
14 Økte gebyrer/egenbetaling				
- Strukturendringer oppfølgingstjenester	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
- Delfinansiering av Leistad ved inntekter fra nabokommuner	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1
- Egenbetaling for korttidsopphold	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4

³⁸ Se omtale under punkt 2.

16 Sum tiltak	5,7	6,8	7,7	9,6
----------------------	------------	------------	------------	------------

Vedtatte rammeendringer

- Det ligger inne en rammereduksjon i vedtatt økonomiplan i 2011. Årsaken til reduksjonen er i hovedsak effektiviseringstiltak i forbindelse med sammenslåingen av voksenopplæringene.

Erstatte tidligere vedtatte tiltak

- Det ble forutsatt organisasjonsendringer i forbindelse med opprettelse av Leistad i gjeldende budsjett og økonomiplan. Det har ikke lyktes å få nødvendige gevinster, og tiltaket tas derfor ut av budsjettet og økonomiplanen.

Økte utgifter/reduerte inntekter

- EVO har et krav om å redusere husleieutgiftene med 1,5 million i 2011. Dette kravet er satt for høyt i forhold til mulig innsparing. Kravet reduseres derfor med 0,3 millioner kroner.
- Husleiene på Gryta er oppjustert på grunn av økt husleie utover vanlig prisvekst.
- Overgangsordningen for norskopplæring opphørte 1. september 2010, og med denne endringen mistet flere sin rett til norskopplæring. Det er 35 personer som har mistet retten og har derfor, som et alternativ, søkt om plass i grunnskolen for voksne. Personer som søker grunnskoleopplæring, som ikke har grunnskoleeksamen, har etter opplæringsloven § 4-1A, rett til slik undervisning. Enhet for voksenopplæring måtte derfor opprette to ekstra grunnskoleklasser. Tiltaket koster om lag én million kroner i 2011. Det forventes at de to ekstra grunnskoleklassene avvikles fra skoleåret 2011/2012.
- Det har tidligere vært planlagt bygging av omsorgsboliger for rusmisbrukere i Jarleveien 10. Byggearbeidet ble startet i 2009 ved riving av eksisterende bygningsmasse på tomten. Selv med omprioritering av eksisterende ressurser på rusområdet, vil tiltaket gi en årlig merkostnad på anslagsvis sju millioner kroner. Rådmannen har ikke funnet rom i økonomiplanen for å legge inn tiltaket før desember 2014.

Effektivisering

- Det forutsettes at det gjøres endringer i strukturen på oppfølgingstjenester med sikte på å effektivisere administrasjonen og øke direkte brukertid.

Redusert tjenestetilbud

- Trondheim kommune har avtale om kjøp av tre kriseplasser på Sørums Gård. I juli 2010 opphørte avtalen, men rådmannen har inngått en midlertidig avtale ut året. Det er tidligere gjort betydelige kutt på rusomsorgen i Trondheim kommune, men kostnadsnivået er fortsatt høyere enn ASSS kommunene. Rådmannen ønsker derfor ikke å opprette ny aktivitet når tiltaket avvikles, men benytter midlene til saldering av budsjettet og overføre aktuelle brukere til andre tilbud.

Egenbetaling

- Planen forutsetter at nabokommunene betaler en innbyggerfordelt andel av utgiftene til drift av Leistad. Saken er drøftet med rådmennene i nabokommunene, og en endelig avklaring skjer gjennom kommunenes budsjettvedtak for 2011.

Egenbetaling for opphold i institusjon med videre er regulert i *Forskrift om vederlag for opphold i institusjon m.v.*, som gir regler for egenbetaling ved langtidsopphold og korttidsopphold i sykehjem og for dag- og nattopphold. Det er to typer korttidsopphold som kommunen har valgt å fritta for egenbetaling; etterbehandling ved Søbstad og Leistad helsehus og trygghetsplasser ved Leistad for personer med psykiske lidelser. Rådmannen foreslår lik egenbetaling for brukere som benytter korttidsopphold ved helseinstitusjoner i Trondheim kommune (sats for 2010 er kroner 125 per døgn). Merinntekter fra etterbehandlingstilbudene ved Leistad og Søbstad skal dekke bortfall av statlige prosjektmidler for å videreføre tiltakene.

12 Botiltak og dagtilbud

12.1 Innledning

Innenfor tjenesteområdet gis det bo- og dagtilbudstjenester til personer med nedsatt funksjonsevne, psykiske eller rusrelaterte problemer. Tjenesteområdet har vært under press i flere år med betydelige krav til effektivisering. I dette forslaget til økonomiplan tas hele effektiviseringskravet ut og erstattes med nye effektiviseringstiltak som beskrives mer inngående i sak 10/36819. Hele gevinsten fra effektiviseringsplanen foreslås disponert innenfor tjenesteområdet for å gi målgruppen et bedre tjenestetilbud.

12.2 Botiltak

Botiltak består av samlokaliserte boliger med personalbase for personer med omfattende funksjonsnedsettelse. Dette er personer som har psykisk utviklingshemming, rusproblematikk, psykiske lidelser og store fysiske funksjonstap.

12.2.1 Status og utfordringer

Status

I forrige økonomiplan lå det inne et stort effektiviseringskrav på tjenesteområdet. Målet har vært å gi tjenester til flere innenfor samme budsjettamme. Effektiv tjenesteproduksjon fordrer at kommunen gir de riktige tjenestene til riktige personer i riktig omfang (BEON). I løpet av 2010 er det foretatt en gjennomgang av alle psykisk utviklingshemmede i botiltakene for å vurdere om enkelte brukere kan nyttiggjøre seg et tilbud på et annet omsorgsnivå. Selv om det avdekkes at enkelte kan nyttiggjøre seg en annen type boform, er det en stor utfordring å motivere brukere og pårørende for flytting til annen og mer egnet bolig.

Samtlige botiltak som har vært etablert kun for en bruker, er nå avviklet. Alle planlagte botiltak for 2010 ferdigstilles. Nye botiltak vil ferdigstilles både i 2011 og 2012, og disse vil til dels bli tildelt personer fra bofellesskap som avvikles. 14 nye plasser i 2012 kan tildeles personer som står på ventelisten.

Det er flere private grupper som ønsker å bygge bofellesskap med personalbase. Privat bygging av bofellesskap med personalbase kommer ikke i tillegg til, men i stedet for kommunens egne prosjekter. Det er driftsmidlene som er den begrensende faktoren. Dersom de private boligprosjektene blir gjennomført i planperioden, vil dette gi konsekvenser for avvikling av køen av boligsøkende. De som i dag står og venter på kommunal bolig, risikerer lengre ventetid fordi driftsmidlene må allokere til private bofellesskap med tjenester.

Rådmannen tilrår at kommunen i framtiden ikke gir bistand til denne type selvbygging, og at kommunen forsøker å tilby plasser i kommunale bofellesskap basert på en vurdering av den enkeltes bistandsbehov.

Det er fortsatt flere personer med psykiske lidelser som bor i uhensiktsmessige boliger. Flere helse- og velferdstiltak for rusmisbrukere har også dårlig bygningsmessig kvalitet. Rådmannen har tidligere informert om mulig oppstart av bygging av Nye Jarleveien. På grunn av manglende finansiering av driften ved Jarleveien, foreslår rådmannen at prosjektet utsettes til 2014. Ulike private driftsavtaler innenfor rusområdet gjennomgås på nytt for å vurdere om disse funksjonene kan samlokaliseres i Nye Jarleveien.

Tabell 12.1 Planlagte bofellesskap for psykisk utviklingshemmede i planperioden 2011-2014

Adresse	Antall leiligheter	Ferdigstillelse
Åsheimveien 7	9	2012
Skjermveien 45	9	2012
Tonstadbrinken 20	7	2012
Sum	25	

Det planlegges bygging av 25 nye kommunale leiligheter innen utgangen av 2012. I perioden avvikles tre bofellesskap på i alt 11 leiligheter. Beboerne i disse bofellesskapene vil få tilbud i Skjermveien og Tonstadbrinken. Åsheimveien er, for en stor del, forbeholdt brukere i eksisterende botiltak som har behov for en mer tilrettelagt boform og kompetanse.

Per september 2010 er det registrert 59 personer med psykisk utviklingshemming som har søkt kommunal bolig, og som trenger personlig bistand gjennom hele døgnet. Gjennomsnittsalder for psykisk utviklingshemmede under 30 år som er tildelt bolig de siste ti årene, er 22,8 år. De aller fleste flytter fra foreldrehjemmet og inn i bolig med tjenester, og gjennomsnittsalderen for utflytting i denne gruppen er noe høyere enn i samfunnet for øvrig. Beregninger basert på siste år viser at det årlig vil være ledig om lag ni leiligheter i bofellesskap med personalbase. Tall fra forvaltningskontorene viser at 20 personer som når myndighetsalder i 2011 vil få behov for omfattende tjenester.

I planperioden får kommunen 14 nye leiligheter i bofellesskap. I tillegg blir det ledig anslagsvis 20 leiligheter i eksisterende bofellesskap. Samlet sett vil dette gi ca 34 leiligheter i planperioden. En avvikling av køen i planperioden kan ikke bare realiseres ved å bygge flere leiligheter i bofellesskap. Tidligere undersøkelser viser at dekningsgraden³⁹ i bofellesskap med personalbase varierer mellom 25-75 prosent. Trondheim har 51 prosent dekningsgrad, som er noe over landsgjennomsnittet. Gjennom sak 10/36819 vises det til Bergen kommune som har 59 prosent dekningsgrad og samtidig dobbelt så lang kø som Trondheim kommune. For å avvikle køen av boligsøkende må kommunen også arbeide for å gi alle brukere et riktig omsorgsnivå og avklare forventinger til tjenestene med pårørende og brukere.

Enhet for avlastning skal etablere et nytt avlastningstilbud for voksne på Leistad. Oppstart av avlastningstilbudet ble utsatt, da leilighetene måtte benyttes midlertidig i forbindelse med gjenoppbygging av et annet bofellesskap etter en brann. Leistad avlastning forventes innflytningsklar til jul. Nye brukere vil få tilbud på Leistad ved oppstart, og to brukere fra Nypan og Munkvoll blir overflyttet til det nye avlastningstilbudet. Det vil deretter bli inntaksstopp i de eksisterende avlastningsboligene, Tonstad og Tjønnlia.

Tonstad og Tjønnlia avlastningstilbud skal evalueres etter toår (jf formannskapssak 332/09), og det vil da bli avklart om disse brukerne skal flytte til Leistad.

Det vil sannsynligvis stå ledige plasser ved Leistad avlastning i påvente av evaluering av avlastningstilbudene Tonstad og Tjønnlia. Så lenge avlastningstjenesten ikke samlokaliseres, er det ikke mulig å ta ut gevinster gjennom effektivisering av driften.

12.3 Dagtilbudstjenesten

Dagtilbudstjenesten har vært inne i en omstillingsfase når det gjelder utvikling av det fremtidige tjenestetilbudet. Dagtilbudstjenesten i Trondheim har en lav kostnad pr plass, men en høy kostnad pr psykisk utviklingshemmede sett i forhold til andre kommuner. Årsaken er at Trondheim gir tilbud til

³⁹ Dekningsgrad antall boliger med personalbase for personer med omfattende funksjonsnedsettelse sett i forhold til antall personer med diagnosen psykisk utviklingshemming.

flere enn det andre kommuner gjør. Det er i tidligere økonomiplaner vist til at Trondheim bruker mye på aktivisering av eldre og funksjonshemmede i forhold til andre sammenlignbare kommuner. Dagtilbudstjenesten består i dag av fire enheter. Det har vært jobbet mye de siste årene med å få til en større grad av integrasjon mellom dagtilbudstjenesten og tjenestene i botiltakene. Personer som bor i botiltak, får dagtilbudstjenester både fra personalet i botiltakene og fra personalet i dagtilbudstjenesten. Rundt en fjerdedel av brukerne har med personalet i botiltaket over til dagtilbudstjenesten for å sikre gode tjenester. Men det er grunn til å tro at denne formen for personalflyt medfører flere individuelle tilbud, og at potensialet som ligger i bruk av aktivitetsgrupper, utnyttes i for liten grad.

Selv om det er lagt ned stor innsats i arbeidet med å integrere tjenestene mellom botiltak og dagtilbud, er det vanskelig å få til en optimal utnyttelse av personalressursene uten å gjøre noe med ansvarsforholdene. Rådmannen foreslår derfor en organisatorisk endring der botiltak og dagtilbud får felles ledelse. Gjennom dette legges det til rette for et mer helhetlig tjenestetilbud til målgruppen og større fleksibilitet i utforming av tjenestetilbudet for den enkelte. Utfordringer rundt mange deltidsstillinger og ugunstige turnuser i botiltakene kan løses, noe som vil sikre fortsatt høy kompetanse og stabil arbeidskraft på tjenesteområdet.

I denne prosessen er det svært viktig å skille mellom dagtilbud og arbeid. Den arbeidsrettede delen skal i hovedsak skje gjennom VTA plasser. Etablering og finansiering av VTA plasser er Nav sitt ansvar. Trondheim kommune har fått tildelt rundt 36 prosent av VTA⁴⁰ plassene i fylket. Den normale andelen i forhold til befolkningen er imidlertid 60 prosent. Trondheim har derfor for få VTA plasser. Hadde Trondheim hatt 60 prosent andel av VTA plassene ville kommunen disponert rundt 100 flere plasser. Kommunen må satse på å opprette flere VTA plasser. Om nødvendig må kommunen finansiere plassene selv, i påvente av at Nav frigjør finansiering for disse plassene. Det bør nærmest være en selvfølge at større bedrifter har denne typen arbeidsplasser, og at det er prestisje knyttet til ivaretagelse av slike plasser i næringsliv og offentlig forvaltning. Trondheim kommune har opprettet slike plasser i sin organisasjon og bør framstå som en foregangskommune på dette området.

Ny organisering planlegges iverksatt i løpet av første halvår 2011, og det planlegges at endringen skal få full effekt økonomisk og organisatorisk fra 1. oktober 2011.

12.4 Mål for tjenesteområdet

Tabell 12.2 Periodemål, resultatmål, tiltak

Periodemål 2011-2014	Resultatmål 2011	Tiltak 2011
Gi riktig omsorgsnivå til alle brukere (BEON).	Frigjøre én leilighet gjennom bruk av BEON prinsippet.	Gjennomgang og vurdering av vedtak. Tidsbestemte husleiekontrakter.
Effektiv drift av bofellesskapene.	Bofellesskap med personalbase skal i bygges med tanke på driftsmessige, brukermessige og personalmessige gode løsninger.	Gjennomført bygging av planlagte kommunale bofellesskap. Avvikle små og uhensiktsmessige bofellesskap.
Bedre utnyttelse av ressursene som brukes på dagtilbudstjenester.	Flere VTA plasser. Bedre utnyttelse av personalressurser og mindre administrasjon.	Ny organisering av dagtilbudstjenester. Samarbeid med Nav, tiltaksarrangører og næringsliv.

⁴⁰ VTA står for Varig Tilrettelagt Arbeid

Effektivisere drift av avlastningstilbudet for voksne.	Etablere drift av Leistad avlastningsbolig for voksne.	Evaluere avlastningstiltakene Tjønndlia og Tonstad.
Etablere fem nye småhus for personer med rus/psykiske lidelser og / eller adferdsproblematikk.	Tre småhus er etablert.	Avklare tomtevalg og naboforhold. Planlegge for to nye tomter i 2012.

12.5 Økonomi - drift

I forhold til tidligere planer er kravet til effektivisering betydelig redusert i denne økonomiplanen. Konsekvensen av dette er færre plasser enn i tidligere plan. Den nye planen vil redusere køen av boligsøkende betydelig gjennom planperioden ikke bare ved å bygge nye boliger, men også ved å sikre brukere tjenester etter BEON prinsippet.

Tabellen viser rådmannens forslag til netto driftsrammer for botiltak og dagtilbud i perioden 2011-2014, og rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellen viser endringer i forhold til vedtatt budsjett og økonomiplan 2011-2014.

Tabell 12.3 Netto driftsramme botiltak og dagtilbud. (tall i millioner kroner)

Netto driftsramme	2011	2012	2013	2014
1 Vedtatt budsjett 2010 pr 15.01.10.	469,1	469,1	469,1	469,1
2 Pris og lønnskompensasjon	15,8	15,8	15,8	15,8
3 Oppgaveendringer				
4 Korrigert budsjett 2011	484,9	484,9	484,9	484,9
Vedtatte rammeendringer (inkl. endret kompensasjon for befolkningsvekst)				
5	5,1	15,1	21,2	24,9
6 Annen rammeendring	-2,9	-3,0	-3,3	-3,2
7 Forslag til netto driftsramme	487,1	496,9	502,8	506,6
8 Rammeendring (Rad 7 – Rad 4)	2,2	12,0	17,9	21,7
9 Videreføring av tidligere vedtatte tiltak (se vedlegg 7)	4,0	12,4	17,4	17,4
10 Justering av tidligere vedtatte tiltak, herav:				
Erstatte effektiviseringskrav	13,3	17,3	17,3	17,3
11 Økte utgifter/ reduserte inntekter, herav:				
Tilsyn i videregående skole	2,5	2,5	2,5	2,5
Frigjorte midler etter ny organisering dagtilbudstjenester		6,0	7,0	8,0
12 Effektivisering:				
Gi riktig omsorgsnivå	-1,0	-2,0	-3,0	-4,0
Bygge større bofellesskap	-1,0	-2,0	-3,0	-4,0
Ny organisering av dagtilbudstjenester	-3,0	-10,0	-11,0	-12,0
13 Redusert tjenestetilbud:				
Færre plasser enn i opprinnelig plan	-12,2	-11,8	-8,9	-3,1
Omprioritering av midler for personer med Aspergers syndrom	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
16 Sum tiltak	2,2	12,0	17,9	21,7

Vedtatte rammeendringer (inkl. endret kompensasjon for befolkningsvekst)

Vedtatte rammeendringer består i hovedsak av kompensasjon for befolkningsvekst som tidligere er bevilget og vedtatt av bystyret.

Justering av tidligere vedtatte tiltak

- Rådmannen har gjennom sak 10/36819 gått igjennom hva som er realistisk og få til av effektiviseringer på området i planperioden. Tidligere krav til effektivisering tas derfor ut av planen og erstattes med nytt effektiviseringskrav, jfr punkt effektiviseringer.

Økte utgifter/reduerte inntekter

- Utgiftene til tilsyn før og etter skoletid har økt mye de siste årene. Årsaken skyldes økning i antallet som benytter seg av tilbudet og en kostbar avtale med fylkeskommunen. Det vil bli vurdert om kommunen selv kan drifte tjenesten til en lavere kostnad, når avtalene med fylkeskommunen utgår.
- En del av besparelsen ved ny organisering av dagtilbudstjenesten, disponeres til nye plasser i planperioden. Den resterende besparelsen settes av til disposisjon for å styrke tjenesten på området. Midlene kan disponeres til flere plasser i botiltak, men også til kommunalt finansierte VTA plasser i påvente av at Nav finansierer plassene. Midlene avsettes men disponeres i takt med gevinstene som oppnås ved ny organisering av dagtilbudstjenesten.

Effektivisering

- Gjennom sak 10/36819 er det skissert en årlig innsparing på én millioner kroner gjennom å gi brukerne et riktig nivå på tjenestene, såkalt BEON prinsippet. Kartlegginger viser at flere brukere mottar tjenester på et for høyt omsorgsnivå, og budsjettmidler kan frigjøres ved flytting til et lavere omsorgsnivå som er bedre tilpasset den enkelte bruker.
- Gjennom sak 10/36819 er det skissert en årlig innsparing på en million kroner gjennom å bygge større bofellesskap. Innsparingspotensialet for dette er betydelig, og det er beregnet at Trondheim ville kunne spart mellom 13,2-21,8 millioner kroner ved å bygge 30 prosent større bofellesskap.
- Ved å legge dagtilbudstjenesten til botiltakene antas det at kommunen kan spare 50 prosent av dagens utgifter til administrasjon og husleie. Dette utgjør fem millioner kroner i besparelse. En integrering av turnuser mellom dagtilbud og botiltak vil isolert sett medføre økt kostnad, da turnusarbeid medfører rundt fem prosent lavere arbeidstid enn for de som ikke arbeider turnus. Denne merkostnaden vil imidlertid kunne hentes inn ved en mer integrert tjenesteproduksjon mellom dagtilbud og botiltak. Det antas videre at fem prosent av dagens oppholdstimer kan frigjøres, ved at enkelte brukere kan nyttiggjøre seg andre eksisterende tilbud, for eksempel større bruk av treffstedene. Dette utgjør en årlig besparelse på tre millioner kroner. Det forutsettes full effekt fra 1. oktober i 2011. Videre antas det at nye VTA plasser vil medføre en besparelse på én millioner kroner årlig i hele planperioden. Besparelsen fra 2011 beregnes til tre millioner kroner. Besparelsen for 2012 beregnes til ti millioner kroner, og besparelsen øker med én million kroner årlig i planperioden.

Redusert tjenestetilbud

- Den tidligere planen for effektivisering, sak 05/29563 la opp til en betydelig større effektivisering i 2011 enn det rådmannen ser er realistisk å ta ut pr i dag. Antall plasser som lå inn i den opprinnelige planen reduseres derfor betydelig i 2011. Dagens planer for bygging gir imidlertid ikke behov for så mange plasser som tidligere skissert. Per i dag er alle planlagte plasser i bofellesskap finansiert gjennom økonomiplanen forutsatt at effektiviseringskravene gir de nødvendige gevinstene. Så fremt det ikke er frigjort budsjettmidler innen ferdigstilling, må leilighetene disponeres til andre grupper i påvente av frigjorte budsjettmidler.

Det er avsatt midler til barn med Aspergers syndrom i budsjett og økonomiplan 2006-2010. Midlene omdisponeres til tilsyn i videregående skole fra 2011.

13 Helse- og omsorgstjenester

13.1 Innledning

Helse og omsorg er en fellesbenevnelse på et mangfold av tjenester:

- Helse- og velferdssentre med langtidsplasser i form av heldøgns omsorg i sykehjem og omsorgsboliger og i dagsenter for hjemmeboende.
- Helsehus med korttidsplasser for observasjon, behandling og rehabilitering.
- Hjemmetjenester med hjemmesykepleie, praktisk bistand, trygghetspatrulje som yter tjenester i hjemmet hele døgnet og hjemmehjelpstjenester.
- Helsetjenester utenfor institusjon; legevakt, fastleger, smittevernkontor, fysioterapi (kommunalt ansatte og privatpraktiserende med kommunal driftsavtale), ergoterapi, hjelpemiddelteknikere, Ressurssenter for demens og Infosenter for seniorer.
- Rehabiliteringssenter i Spania.

Hovedmålsetting i helse og omsorg er:

- Brukerne skal få bo hjemme så lenge de ønsker det og det vurderes som faglig forsvarlig.

13.2 Status og utfordringer

Tabell 13.1 Kostra-tall Helse og omsorg

	Trondheim	ASSS
Prosentandel årsverk i brukerretnede tjenester med fagutdanning	79	70
Plasser i institusjon i prosent av innbyggere 80 år over	19,4	19,4
Antall fysioterapiårsverk per 10 000 innbyggere	7,9	8,7
Antall legetimer per uke per beboer i sykehjem	0,34	0,41
Prosentandel plasser i enerom i pleie- og omsorgsinstitusjoner	86	93
Gjennomsnittlig listelengde hos fastleger - antall	1 343	1 328

I helse- og omsorgstjenesten har vi følgende hovedutfordringer i tiden som kommer:

- Et økende antall eldre, spesielt de eldste eldre.
- Forebyggende og helsefremmende innsats for å redusere behovet for hjemmetjenester og sykehjemsplasser.
- Økt faglig kompleksitet utløser behov for kompetanseheving og sikring av gode pasientforløp, slik at tjenestene er under kontroll og ikke ytes tilfeldig.
- Bedre samhandling internt mellom tjenesteområdene samt eksterne samarbeidspartnere.
- Nye befolkningsprognoser viser en økning i aldersgruppen 90+. Dette utløser et behov for flere sykehjemsplasser / heldøgns omsorgstilbud hos 40-45 prosent i aldersgruppen.
- Tilstrekkelig rekruttering og kompetanse. Vi vil møte utfordringer både i forbindelse med rekruttering og med å sikre nok kompetanse innenfor helse- og omsorgstjenesten.

Eldreplanen har fire hovedgrep for å møte utfordringene innenfor eldreomsorgen fram mot 2007 – 2015, med et perspektiv fram mot 2035;

1. Satsing på forebyggende og helsefremmende tiltak.
2. Styrke hjemmetjenesten til personer over 80 år.
3. Videreutvikle helsehus slik at alle som trenger korttidsopphold på institusjon i Trondheim får et faglig godt tilbud.
4. Etablere flere plasser i helse- og velferdssentra.

13.2.1 Helsetjenester utenfor institusjon

Helsetjenestene utenfor institusjon (fysioterapi og ergoterapi) er utsatt for stort press både på grunn av demografisk utvikling, og fordi det skjer endringer i spesialisthelsetjenesten. Ett eksempel er tidligere utskrivning og dagkirurgi som gir økt etterspørsel etter fysioterapi, særlig ved fysikalske institutt som har kommunalt driftstilskudd. Et annet eksempel er endringer i finansieringsordningen for fysioterapitjenesten (både i helseforetak og kommunehelsetjenesten) som kan gi vridninger i prioriteringer og dermed også i oppgavefordeling og mellom pasientgrupper. Et tredje eksempel er hjelpemiddelteknikerne som får økt antall henvisninger, samtidig som hjelpemidlene som skal monteres og tilpasses, blir stadig mer avansert.

Regjeringen har utfordret kommunene til å prioritere lavterskeltilbud med lærings- og mestringsvirksomhet på levevaneområder, også omtalt som frisklivstilbud. Målgrupper og rolle for den offentlige virksomheten må avklares, og samarbeidsmodeller med frivillige lag og organisasjoner og privat virksomhet må utvikles. Begrepene frisklivstilbud/frisklivssenter viser til kommunale tilbud eller kompetansesenter for individuell og/eller gruppebasert veiledning og oppfølging innenfor levevaneområder, gjerne som samarbeid mellom kommune og frivillige lag og organisasjoner. Trondheim kommune har ved hjelp av skjønnsmidler fra fylkesmannen etablert et slikt tilbud i en bydel, men må heretter finansiere virksomheten selv. Rådmannen anbefaler å videreutvikle dette konseptet.

Dekningsgraden på fysioterapi er lav sammenlignet med andre storbykommuner. Ergoterapeutdekningen er omtrent på samme nivå, men her er tallene mer usikre. Det er også viktig å være oppmerksom på at effektiviseringsgevinsten av forebygging og tidlig intervensjon ikke nødvendigvis kan tas ut i de tjenestene som skal utføre tiltakene. Det er en utfordring å finansiere dette ved omdisponeringer.

Legevakta har flyttet inn i nye lokaler ved St. Olavs Hospital og er organisert som et interkommunalt samarbeid mellom Malvik, Klæbu, Melhus og Trondheim. Enheten har store økonomiske utfordringer, særlig knyttet til etablering av overgrepsmottak, men også som følge av at sykehuset har trukket seg ut av samarbeidet om ekspedisjon i legevakta. Enhet for legetjenester og smittevern (ELS) har ansvar for å inngå avtaler med fastleger, kommunale legetjenester og vaksinasjons- og smittevernkontoret. Også her er det store økonomiske utfordringer knyttet til etablering av nye avtaler med fastleger og inntektssvikt ved vaksinasjonskontoret fordi oppgaver med smittevernarbeid må prioriteres; for eksempel vaksiner mot tuberkulose, "hamburgerbakterier" (E.coli) i barnehager m.v.

13.2.2 Hjemmetjenestene

Hjemmetjenestene skal sammen med helsetjenestene for øvrig ivareta den enkelte brukers behov i eget hjem. For å kunne yte tjenester i hjemmet på en forsvarlig måte, forutsettes det at brukerne skal kunne varsle dersom det oppstår behov for å tilkalle hjelp utenom de fast avtalte besøkene. Det er videre en forutsetning at brukerne kan være alene mellom de punktvis, avtalte besøkene.

Antall medarbeidere med fagutdanning i hjemmetjenestene i Trondheim er høyere enn landsgjennomsnittet. Dette skyldes en bevisst satsning for bl.a. å sørge for at riktig kompetanse når ut til brukerne til rett tid som et ledd i den helsefremmende og forebyggende strategien.

Resultat fra brukerundersøkelse gjennomført høsten 2009 viser at brukerne fortsatt opplever at det er for mange ulike hjelpere som bistår dem, og at dette gir redusert opplevelse av kvalitet på tjenesten. Arbeidet med å redusere sykefraværet er fortsatt høyt prioritert. Det vurderes økte stillingsandeler til fast ansatte ved ledige stillinger. Samtidig må arbeidet med å rekruttere og beholde kompetente ansatte ha fokus. Tilstrekkelig personell og riktig kompetanse for å løse oppgavene som gradvis overføres til førstelinjetjenesten vil være en stor utfordring i årene som kommer.

Rådmannen vil foreta en vurdering av effekt knyttet til endret frekvens og standard på hjemmehjelpetjenester.

13.2.3 Helsehus

Den største utfordringen for helsehusene er turnover (sirkulasjonsfaktor/liggetid) ved korttidsplassene, noe som påvirkes både av brukergruppen, kompetansen, innholdet i helsehuset og tilgangen på langtidsplasser til brukere som ikke kan skrives ut til hjemmet. Samarbeidsavtalen med St. Olavs Hospital tilsier at kommunen skal kunne ta ut pasienter også på kveld og helg. Det er ikke funnet mulighet for styrking av de økonomiske rammene til dette.

Det er et mål at en større andel brukere henvises fra hjemmet, slik at helsehusenes kan bidra til å forebygge behov for sykehusinnleggelse eller sykehjemsplass. Reinnleggelser til sykehuset fra hjemmet er fortsatt en stor utfordring.

Vistamar rehabiliteringssenter i Spania fikk endret konsept i mai 2010 og skal nå tilby helsefremmende og forebyggende opphold og rehabiliteringsopphold. Det søkes om opphold gjennom Helse- og velferdskontoret. Kommunen har driftsansvar for 24 av de 29 plassene, og de fordeles likt på de to typer opphold. For å kunne tilby fysioterapi, må eksisterende lokaler bygges om til treningsrom og det må kjøpes inn diverse trenings- og fysioterapiutstyr.

13.2.4 Helse- og velferdssenter

Økningen i antall eldre tilsier at det er et behov for 35 flere plasser med heldøgns bemanning hvert år i snitt kommende økonomiplanperiode. I budsjettvedtaket i 2010 opprettholdt bystyret målet om full sykehjemsdekning i 2011.

I bystyrets vedtak av Eldreplanen ble full sykehjemsdekning definert som:

1. Alle over 67 år som trenger heldøgns omsorg enten som en sykehjemsplass eller som bolig i et helse- og velferdssenter, skal få det innen seks uker
2. Alle som trenger utredning, behandling og rehabilitering i helsehus, skal få det innen to uker
3. Avtalen med sykehuset om utskrivingsklare pasienter skal holdes.
4. Alle pasienter med vedtak om langtidsplass skal få tilbud om enerom i et helse- og velferdssenter.
5. Pasienter på korttidsopphold skal få en avklaring innen tre uker; enten komme hjem med muligheter for et forsterket tilbud, komme videre på et rehabiliteringsopphold eller flyttes over på en langtidsavdeling.

Trondheim kommune hadde ved inngangen til 2010 cirka 1500 plasser tilrettelagt for heldøgns omsorg til eldre. Ved utgangen av året vil vi ha 1538 plasser. Av dette er 175 boliger med heldøgns omsorgstjenester, vi har 216 helsehus/rehabiliteringsplasser, resten - 1147 - er sykehjemsplasser.

Siden 2004 er Trondheim kommune den kommunen som - uten sammenligning -, har etablert flest sykehjemsplasser i Norge. I tråd med Eldreplanen er målet nå å holde dekningsgraden i forhold til antall eldre. Det er den enkeltes behov som bestemmer hvem som tildeles sykehjemsplass. Ventetiden varierer derfor sterkt, fra et par dager til flere måneder. Det har vært en positiv utvikling mot målet om full sykehjemsdekning, men det er fortsatt store utfordringer, f.eks. når det gjelder tilgang på enerom og tildeling av plass ved helse- og velferdssenter og helsehus innen tidsfristene.

Trondheim kommune har i dag 20 helse- og velferdssentre som yter tjenester til pasienter i sykehjem og beboere i omsorgsboliger som ligger geografisk nært sentrene.

Mellom 60 – 80 prosent av beboerne i sykehjem har en demensdiagnose. Ved utbyggingen av sykehjem i Trondheim de siste ti årene har oppmerksomheten vært rettet mot at det skulle legges til rette for personer med demens. For personer med demens som har en vanskelig adferd i perioder av sykdomsforløpet, er det per oktober 2010 12 spesielt tilrettelagte korttidsplasser.

Persaunet helse- og velferdssenter flyttet i august 2010 til Kattem helse- og velferdssenter. Sykehjemmet er godt tilrettelagt for ulike brukergrupper og er i tillegg tilrettelagt for å ivareta brukere med annen etnisk opprinnelse enn den norske.

Bygningen ved Ladetunet helse- og velferdssenter er dårlig egnet for heldøgns omsorg. Det er startet et planleggingsarbeid for nytt sykehjem på tomten og rehabilitering av eksisterende husmasse.

Dagsentertjenesten for eldre

Dagsentertjenesten for eldre ble i 2009 desentralisert og er i dag organisert som en del av det helse- og velferdssenteret der de fysisk ligger plassert. Til sammen er det i dag 11 kommunale og tre private dagsenter for eldre. Tjenesten er en viktig del av hjemmetjenesten og er et forebyggende tiltak for å hindre og utsette behov for sykehjemsplass.

13.3 Mål for tjenesteområdet

Tabell 13.2 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2011-2014	Resultatmål for 2011	Tiltak
1. I 2014 gir kommunen utsatte grupper bedre muligheter for å ta vare på egen helse gjennom informasjon, veiledning og støtte.	Alle eldre over 80 år tilbys forebyggende hjemmebesøk for å fremme egen helse og mestring. I perioden 2011 til 2014 gjennomføring av ulike prosjekt knyttet til tidlig intervensjon. Målgrupper og ansvarsfordeling er avklart.	Forebyggende hjemmebesøk. Kurs- og informasjonsvirksomhet. Etablere et overordnet system for forebygging og tidlig intervensjon Styrking av tjenestene til hjemmeboende eldre gjennom forebyggende og helsefremmende tiltak som har til hensikt å intervensere tidlig for å forebygge, hindre og utsette funksjonsfall. Innsatsen mht tidlig intervensjon for demente styrkes.
2. I 2014 får alle nødvendig helse- og omsorgstjenester i eget hjem hvis det er forsvarlig.	HMH og HPH er implementert i alle bydeler (HVK, HVS, hjemmetjenester og oppfølging). Ingen avvik mht. forsvarlighet	Programmene "Hverdagsmestring i hjemmet" (HMH) og "Helhetlig pasientforløp i hjemmet" (HPH) implementeres i alle bydeler.
3. I 2014 har vi full sykehjemsdekning.	Alle med behov for bofellesskapsløsninger med nærhet til personalbase får tilbud innen seks uker (omsorgsboliger, sykehjem). Alle som trenger utredning, behandling og rehabilitering i helsehus får plass innen to	Rutiner for avdekking av behov er etablert. Systematisk kompetanseheving i forhold til basiskompetanse og fagkompetanse. Videreutvikling av samarbeidsrutiner på tvers av

	<p>uker.</p> <p>Antall henvisninger direkte fra hjemmet øker med fem prosent i helsehus.</p> <p>Sirkulasjonsfaktoren i helsehus øker med fem prosent</p> <p>Alle pasienter med vedtak om langtidsplass får tilbud om enerom i et helse- og velferdssenter</p> <p>Pasienter på korttidsopphold får en avklaring innen tre uker om enten å komme hjem med muligheter for et forsterket tilbud, komme videre på et rehabiliteringsopphold eller flyttes til en langtidsavdeling.</p>	tjenesteområder i bydelene.
4. Vistamar skal ha en optimal beleggsprosent.	I 2011 skal Vistamar ha en beleggsprosent på 85.	Prosjekt "Nytt tilbud ved Vistamar".
5. I 2020 er Trondheim en inkluderende og mangfoldig by.	<p>To nye sykehjem er sertifisert som Livsgledesykehjem.</p> <p>Enhetene kan dokumentere to nye møtepunkt med frivillighetssentralene</p>	<p>Organisere prosjekt i samarbeid med frivillige.</p> <p>Utstrakt samarbeid med eldres organisasjoner, frivillige, næringslivet og pårørende for å øke tilgang til aktiviteter.</p>

13.4 Økonomi - drift

Tabell 13.3 Budsjettramme og tiltak helse og omsorg. Tall i millioner kroner.

Netto driftsramme	2011	2012	2013	2014
Vedtatt budsjett 2010	1227,0	1227,0	1227,0	1227,0
Pris- og lønnskompensasjon	40,4	40,4	40,4	40,4
Oppgaveendringer	2,8	2,8	2,8	2,8
Korrigert budsjett 2010 (sum rad 1-rad 3)	1270,2	1270,2	1270,2	1270,2
Vedtatte rammeendringer (inkl endret kompensasjon for befolkningsvekst)	51,5	86,5	123,8	141,2
Annen rammeendring	-2,4	-2,8	-3,3	3,7
Forslag til netto driftsramme	1 319,3	1 353,8	1 390,7	1 415,1
Rammeendring (Rad 7 – Rad 4)	49,1	83,7	120,5	144,9
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak (se vedlegg 7)	17,3	32,0	41,5	41,5
Justering av tidligere vedtatte tiltak	30,5	50,9	79,0	103,8
Helårseffekt demografisk vekst hjemmetjenesten	10,9	10,9	10,9	10,9
Økt vekst hjemme- og helsetjenester som følge av flere eldre	4,9	5,2	8,0	15,1
Plasser med heldøgns bemanning	1,0	8,0	9,3	20,6
Eldreplanen - opptrapping av hjemme- og helsetjenester	3,6	12,9	35,8	42,3
Vistamar, helårseffekt	6,5	6,5	6,5	6,5
Sykehjemsleger, økt dekning	0,2	0,8	1,3	1,7
Sommeråpne dagsenter - Inn på tunet	0,5	0,7	0,9	0,9
Sjetne frivillighetssentral	0,3	0,3	0,3	0,3
Kompetanseheving	0,0	2,5	2,5	2,5
Kompetanseløftet – prosjektleder	0,1	0,3	0,3	0,3
Hjelpemidler	0,3	0,4	0,5	0,6
Frisklivssentral	0,65	0,65	1,15	1,45
Mottak legevakt	0,8	0,8	0,8	0,8
Stimuleringstilskudd - opptrapping fastleger	0,2	0,4	0,4	0,4
Turnuskandidater fastleger	0,25	0,25	0,25	0,25
Trondheim helseklynge	0,2	0,2	0,2	0,2
Økte utgifter/reduerte inntekter	2,7	2,9	2,4	2,5
Smittevernarbeid	0,4	0,4	0,4	0,4
Produksjonskjøkkenet, urealistisk salgskrav	0,5	0,5	0,0	0,0
NEL (Norsk elektronisk legehåndbok)	0,4	0,4	0,4	0,4
Overgrepsmottak	0,8	0,8	0,8	0,8
Norsk pasientskadeerstatning	0,6	0,7	0,8	0,9
Effektivisering	-0,4	-0,8	-1,2	-1,6
Økt krav til direkte brukertid hjemmetjenesten	-0,4	-0,8	-1,2	-1,6
Redusert tjenestetilbud	-0,6	-0,7	-0,8	-0,9
Færre utgivelser av 70+	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Oppstartstilskudd Sorgenfri	-0,1	-0,2	-0,3	-0,4
Nye økninger i gebyrer/egenbetalinger	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Økte vaksinasjonssatser	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Sum tiltak	49,1	83,7	120,5	144,9

Oppgaveendringer

Midler for renhold av soneareal på Leutenhaven overføres til Trondheim eiendom. Kommunale midler til Krisesenteret overføres til oppfølgingstjenester. I statsbudsjettet har kommunene fått økt finansieringsansvar for private fysioterapeuter.

Vedtatte rammeendringer (inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst)

Nye beregninger viser at det vil bli høyere befolkningsvekst i målgruppa enn tidligere antatt i 2011. Dette medfører en økning på området på 18,4 millioner kroner i 2011. Veksten i rammene fra og med 2011 er knyttet til veksten og til innfasing av eldreplanen.

Annen rammeendring

Rammeøkning som følge av Vistamar er 2,6 millioner kroner, fratrukket Helse og omsorg sin andel av kutt som i 2011 er på 5 millioner kroner.

For en oversikt over tidligere vedtatte tiltak, se vedlegg 7.

Justering av tidligere vedtatte tiltak

Helårseffekten i 2011 av befolkningsvekst i målgruppa innenfor hjemmetjenesten i 2010.

Økt vekst i hjemme- og helsetjenester som følge av flere eldre i 2011 er estimert til å være på 4,9 millioner kroner. Punktet må sees sammen med punkt 9 for å få det totale bildet på utviklingen.

Rådmannen foreslår å etablere flere *plasser med heldøgns bemanning* i tråd med utvikling i antall eldre. En nærmere beskrivelse av utviklingen finnes i investeringsavsnittet. Dette inkluderer også økte utgifter til sykehjemsleger i takt med flere plasser. Som en konsekvens av at midlertidig bygg ikke kan stå ferdig før i september 2011, sparer vi 1,5 millioner kroner. Beløpet må sees sammen med tidligere bevilget beløp jf. vedlegg 7. Vekst fra 2010 til 2011 er på ca. 10 mill.

Eldreplanen; - opptrapping av hjemme- og helsetjenester er beskrevet i eldreplanen og tidligere økonomiplaner. Opptrapping i hht. eldreplanen startet i 2008. I tråd med økonomiplan 2010-2013 grunnet i den stramme økonomiske situasjonen ble videre opptrapping skjøvet til 2011. Eldreplanen innebærer først og fremst en styrking av helse- og hjemmetjenester utover demografisk utvikling, og en styrking av helse- og velferdssentrene som arena for fremtidens eldreomsorg. I 2011 skal 3,6 millioner kroner gå til styrking av tjenestene til hjemmeboende eldre gjennom forebyggende og helsefremmende tiltak, som har til hensikt å intervensere tidlig for å forebygge, hindre og utsette funksjonsfall. Herunder forstås også økt dagsenterkapasitet for hjemmeboende. Påfølgende punkter under "*Justering av tidligere vedtatte tiltak*" viser den totale satsingen i 2011 i tråd med eldreplanen.

Vistamar startet opp med rehabiliteringsdrift i 2010. Formannskapet vedtok i sak 0079/10 at rådmannen skal komme tilbake til finansiering av helårsdrift 2011 i budsjettforslaget for 2011.

Sykehjemslegedekningen i Trondheim kommune er lavere enn i andre sammenlignbare kommuner. Med økt kompleksitet er det viktig å trappe opp legedekningen på helse- og velferdssentrene. Målet er å komme opp på samme nivå som sammenlignbare kommuner i løpet av 2014. Dette kommer i tillegg til økningen i antall sykehjemsleger som følge av flere plasser, jfr. punktet over.

Sommeråpne dagsentra vil bidra til å opprettholde et viktig tilbud for hjemmeboende brukere. *Inn på tunet*, som er et dagtilbud for eldre personer med demens, ble startet opp med prosjektmidler i januar 2010. Rådmannen anser tilbudet for så vellykket at Rådmannen ønsker å videreføre tilbudet på permanent basis.

Sjetne frivillighetssentral er Trondheims åttende frivillighetssentral, den åpnet 01.10.2009. Rådmannen foreslår at Sjetne frivillighetssentral får samme kommunale finansiering som andre frivillighetssentraler i byen.

I budsjettbehandlingen for 2010 ble rådmannens forslag til *kompetanseheving* for hjemmetjenester og institusjonstjenester strøket. Rådmannen foreslår å prioritere kompetansehevende tiltak for hjemmetjenester og institusjoner fra og med 2012.

Midler mottatt fra Fylkesmannen knyttet til *Kompetanseløftet*, krever oppfølging og struktur. Tilsvarende må Trondheim kommune samhandle med utdanningsinstitusjonene om utvikling og videreføring av ulike etter- og videreutdanninger. Dette krever ressurser - minimum tilsvarende 0,5 årsverk.

Avsatt beløp til *Hjelpemidler* handler om prisjustering av inngått avtale med Norservice om transport og lager av hjelpemidler iht. kommunalt ansvar og økning i tråd med demografisk vekst.

Kommunen ønsker å videreføre tiltaket Frisklivssentral. Beløpet gjelder sikring av finansiering av etablert virksomhet etter frafall av skjønnsmidler med henvisning til rammeoverføringene knyttet til samhandlingsreformen.

Mottaket på legevakten er tidligere blitt delfinansiert av St. Olav. Dette må kommunene nå selv finansiere.

Stimuleringsstilskudd for etablering av flere fastleger blir fremmet som egen sak parallelt med rådmannens budsjettforslag. Forslaget er at kommunen skal sikre fastlegenes inntektsnivå i en oppstartsfase. Selv om utlagte beløp skal betales tilbake vil det representere en utgift for Trondheim kommune i en oppbygningsfase.

Trondheim kommune blir pålagt av Fylkeslegen å øke antall turnuskandidater.

I november 2009 ga formannskapet sin tilslutning til å videreføre Trondheim kommunes deltakelse og engasjement i *Trondheim helseklynge*. Samarbeidsavtale ble signert 1. desember 2009. Avtalepartnerne er Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST), Trondheim kommune, St. Olavs Hospital, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU), SINTEF, Studentsamskipnaden i Trondheim (SiT), Sør-Trøndelag fylkeskommune, Næringsforeningen i Trondheim (NiT) og Næringslivets hovedorganisasjon i Trøndelag (NHO). Trondheim helseklynges visjon er å bli et internasjonalt fyrtårn for verdiskapende samhandling innenfor innsatsområdene: "*Kunnskapsbasert samhandling, innovasjon og forebygging for bedre helse og omsorg*".

Økte utgifter/reduerte inntekter

Det er blitt flere og mer tidkrevende saker knyttet til smittevernarbeid.

Produksjonskjøkkenet ble pålagt et netto inntektskrav på 0,5 millioner kroner i budsjettet for 2010. En inntjening på 0,5 millioner kroner krever en mangedobling av salgsvirksomheten. Rådmannen arbeider videre med langsiktige løsninger. På kort sikt er det urealistisk å pålegge kjøkkenet økt inntjening i denne størrelsesorden. Problemet er beskrevet i 2. tertialrapport 2010.

De fleste enhetene innenfor helse- og omsorgsområdet har bruk for en *elektronisk legehåndbok*. Finansieringen må nå den enkelte kommune besørge selv.

Kommunene har i følge Helsedirektoratet plikt til å sørge for et helhetlig *overgrepsmottak*. St. Olavs Hospital har opparbeidet et godt tilbud for kvinner og barn som blir utsatt for seksuelle overgrep, gjennom 20 år. Vi er i dialog med samarbeidskommunene i Legevakta om å utvikle et interkommunalt mottak knyttet til Legevakta, og dette arbeidet fortsetter i 2011.

Kommunens utgifter til *Norsk pasientskade erstatning* økte med 0,4 millioner kroner fra 2009 til 2010. Økningen var høyere enn forutsatt i budsjettet. Økningen i 2011 er både etterslep fra 2010 og forventet økning i 2011.

Effektivisering

Med en opptrapping av hjemmetjenesten er behovet for stram styring nødvendig for å sikre at midlene blir brukt på de tiltak som blir besluttet. Rådmannen anser at det er mulig å øke den *direkte brukertiden* noe, tiltaket vil bli løpende vurdert og rådmannen vil komme tilbake til evaluering i tertialrapportene.

Redusert tjenestetilbud

Rådmannen foreslår å redusere antall utgivelser av avisen 70+ fra fire til to utgaver årlig.

Nye økninger i gebyrer/egenbetalinger.

Tilbudet om reisevaksinering og reisemedisinsk rådgivning skal drives uten kostnader for kommunen, dvs at inntektene i sin helhet skal dekke lønnsutgifter, innkjøp av vaksiner og andre driftsutgifter.

Reisevaksinering er et rent forebyggende tiltak og kommunen står fritt til å fastsette satsene.

Vaksinasjonssatsene er ikke økt siden 2005.

Egenbetaling for opphold i institusjon er regulert i *Forskrift om vederlag for opphold i institusjon m.v.* som gir regler for egenbetaling ved langtidsopphold og korttidsopphold i sykehjem og for dag- og nattopphold. Det er to typer korttidsopphold som kommunen har valgt å frita for egenbetaling; etterbehandling ved Søbstad og Leistad helsehus og trygghetsplasser ved Leistad for personer med psykiske lidelser. Rådmannen foreslår lik egenbetaling for brukere som benytter korttidsopphold ved helseinstitusjoner i Trondheim kommune (sats for 2010 er kroner 125 per døgn). Merinntekter fra etterbehandlingstilbudene ved Søbstad skal dekke lavere statlige prosjektmidler for å videreføre tiltaket.

13.5 Økonomi - investeringer

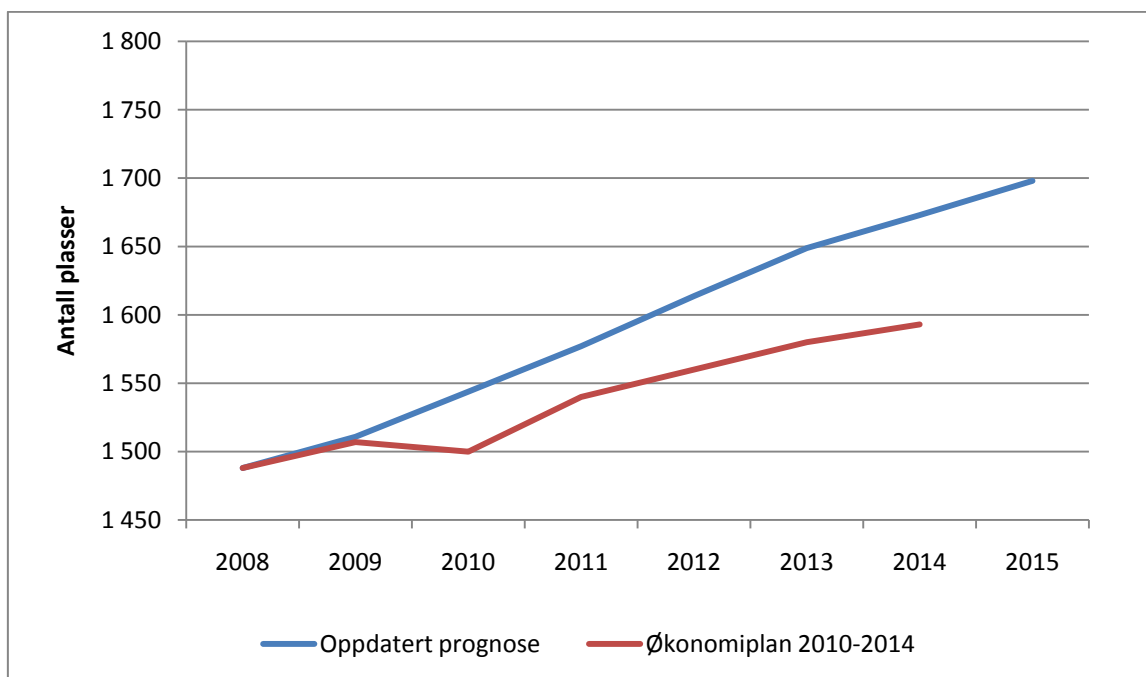
Tabell 13.4 Investeringer i Helse og omsorg for perioden 2011-2014. Tall i millioner kroner.

	2010	2011	2012	2013	2014
Vedtatt budsjett 2010-2013	149	72	72	148	
Forslag budsjett 2011-2014		220	196	206	164

Investering/Prosjekt:	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2011	2012	2013	2014
Lade Allé HV senter	307		307	43	132	132	
Midlertidige paviljonger	108		108	108			
Persaunet HV senter	384		384			10	100
Ombygginger				12,3	8	8	8
Boliger				48	48	48	48
Biler dagsenter				0,7			
Utstyr og inventar				8	8	8	8
Sum økonomiplan				220	196	206	164

Bakgrunn

Eldreplanen la opp til at dekningsgradene skulle holdes konstante. Det tilsa en vekst i perioden 2008 tom 2014 på cirka 150 plasser med heldøgns tjenester. Den faktiske demografiske utviklingen viser at det er blitt flere eldre enn det prognosene i Eldreplanen tilsa. Spesielt har aldersgruppen 90+ økt mer enn forutsatt. Figuren under viser endret behov for plasser med heldøgns omsorg som følge av endrede prognoser.

Figur 13-1 Utvikling i behov for antall plasser for eldre med heldøgns omsorg

Rådmannens forslag til endringer i heldøgns omsorgstilbud fremgår av Tabell 13.5.

I 2007 og 2008 var økningen i heldøgns plasser på nivå med den demografiske utviklingen. I 2009 ble antall plasser reelt sett redusert (trygghetsavdelingen ble lagt ned). I økonomiplanen 2010-2013 ble det ikke satt av midler til reell vekst i sykehjemsplasser, men en vekst i plasser med heldøgns omsorg i omsorgsboliger, tilsvarende de demografiske prognosene. Det har vist seg vanskeligere å etablere plasser med heldøgns omsorg i omsorgsboliger, dessuten har økningen av antall eldre vært større enn forutsatt. Dette fremskynder behovet for et nytt helse- og velferdssenter. Bystyret vedtok i budsjettet for 2010 at planlegging av et nytt helse- og velferdssenter skulle starte i 2010. Både ut fra politisk bestilling og demografiske behov foreslår rådmannen nå å prioritere oppstart av nytt helse- og velferdssenter. Rådmannen foreslår eiendommen Lade Allé 80 som lokalisering for det neste helse- og velferdssentret. Rådmannen foreslår å etablere et midlertidig bygg /paviljong for dagens beboere på Lade Allé i byggeperioden. Paviljongen vil romme flere plasser enn dagens Lade Allé. Dette vil trolig løse behovene for heldøgns omsorgsplasser i 2011. Rådmannen ønsker primært å bruke den eksisterende boligmassen som ligger i tilknytning til helse- og velferdssentrene de nærmeste årene som heldøgns omsorgs tilbud. Dersom utviklingen i antall eldre over 90 år blir så sterk som dagens prognoser tilsier, vil Rådmannen i budsjettet for 2012 komme tilbake med eventuell annen lokalisering.

Tabell 13.5 Rådmannens forslag til endringer i heldøgns omsorgstilbud

Endring i antall plasser	2011	2012	2013	2014	2015
Midlertidig paviljong	48				-48
Ladetunet	-34				
Plasser med heldøgns omsorg i omsorgsboliger	24	41	20	13	
Nye Lade Allé helse- og velferdssenter			64		
Nytt helse- og velferdssenter					80
Fortetningsplasser			-53	10	-16
Sum endring i antall plasser	38	41	31	23	16

Både ut fra økningen av antall eldre i forhold til prognoser og for å kunne nå bystyrets vedtak om full sykehjemsdekning, foreslår rådmannen å etablere ytterligere ett nytt helse- og velferdssenter og en

midlertidig paviljong i kommende økonomiplanperiode. Dette innebærer at vi i 2015 sannsynligvis vil kunne avvikle alle fortetningsplasser og være i stand til å oppfylle pkt. d) i bystyrets vedtak om full sykehjemsdekning. Salget av Persaunet sykehjem er stanset. Rådmannen ser på mulighetene for å rive eksisterende bygg og å utvikle et nytt helse- og velferdssenter på tomten. Selve planleggingen av sentret kan starte i 2013 med byggestart i 2014. Etablering av nye helse- og velferdssentre krever store areal og god beliggenhet med god infrastruktur. Det finnes per dags dato ingen andre kommunale byggeklare tomter, og det vil derfor bli fremmet en politisk sak i løpet av høsten 2010 om framtidige utbyggingsbehov for helse- og velferdssentre med plass for alle målgrupper med behov for omfattende kommunale tjenester.

Lade Allé helse- og velferdssenter

Utvikling av eiendommen Lade Allé 80 er det alternativet som kan realiseres hurtigst. Reguleringsplan for området er utarbeidet og klar for 1. gangs behandling. Eiendommen består i dag av et hovedbygg: Ladetunet med 34 beboere. Dette er ikke et sykehjem, men omsorgsboliger med bemanning hele døgnet. Et tilsyn høsten 2009 (Helsetilsynet og Arbeidstilsynet) bekreftet at bygget var dårlig egnet for brukergruppen. Bygget er heller ikke godt egnet for andre brukergrupper slik det fremstår i dag. Bygget inneholder i tillegg: Soneareal for hjemmetjenester, dagrehabilitering og dagtilbud for voksne, kafé med mer. I tillegg er det plassert en midlertidig barnehagepaviljong på tomten. All virksomhet som foregår her i dag, må flyttes i byggeperioden som vil vare 18 til 24 måneder.

Ferdig utbygd vil Lade Allé bestå av 64 sykehjemsplasser og ca 60 omsorgsboliger i nybygg. Den planlagte 4-avdelings barnehagen vil være delvis i nybygg og vil delvis gå inn i det eksisterende bygget. Hovedbygget skal rehabiliteres og gi plass til de enhetene som i dag holder til der og til, samt bofellesskap i restarealet. I utviklingen av prosjektet vil en etterstrebe integrering og sambruk av areal mellom de ulike enhetene. Budsjettforslaget på 307 millioner kroner (eksklusive omsorgsboliger og barnehagen) er et grovt kostnadsoverslag basert på erfaringstall og anslag.

På investeringskonto for omsorgsboliger står det cirka 68 millioner kroner som kan benyttes til kjøp av cirka 30 omsorgsboliger. Alternativt kan omsorgsboligene etableres som borettslag med innskudd og hvor kommunen kjøper egenandeler, slik kommunen har gjort tidligere ved bygging av denne type boliger.

Midlertidige sykehjem/omsorgsboligplasser

For å kunne realisere utviklingen av Lade Allé 80 er det behov for et alternativt botilbud for de 34 personene som bor der i dag. I tillegg oppstår det stadig behov for midlertidige plasser i forbindelse med rehabilitering og ombygging av eksisterende sykehjem og omsorgsboliger/trygdeboliger hvor det kreves at bygningene tømmes. Det vil være behov for midlertidige plasser i mange år fremover. Dette kan løses ved bruk av midlertidige paviljonger med 48 plasser per paviljong. Trondheim kommune har god erfaring med bruk av midlertidige barnehager og skoler i forbindelse med nybygg og rehabiliteringer. Flere kommuner har prøvd ut tilsvarende når det gjelder omsorgsboliger/sykehjem. Ved å velge en slik løsning er det mulig å bruke uregulerte tomter, og en slik løsning vil kunne være klar til innflytning allerede neste høst. Etter 2015 vil paviljongen kunne brukes når andre helse- og velferdssentre og omsorgsboliger skal rehabiliteres.

Persaunet helse- og velferdssenter

Basert på mulighetsstudiet starter planleggingsarbeidet av sentret i 2013, med byggestart i 2014 og ferdigstilling i løpet av 2015.

Ombygging/påbygging/rehabilitering

Ved flere av institusjonene og bofellesskapene meldes det om behov for ombygging for å bedre funksjonaliteten samt etterfølge offentlige pålegg. En har bare så vidt startet nødvendige tilpassinger ved Sjøbstad og Nidarvoll helsehus, hvor det er behov for areal til opptrening, plass for leger, fysio- og ergoterapeuter. Ved noen av de eksisterende helse- og velferdssentrene er det mulig med påbygging

eller utbygging for å oppnå flere institusjonsplasser, samtidig som det vil gi en økonomisk driftsgevinst ved at enheten blir større.

Den eldste delen av Nidarvoll tilfredsstillende ikke dagens krav, for eksempel krav om egne bad. Det er bestilt en vurdering av mulighetene for en total rehabilitering av dagens 60 plasser. Det forutsettes at antallet plasser ikke reduseres vesentlig. Midler til utredningen tas innenfor budsjettammen.

Bofellesskap/ samlokaliserte boliger til personer med omfattende tjenester

Det er fortsatt behov for boliger til personer som trenger omfattende tjenester, både for å redusere ventelisten for bolig og for å erstatte en del av dagen boligmasse. Flere prosjekter er satt i bestilling og er under bygging.

Fra en tidligere bevilget ramme er det for 2011 avsatt 56,4 millioner kroner, og det er fortsatt behov for å videreføre den samme investeringsrammen som tidligere for å få gjennomført prosjektene i planperioden.

Personer med psykiske lidelser. For personer med psykiske lidelser er det i planperioden planlagt et bofellesskap/samlokaliserte boliger for ti personer. Dette er planlagt ferdig i 2014.

Personer med psykisk utviklingshemming

Det er stor aktivitet i planlegging og bygging for denne målgruppen i planperioden 2010 – 2014. Det planlegges 25 nye boliger i bofellesskap i løpet av 2011/2012. I tillegg er det planlagt et bofellesskap med opptil ni leiligheter som skal ferdigstilles 2013. Investeringer til nybygg for leiligheter vil beløpe seg til 160 mill. Kommunen vil i tillegg legge til rette for at personer som bor i små, kostbare bofellesskap kan flytte til bofellesskap med flere leiligheter. Det vil derfor være behov for ytterligere flere bofellesskap både for å redusere køen og for å erstatte små bofellesskap.

Yngre fysisk funksjonshemmede

Det er behov for å etablere et nytt bofellesskap/samlokaliserte leiligheter for yngre fysisk funksjonshemmede. I dag har vi tre bofellesskap med til sammen 18 leiligheter som bør erstattes både i forhold til størrelse på leiligheter og antall leiligheter, driftskostnader med mer. Sirkeltomta på Persaunet vurderes i for dette formålet. Her kan det bygges i to faser. I første fase et bofellesskap med opp til 18 leiligheter som vil erstatte de bofellesskapene som bør avvikles. For å øke tilbudet til denne målgruppa eventuelt andre målgrupper, kan det i fase to - neste planperiode - etableres omsorgsboliger på samme tomt. Kostnader til et nybygg med 18 leiligheter og tjenesteareal/fellesareal vil komme på ca 64 millioner kroner.

Biler

Ved dagtilbudene for voksne ble det i 2008 kjøpt inn tre småbiler som i 2011 vil være tre år gamle. Det vil være aktuelt å skifte ut disse. Investeringene er selvfinansierende i den forstand at dagens leasingkostnader går til å dekke låneutgifter.

Utstyr

En vesentlig del av kostnadene vil være knyttet til installasjon av IT-utstyr ved mange av enhetene og til ulike teknologiske installasjoner i både omsorgsboliger, bofellesskap og institusjoner og til utskifting av alarmanlegg. Sterkere satsing på bruk av teknologi i omsorgssektoren vil øke presset på denne investeringsposten. Det er videre kontinuerlig behov for utskifting av forflytningsutstyr, bekkenspylere, hvitevarer, brunevarer og hagemøbler med mer i forbindelse med oppussing og rehabilitering av institusjoner og bofellesskap.

Bruken av statens tilskuddsmidler til sykehjem og omsorgsboliger 2015

Innen utgangen av 2015 foreslås det i Statsbudsjettet å yte tilskudd til 12000 sykehjemsplasser og heldøgns omsorgsplasser. Rammene økes ytterligere dersom søknadsinngangen fra kommunen tilsier det. Tilskuddsordningen det legges opp til for 2011 og frem til 2015, gir ikke rom for å øke

investeringsnivået på dette området ut over det som ligger i rådmannens forslag til investeringsbudsjett. Økningen i satsene per plass antas knapt å dekke forventet prisøkning.

14 Flyktninger og innvandrere

14.1 Innledning

Budsjettområdet gjelder:

- Bosettingsavtale 2011
- Fordeling av statlige tilskudd til kommunens bosettings- og integreringsarbeid

Rådmannen foreslår at Trondheim kommune bosetter 210 flyktninger (ordinære bosettinger) og inntil 15 enslige mindreårige i 2011. I tillegg kommer familiegjenforeninger.

14.2 Status og utfordringer

14.2.1 Bosetting av flyktninger 2002 – 2009

Tabell 14.1 Antall flyktninger og familiegjenforente bosatt i kommunen i perioden 2002 – 2009

År	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Antall bosatte	276	226	240	219	201	208	229	306
Endring fra året før		-50	14	-21	-18	7	21	77

De største nasjonalitetsgruppene i 2009 var fra Afghanistan, Bhutan, Eritrea og Etiopia. Antallet familiegjenforeninger varierer, i gjennomsnitt bosettes ca. 25 familiegjenforente per år.

Bosetting av flyktninger i 2010

Bosettingsavtalen med Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) for 2010 er på 280 flyktninger, 250 ordinære bosettinger og 30 enslige mindreårige. Per 1. september 2010 er det bosatt totalt 210 flyktninger (eksklusive familiegjenforeninger). Bosettingskvoten for 2010 vil bli oppfylt i løpet av året.

Bosettingsbehov 2011

På nasjonalt nivå skal det i 2011 bosettes 5300 flyktninger, inklusiv 800 enslige mindreårige. Av dette skal 14,5 % bosettes i region Midt-Norge. Behovet for bosetting blir med dette lavere enn i 2010. I 2010 var behovet for bosetting ca dobbelt så stort.

IMDI region Midt-Norge har anmodet Trondheim kommune i 2011 om å bosette 240 flyktninger, 210 ordinære bosettinger og 30 enslige mindreårige.

Ordinær bosetting

Kommunens bosetting og kvalifiseringsapparat er dimensjonert til årlig å bosette 220-240 flyktninger. De fleste som bosettes, har behov for kommunal bolig. I tillegg til flyktninger har også andre grupper behov for kommunal bolig. Antallet kommunale boliger er begrenset.

Omløpshastigheten på boligene er relativ lav. Knapphet på kommunale boliger er en begrensende faktor i forhold til bosetting av flyktninger. For å frigjøre flere kommunale boliger og å øke omløpshastigheten, foreslår rådmannen å videreføre prosjektet "Fra leie til å eie egen bolig" i 2011. Prosjektet gjennomføres i samarbeid med Husbanken. Prosjektet går ut på å motivere innvandrere og flyktninger med egen inntekt til å kjøpe egen bolig gjennom ordinære virkemidler. I tillegg vil rådmannen vurdere bruk av det private leiemarkedet for flyktninger.

Bosetting av enslige mindreårige

Innen utgangen av 2010 vil Trondheim kommune ha ansvaret for ca 80 enslige mindreårige. Dette er en sårbar gruppe med behov for gode bo- og omsorgstiltak over flere år. En nylig rapport fra Rambøll viser at andelen enslige mindreårige i Trondheim kommune er høyere enn i Bergen, Stavanger og

Kristiansand. I 2009 bosatte kommunen 25 barn, og i løpet av 2010 vil det bli bosatt 30 barn. De senere årene har det vært behov for etablering av flere nye bo- og omsorgstiltak.

Mulighetene for å etablere tilstrekkelig antall gode bo- og omsorgsløsninger, bør være avgjørende ved fastsetting av bosettingstallet for 2011. Det totale antallet enslige mindreårige flyktninger må vurderes i forhold til kapasiteten på det kommunale hjelpeapparatet.

Forslag til bosettingsavtale for 2011

Til tross for utfordringer knyttet til boliganskaffelse og etablering av gode bo- og omsorgstiltak for enslige mindreårige, anbefaler rådmannen at kommunen bosetter 210 flyktninger og inntil 15 enslige mindreårige i 2011.

Mottakssentraler for asylsøkere

Trondheim er vertskommune for to asylmottak, *Trondheim mottakssenter* og *Persaunet statlig mottak*. Kommunen, som vertskommune, mottar statlige tilskudd til å dekke kommunens utgifter knyttet til sentralene (vertskommunetilskudd).

Trondheim mottakssenter er et ordinært asylmottak med hovedbase ved Sandmoen Camping med for tiden plass til 350 asylsøkere. Mottaket bruker også eksterne boliger. Kommunens ansvar er knyttet til norskopplæring, grunnskoleopplæring, helsetjenester, barnevernstjenester og tolketjenester.

Persaunet statlig mottak er et transittmottak med plass til 180 beboere. Kommunens oppgaver i forhold til transittmottaket er knyttet til helse, barnevern og tolketjenester. Fra april 2010 endret Utlendingsdirektoratet beboergruppen til å omfatte både nyankomne asylsøkere og asylsøkere som omfattes av Dublin-forordningen. Kommunen har inngått en egen helseavtale, som sammen med vertskommunetilskuddet, skal dekke kommunens ekstra utgifter som følge av transittmottaket.

Plan for etablering av et flerkulturelt informasjonscenter

I februar 2009 vedtok bystyret at det skal utarbeides en plan for etablering av et flerkulturelt informasjonscenter. Rådmannen vil legge fram egen sak om etablering av et slikt senter i løpet av høsten 2010.

14.3 Mål for tjenesteområdet

Det overordnede målet for kommunens bosettings- og integreringsarbeid er:

”Alle, uavhengig av etnisk opprinnelse, skal ha like muligheter, rettigheter og plikter til å delta i samfunnet, kunne bruke sine egne ressurser, og på egne vilkår kvalifisere seg til økonomisk uavhengighet og mestring av eget liv”.

14.4 Økonomi - drift

Med en bosetting i 2011 på totalt 225 flyktninger (inkl. 15 enslige mindreårige), vil kommunen i 2011 motta ca. 23 millioner kroner mer i statlige tilskudd enn i 2010. Hoveddelen av de statlige tilskuddene er integreringstilskudd kommunen får per bosatte flyktning. Satsen i 2011 er 581.500 kroner per bosatt person, fordelt over 5 år. For enslige mindreårige flyktninger får kommunen i tillegg til integreringstilskuddet, et årlig tilskudd på 123.444 kroner per barn per år. Kommunen mottar dette tilskuddet fram til den enslige mindreårige fyller 21 år. Vertskommunetilskuddet knyttet til asylmottakene gis per plass, og tilskuddet skal dekke kommunens ekstrautgifter knyttet til mottaket.

Tabell 14.2 Budsjetttramme statlige tilskudd til kommunens flyktningearbeid

Netto driftsramme		2011	2012	2013	2014
1	Vedtatt budsjett 2010	136,4	136,4	136	136,4
2	Pris og lønnskompensasjon	-	-	-	-
3	Oppgaveendringer	-	-	-	-
4	Korrigert budsjett 2010 (sum rad 1 til 4)	136,4	136,4	136,4	136,4
5	Vedtatte rammeendringer	-	-	-	-
6	Annen rammeendring	23,3	23,3	23,3	23,3
7	Forslag til netto driftsramme	159,7	159,7	159,7	159,7
8	Rammeendring (rad 4 – 7)	23,3	23,3	23,3	23,3
9	Økte utgifter/reduerte inntekter:				
	- Fordeling av statlige tilskudd	23,3	23,3	23,3	23,3
10	Sum tiltak	23,3	23,3	23,3	23,3

Fordeling av de statlige tilskuddene

Kommunens økte utgifter i 2011 er først og fremst knyttet til introduksjonsstøtte til deltakerne i introduksjonsprogrammet og tiltak overfor enslige mindreårige. Rådmannen foreslår at overføringene til de enkelte områdene justeres i samsvar med de økte utgiftene knyttet til kommunens bosettings- og integreringsarbeid. I budsjettet for 2011 er det også avsatt midler til eventuelt oppstart av et flerkulturelt informasjonssenter, prosjektmidler til utviklingsarbeid/kompetanseheving og etablering av ett nytt bokollektiv for enslige mindreårige,

Tabell 14.3 Forslag til fordeling av de statlige tilskuddene til kommunens flyktningearbeid. Tall i millioner kroner

Overføring til:	Budsjett 2011
Helse og velferd	100,34
Oppvekst og utdanning (barnevern og barnehager)	24,05
Organisasjon	21,54
Kultur og næring	6,67
Byutvikling	0,30
Bystyresekretariatet/Mangfoldsrådet	0,16

15 Kultur

15.1 Innledning

Budsjettområdet gjelder:

- Tilskudd til kunst, kultur, kirkegårder, kirker og trossamfunn
- Kulturenheten
- Trondheim folkebibliotek

Rammene til kultur er i 2011 økt i forhold til budsjett 2010, men er i planperioden redusert i forhold til økonomiplanen 2010 – 2013. Tilpasning av endringer i rammene foreslås i hovedsak gjennomført med reduksjoner av tidligere planlagte aktivitetsøkninger.

Bystyret vedtok i 2010 *Handlingsprogram for kunst 2010-2013 og Handlingsprogram kultur 2010-2013*. Realisering av handlingsprogrammene skal skje i neste fireårsperiode. Innenfor eksisterende budsjetttrammer vil det være en stor utfordring å gjennomføre tiltakene i programmene. Dette kan føre til et forventningsgap mellom kulturlivet og det kommunen bevilger til realisering av programmene.

Kostra -tallene for 2009 viser at Trondheims netto utgifter til folkebiblioteket og aktivitetstilbud til barn og unge var på samme nivå som gjennomsnittet av ASSS – kommunene. Nettoutgifter til kunstformidling var høyere enn gjennomsnittet. Trondheim kommunes tilskudd til drift av kirker og kirkegårder var betydelig lavere enn snittet for de øvrige kommunene.

15.2 Status og utfordringer

Planarbeid

I Handlingsprogram for kunst 2010-2013 og Handlingsprogram kultur 2010- 2013, vedtok bystyret i 2010 å utarbeide følgende planer:

- Plan for det rytmiske musikkområdet
- Plan for kulturarenaer/ kulturbygg
- Plan for fritidsklubber og kulturhus for ungdom
- Rullering av Strategisk museumsplan

Statsbudsjettet 2011

Flere av kulturinstitusjonene i Trondheim mottar tilskudd fra staten, fylkeskommunen og kommunen. For de fleste av disse institusjonene er det inngått egne avtaler mellom partene om fordelingen av det samlede tilskuddet. Staten forutsetter at fylkeskommunen og kommunen bidrar med en prosentvis andel av det samlede tilskuddsvolumet til: Trøndelag Teater, Trondheim symfoniorkester/Musikkteateret, Olavsfestdagene, Trondheim jazzorkester, Trondheim kammermusikkfestival, Museene i Sør – Trøndelag og Nidaros Pilegrimsgård. Statens tilskudd til disse tiltakene fastsettes i statsbudsjettet. Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2011 inneholder en lønns – og prisjustering av tilskuddene, med unntak av tilskuddene til Museene i Sør – Trøndelag og Trondheim jazzorkester. Statens forslag inneholder økte statlige tilskudd til disse to tiltakene.

I statsbudsjettet for 2011 fremmes det også forslag om økt statlig tilskudd til Teaterhuset Avant Garden. Staten forutsetter ikke en økning av det regionale tilskuddet til denne institusjonen.

Kongens gate 1 – Norges Banks gamle bygning

Trondheim kommune fikk bygningen i gave fra Norges Bank i 1993 under forutsetning av at eiendommen brukes til kulturformål. Trondheim Vitensenter planlegger flytting til Kalvskinnet innen 2015. Rådmannen vil komme tilbake med egen sak om framtidig bruk av Kongens gate 1.

Nybygg på Ringve musikkhistoriske museum

Kommunen har mottatt søknad fra Museene i Sør-Trøndelag om et investeringstilskudd fra regionen på 10 millioner kroner til nybygg/ombygging av utstillings- og publikumsarealer på Ringve. Staten har gitt tilsagn om finansiering på 30 millioner kroner. Totalkostnad for prosjektet er i 2010 satt til 47 millioner kroner. Staten har ikke satt betingelser om regional medfinansiering til byggeprosjektet. Rådmannen finner ikke å kunne prioritere investeringstilskudd til Ringve i planperioden.

Oppfølging av Handlingsprogram for kunst 2010 – 2013

Handlingsprogrammet ble vedtatt av bystyret i 2010. Flere av tiltakene er avhengig av at eksterne aktører overtar eierskapet og tar ansvar for den videre oppfølging. I planperioden vil dette spesielt gjelde etablering av ABM - senterets formidlingshall og kunsthall for samtidskunst (*Kultimathule*) i Trondheim. Andre kulturtiltak som vil bli fulgt opp i planperioden er blant andre *Rockforum*, *Litteraturfestival* og *Kunstbiennale*.

Oppfølging av Handlingsprogram for kultur 2010 – 2013

Programmet ble vedtatt av bystyret høsten 2010. I planperioden vil det bli arbeidet med å bedre forholdene for byens fritidskultur. I 2011 etableres en database over kommunale utleielokaler. Målet er å kunne tilby fritidskulturlivet flere gratis kommunale lokaler. Det vil også bli foretatt en videreutvikling av kommunens nettbaserte informasjon om byens fritidskultur.

Tilskudd til kulturlivet

I samsvar med handlingsprogrammet for kultur, behandlet formannskapet høsten 2010 en sak om kommunale tilskudd til lag, organisasjoner og tiltak, inkludert Kulturfondet. Formannskapet vedtok å sende saken på høring til kommunale råd, utvalg og berørte aktører. Saken legges fram til behandling i bystyret i begynnelsen av 2011. Saken inneholder flere forslag til endringer i kommunens tilskuddspolitik, og de fleste endringene anbefales innført fra 2012.

Utfordringen knyttet til tildeling av tilskudd ligger i balansen mellom kommunens behov for styring og mottakers selvstendighet. Videre er det en utfordring å balansere kommunens behov for en fleksibel bruk av de ulike tilskuddsordningene og mottakers behov for forutsigbare tilskudd. Målet med de foreslåtte endringene av tilskuddsordningene, er å få til en bedre balanse mellom disse hensyn.

Kulturfondet 2011

Fondet har blitt brukt til ulike aktiviteter innen kultur, idrett og kulturbasert næringsprosjekter. Hovedsakelig er det den profesjonelle delen av kulturlivet som har fått tilskudd. Rådmannen vil arbeide for at også søknader fra fritidskulturlivet kan være aktuelle for tilskudd fra fondet. Rådmannen foreslår at fondet i planperioden knyttes sterkere opp mot realisering av *Strategiplan for kulturnæringer i Trøndelag*.

Større arrangementer i planperioden

- Markering av Grunnlovsjubileet 2014.
- Høsten 2011 gjennomfører NTNU arrangementet *India 2011*. Kommunen vil være en samarbeidspart når det gjelder den kulturelle delen av arrangementet.

Kulturenheten

I 2010 ble det etablert ny fritidsklubb på Charlottenlund. Fritidsklubben bidro til å styrke tilbudet til ungdom på østsiden av byen. Fritidsklubbene på Saupstad og Kattem ble oppgradert i 2010. Fortsatt er det et begrenset fritidsklubbtillbud på Rosenborg, Selsbakk/ Byåsen og Rye.

Barnepakken arbeider for at barn som har få fritidstilbud, deltar i frivillige lag og organisasjoner i bydelene Kolstad / Saupstad og Østbyen. *Barnepakken* vil bli evaluert i 2011.

Kulturenheten er sekretariat for nettverksorganisasjonen *Barnas Teater*. I 2010 ble ansvaret for teatervirksomheten på Lademoen overført til Lademoen menighet. Det vil bli arbeidet med å koordinere og markedsføre de eksisterende teatertilbudene for barn.

Satsingen på seniorkultur er en viktig del av kommunens forebyggende og rehabiliterende arbeid. Utfordringen blir å utvikle aktiviteten i takt med økende antall eldre. Det er en utfordring å få flere hjemmeboende eldre til å benytte seg av byens kultur- og fritidstilbud.

Det er viktig at mennesker med funksjonsvansker har samme mulighet til kultur- og fritidsaktiviteter som resten av befolkningen. For å nå dette målet er det blant annet behov for gode og rimelige transportløsninger.

Biblioteket

Kostra - tallene for 2009 for Stavanger, Bergen, Kristiansand og Trondheim, viser at Trondheim folkebibliotek har en meget effektiv drift med flest utlån per årsverk.

Tabell 15.1 Bibliotekdrift i fire byer

By	Utlån	Utlån per årsverk	Bemanning	Antall filialer
Stavanger	780 391	16 190	48,2	1 filial
Bergen	1 565 090	19 133	81,8	6 filialer + 1 bokbuss
Kristiansand	471 328	15 930	33,8	1 bydelsbibliotek + 2 filialer
Trondheim	1 205 186	25 319	47,6	5 filialer

For å kunne følge opp signaler gitt i *Stortingsmelding 23* om framtidens bibliotek, har biblioteket særlige utfordringer knyttet til:

- tilstrekkelig bemanning på filialene
- lokaler som er tilpasset biblioteket som møteplass og kunnskapsarena
- innføring av nye digitale medier og formidlingsformer gir økt press på mediebudsjettet

Trondheim som kirkelig sentrum

I juni 2010 vedtok regjeringen at den 12. biskop i Den norske kirke knyttes til Trondheim og Nidarosdomen. Plassering av presesembetet til Trondheim understreker den plassen byen har i norsk kirkehistorie. Det arbeides med å legge til rette for at den nye biskopen får sentralt plassert bolig og kontor.

Tilskudd til Den norske kirke, andre religiøse formål og drift av kirkegårder

Kostra-tallene for 2009 viser at Trondheim kommune bevilger betydelig mindre til kirkeformål enn gjennomsnittet for ASSS-kommunene. Mens Trondheim brukt 270 kroner per innbygger på kirken i 2009, var gjennomsnittlig ressursbruk blant ASSS - kommunene 403 kroner per innbygger. Trondheims tilskudd til andre religiøse formål er også noe lavere enn snittet for ASSS – kommunen, men Trondheim har omtrent de samme utgiftene som gjennomsnittet når det gjelder kirkegårder, gravlunder og krematorier.

Samlet betyr dette at Trondheim kommune i 2009 hadde en ressursbruk til kirker, andre religiøse formål og kirkegårder på 385 kroner per innbygger, gjennomsnittet for ASSS- kommunene var 521 kroner. Dette betyr at Trondheim kommune sitt tilskudd til disse formålene var ca. 23 millioner lavere enn snittet for ASSS – kommunene. Rådmannen ser det som en stor utfordring at kommunens tilskudd til drift av byens kirker er lavt i forhold til de øvrige ASSS – kommunene. Dette er spesielt utfordrende når Trondheim har som ambisjon å bli Norges kirkelige sentrum.

Tilskudd til drift av Kirkelig fellestråd

I 2009 hadde kirkelig fellestråd et driftsunderskudd på 2,8 millioner kroner. Bystyret bevilget i juni 2010 (sak 96/10) et ekstratilskudd på 1,5 millioner kroner til delvis dekning av dette underskuddet.

Fellesrådets regnskapsrapport for 2. tertial 2010 viser at de også i 2010 har en vanskelig økonomisk situasjon.

Kirkelig fellesråd søker kommunen om et samlet tilskudd til administrasjon, kirker og kirkegårder i 2011 på 75,5 millioner kroner, dvs. en økning på 13,3 millioner kroner i forhold til det samlede kommunale driftstilskuddet i 2010.

I henhold til søknaden skal tilskuddsøkningen på 13,3 millioner kroner dekke følgende: 3,3 millioner kroner til pensjonskostnader og tidligere budsjettreduksjoner, 1,5 millioner kroner til omstillingsarbeid, 6,2 millioner kroner til blant annet vedlikehold, vakante stillinger, arealutvidelser kirkegårder og 2,3 millioner kroner i pris- og lønnsjusteringer.

Fellesrådet opplyser i sin søknad at det ikke er mer å hente verken i reduksjoner i de enkelte budsjettpostene eller gjennom økte inntekter. Konsekvensen er at kirkelig fellesråd må redusere aktivitet for unngå underskudd.

15.3 Mål for tjenesteområdet

Tabell 15.2 Mål og tiltak i perioden

Periodemål 2011 - 2014	Resultatmål 2011	Tiltak 2011
Biblioteket skal utvikles som en møteplass, kultur- og kunnskapsarena.	Spilltilbudet er bedret	Etablere spillbibliotek på Risvollan bibliotek
	Bibliotekets tilbud er presentert for grupper som tradisjonelt ikke er brukere	Gjennomføre prosjektene "Leselyst og språkutvikling" og "Lærlinger finner darlinger i biblioteket"
	Temabibliotek med ulike kunnskapskilder er etablert	Etablere fem temabibliotek på hovedbiblioteket.
	Befolkningens IT – kunnskap er bedret	Etablere <i>Nettravn</i> på Heimdal, Risvollan og Byåsen Arrangere tekstbehandlingskurs på hovedbiblioteket for 30 personer.
Trondheim skal bli en mer attraktiv kunst- og kulturby	Temaplaner for kunst – og kulturområdet er utarbeidet	Utarbeide plan for kunst – og kulturarenaer. Plan for rytmisk musikk igangsettes Delta i rullering av Strategisk museumsplan for Sør - Trøndelag
	Utvikling av ABM formidlingshall og kunsthall er forankret hos eksterne aktører	Delta i arbeidsgruppe med eksterne aktører
	Det internasjonale kultursamarbeidet er styrket	Samarbeide med NTNU om gjennomføring arrangementet India 2011. Følge opp "St.Olavsveiene som Europeiske kulturveier"

	Kommunens tilskuddsordninger er samordnet	Fremme bystyresak om kommunale tilskuddsordninger
Tilrettelegging for fritidskulturlivets aktiviteter skal bedres	Økt utleiekapasitet av kommunale lokaler og forbedret utleieordning Samhandlingen med fritidskulturlivet er styrket Informasjon om byens fritidskulturliv er bedret.	Utarbeide nye retningslinjer og etablere en sentral utleie av kommunale lokaler. Inngå samarbeidsavtale med Trondheim kulturnettverk. Videreutvikle en database for fritidskulturlivet og det kommunale tjenestetilbudet.
Flest mulig skal få kulturopplevelser og delta i kulturell egenaktivitet.	Barn, med få fritidsaktiviteter, har økt sin deltakelse i frivillige lag og organisasjoner. Byens teatertilbud er lettere tilgjengelig for barn. Kulturaktivitet for ungdom i utvalgte bydeler er styrket. Flere hjemmeboende eldre har benyttet seg av tilbudet om kulturopplevelser. Transporttilbud til kultur- og fritidsaktiviteter for mennesker med funksjonsvansker er bedret	Evaluerer Barnepakken. Tilby et bredt og godt ferietilbud. Koordinere og markedsføre teatertilbudet til barn. Utarbeide plan for fritidsklubber og kulturhus for ungdom. Bistå ungdom som vil profesjonalisere seg som kulturutøvere og arrangører. Bedre informasjonen om tilbud og koordinering av transport. Dialog med transportselskap og fylkeskommunen for samarbeid om bedre transportløsninger.

15.4 Økonomi – drift

Tabell 15.3 viser rådmannens forslag til netto driftsramme for kulturområdet i perioden 2011 – 2014, samt rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellen viser endringer i forhold til budsjett 2010.

Rammene i rådmannens budsjettforslag for perioden har en økning i forhold til budsjett 2010, men økningen er mindre enn i økonomiplanen 2010-2013. Tilpasning av nye rammer foreslås hovedsakelig gjennomført ved at tidligere planlagt aktivitetsøkning reduseres. I tillegg til redusert aktivitetsøkning på flere områder, foreslår rådmannen omprioriteringer for å kunne øke tilskuddet til kirkelig fellesråd.

Tidligere avsatte økninger til realisering av de vedtatte handlingsprogrammene for kunst og kultur, er redusert i planperioden.

Tabell 15.3 Budsjettramme og tiltak kultur. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme		2011	2012	2013	2014
1	Vedtatt budsjett 2010	203,00	203,00	203,00	203,00
2	Pris og lønnskompensasjon	5,17	5,17	5,17	5,17
3	Oppgaveendringer	-1,10	-1,10	-1,10	-1,10
4	Korrigert budsjett 2010 (sum rad 1 til 4)	207,07	207,07	207,07	207,07
5	Vedtatte rammeendringer	4,71	6,29	6,25	7,55
6	Annen rammeendring	0,16	0,08	0,12	0,17
7	Forslag til netto driftsramme	211,94	213,44	213,44	214,79
8	Rammeendring (rad 4 – 7)	4,87	6,37	6,37	7,72
9	Videreføring av tidligere vedtatte tiltak	-	-	-	-
10	Endring av tidligere vedtak:	4,60	6,60	6,60	7,95
	Kulturtilbud for barn og unge	0,50	0,50	0,50	1,00
	Tilskudd til drift av kirker	2,80	3,80	3,80	3,80
	Tilskudd til drift av kirkegårder	-	0,80	0,80	1,00
	Trondheim folkebibliotek	0,30	0,30	0,30	0,60
	Tilrettelegging fritidskulturlivet	0,45	0,65	0,65	0,65
	Tilskudd til profesjonelle/handlingsprogram for kunst	0,55	0,55	0,55	0,90
11	Økte utgifter/reduerte inntekter:	0,68	0,28	0,38	0,48
	Tilskudd kulturinstitusjoner	0,76	0,76	0,76	0,76
	Kulturfondet	-0,18	-0,18	-0,18	-0,18
	Tilskudd til andre trossamfunn	0,10	0,20	0,30	0,40
	Diverse red. tilskudd kultur	-	-0,50	-0,50	-0,50
12	Nye effektiviseringstiltak:	-0,20	-0,30	-0,40	-0,50
	Prisjustering	-0,20	-0,30	-0,40	-0,50
13	Tekniske justeringer	-0,21	-0,21	-0,21	-0,21
14	Sum tiltak	4,87	6,37	6,37	7,72

Kommentarer til tabellen

Endring av tidligere vedtak

Kulturtiltak barn og unge. I økonomiplanen 2010 – 2013 var det innarbeidet en økning på 0,5 millioner kroner i 2011 og en ytterligere økning til 1,5 millioner kroner i 2012. Rådmannen foreslår at rammen økes med 0,5 millioner kroner i 2011, men at det ikke blir noen ytterligere økning i planperioden før i 2014. Kulturenheten vil benytte denne økningen til styrking av enhetens ungdomsarbeid i bydelene.

Tilskudd til drift av byens kirker. I henhold til økonomiplanen for 2010 – 2013 skal tilskuddet til kirkene i 2011 økes med 0,6 millioner kroner og tilskuddet til kirkegårder skal økes med 1,2 millioner kroner. Tilskuddene skulle etter planen økes ytterligere i 2012. På bakgrunn av Kirkelig fellesråd sin vanskelige økonomiske situasjon og Kostra-tallene, foreslår rådmannen at den planlagte økningen i tilskuddet til kirkegårder i 2011, omdisponeres til drift av kirkene. I tillegg foreslår rådmannen en ytterligere økning på 1 million kroner til drift av kirkene fra 2011. Totalt foreslår rådmannen et tilskudd til drift av kirkene på 50,7 millioner kroner (inkl. pris- og lønnsjusteringer), dvs. en reell endring på 2,8 millioner kroner. For 2012 foreslås en ytterligere økning av tilskuddet med 1 million kroner til drift av kirker.

Tilskudd til drift av kirkegårder. Jfr. kommentaren over knyttet til drift av byens kirker. Tilskuddet til drift av kirkegårder foreslås ikke endret i 2011, men det er innarbeidet en økning på 0,8 millioner kroner fra 2012 til drift av økt kirkegårdsareal.

Biblioteket. I henhold til tidligere økonomiplan foreslås en økning i bibliotekets driftsramme i 2011 på 0,3 millioner kroner. Det foreslås en ytterligere økning i 2014. Biblioteket vil benytte rammeøkningen til å styrke bemanningen.

Tilrettelegging fritidskulturlivet og tilskudd til det profesjonelle kunstområdet. I økonomiplanen 2010-2013 var det avsatt midler til oppfølging av Handlingsprogram for kunst og Handlingsprogram for kultur. I forhold til forrige økonomiplan foreslår rådmannen at rammene reduseres. Rådmannen foreslår at det i 2011 avsettes 1 million kroner som benyttes til:

- 0,45 millioner kroner til sentral database for utleie av kommunale lokaler og tilskudd til Trondheim kulturnettverk for utvikling av bedre informasjon om fritidskulturlivet (nettbaserte løsninger). Nytt system for utleie av kommunale lokaler har forvaltningmessige og økonomiske konsekvenser. Rådmannen vil komme tilbake til dette i en egen politisk sak i løpet av 2011.
- I henhold til *Handlingsprogrammet for kunst* økes tilskuddsposten *Tilskudd til kulturtiltak – profesjonelle* med 0,55 millioner kroner til å følge opp arbeidet med bla. ABM-senterets formidlingshall og kunsthall, *Rockforum*, *Litteraturfestival* og *Kunstbiennale*.

For den videre oppfølging av de to handlingsprogrammene i planperioden er det i 2012 avsatt en økning på 0,2 millioner kroner til tilrettelegging for fritidskulturlivet og en økning på 0,35 millioner kroner til det profesjonelle området i 2014.

Økte utgifter/reduerte inntekter

Tilskudd til kulturinstitusjoner. Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2011 inneholder økte statlige tilskudd til Trondheim jazzorkester og Museene i Sør-Trøndelag.

Med utgangspunkt i den fastsatte prosentvise fordelingen mellom tilskuddspartene, foreslår rådmannen å øke tilskuddet til Trondheim jazzorkester med 0,09 millioner kroner. Økningen i tilskuddet skal benyttes til å øke orkesterets lokale og internasjonale konsertvirksomhet.

Staten har stilt krav om at regionen bidrar med 25 % av det totale driftstilskuddet til Museene i Sør-Trøndelag. For 2011 har regjeringen foreslått et tilskudd på 97,8 millioner kroner. Trondheim kommune har de senere årene økt sitt tilskudd til museet betydelig. Økningen dekker en andel av utgiftene til driften av Rockheim, samt et økt tilskudd til konsolideringen. Det pågår forhandlinger mellom fylkeskommunen og vertskommunene om fordelingen av det regionale tilskuddet i 2011.

Rådmannen foreslår at kommunens tilskudd i 2011 justeres i samsvar med økningene i det statlige tilskuddet. Kommunens tilskudd er beregnet ut fra den samme prosentvise andelen av det statlige tilskudd som i 2010.

Kulturfondet

Som følge av bystyrets vedtak om at avkastningen av Kraftfondet fra 2011 skal beregnes til 2,5 prosent, er kulturfondet i 2011 budsjettet til 2,82 millioner kroner.

Tilskudd til andre trossamfunn

Tilskuddet oppjusteres som følge av økte tilskudd til Den norske kirke. Tilskudd til trossamfunn er et lovpålagt tilskudd. Det kommunale tilskuddet per medlem skal tilsvare kommunens tilskudd per medlem i Den norske kirke.

Reduksjon i diverse tilskuddsposter

Rådmannen foreslår at det i 2012 gjennomføres en reduksjon i de kommunale tilskuddene til kulturlivet på 0,5 millioner kroner. Rådmannen vil konkretisere dette i budsjettet for 2012.

15.5 Økonomi – investeringer

Tabell 15.4 Investeringer kultur for perioden 2011-2014. Tall i millioner kroner

				2010	2011	2012	2013	2014
Vedtatt budsjett 2010-2013				68,4	46,2	27,2	28,2	-
Forslag budsjett 2011-2014				-	48,3	31,6	32,7	29,2
Investering/Prosjekt:	Kostnads overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgn.	Forslag til bevilgning				
				2011	2012	2013	2014	
Kunstnerisk utsmykking				6,6	7,4	8,5	7,5	
Kulturenheten, utstyr				0,2	0,2	0,2	0,2	
Rehabilitering/brannsikring av kirker	165,0	127,5	37,5	9,5	9,5	9,5	9,5	
Restaurering av Steinmeyerorgelet	40,0	-	40,0	-	2,5	2,5	-	
Nye kirkegårder	251,5	211,5	40,0	30,0	10,0	10,0	10,0	
Rehabilitering av kirkegårder				1,0	1,0	1,0	1,0	
Større maskiner til kirkegårder				1,0	1,0	1,0	1,0	
Sum vedtatt økonomiplan				48,3	31,6	32,7	29,2	

Kunstnerisk utsmykking

I perioden 2003-2010 er det utført 132 utsmykkinger på 98 plasser i byen, de fleste i bydelene. Bevilgningene til formålet utgjør 1,25 prosent av de årlige kommunale investeringene.

Kulturenheten – utstyr

Enhetens tilbud i bydelene utvikles og endres i takt med trender og brukernes interesser. Dette krever tilpasninger, ombygging av lokaler og innkjøp av nytt utstyr. Rådmannen forestår å videreføre en årlig bevilgning på 0,2 millioner kroner til dette formålet.

Rehabilitering og brannsikring av kirker

I 2010 ble det bevilget 17 millioner kroner til rehabilitering og brannsikring av byens kirker. I tillegg ble det bevilget 1 million kroner til orgler. Kommunen har de senere årene bevilget totalt ca. 130 millioner kroner til rehabilitering og brannsikring av kirkebyggene.

Kirkelig fellesråd søker om 25 millioner kroner til disse formålene i 2011 og totalt 92 millioner kroner i planperioden. I fellesrådets budsjettsøknad/økonomiplan for perioden 2011 – 2014, er det ført opp behov for større og mindre rehabiliteringsprosjekter knyttet til 19 av byens kirker og kapell. Det meste av arbeidet er knyttet til større fuktskader av grunnmur, vegger og tak.

Rådmannen foreslår at det i perioden avsettes 38 millioner kroner til rehabilitering og brannsikring av kirkene. Dette er lavere enn fellesrådets søknad, men rådmannen vil årlig vurdere investeringsvolumet på bakgrunn av de bygningsmessige forhold.

Kirkelig fellesråd søker om 3,5 millioner kroner til rehabilitering/kjøp av nye orgler i 2012 og i 2013. Rådmannen finner på nåværende tidspunkt ikke noen muligheter til å innarbeide dette i økonomiplanen, men vil komme tilbake til disse bevilgningene ved senere rullering av planen.

Restaurering av Steinmeyerorgelet

Steinmeyerorgelet ble betalt av staten og bygd til Nidarosdomens 900- års jubileum i 1930. Orgelet er i dårlig forfatning og har behov for omfattende rehabilitering. Rehabilitering av orgelet er stipulert til å koste 40 millioner kroner. Trondheim kommune har bevilget midler fra Kulturfondet til utarbeidelse av anbudsdokumenter og prekvalifisering av orgelbyggere. Husbanken har innvilget

kommunen rentekompensasjon for utbedring av orgelet innenfor en investeringsramme på 40 millioner kroner. Selve restaureringsarbeidet er beregnet til å ta 2½ år.

Formannskapet vedtok i mai 2010 (sak 161/10), å slutte seg til prinsippet om finansieringsplanen for restaureringen av Steinmeyer-orgelet. Formannskapet forutsetter en finansieringsmodell med tilskudd både fra staten, fylkeskommunen, kommunen og innsamlede midler. En fordeling mellom staten og regionen på 60/40, vil medføre et regionalt tilskudd på 10-15 millioner kroner.

Målet må være at innvielsen av et restaurert Steinmeyer-orgel bør finne sted under Grunnlovsjubileet i 2014. Rådmannens forslag til kommunalt restaureringsbidrag i planperioden er på 5 millioner kroner, fordelt med 2,5 millioner kroner i henholdsvis 2012 og 2013.

Kirkegårder

Kirkelig fellesråd søker om totalt 140 millioner kroner i planperioden til nye kirkegårder, rehabilitering av eksisterende kirkegårder og til innkjøp av større maskiner til kirkegårdene.

I perioden planlegges det bl.a. opparbeidelse av nye kirkegårder på Charlottenlund og Kolstad, en omfattende utvidelse av Havstein kirkegård og utvidelse av kirkegårdene på Tiller/Byneset/Ranheim. Totalt er disse prosjektene beregnet til å koste ca. 248 millioner kroner. Det er tidligere år bevilget 128 millioner kroner i investeringsmidler til disse prosjektene.

Rådmannen foreslår at det i planperioden bevilges totalt 68 millioner kroner til disse formålene, men rådmannen opplyste både i budsjettet for 2009 og 2010 at "størrelsen på det framtidige investeringsvolumet er blant annet knyttet til tidspunkt for oppstart av kirkegårdene på Charlottenlund og Havstein. Investeringsvolumet må derfor justeres i henhold til framdriften av de enkelte utbyggingsprosjektene."

16 Idrett, park og friluftsliv

16.1 Innledning

Budsjettområdet gjelder:

- Forvaltning og drift av kommunale idrettsanlegg
- Forvaltning og drift av byens parker og grøntanlegg
- Forvaltning og drift av byens friluftsområder
- Tilskudd til idretts- og friluftsliv

Den kommunale forvaltningen av idrett, park og friluftsliv er fra august 2010 samlet i en ny enhet, *Idrett, park og friluftsliv*. Målet er å få til en bedre samordning av oppgavene, og en bedre ressursutnyttelse.

I perioden 2004 - 2009 har kommunen bevilget totalt ca. 550 millioner kroner til idrettsanlegg og friluftslivsformål. Investeringene har gått til rehabilitering og bygging av nye anlegg. Det er blant annet bygd fem nye idrettshaller til over 300 millioner kroner. Det er foretatt rehabilitering av anlegget i Granåsen og Husebybadet, bygd mange nærmiljøanlegg, etablert/rehabiliterert flere parker og friområder og realisert flere tiltak i sti - og løypeplanen. I tillegg har kommunen garantert for lån i forbindelse med idrettslagenes egne anlegg.

Kommunen står foran store utfordringer knyttet til driften av de kommunale anleggene. Mange av byens idrettsanlegg, parker og lekeplasser har behov for omfattende vedlikehold og oppgradering.

I rådmannens forslag til økonomiplan for 2011 – 2014 er det innarbeidet en liten økning i driftsrammene i 2011. I investeringsbudsjettet er det avsatt midler til nødvendig rehabilitering av kjøleanleggene ved Leangen og Dalgård ishall. Det er også lagt inn midler til idrettshall på Spongdal i forbindelse med bygging av ny skole. I planperioden foreslås det ca. 23 millioner kroner i investeringsmidler til byens parker og friluftsområder.

16.2 Status og utfordringer

Kjøp av halltid

De fem kommunale hallene, bygd etter 2004, har gitt økt halltid til idretten. Kommunen har også brukt midler til kjøp av halltid i private haller. Ved revideringen av budsjettet for 2010, bevilget bystyret 0,25 millioner kroner ekstra til kjøp av mer halltid i de private hallene. Trondheim kommune har for 2010 søkt Sør-Trøndelag fylkeskommune om et tilskudd på 0,56 millioner kroner til leie av halltid. I 2011 vil det bli helårsdrift av Rosenborghallen og den nye friidrettshallen på Ranheim. Dette vil øke antallet halltimer ytterligere. Den totale treningstiden i ishallene på Leangen og Dalgård vil også øke noe i 2011. Til tross for dette er den totale kapasiteten på treningsarenaer, spesielt innendørs, for liten i forhold til etterspørselen.

Drift av idrettsanlegg, parker og friluftsområder

Trondheim har mange idrettsanlegg, parker og lekeplasser med stort behov for vedlikehold og oppgradering. Økt bruk av byens parker og grøntanlegg til kulturarrangement, og etablering av nye parkområder medfører økt press på driftsbudsjettene.

Flere av byens idrettslag har ansvaret for preparering av lysløyper, og kommunen yter tilskudd til lagene for dette arbeidet. Kommunen betaler leie til grunneiere for bruk av grunn til friluftslivsformål. Det er behov for å få til bedre driftsavtaler og leieavtaler knyttet til løypenettet i marka, og det vil bli utarbeidet en egen politisk sak om dette i 2011.

Trondheim Sjøbadeforening

Det planlegges flytting av anlegget til Trondheim Sjøbadeforening i tilknytning til etablering av nytt friområde på Brattøra. Utgiftene til dette er innarbeidet i budsjettet for etablering av friområdet.

Rådmannen ble i forbindelse med bygningsrådets behandling av reguleringsplanen for Brattøra, bedt om å finne finansiering av merkostnadene knyttet til oppgradering av anlegget til Sjøbadet. Det nye friområdet på Brattøra vil bl.a. inneholde strandpark, promenade og fiskepir. Området vil bli et attraktivt rekreasjonsområde, og det er derfor ønskelig at Sjøbadet inngår i en helhetlig estetisk løsning for området.

Hundedressurområder

Bystyret vedtok i februar 2008 nye forskrifter om hundehold. Bystyret vedtok at det skal arbeides med å etablere bynære dressurområder for hunder. Rådmannen vil i løpet av 2010 fremme egen sak om etablering av slike områder. I Trondheim er det over 20.000 hunder. Hensikten med å opprette dressurområder er å gi hundeeiere i Trondheim bedre muligheter til å luften og trene sine hunder uavhengig av gjeldende båndtvangsbestemmelser og å unngå konflikt med andre brukerinteresser.

Kartlegging og vurdering av idrettsområdet – samarbeid med frivillige

Bystyret vedtok juni 2010 at rådmannen legger fram sak med en helhetlig gjennomgang av kommunens tilskudd og økonomi innen idrettsområdet, tettere samarbeid med idrettslagene om drift av anlegg og fordeling av halltid til barn og unge i eget nærmiljø. Bystyret vedtok at en slik sak legges fram til politisk behandling i løpet av høsten 2010.

Rådmannen har utarbeidet sak om kommunens tilskuddspolitik og tilskuddsordninger. Denne saken vil komme til politisk behandling i januar 2011.

Rådmannen vil i dialog med Idrettsrådet se på muligheten for at barn og unge i størst mulig grad får halltid i sitt nærmiljø.

Rådmannen vil prioritere et tettere samarbeid med frivillige lag og organisasjoner om drift/skjøtsel av idrettsanlegg og friluftsområder. Formannskapet vedtok i august 2010 å etablere en "Startpakke for frivillighet", bestående av en opplæringsdel samt oppstartstøtte. Tiltaket starter i 2011, og er et samarbeidsprosjekt mellom byutvikling og enhet for idrett, park og friluftsliv. Det er inngått avtale med Ranheim idrettslag om bruk av frivillige for tilsyn/drift av den nye friidrettshallen på kveldstid og i helgene. Det arbeides også med å etablere en ordning med frivillige i Strindamarka, på lik linje med ordningen som eksisterer med markaveteranene i Bymarka. I løpet av 2011 vil kommunen få økt erfaring med samarbeid med frivillige.

Rådmannen vil i løpet av høsten 2010 fremme egen sak med beskrivelse av dagens drift av kommunale idrettsanlegg og mulighetene for tettere samhandling mellom kommunen og idretten.

Større idrettsarrangement i planperioden

- Hovedlandsrenn nordiske grener - 2011
 - Hovedlandsrenn i skiskyting - 2011
 - NM i friidrett (innendørs) - 2011
 - NM friidrett for ungdom - 2011
 - NM skiskyting - 2012
 - World Cup i Granåsen - 2012, 2013, 2014
-

16.3 Mål for tjenesteområdet

Tabell 16.1 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2011-14	Resultatmål 2011	Tiltak 2011
Muligheten for innendørs idrettsaktiviteter økes	Økt antall halltimer	Videreføre planarbeidet for etablering av flerbrukshaller Optimalisere bruken av friidrettshallen på Ranheim Øke halltiden til uorganisert idrett i kommunale haller
Muligheten for utendørs idrettsaktiviteter økes	Utarbeidet plan for opprustning av Granåsen og helhetlig plan for Leangen ishall	Utarbeide områdeplan for Granåsen Utarbeide driftsplan for kommunens anlegg i Granåsen Utarbeide analyse av muligheten for tilpassning av andre idretter i Leangenområdet
Byens parker og grøntområder skal være tilgjengelige og attraktive	Oppgradert grøntareal og badeplasser	Rehabiliter Bybroparken Rehabiliter lekeplassen i Brian Smiths gate Etablere permanent toalett ved badeplassen i Korsvika Etablere to nye turveger
Realisere tiltak i sti - og løypeplanen	Bedret kapasitet og tilgjengelighet til løypene i marka	Inngå nye avtaler med idrettslag og grunneiere om leie og drift av løyper og turveier Gjennomføre deler av sikringsprogrammet for friluftsområder
Trondheims innbyggere har god kjennskap til byens rekreasjons - muligheter	Bedret informasjon om byens rekreasjonsmuligheter og informasjon i marka	Etablere nettsted om rekreasjonsmulighetene i Trondheim Sette ut skilt og informasjonstavler i marka
Frivillige deltar med vedlikehold av idretts- og friluftsområder	Gjennomført prøveprosjekt for bruk av frivillige til drift/skjøtsel av idrettsanlegg og friluftsområder	Få erfaringer fra minst to friområder

16.4 Økonomi - drift

Budsjettet for 2011 sikrer driften av ny ishall på Leangen, helårsdrift av Rosenborghallen, drift av Ranheim idrettshall og det er innarbeidet midler til kjøp av halltid. Området friluftsliv og park opprettholdes på samme nivå som i budsjettet for 2010.

I planperioden er det innarbeidet drift av ny idrettshall på Spongdal.

Oppgradering av lokalene til Sjøbadet er beregnet til å koste 1,5 millioner kroner (eks. mva). Av dette kan 0,3 millioner kroner dekkes med spillemidler. Trondheim Sjøbade forening eier lokalene. Kommunen kan derfor ikke benytte investeringsmidler til finansiering av oppgraderingen. En eventuell kommunal finansiering må dekkes over driftsbudsjettet. Rådmannen finner ikke å kunne prioritere et større tilskudd for å finansiere oppgraderingen, men rådmannen er positiv til å vurdere andre løsninger.

Sjøbade foreningen arbeider nå aktivt med å skaffe private sponsorer og søker ulike fond om tilskudd. Det er usikkert om foreningen vil klare å fullfinansiere oppgraderingen med private midler. Trondheim Sjøbade forening er innstilt på å ta opp et lån til sluttfinansiering av arbeidet. Rådmannen har derfor i budsjettet for 2011 avsatt midler som kan benyttes som økt tilskudd til Sjøbadet til nedbetaling av et eventuelt lån. Rådmannen vil fremme egen sak om oppgradering av lokalene når det foreligger en endelig finansieringsplan.

Tabell 16.2 viser rådmannens forslag til netto driftsramme for området idrett, park og friluftsliv i perioden 2011–2014, samt forslag til hvordan området skal tilpasse seg driftsrammene. Tabellen viser endringer i forhold til budsjett 2010.

Tabell 16.2 Budsjetteramme og tiltak idrett, park og friluftsliv. Tall i millioner kroner

	Netto driftsramme	2011	2012	2013	2014
1	Vedtatt budsjett 2010	71,50	71,50	71,50	71,50
2	Pris og lønnskompensasjon	1,85	1,85	1,85	1,85
3	Oppgaveendringer	22,27	22,27	22,27	22,27
4	Korrigert budsjett 2010 (sum rad 1 til 4)	95,61	95,61	95,61	95,61
5	Vedtatte rammeendringer	0,40	0,34	0,40	0,40
6	Annen rammeendring	-0,17	-0,71	-0,87	1,53
7	Forslag til netto driftsramme	95,84	95,24	95,14	97,54
8	Rammeendring (rad 4 – 7)	0,23	-0,37	-0,47	1,93
9	Videreføring av tidligere vedtatte tiltak	0,4	0,4	0,4	0,4
10	Endring av tidligere vedtak:	-0,17	-0,57	-0,57	-0,57
	Drift av ny ishall på Leangen	0,13	0,13	0,13	0,13
	Leie av halltid. inkl Spektrum	-0,30	-0,70	-0,70	-0,70
11	Økte utgifter/reduerte inntekter:	0,01	0,01	0,01	2,49
	Ranheim friidrettshall	-0,30	-0,30	-0,30	-0,30
	Spondal idrettshall	-	-	-	2,50
	Tilskudd til arrangement	0,16	0,16	0,16	0,16
	Leie av svømmetid	0,13	0,13	0,13	0,13
12	Sum tiltak	0,23	-0,37	-0,47	1,93

Kommentarer til tabellen.

Oppgaveendringer

Gjelder overføring av budsjettområdet park fra byutviklingsområdet til enhet idrett, park og friluftsliv.

Videreføring av tidligere vedtatte tiltak

Gjelder helårsdrift av Rosenborghallen.

Endring av tidligere vedtak

Drift av den nye ishallen på Leangen. Driftsutgiftene knyttet til hallen er noe høyere enn tidligere budsjettet. Driftsrammen økes fra 2011 med 0,13 millioner kroner.

Leie av halltid. Iht. økonomiplanen 2010 – 2013 reduseres denne budsjettposten med 0,3 millioner kroner i 2011. Disse midlene omdisponeres til helårs drift av hallen på Rosenborg. Ny leieavtale med Trondheim Spektrum medfører at kommunen får frigjort midler som rådmannen foreslår disponert til kjøp av tid i andre haller. I tillegg forutsetter rådmannen at kommunen også i 2011 vil få ca. 0,5 millioner kroner i tilskudd fra Sør-Trøndelag fylkeskommune til kjøp av halltid.

I 2010 ble det kjøpt halltid for totalt 1,5 millioner kroner. I tillegg kjøpte kommunen halltid i Trondheim Spektrum. I 2011 foreslår rådmannen at det kjøpes halltid for brutto 1,2 millioner kroner. Avtalen med Trondheim Spektrum om kjøp av halltid i 2011 vil skje innenfor en ramme på ca. 14 millioner kroner.

Rådmannen foreslår at rammen til kjøp av halltid reduseres i 2012. Dette som følge av rammereduksjoner i 2011, og at bygging av nye kommunale haller gir økt hallkapasitet.

Økte utgifter/reduerte inntekter

Drift av Ranheim friidrettshall. Hallen åpnet høsten 2010. I budsjettet for 2010 er det avsatt 2 millioner kroner til drift og dekning av oppstartsutgifter. Helårsdrift av hallen i 2011 er beregnet til å koste 2,5 millioner kroner, inkl. skolens bruk av hallen. Skolens bruk av hallen er beregnet til 0,8 millioner kroner. Idrettens bruk av hallen i 2011 er budsjettetert til 1,7 millioner kroner. Kommunen har ingen erfaring med drift av en så stor friidrettshall, og det er derfor knyttet noe usikkerhet til driften for 2011.

Drift av idrettshall på Spongdal. I 2014 foreslår rådmannen 2,5 millioner kroner (inkl. skolens bruk) til helårs drift av idrettshall på Spongdal.

Tilskudd til arrangement. Rådmannen vil foreslå at det fra 2011 opprettes en egen tilskuddspost til arrangement på 0,5 millioner kroner. Arrangementstilskudd har tidligere blitt finansiert fra posten *Tilskudd til aktiviteter*. Tilskuddsposten *Tilskudd til arrangement* etableres ved en omdisponering av 0,26 millioner kroner fra posten *Tilskudd til aktiviteter* og ved en rammeøkning. Den nye tilskuddsposten vil gjøre det mulig å kunne innvilge noe større tilskudd til arrangement fra idrettsbudsjettet. Dette vil redusere behovet for å fremme søknader om arrangementstilskudd fra Kulturfondet.

Leie av tid til svømmeidretten. Budsjettposten økes noe for å sikre at svømmeidretten kan leie 1200 timer i Pirbadet.

16.5 Økonomi – investeringer

Området idrett, park og friluftsliv har et forventningspress fra byens idrettslag og brukere av friluftsområder om flere anlegg, bedre infrastruktur og økt kapasitet. Rådmannen finner imidlertid ikke å kunne fremme forslag om større investering til idrett, park og friluftsliv i perioden. I tillegg til det som framkommer i Tabell 16.3, foreslår rådmannen at det i planperioden blir bygd ny idrettshall på Spongdal. Investeringen til denne hallen er innarbeidet i forslag til investeringer til undervisningsformål/skolebygg.

Formannskapet vedtok i juli 2010 å gi rådmannen fullmakt til å inngå en intensjonsavtale med Olympiatoppen i Midt – Norge for kjøp av tribuneanlegget på Granåsen når det er ferdigstilt. Rådmannen vil komme tilbake til denne investeringen ved senere rullering av økonomiplanen.

Tabell 16.3 Investeringer idrett, park og friluftsliv. Tall i millioner kroner

				2010	2011	2012	2013	2014
Vedtatt budsjett 2010-2013				98,6	20,9	6,1	5,4	-
Forslag budsjett 2011-2014					26,7	8,1	12,4	17,4
Investering/Prosjekt:	Kostnads overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgn.	Forslag til bevilgning				
				2011	2012	2013	2014	
Leangen ishall, kjøleanlegg	20,0	5,0	15,0	15,0	-	-	-	
Dalgård ishall, kjøleanlegg	15,0	-	15,0	-	-	5,0	10,0	
Rekutteringsanlegg Granåsen	6,0	2,2	3,8	3,8	-	-	-	
Nærmiljøanlegg				1,5	2,0	2,0	2,0	
Friluftsliv	20,0	12,0	8,0	2,0	2,0	2,0	2,0	
Hundredressurområder	2,0	-	2,0	0,5	-	-	-	
Lekeplasser/aktivitetsområder				0,4	1,5	0,6	1,5	
Turstier /turveier				0,9	0,9	0,9	0,9	
Parker og badeplasser				1,7	0,8	1,7	0,8	
Erverv friområder, lekeplasser				0,2	0,2	0,2	0,2	
Sikring av friområder				0,7	0,7	-	-	
Sum økonomiplan				26,7	8,1	12,4	17,4	

Rehabilitering av kjøleanlegget på Leangen ishall og Dalgård ishall

Det er nødvendig å foreta rehabilitering av kjøleanlegget ved begge ishallene. Kjøleanleggene er freonbasert, og fra januar 2010 ble det importforbud på freon til Norge. Etterfylling av gjenvunnet freon tillates fram til 2015. Begge anleggene foreslås rehabilitert iht. nye forskrifter, i løpet av planperioden.

Rekrutteringsanlegget i Granåsen

Bystyret vedtok i 2010 å bevilge 2,2 millioner kroner til et heisanlegg i rekrutteringsanlegget i Granåsen. Nye beregninger viser at et slikt anlegg vil koste ca. 6,0 millioner kroner. Rådmannen foreslår at de resterende 3,8 millioner kroner bevilges i 2011.

Nærmiljøanlegg

Rådmannen foreslår at det i investeringsbudsjettet avsettes 7,5 millioner kroner til nærmiljøanlegg i planperioden.

Friluftsliv

Ny lysløype åpnes på Fjellsætermyra vinteren 2011. Økt tilrettelegging i form av ny skilting og infotavler vil bli ferdigstilt i 2011. Rådmannen vil foreslå at den årlige bevilgningen på 2 millioner kroner videreføres til gjennomføring av den vedtatte sti- og løypeplanen.

Hundedressurområder

I økonomiplanen foreslår rådmannen at det avsettes 0,5 millioner kroner til dette formålet i 2011. Rådmannen anbefaler at det i første omgang etableres to områder, og at disse områdene danner grunnlag for en evaluering og eventuell senere økning i antallet områder.

Lekeplasser/aktivitetsområder

Rådmannen foreslår at det i planperioden bevilges totalt 4 millioner kroner til lekeplasser og aktivitetsområder.

Turstier og turveier

Rådmannen foreslår en investeringsramme på 3,6 millioner kroner til dette formålet i planperioden.

Parker og badeplasser

De sanitære forholdene på de sjønære badeplassene er dårlige og oppgradering med permanente toalettanlegg er kostnadskreven. Permanente toalettanlegg på de 20 sjønære badeplassene er beregnet til å koste ca. 17 millioner kroner. I planperioden foreslår rådmannen en investeringsramme til parker og badeplasser på totalt 5 millioner kroner.

Erverv friområder

Rådmannen foreslår en investeringsramme i perioden på 0,8 millioner kroner til erverv av friområder. Beløpet skal brukes til erverv av friområder der grunneier krever innløsning på grunnlag av vedtatt reguleringsplan.

Sikring av friluftsområder

Rådmannen foreslår en investeringsramme på 1,4 millioner kroner til sikring av friluftsområder. Kommunale investeringsmidler vil utløse tilsvarende midler fra staten.

17 Næring og samfunn

17.1 Innledning

Budsjettområdet gjelder:

- Kommuneplan og felles fylkesplan
- Regionalt samarbeid og utvikling
- Internasjonale relasjoner
- Næringsrettet arbeid
- Kunnskaps- og studiebyen

Arbeidsområdet næring og samfunn har ingen tjenesteproduserende enheter. Status og utfordringer knyttet til kommunens rolle som samfunnsaktør er beskrevet i kapittel 4.

Rådmannens oppgaver innen nærings- og samfunnsområdet er plan- og analysearbeid, samarbeid og nettverksarbeid, styrearbeid, sekretariatsfunksjoner og tildeling av tilskudd. Arbeidet skjer i samarbeid med næringsliv, FoU/utdanningsinstitusjoner, andre kommuner og fylkeskommunene, sentrale myndigheter og andre offentlige etater. Oppgavene har i mange tilfeller internasjonalt perspektiv, og er nært knyttet til politiske prosesser.

Det er en utfordring at forventningene til Trondheim kommune fra næringslivet og FoU-miljøene om økonomisk støtte, er betydelig større enn det kommunen kan innfri innen eksisterende økonomiske rammer.

Kommunens arbeid med kulturnæringer er fra 2011 overført fra kulturområdet til næring og samfunn.

Rådmannen vil i 2011 legge fram en orienteringssak om den samlede aktiviteten innen området næring og samfunn.

17.2 Status og utfordringer

Planarbeid

Kommuneplanens samfunnsdel 2009-2020 ble vedtatt av bystyret i 2010. Kommuneplanen er lagt til grunn for rådmannens forslag til økonomiplan for 2011 – 2014. Utfordringene i planperioden er å implementere og forankre planen i kommunens virksomheter, sikre samhandling med byens innbyggere og andre sentrale aktører for å realisere planens mål.

Trondheim kommune deltar sammen med Nord- og Sør-Trøndelag fylkeskommuner og Steinkjer kommune i utvikling og gjennomføring av *Felles fylkesplan*. Formannskapet vedtok høsten 2010 oppstart av ny felles regional planstrategi. Høsten 2010 fremlegges felles samhandlingsprogram for 2011.

Kommunens internasjonale strategi ble vedtatt av bystyret i januar 2010. Det er opprettet et internasjonalt forum der kommunen samarbeider med eksterne aktører. En sak om vennsbyarbeidet vil bli lagt fram høsten 2010. Den viktigste utfordringen er å forankre og koordinere det internasjonale arbeidet innad i kommunen og hos samarbeidspartnerne.

Strategisk næringsplan for Trondheimsregionen ble i 2010 vedtatt av de 10 samarbeidende kommuner, Sør – Trøndelag fylkeskommune og regionrådet for Trondheimsregionen. Oppfølging av planen har hittil vært knyttet til finansiering og organisering av arbeidet. Det er også vedtatt en *interkommunal arealplan (IKAP)* for Trondheimsregionen. Sammenhengen mellom disse to planene

forutsetter at gjennomføringen av planene blir koordinert. Det arbeides nå med et samlet handlingsprogram for neste års arbeid i Trondheimsregionen, *Utviklingsplan 2011*.

Kommunens studentpolitikk bygger på planen *Helhetlig studentpolitikk*. I 2011 utarbeides et nytt handlingsprogram knyttet til denne planen.

Tilskudd

Av en netto budsjettramme på 10,2 millioner kroner i 2011, utgjør 7,3 millioner kroner tilskudd og overføringer til andre aktører. Som regel bidrar kommunen med tilskudd til tiltak og prosjekter som finansieres av flere parter. Et eksempel på dette er kommunens bidrag på 2 millioner kroner i 2011 til *Trondheimsregionen – samarbeid for utvikling*. Kommunens bidrag medvirker til å utløse 6-7 millioner kroner fra de øvrige samarbeidspartene.

Kommunen har arbeidet for å gjøre Svartlamoen kultur- og næringsstiftelse til en bedrift innen kulturnæring. Stiftelsens lokaler ferdigstilles høsten 2010, med innflytting av nye leietakere. 2011 blir det første året alle lokalene tas i bruk. Det gjenstår noe arbeid med å konsolidere driften, blant annet å sikre tilstrekkelig inntektsgrunnlag. I økonomiplanen 2010 -2013 ble det forutsatt at kommunens tilskudd til stiftelsen skulle opphøre i 2011. Stiftelsen har søkt om driftsstøtte også for 2011.

Trondheim kommune, begge fylkeskommunene og Jämtlands län samarbeider om det treårige interregprosjektet *Mid Nordic Film Commission*, som avsluttes mai 2011. Evalueringsrapport vil bli framlagt som sak høsten 2011.

Rådmannen foreslår at Kulturfondet i planperioden knyttes sterkere opp mot realisering av *Strategiplan for kulturnæringer i Trøndelag*. Rådmannen foreslår også å styrke kulturbasert næringsvirksomhet med midler som kan benyttes til utvikling av kulturbaserte næringer.

17.3 Mål for tjenesteområdet

Tabell 17.1 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2011 – 2014	Resultatmål 2011	Tiltak 2011
Større gjennomslag for byens og regionens interesser hos sentrale myndigheter og beslutningstakere ut fra mål og strategier i overordnede planer	Bedre rammevilkår for FoU, samferdselssaker og byen som senter for kirke/religionsdialog, og nye lokaliseringer av privat og offentlig virksomhet i byen og regionen	Samordnet innsats gjennom arenaer som Trøndelagsrådet/ Trøndelagsmøtet, Trondheimsregionen, Strategisk samarbeidsforum, KS storbynettverk og møter med departementene
Implementere internasjonal strategi vedtatt av bystyret	Bedre samordning og forankring av det internasjonale arbeidet	Rapportere gjennomførte tiltak i handlingsprogram 2010 og følge opp deler av handlingsprogram for 2011–13
Strategisk næringsplan for Trondheimsregionen prioriteres for å realisere vekst i byen og regionen	Forsterket samhandling mellom FoU, næringsliv og kommunene gjennom Næringsrådet som koordinerende organ	Gjennomføre tiltakene i handlingsprogrammet for strategisk næringsplan i Trondheimsregionen 2011
Interkommunal arealplan (IKAP) gir støtte til bærekraftig arealbruk i Trondheimsregionen, herunder store næringsareal	Kunnskapsgrunnlaget i 1.- utkast IKAP skal utnyttes som grunnlag for bærekraftig arealbruk i byen og regionen	Gjennomføre kommunedelplan Tiller mht nye næringsareal. Utnytte boligfeltbasen for å redusere transport fra nye boliger. Gjennomføre prosjekt i samarbeid med Transnova

En campus- og byutvikling som styrker teknologi- og kunnskapsbyen	Avklare ønsket campus- og byutvikling på Kalvskinnet-Elgeseter og Øya-Gløshaugen.	Gjennomføre tiltak prioritert i Dialogforum for helhetlig campus- og byutvikling
Trondheim er styrket som attraktiv by å studere, forske og bo i	Videreutvikle rollen som vertskommune for kunnskapsinstitusjonene Etablere et strømlinjeformet mottak for internasjonale forskere og studenter.	Gjennomføre prioriterte tiltak i handlingsprogram for Helhetlig studentpolitikk 2011, og anbefalinger fra KS-prosjekt om storbyene og kunnskapsinstitusjonene Etablere et nettverksforum mellom involverte offentlige etater/aktører

17.4 Økonomi – drift

Nærings- og samfunnsområdet er delvis finansiert med avkastning fra Næringsfondet. Som følge av bystyrets vedtak om at avkastningen av Kraftfondet fra 2011 skal beregnes til 2,5 %, er avkastningen av Næringsfondet redusert med 0,14 millioner kroner. Overføring av oppgaver fra kulturområdet innebærer at netto driftsramme øker med 0,9 millioner kroner. Rådmannen foreslår at driftsrammen til området opprettholdes på omtrent samme nivå i hele planperioden.

Tabell 17.2 Budsjettamme og tiltak næring og samfunn. Tall i millioner kroner

	Netto driftsramme	2011	2012	2013	2014
1	Vedtatt budsjett 2010	9,20	9,20	9,20	9,20
2	Pris – og lønnskompensasjon	0,14	0,14	0,14	0,14
3	Oppgaveendringer	0,90	0,90	0,90	0,90
4	Korrigert budsjett 2010	10,24	10,24	10,24	10,24
5	Vedtatte rammeendringer	-0,30	-0,30	-0,30	-0,30
6	Andre rammeendringer	0,26	0,06	0,06	0,16
7	Forslag til netto driftsramme	10,20	10,00	10,00	10,10
8	Rammeendring	-0,04	-0,24	-0,24	-0,14
9	Videreføring av tidligere vedtak				
10	Endring av tidligere vedtak:	-0,20	-0,40	-0,40	-0,40
	Svartlamoen	-0,20	-0,40	-0,40	-0,40
12	Økte utgifter/reduerte inntekter:	0,16	0,16	0,16	0,26
	Utviklingsmidler kulturnæring	0,30	0,30	0,30	0,40
	Trondheimsregionen	0,80	0,80	0,80	0,80
	Access Mid Norway	-0,50	-0,50	-0,50	-0,50
	Omdisponeringer prosjekter	-0,44	-0,44	-0,44	-0,44
13	Sum tiltak	-0,04	-0,24	-0,24	-0,14

Endringer av tidligere vedtak

Svartlamoen kultur – og næringsstiftelse mottok i 2010 et driftstilskudd på 0,6 millioner kroner. I henhold til økonomiplanen 2010 – 2013 skulle stiftelsen fra 2011 klare seg uten kommunalt tilskudd. Det gjenstår fremdeles arbeid med å sikre et bedre inntektsgrunnlag for driften av stiftelsen. Rådmannen vil derfor anbefale at stiftelsen også i 2011 får tilskudd fra kommunen, men at tilskuddet reduseres til 0,4 millioner kroner. Rådmannen forutsetter at stiftelsen fra 2012 klarer seg uten kommunalt tilskudd.

Økte utgifter/reduerte inntekter

Tiltaksmidler kulturnæring. Rådmannen foreslår at det avsette 0,3 millioner kroner fra 2011 til prosjekt- og utviklingsarbeid knyttet til kulturbasert næringsvirksomhet.

Trondheimsregionen - samarbeid for utvikling. Formannskapet vedtok i 2009 å bevilge 2 millioner kroner i 2010 til Trondheimsregionen. Bevilgningen ble i 2010 gitt som tilskudd og egeninnsats fra kommunen. Fra 2011 foreslår rådmannen at bevilgningen til Trondheimsregionen i sin helhet ytes som tilskudd. Tilskuddsøkningen finansieres ved omdisponeringer av prosjektmidler og med tilskudd som tidligere ble gitt til Access Mid-Norway (Access Mid-Norway er under omorganisering og det er ikke aktuelt med tilskudd i 2011)

Trondheim kommune har i flere år gitt et tilskudd på 0,5 millioner kroner til *Virkemidler for regional innovasjon (VRI)*. Rådmannen har videreført dette tilskuddet i budsjettforslaget for 2011, men rådmannen vil imidlertid vurdere kommunens videre deltakelse i ulike utviklingsprogram. VRI vil inngå i en slik samlet vurdering. Dersom rådmannen finner at det er behov for å omdisponere tilskuddet avsatt til VRI, vil dette bli fremmet som egen sak.

18 Plan- og bygningstjenester

Tjenesteområdet består av områdene plan, byggesak, miljøpakken for transport og kart- og oppmåling.

18.1 Plantjenester

18.1.1 Omfang, status og utfordringer

Omfang

Ansvaret for plantjenestene ligger hos Byplankontoret og innebærer plan- og programansvar for byens fysiske miljø og behandling av plan- og trafikksaker etter Plan- og bygningsloven og vegtrafikkloven. Tjenesten finansieres gjennom plangebyr (9 millioner kroner), prosjektfinansiering (7 millioner kroner) og bykassen (21 millioner kroner). Enheten har 55 årsverk, som også omfatter prosjektledelsen for Miljøpakken. Miljøpakken omtales i eget delkapittel.

Status

Tjenestens myndighetsområde er behandling av innsendte planer, fradelingssøknader, klagesaker og trafikksaker, og utgjør knapt halvparten av tjenestens virksomhet. Antallet reguleringssaker som er til behandling er fortsatt høyt, mens antallet oppstartsmøter i første halvår 2010 har gått ned sammenliknet med tidligere år. Ny plandel i Plan- og bygningsloven, med virkningsdato fra 1. juli 2009, stiller noe større krav til saksmateriale og prosesser. Sammen med en viss treghet i markedet har dette ført til at en del prosesser trekker ut i tid og saksbehandlingstiden har økt. Henvendelser om trafiksikkerhet, trafikkstøy og trafikkreguleringer følges opp ved at tiltak vurderes og eventuelt gjennomføres.

Interkommunal arealplan er vedtatt for Trondheimsregionen og planarbeidet videreføres i henhold til retningslinjene, som for Trondheim kommune i hovedsak innebærer videreføring av kommunedelplanen for Tiller og at boligfeltbasen legges til grunn for prioriteringer i arealdelen. Når det gjelder kommuneplanens arealdel er rullering igangsatt. Det forutsettes at et planprogram skal sendes på høring ved årsskiftet 2010/2011 slik at ny kommuneplanens arealdel skal kunne vedtas av Bystyret første halvår 2012.

Trondheim kommune ble utnevnt som ressurskommune for universell utforming i 2009, noe som innebærer nasjonal rolle som forbilde, bidragsyter og kunnskapsformidler på feltet.

Som en del av prosjektet Framtidens byer har byplantjenester ansvaret for tema knyttet til energibruk i bygg, areal og transport. Byplan har også prosjektledelsen for ny klimanøytral bydel på Brøset, hvor planprogram er fastsatt og det er gjennomført planverksteder / åpne parallelle oppdrag. Prosjekt for god miljømessig og økonomisk vital utvikling av sentrum er startet opp og vil pågå i store deler av 2011.

Arbeidet for bedre beslutningsgrunnlag knyttet til lokalisering av handel er videreført i 2010, og verktøyet for handelsanalyser er videreutviklet.

Behovet for overordna planarbeid er stort, og planarbeid pågår på Nyhavna, Tiller, Tunga, Tempe og i Midtbyen. Det samarbeides med private om områdeplaner for Leangen senterområde, Lilleby, Sluppen og området sør for Lade allé.

Utfordringer

- Ivareta helheten og være i forkant slik at utbygges ønsker om byomforming / utbygging kan møtes med robust plangrunnlag. Det er behov for overordnede avklaringer og planarbeid i en rekke byområder
- Unngå at sterk vekst i handelsutbygging utarmer eksisterende sentra og øker bilavhengigheten

- Følge opp vedtaket om at 60 prosent av arbeidsintensive arbeidsplasser skal komme i kollektivbuen
- Fortettingsstrategien medfører kompliserte og konfliktfylte saker med mange berørte parter, som gir krevende prosesser med stor grad av medvirkning og mulig økt saksbehandlingstid
- Stor plan- og byggeaktivitet i Midtbyen utfordrer rammene i Midtbyplanen og øker behovet for en revisjon av plangrunnlaget
- Oppfylging av hovedmålene i gjeldende trafikksikkerhetsplan i forhold til reduksjon i antall alvorlige trafikulykker

18.1.2 Mål for tjenesteområdet

Plantjenestene har bredt ansvar innenfor målene angitt i Kommuneplanens samfunnsdel. Målsetningen om et levende bysentrum er avgjørende for byen vår, og måloppnåelsen vil ha sterk sammenheng med store deler av områdets arbeid. Arbeidet med en fysisk byutforming som fremmer livskvalitet og helse og at forvaltningen av naturmiljø og areal skal være bærekraftig skjer i samarbeid med næringsliv og andre organisasjoner. Dette legger godt grunnlag for at Trondheim blir rollemodell for konkurransedyktige og bærekraftige areal- og transportløsninger innen 2020.

Tabell 18.1 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2011-2014	Resultatmål 2011	Tiltak
Saksbehandlingen skal være forutsigbar, effektiv og ha god kvalitet	Innsendte planer skal behandles innenfor lovpålagte frister og med god kvalitet	Videreutvikle rutiner og kvalitetssystem for å møte nye krav til saksmateriale og prosesser
Videreføre fortetningspolitikken. Lokalisere arbeidsintensiv virksomhet i sentrum og langs viktige kollektivårer for å redusere transportbehov	Kommuneplanens arealdel sluttbehandles første halvår 2012 God framdrift i arbeid med kommunedelplaner og områdeplaner	Videreføre arbeid med rullering av kommuneplanens arealdel og nye kommunedelplaner Øke fokuset på redusert transportbehov og miljøeffektive transportformer i planbehandling
Legge til rette for at Trondheim utvikles som en bærekraftig, vakker og konkurransedyktig by	Følge handlingsprogrammet for Framtidens Byer	Evaluere lokalisering av arbeids- og besøksintensive bedrifter
Bidra til å styrke Midtbyen som identitetsbærer for hele byens befolkning	Utvikle og forbedre plangrunnlaget for Midtbyen	Utarbeide veileder for byform, arkitektur og arealbruk i Midtbyen
Styrke Midtbyen som regionens viktigste handels- og kultursentrum, og samtidig legge til rette for gode og stabile bomiljø i sentrum	Styrke samarbeidet med næringslivet i Midtbyen	Ferdigstille prioriterte planer for gatebruk i Midtbyen. Skape og ta i bruk nye arenaer for samarbeid med næringslivet
Redusere antall ulykker i henhold til hovedmål i gjeldende trafikksikkerhetsplan	30 % reduksjon av alvorlige ulykker i forhold til perioden 02-06. Rullere trafikksikkerhetsplan	Gjennomføre prioriterte tiltak. Vektlegge trafikksikkerhet i saksbehandling og planlegging

18.2 Byggesakstjenester

18.2.1 Omfang, status og utfordringer

Omfang

Tjenestene utføres av Byggesakskontoret. Enheten behandler innkomne byggesaker og klagesaker, fører tilsyn etter plan- og bygningsloven, følger opp ulovlige byggetiltak og gir råd og veiledning til publikum. Enheten har 48 årsverk og et budsjett på 28 millioner kroner. Enheten er selvkostfinansiert.

Status

Samlet saksinnang og inntektene i 2010 ser ut til å bli noe større enn forutsatt.

De syv ulovlighetssakene på Jonsvatnet er nå oversendt Namsfogden for tvangsfullbyrdelse, idet gjennomføring av de tinglyste foreleggene ikke gjennomføres frivillig av partene.

Utfordringer

Ny byggesaksdel til Plan- og bygningsloven trådte ikke i kraft som forutsatt fra 1. januar 2010. Deler av loven trådte i kraft 1. juli 2010, og resten av loven vil trå i kraft først fra 1. juli 2011. Dette medfører behov for endringer i rutiner og publikumsveiledere også i 2011. I tillegg vil det være behov for intern innføring i nytt regelverk og økt veiledning til publikum.

18.2.2 Mål for tjenesteområdet

Hovedmålsetningen for Byggesakstjenestene i planperioden er å øke innbyggerne forståelse for de forventinger man kan ha til prosesser og resultater i byggesøknader gjennom å videreutvikle tilsynsordningen og veiledere.

Tabell 18.2 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2011-2014	Resultatmål 2011	Tiltak
Utvikle enhetens systemer i forhold til endret lovverk	Videreutvikle tilsynsordningen til også å inkludere tilsyn med sluttdokumentasjon og planer for avfallshåndtering og miljøsanering	Prioritere tilsyn i forhold til konkrete tema som fremgår av ny forskrift med virkning fra 1. januar 2011. Gjennom rutineendringer sørge for tilsyn på et tidligere stadium i byggesaken
	Redusere saksbehandlingstiden for klagesaker til 8 uker	Prioritere klagesaker fremfor andre oppgaver som ikke har lovpålagte frister. Øke bemanningen på klagebehandling
	Sørge for tilstrekkelig informasjon til publikum i forhold til nye lovendringer fra 1. juli 2011	Utarbeide nye publikumsveiledere tilpasset det nye regelverket Utarbeide nye maler og rutinebeskrivelser tilpasset det nye regelverket

18.3 Miljøpakke for transport

18.3.1 Omfang status og utfordringer

Omfang

Miljøpakke for transport er et prosjektsamarbeid mellom Statens Vegvesen, Sør-Trøndelag fylkeskommune og Trondheim kommune som har prosjektledelsen. Miljøpakken er mer enn et rent utbyggingsprogram. Målsettingen er et bærekraftig og framtidrettet transportsystem. Pakken inneholder virkemidler innen miljøvennlig byutvikling, reell prioritering av kollektivtransport og miljø og konkret tilrettelegging for bruk av mer miljøvennlig kjøretøy. Miljøpakken er prosjektorganisert på tvers av etatsgrensene og har plan-, program- og bestilleransvar for investeringstiltak innen fagområde veg i Trondheim kommune, Statens vegvesen og Sør-Trøndelag fylkeskommune i henhold til rammer i tabell 4. Finansieringsstrukturen er fundamentert i Stortingets vedtak av Miljøpakkens trinn 1, og finansiering og prioritering av tiltak ble vedtatt i Trondheim bystyre 17. juni 2010. Det er om lag 80 fagpersoner fra de tre etatene som er direkte involvert i prosjektorganisasjonen.

Status

Hastigheten for kollektivtrafikken i kollektivbuen har økt med 16 prosent i morgenrush og 25 prosent i ettermiddagsrush etter åpningen av kollektivfeltene i juni 2008. Kollektivtrafikkens andel av motorisert trafikk i rushtiden har økt til 68 prosent etter åpning, mot 55 prosent tidligere. Etter sammenhengende økning i reisetida for bussenes stamruter de foregående år, sank reisetiden med 4,1 prosent for hele rutens lengde etter feltåpningen. Antall kollektivreisende økte med 5-6 prosent andre halvår 2008, og antall gående og syklende har også økt. Statistikken viser ikke noen nedgang i handelen i Midtbyen etter feltåpningen. Kollektivfeltene har ført til noe økt trafikk i side- og boliggate, men ikke så mye som nedgangen i sentrum. Innbyggernes holdninger til kollektivfeltene er også endret; i juli 2008 var 43 prosent av de spurte positive, mens dette er økt til 67 prosent i september 2010.

Tilrettelegging for sykkel er i gang gjennom etablering av sykkelparkering på Torvet og i Nordre gate, sykkelfelt i Udbyes gate og signalprioriteringer blant annet på Østre Rosten.

Trafikkmengden over bomsnittene er redusert med totalt 9 prosent etter åpning av bomstasjonene. Årsaken ligger både i bomstasjonene og i åpningen av Nordre Avlastningsveg. Bomstasjonene har dermed en klar trafikkregulerende effekt. Kollektivtrafikken over snittene har økt med 7 prosent per august 2010. Dette kan ventes å stige når vedtaket om reduserte kollektivtakster for Trondheims nærmeste omland realiseres.

Trafikksikkerhet er satt på dagsorden gjennom involvering av skolenes FAU for avdekking av lokale problempunkter. 15 intelligente gangfelt er under utprøving ved utsatte krysningspunkter.

Satsingen på miljøvennlige kjøretøy er i gang. Halvparten av bybussene er byttet ut med mer miljøvennlige enheter: 41 biogassbuss og 10 hybridbuss er satt i trafikk. Trondheim er nå det byområdet i Norge med størst salg av ladbare motorvogner sett i forhold til innbyggertall.

Utfordringer

- Usikkerhet rundt framdrift og kompleksitet i reguleringsplanene og prosjekteringen gir risiko for forsinkelser i forhold til oppsatt tiltaksplan. Det jobbes med å etablere en planreserve slik at man kan endre gjennomføringsrekkefølgen ved behov.
 - Miljøpakken representerer en stor økning i aktivitet og har krevd økt kapasitet i både plan-, prosjekterings- og gjennomføringsfasen. Det har tatt tid for aktørene i pakken å bemanne opp tilstrekkelig, og samordningsorganisasjonen er fortsatt under utvikling
-

18.3.2 Mål for tjenesteområdet

Miljøpakken har en nøkkelrolle for flere av kommuneplanens samfunns mål. Lavere andel bilister gir redusert energibruken til transport, sterkere bærekraft i forvaltning av naturmiljø og areal og større mulighet for en fysisk byutforming som fremmer livskvalitet og helse for alle. Dette vil i stor grad kunne bidra til levende bysentrum, både i Midtbyen og i bydelssentra der miljøbelastningen og arealknappheten er størst.

Tabell 18.3 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2011-2014	Resultatmål 2011	Tiltak
Sikre miljøeffektiv vegtrafikk	Redusere køer og fjerne flaskehals i transportsystemet	E6 sør Tonstad-Sentervegen Sluppen – Oslovegen
Redusere biltrafikk og øke andelen reiser med kollektiv, sykkel og gange	Øke tilgjengeligheten, framkommeligheten og brukervennligheten for miljøvennlige transportmidler	Kollektivtiltak, investering og drift Sykkeltiltak
Bedre lokale bymiljø med hensyn på utslipp, støy og framkommelighet		Trafikksikkerhet
Øke informasjon og kunnskap om miljøvennlige transportmåter		Gatebrukstiltak i Midtbyen Støytiltak Informasjon og rådgivning

18.3.3 Økonomi Miljøpakke for transport

Prioriteringen av tiltak i Miljøpakken ble vedtatt av Trondheim bystyre 17. juni 2010 og beskrives i detalj i saksframlegget og vedtak. Der beskrives også behovet for justeringer om framdrift, kapasitet eller lignende skulle bli en begrensende faktor de første årene. Detaljer og tiltaksliste gjengis ikke, tabellen under er å anse som en oppsummering av saken. Trondheim kommune forpliktet seg i Stortingsbehandlingen til å stille med minimum 10 millioner kroner i egeninnsats i pakken. I tabellen under inngår også de andre etatenes bidrag til Miljøpakken, samt belønningsmidlene fra staten. Tildelingen av belønningsmidler henger sammen med tiltakene i Miljøpakken. Innsats finansiert via belønningsmidler skal samordnes med Miljøpakkens tiltak og målsetninger. Tildeling av belønningsmidler følger av en avtale med staten inngått for perioden 2009-2012. Videre ressurstilgang vil etter alt å dømme avhenge av Trondheims resultater og konkrete mål og tiltaksplaner for kommende planperiode. I henhold til tidligere vedtak i Trondheim bystyre ligger Miljøavgift på drivstoff inne i Miljøpakkens finansieringsplanen trinn 2 fra 2012. Faller inntekten bort, må den kompenseres med andre inntekter eventuelt redusere ambisjonsnivået i Miljøpakken.

Tabell 18.4 Finansieringskilder Miljøpakken Økonomiplanperioden. Tall i millioner kroner

	2011	2012	2013	2014
Trondheim kommune	10	10	10	10
Sør-Trøndelag fylkeskommune	40	40	40	40
Statens vegvesen	45	63	63	100
Bominntekter	275	275	275	275
Belønningsmidler	107	110	0	0
Miljøavgift	0	69	69	69
SUM	477	567	457	494
Hvorav udisponert/drift	116			

Hvorav investering

437

Trondheim kommune

Trondheim kommune har forpliktet seg til å gå inn i Miljøpakken med 10 millioner kroner. I tabellen er kommunens investeringer knyttet til veg beskrevet. Selv om det korrigeres for at enkelte av tiltakene har delvis ekstern finansiering, og at enkelte av tiltakene er vanskelig å tolke inn under Miljøpakken, ligger man godt over minimumskravet på 10 millioner kroner i egeninnsats.

Tabell 18.5 Trondheim kommunes veginvesteringer i økonomiplanperioden. Tall i millioner kroner

Anleggets navn	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	2011	2012	2013	2014
Trafikksikkerhetstiltak	36,0		9,0	9,0	9,0	9,0
Gatelys fornyelse	23,5	8,5	5,0	5,0	5,0	
Mindre vegtiltak	24,2		4,4	4,6	4,6	4,6
Torvet	5,0		5,0			
SUM	88,7	8,5	24,9	20,1	20,1	15,1

I forslaget til budsjett er det satt av 9 millioner kroner til trafikksikkerhetstiltak. Det er antatt et årlig statlig tilskudd til formålet på 3 millioner kroner gjennom "Aksjon skoleveg".

Til fornyelse av gatelys er det i samsvar med tidligere økonomiplan satt av 15 mill kroner i perioden. Det vurderes nå både løsninger med LED og dimming. Tiltakene vil bli gjennomført i samsvar med de konklusjoner som trekkes i pågående utredning. Foreløpige analyser indikerer at det avsatte beløpet er for knapt.

Av mindre vegtiltak som vil bli gjennomført innenfor totalrammen for kommunale veger er tiltak for funksjonshemmede, gateparkeringsanlegg, tiltak for kollektivtrafikken og diverse mindre tiltak. Forslag til prioritering av enkelttiltak vil bli utarbeidet i Byutviklings årlige arbeidsprogram for investeringstiltak.

For 2011 er det satt av 5 millioner kroner til Torvet. Det vil bli jobbet aktivt med å utfordre private til å bidra med midler til utviklingen av Torvet.

18.4 Kart- og oppmålingstjenester

18.4.1 Omfang, status og utfordringer

Omfang

Tjenestene utføres av Kart- og oppmålingskontoret. Arbeidsområdene er innen dokumentasjon og arbeidsverktøy for enheter i eget og andre tjenesteområder; delingsforretninger, seksjoner, oppmåling, gate- og stedsnavn, adressering, digitalt kartverk, plan- og eiendomsregister, eiendoms-taksering og eiendomsskatt og publisering av kart- og eiendomsinformasjon.

Bruttobudsjett for 2011 er på 23 millioner kroner, hvorav 8 millioner bevilges fra bykassen. Enheten har 32 årsverk.

Status og utfordringer

Det stilles nå strengere krav til kvalitet i oppmålingsforretninger. Det er merkbart mer arbeid knyttet til hver delingssak og større fokus på standardiserte rutiner. Ny plandel av Plan- og bygningsloven gir behov for omlegging til nytt planregister og fokus på bedre rutiner.

Det arbeides aktivt med bedre saksbehandlingsrutiner for håndtering av eiendomsskatt for å sikre likebehandling og at alle nye bygg og eiendommer - og endringer blir underlagt løpende taksering. For å forberede og klargjøre for en framtidig omtaksering for eiendomsskatt, vil registrering og

oppdatering av bygningsareal og andre data for bygninger i Midtbyen være viktig. Arbeidet vil bli startet opp i 2011.

Kommunen bør legge om til veg- og gateadressering i de sprettbygde områdene av kommunen. Det er arbeid i gang med å definere vegstruktur og navnssette alle veger.

Det legges om til ny nasjonal standard for elektroniske kart. Det tas sikte på omlegging rundt årsskifte 2010/11.

18.4.2 Mål for tjenesteområdet

For å nå kommuneplanens mål om at Trondheim skal være rollemodell innen areal- og transportløsninger innen 2020 er det avgjørende at de verktøy vi har til rådighet er relevante, oppdaterte og effektive. Målene for kart- og oppmålingstjenestene tar utgangspunkt i dette.

Tabell 18.6 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2011-2014	Resultatmål 2011	Tiltak
Tilpasse enhetenes systemer til nytt lovverk	Iverksette behandlingsrutiner etter nytt lovverk. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppmålingsforretning ned fra 12 til 10 uker	Etablere en digital planregisterløsning i henhold til forskrift til ny Plan- og bygningslov. Videreføre omlegging til bedre rutiner i delingssaker
Etablere veg og gatenavnadressering for hele kommunen	Gjennomføre årsplan "Ny adressering 2011". Ferdigstille arbeidet med vegstruktur og navnssette veger i "distrikts-Trondheim".	Gjennomgå, kartfeste og strukturere alle veier og tildele gatenummer og reise navnesak på alle veier/gater som krever offisielle adresser
Legge om kartdata til ny nasjonal og internasjonal referansestandard	Høydedata i kommunens kartdatabase erstattes med nye høydeverdier i forhold til nytt null-nivå (havnivå)	Alle eksisterende kartdata tildeles nye høydeverdier fra en gitt dato. Arbeidet er i gang

18.5 Økonomi-drift

Området består av de tre enhetene Byplankontoret, Byggesakskontoret og Kart og oppmålingskontoret. Rammen til enhetene fordeler seg om lag som følger i 2011:

Tabell 18.7 Rammefordeling enhetene innenfor Plan og bygningstjenester. Tall i millioner kroner

Enhet	Utgifter	Inntekter	Netto ramme	Antall årsverk
Kart og oppmålingskontoret	23,0	-15,1	7,9	32
Byplankontoret	36,6	-15,8	20,8	55
Byggesakskontoret	27,8	-34,3	-6,5	48
Sum	87,4	-65,2	22,2	135

Enhetene har høy selvfinansieringsgrad, ca 75 prosent av aktiviteten finansieres via inntekter. Investeringsmidlene som går gjennom Miljøpakken er beskrevet direkte i det kapittelet. Brorparten av den tildelte kommunale rammen benyttes til byplanplanlegging.

Den høye inntektsandelen til enhetene skyldes for en stor del de utfører tjenester relatert til Plan og bygningsloven. Gebyrnivået for disse tjenestene avgjøres av Bystyret og vil bli lagt fram for særskilt behandling der. Den gjennomsnittlige gebyrøkningen rådmannen foreslår innenfor området, framgår av tabellen under:

Tabell 18.8 Foreslåtte gebyrøkninger Plan og bygningstjenester. Tall i prosent

Område	Foreslått gebyrøkning
Byggesaksbehandling	5,8
1 del plansaker og delesaker plan	7,8
Oppmålingsaker	2,8
Andre inntekter knyttet til karttjenester	2,8

Etter flere år med jevn positiv stigning har utviklingen i antall nybygg og reguleringsaker den siste tiden variert mye fra måned til måned. Det er derfor vanskeligere enn før å vite om man etter gebyrendringen havner på riktig gebyrnivå. Omleggingen av gebyrregulativene i forbindelse med ny Plan- og bygningslov bidrar også til at risikoen for at man havner ut på feil nivå øker. Hvis det viser seg at det blir store avvik mellom inntekter og utgifter, vil rådmannen i juni 2011 legge fram en sak for Bystyret om justering av gebyrene relatert til Plan og bygningsloven.

Gebyrene/tjenestene relatert til Kart og oppmålingskontoret foreslås økt i tråd med lønns- og prisutviklingen. Gebyrene knyttet til byggesaksbehandling foreslås økt noe mer. Høy byggeaktivitet med mange og til dels store bygg de siste årene har medført at inntektene knyttet til byggesaksbehandling enkelte år har vært høyere enn utgiftene og blitt avsatt til selvfond. For å bruke selvkostfondet i tråd med regnskapsreglene ble gebyrene reelt redusert i 2007 og 2008. Utgiftene er nå høyere enn inntektene, og det er derfor nødvendig å øke gebyrene litt mer enn lønns og prisstigningen. Også innenfor de delene av Plan og bygningsloven som ligger under Byplankontoret må man øke gebyret mer enn den generelle prisstigningen. Tallene så langt indikerer at man vil få et negativt selvkostfond ved årets slutt, så for igjen å få balanse mellom inntekter og utgifter må gebyrene økes med 7,8 prosent.

Tabell 18.9 Rammetabell budsjett 2011 og økonomiplan 2011-2014, Plan- og bygningstjenester. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2011	2012	2013	2014
Vedtatt budsjett 2010	22,6	22,6	22,6	22,6
Pris og lønnskompensasjon	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Korrigert budsjett 2010	22,4	22,4	22,4	22,4
Vedtatte rammeendringer (inkl endret kompensasjon for befolkningsvekst)				
Annen rammeendring	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Forslag til netto driftsramme	22,2	22,2	22,2	22,2
Rammeendring	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak				
Økte utgifter	0,5	0,5	0,5	0,5
Økte inntekter	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Effektivisering	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Sum tiltak	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2

Økte utgifter/økte inntekter

Kart og oppmålingstjenester vil i 2011 etablere veg og gatenavnadressering for hele kommunen. For å finansiere tiltaket er inntektsbudsjettet til Kart og oppmålingstjenester økt med 0,5 million kroner. Inntektskravet er helt på grensen av hva rådmannen tror området vil greie. Eventuelle avvik vil bli avrapportert i forbindelse med tertialrapportene.

Nye effektiviseringskrav

Enhetene innenfor området har et samlet effektiviseringskrav på 0,2 millioner kroner.

19 Miljø-, landbruks- og laboratorie- tjenester

19.1 Miljø- og landbrukstjenester

19.1.1 Innledning

Enheten har et overordnet ansvar for å utvikle Trondheim til en miljøby og dermed legge til rette for helse, velferd, trivsel, gode levekår og bevaring av kulturminner. Enhetens lovfestede oppgaver omfatter miljørettet helsevern, forurensning, avfall, naturforvaltning og landbruk.

Status og utfordringer

Miljøenhetens virkemidler er myndighetsutøvelse, holdningsskapende arbeid, miljø- og landbruksfaglig veiledning og strategisk planverk. Økt interesse for miljøspørsmål generelt og klimaspørsmål spesielt, fører til økt behov for enhetens tjenester.

Reduksjon av klimagassutslipp, sikring av vannkvalitet, biologisk mangfold, kulturminner og kulturlandskap, og utvikling av sunne og helsefremmende nærmiljø er store tverrsektorielle utfordringer. Miljøenheten er sentral som planlegger, rådgiver og pådriver. Gjennomføring av tiltakene ligger ofte til andre enheter og i bysamfunnet. Miljøenheten evaluerer effekten av tiltakene.

19.1.2 Mål for tjenesteområdet

Miljøtjenesters overordnede mål er å gjennomføre byens og statens miljøpolitikk. Målene er ofte sektrovergrepene og strekker seg utover planperioden. Kommuneplanens samfunnsdel ligger til grunn gjennom med hovedfokus på målene om Trondheim som lavenergiamfunn, om bærekraftig forvaltning av naturmiljø og areal og at Trondheim innen 2020 skal ha en byutforming som fremmer livskvalitet og helse.

Tabell 19.1 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2011-2014	Resultatmål 2011	Tiltak
Alle skoler og barnehager skal ha Grønt flagg 2012	10 nye skoler og 30 nye barnehager med Grønt flagg	Motivere og veilede skoler og barnehager gjennom Grønn barneby
Vannforekomster i Nidelvas og Gaulas nedslagsfelt skal ha god økologisk tilstand/godt økologisk potensial innen 2015	God økologisk tilstand i Uglabekken og økt kunnskapsgrunnlag for tiltak i andre bekker	Vannovervåking med spesielt fokus på effekt av avløpstiltak i Uglabekken. Gjennomføre prosjektet: Redusert jordbruks-avrenning til bekker i Trondheim 2009-2011
Bærekraftig og langsiktig forvaltning av naturmiljøet og biologisk mangfold	Sikre leveområder for truede/sårbare arter, spesielt elvemusling og stor salamander. Bevare og restaurere viktige naturområder	Øke kunnskapsgrunnlaget og gjennomføre tiltaksplaner for prioriterte arter og for andre rødlistearter Skjøtselstiltak på Lade og Lian

Antall personer som er plaget av trafikkstøy i Trondheim skal innen 2018 reduseres med 15% i forhold til 2007	Øke kunnskapsgrunnlaget om støybelastning fra trafikk	Kartlegge støy fra trafikk og prosjektere tiltak Påse at Miljøpakkens investeringstiltak bidrar til måloppnåelse for støyreduksjon
Tilfredsstillende nasjonale mål for lokal luftkvalitet som er strengere enn forskriftskrav	Ingen overskridelser av forskriftskravene for luftkvalitet	Følge opp de respektive tiltaksplaner for reduksjon av støv og nitrogenoksid (NO ₂) og sørge for forsterket gaterenhold og støvdemping
Bærekraftig forvaltning av matproduserende areal	Etablere mål for kommunens landbrukspolitikk innenfor rammene av nasjonalpolitikk	Legge fram en ny landbruksplan for Trondheim til politisk behandling
Bærekraftig forvaltning av kulturminner, kulturlandskap og historiske verdier forøvrig	Konkretisere kommunale mål og strategier for kulturminnevern, og bevaring av kulturlandskap	Framlegge kulturminneplan og initiere minst ett konkret verneplanprosjekt. Utarbeide forvaltningsplan for kulturlandskap i kommunalt eie
Kommunens miljøledelse (ISO14001) skal sikre at miljøbelastningen fra Trondheim kommunes egen drift blir stadig mindre	Økt kunnskap og miljøbevissthet blant ansatte i kommunen	Miljømål i alle lederavtaler
Utslippene av klimagasser i 2020 skal være minst 25 prosent lavere enn i 1991	Bidra til utvikling av Trondheim som lavenergiamfunn, blant annet gjennom å redusere utslipp fra kommunenes egen tjenestekjøring med 40 prosent	Koordinere tiltak i henhold til <i>Energi- og klimahandlingsplanen for Trondheim og Framtidens byer</i> . Gjennomføre miljøfyrtårnsertifisering og Trondheim Smart City
Sikre trygge og helsefremmende nærmiljø, med spesiell fokus på fortettingsområder	Øke kunnskapen om helsetilstand i befolkningen og faktorer som påvirker denn	Overvåke miljøfaktorer som har innvirkning på helse for å kunne bidra i levekårsprosjekt og arealplanlegging

19.2 Analysetjenester

19.2.1 Omfang, Status og utfordringer

Analysesenteret (TKA) leverer analysetjenester til Trondheim kommune, andre offentlige etater, næringsliv og privatpersoner. TKA er viktig for beredskapen for kommunens drikkevann og miljø. Det gis også råd og veiledning til kommunens innbyggere og andre kunder.

TKA utfører årlig 55 000 analyser innenfor vann, mat, miljø og luft. TKA er et av de største prøvingslaboratoriene i Midt-Norge. Laboratoriet har spesialkompetanse på kjemiske og mikrobiologiske analyser, blant annet legionella, parasitter (Giardia og Cryptosporidium i drikkevann), tungmetaller (vann, mat og miljø), inneklimate (muggsopp, CO₂), radioaktivitet og algegifter (skjellmat).

TKA har hatt en positiv utvikling i de senere år både innen kompetanse, oppgradert utstyr, ny teknologi, produkter og oppdrag. Arbeidet internt i Trondheim kommune og overfor andre offentlige instanser vil i 2011 utgjøre ca 70 prosent av det økonomiske omfanget.

TKA fortsetter sitt utviklingsarbeid, der også en stadig større del av virksomheten konkurrerer i et marked utenfor kommunen. Produkt-, kunnskapsutvikling, effektivisering (produksjonsprosesser og fornyelse av instrumenter) og aktiv markedsføring er sentrale utfordringer. Nettobudsjettet til TKA har gradvis blitt redusert etter at Mattilsynet ble opprettet. Nettobudsjettet for enheten er i 2011 på litt over 2 millioner kroner. Nedgangen i direkte bevilgning de siste årene har vært stor, i 2007 var den tilsvarende kommunale bevilgningen på 4 millioner kroner. Disse midlene får enheten for å levere råd og veiledning til byens innbyggere, yte ulik faglig bistand intern i kommunen og å ha prøveberedskap.

19.2.2 Mål for tjenesteområdet

Kommuneplanens målsetning om en bærekraftig forvaltning av naturmiljø er viktig for tjenestens periodemål.

Tabell 19.2 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2011-2014	Resultatmål 2011	Tiltak
Dekke kommunenes og andre sitt behov for beredskap vedrørende drikkevann, legionella og andre relevante analyser knyttet til akutte situasjoner	TKA skal kvalitetssikre beredskap for Trondheim kommune, andre kommuner og øvrige kunder i aktuelle problemer og akutte situasjoner (kriser)	Sørge for at egen beredskapsplan er tilstrekkelig dimensjonert etter samarbeidspartnerne sine behov. Vurdere behov for øvelser

19.3 Økonomi- drift

Tjenesteområdet består av de to enhetene Miljøenheten og Analysesenteret. Miljøenheten har omlag 34 årsverk og har en kommunal ramme på litt under 24 millioner kroner. Analysesenteret har 19 årsverk og har en kommunal ramme på litt over 2 millioner kroner.

Prosjektet miljøvennlige kjøretøy og drivstoff ble vedtatt gjennomført i perioden 2008-2011. I økonomiplan 2011-2014, er bevilgningene til prosjektet videreført ut over prosjektperioden. Rådmannen vil i egen bystyresak i 2011 foreslå at midlene disponeres til bruk på oppfølging av tiltak i kommunens energi- og klimahandlingsplanen.

Tabell 19.3 Rammetabell budsjett 2011 og økonomiplan 2012-2014, Miljøtjenester. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2011	2012	2013	2014
Vedtatt budsjett 2010	25,9	25,9	25,9	25,9
Pris og lønnskompensasjon	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Oppgaveendringer				
Korrigert budsjett 2010	25,9	25,9	25,9	25,9
Vedtatte rammeendringer (inkl endret kompensasjon for befolkningsvekst)	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Annen rammeendring	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Forslag til netto driftsramme	25,6	25,6	25,6	25,6
Rammeendring	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Effektivisering	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Sum tiltak	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3

Nye effektiviseringskrav og videreføring av tidligere vedtatte tiltak

Tjenestområdet er gitt 0,3 millioner kroner i generelt effektiviseringskrav.

19.4 Økonomi- investering

Tabell 18.4 viser en oversikt over investeringer knyttet til Miljø, landbruk og laboratorietjenester i økonomiplanperioden 2011-2014.

Tabell 19.4 Investeringer Miljø, landbruk og laboratorietjenester for perioden 2011-2014. Tall i millioner kroner

		2010	2011	2012	2013	2014	
Vedtatt budsjett 2010-2013		2	2	2	2		
Forslag budsjett 2011-2014			2	2	2	2	
Investering/Prosjekt:	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgning	Forslag til bevilgning			
				2011	2012	2013	2014
Utstyr analysesenteret				2	2	2	2
Sum økonomiplan				2	2	2	2

Analysesenteret har kontinuerlig behov for oppgradering av tekniske utstyr. Det er derfor nødvendig at enheten har et investeringsbudsjett på 2 millioner i året. Noe midler vil bli brukt på oppgradering av bygget som enheten har tilhold i.

20 Tekniske tjenester

20.1 Omfang, status og utfordringer

20.1.1 Omfang

Tekniske tjenester omfatter forvaltnings-, drifts- og investeringstiltak innenfor områdene:

- Drikkevannsforsyning og avløpshåndtering
- Veg - og trafikkanlegg
- Avfallshåndtering og feiing
- Bolig- og næringsarealer

20.1.2 Status

Gjennom et KS-prosjekt i 2010 er det beregnet et etterslep for vedlikehold av det kommunale vegnettet på 178 millioner kroner for å oppnå en definert minimumsstandard. Skulle vegnettet rustes opp til fullgod standard, er det snakk om 500 - 600 millioner kroner. Midler fra piggdekkfondet og kommunale midler gjør at driftsinnsatsen om vinteren på de kommunale vegene har vært rimelig bra. Brukerundersøkelser viser imidlertid at publikum ikke er fornøyd med standarden på vinterdriftstjenestene, og spesielt syklistene er misfornøyd.

Det arbeides med å samlokalisere gjenvinningsstasjon og hageavfallsmottak på Hegstadmoen i løpet av 2011. Prosessen med å få etablert en ny gjenvinningsstasjon på østsiden av byen pågår fortsatt.

Trondheim kommunale feiervesen utfører lovpålagte feie- og tilsynstjenester i kommunens 70 000 boenheter som er knyttet til fyringsanlegg. Minimumskravet er at tjenesten tilbys hvert fjerde år. I 2011 vil området "Heimdalen" få denne tjenesten. Boenheter i resten av kommunen som har behov for feiing utover dette, vil få utført feiing av eget feierlag som har fokus på brukere med stort feiebehov.

Drikkevannskvaliteten i Trondheim er god. Dette bekreftes gjennom kontinuerlige målinger og i brukerundersøkelser. Sikkerheten i vannforsyningen må bedres. I budsjettforslaget er det lagt til rette for dette ved bygging av Benna som reservevannkilde og sikring av Vikåsen vanntunnel.

Det ble ikke registrert E-coli i råvannsprøver fra Jonsvatnet i 2009. Dette indikerer at tiltak i Jonsvatnets nedslagsfelt har hatt effekt. Det er imidlertid fortsatt viktig å ha fokus på all aktivitet i tilrenningsområdet til og i selve Jonsvatnet. Om lag 30 prosent av produsert vannmengde lekker ut av transportsystemet på vei fra vannrenseanlegget (VIVA) og fram til forbrukerne.

Byfortetting og klimaendringer øker avrenningstoppene i overvannssystemet og dermed risikoen for tilbakeslag i kjellere. Tiltak for å bedre vannkvaliteten i Nidelva og øvrige bekker og vassdrag har gitt resultater, men det gjenstår fortsatt mye for at kravene i vanddirektivet skal være oppfylt.

Tapet av avløpsvann i avløpssystemet før renseanleggene er i dag på seks prosent. Tapet er betydelig redusert de siste 10 årene, men må reduseres ytterligere for å tilfredsstille kravene i vanddirektivet.

For å dekke behovet etter egnede områder/areal til kommunale formål innen barnehage, helseinstitusjoner og omsorgsboliger, gjøres det hele tiden aktive søk etter tomter.

20.1.3 Utfordringer

- Få finansiert og gjennomført ambisiøse mål i den nye avfallsplanen
- Holde et forsvarlig vedlikeholdsnivå på teknisk infrastruktur
- Tilfredsstillende framkommelighet på vegnettet vinters tid, også etter bortfall av piggdekkgebyret
- Drifting og vedlikehold av ny infrastruktur som etableres gjennom Miljøpakken

- Sikre nok arealer egnet for utbyggingsformål, spesielt til kommunale formål, men også til fremtidig bolig- og næringsutvikling
- Fornyelse av vann- og avløpsnett, redusere tap og lekkasjer, sikkerhet i forsyningen
- Forbedre vannkvaliteten i vassdrag og badeområder ved å redusere forurensing fra avløpsnett og uregulerte utslipp
- Forhindre forsøpling av det offentlige rom
- Nye tekniske infrastrukturløsninger knyttet til konseptet *Fremtidens byer* gjennom Brøset-prosjektet
- Organisering av egen drift og prosjektgjennomføring med sikte på bedre effektivitet

20.2 Mål for tjenesteområdet

Tjenesteområdet vil ha flere av kommuneplanens samfunns mål i fokus. Bærekraftig forvaltning av arealer og tekniske anlegg vil både sikre våre verdier og fremme livskvalitet og helse for innbyggerne. Universell utforming av egne anlegg, og godt og effektivt renhold av offentlige arealer, er sentrale verktøy for å bidra til et levende bysentrum og tilrettelegging for mangfoldet blant våre innbyggere.

Tabell 20.1 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2011-2014	Resultatmål 2011	Tiltak
Tilrettelegge for et framtidssikkert avfallssystem med 50 prosent nedgravde løsninger innen 2020	Iverksette handlingsplan for nye oppsamlingsløsninger. Høyt ombruk og effektiv gjenvinning av husholdningsavfallet	Samlokalisering av gjenvinningsstasjon og mottak av hageavfall. Oppgradering av returpunkter. Planlegge ny gjenvinningsstasjon øst
Sikker produksjon av nok og godt drikkevann for byens innbyggere. God kvalitet på drikkevannskildene med minimal forurensning i nedbørsfeltene God vannkvalitet i Nidelva, i små vassdrag og på bade plassene	Sikker drikkevannsforsyning, trygg drikkevannskvalitet Planlagt drikkevannsforsyning fra Benna som reservetilførsel og supplement Oppfølging av vanddirektivet	Overvåking av all aktivitet i Jonsvatnets nedslagsfelt. Oppfølging av nye regler utformet med grunnlag i Drikkevannsforskriften § 4 Øremerkede tiltak for bedring av vannkvalitet i vann og vassdrag i henhold til handlingsplan
Komme opp på et sommervedlikeholds nivå for vegnett som reduserer tempoet i verdiforringelsen	Et effektivisert vegvedlikehold som er tilpasset ressurstilgangen	Etablere en tydeligere, og om nødvendig redusert, vegvedlikeholdsstandard tilpasset ressurstilgangen
Holde et vegdriftsnivå vinters tid som sikrer trygg fremkommelighet for alle trafikantkategorier	Opprettholde vinterdriftsstandarden (brøyting/strøing) på et forsvarlig nivå på de kommunale vegene med spesielt fokus på gang-/sykkelanlegg og anlegg knyttet til kollektivtrafikk	Effektivisere vinterdriften. Tilpasse driften etter tildelte ressurser, men med skjerming av gang-/sykkel og kollektivanlegg
Utføre den lovpålagte feiingen med høy faglig kompetanse og på en god brannforebyggende og miljømessig måte. Framdriftsplanen skal være forutsigbar	Utføre den lovpålagte feiingen (15 000 tilsyn, 11 000 feide skorsteiner og feiing av 2000 "behovsprøvd" skorsteiner) samt sikre at tilsyn gjøres på en slik måte at innbyggerne føler seg trygge på at det utføres et godt brannforebyggende og	Følge opp og eventuelt korrigere planlagt framdriftsplan. Vedlikeholde kvalitetssystemet. Bedre informasjon om tjenesten via media, internett og varslingslapper. Evaluere feiegebyret for å

	miljømessig arbeid	oppnå et mer rettferdig system
Sikre og klargjøre en tilstrekkelig tomteportefølje for bolig og næringsstomter, tilpasset etterspørselen	Løpende oppkjøp, tilrettelegging og salg av aktuelle arealer. Tilrettelegge for brannstasjoner og bussdepot på Sandmoen og Presthus	Gjennomgang av kommunalt eid ubebygget areal, og utarbeidelse av en salgsstrategi for hva kommunen fortsatt bør eie
En boligpolitikk som sikrer at <i>hele</i> befolkningen skal kunne bo trygt og godt, uavhengig av sosiale, helsemessige eller økonomiske forutsetninger	Et velfungerende boligmarked der innbyggernes behov imøtekommes på en økonomisk effektiv, sosial og rettferdig måte. Flere skal bli selvhjulpne og bosatt i det private markedet og fortrinnsvis i egen eid bolig	Legge frem boligprogrammet 2011-2014 med levekårsutjevnerende tiltak. Tilstrekkelig boligproduksjon skal medvirke til å dempe boligprisene, samtidig som krav om tilgjengelighet og boligstørrelser skal sikre innbyggernes ulike behov.
Økt bruk av universell utforming	Alle nye prosjekter tilfredsstillende kravene til universell utforming	Universell utforming skal ha fokus i planleggingen
Et tilgjengelig og attraktivt, rent og ryddig bysentrum	Ryddig og ren midtby. Videre planlegging og fysiske byromstiltak i Torgkvartalet	Reorganisere et renhold i Midtbyen i samarbeid med City Manager

20.3 Økonomi – drift

Piggdekkprosjektet

Piggfriandelen i Trondheim viser fortsatt en svak positiv tendens. Kommunens målinger viser en piggfriandel på 75 prosent i sesongen 2009/2010. Vegdirektoratet har imidlertid registrert en høyere piggfriandel og opererer med en veid samlet piggfriandel på 82 prosent. Det er blant annet Vegdirektoratets tellinger som var grunnlaget for vedtak om å avvike piggdekkgebyrordningen fra og med 2011. Søknad om avvikling er sendt Vegdirektoratet som avgjør om Trondheim kan slutte med ordningen. Per 1. januar 2010 hadde kommunen et fond på om lag 70 millioner kroner knyttet til piggdekkordningen. I 2011 legger rådmannen opp til at fondsmidlene skal benyttes til ekstra vinterdrift på de kommunale vegene (13 millioner kroner), ekstra vinterdrift av fylkesvegene (to millioner kroner) og en million til investering i nytt vinterdriftsmateriell ved Trondheim bydrift. Rådmannen foreslår at det årlige tilskuddet fra fondet til fylkesvegene faller bort fra og med 2012. Midlene i fondet vil dekke fem driftssesonger med den bruken rådmannen legger opp til. I løpet av planperioden vil rådmannen komme tilbake med egen sak om vinterdriftnivået.

Gatelys

Det kommunale veglyset har et betydelig etterslep knyttet til vedlikehold. Kostnader til feilretting, ettersyn og lampeskift tok i 2009 om lag 80 prosent av budsjettet til drift (eksklusiv energi) og vedlikehold. Resterende budsjett går til oppgradering av lysarmaturer og enkeltvis masteskift. Etterslepet øker år for år. Det er også store utfordringer knyttet til økninger i energipris og skifte til mer moderne belysning. Rådmannen vil komme tilbake med en egen bystyresak der gatelysproblematikken vil bli drøftet mer inngående.

20.3.1 Selvkostområdene

Tabell 20.2 Rådmannens forslag til gebyrendringer på selvkostområdene innenfor teknisk sektor. Tall i prosent

Område	Foreslått gebyrøkning
Avløp	43
Renovasjon	0
Vann	26
Feiing	-29
Slam	30

I perioden fra 2005 til 2009 ble vann- og avløpsgebyrene redusert reelt med henholdsvis 31 og 22 prosent. Årsaken til at gebyrene ble redusert, var for høye gebyrer i forhold til kostnadene og derfor måtte midler settes inn på de såkalte selvkostfondene. Som orientert om i rådmannens to forrige budsjettframlegg må gebyrene innenfor vann og avløp økes betydelig når de positive selvkostfondene nå er brukt opp. I tillegg til effekten fra selvkostområdet, må gebyrene økes på grunn av de omfattende investeringene innenfor områdene (oppfølging av vanndirektivet, reservevannløsning og lignende). I 2011 foreslår derfor rådmannen en gebyrøkning innefor vann på 26 prosent i 2011. Sett under ett må gebyrene de nærmeste årene økes med om lag 73 prosent for igjen å få samsvar mellom inntekter og utgifter. Innenfor avløp foreslår rådmannen en økning på 43 prosent i 2011.

Utgiftene til renovasjon har vært betydelig mindre enn budsjettet de to siste årene. Dette skyldes hovedsakelig mindre vekst i avfallsmengder enn budsjettet. I tillegg har Renholdsverket gjennomført effektivisering av innsamling og transport av avfall. Som følge av denne utviklingen og av at inntektene har steget jevnt de siste fire årene, har kommunen opparbeidet et positivt selvkostfond for renovasjonsområdet. Investering i gjenvinningsstasjoner og sentrale avfallssuganlegg, og støtteordninger til rehabiliteringsprosjekter hvor det tas i bruk nedgravde løsninger, vil medføre økte kostnader i årene framover. Driftsutgiftene til renovasjonsområdet har imidlertid gått ned, noe som oppveier de økte utgiftene som følge av nyinvesteringer, slik at det samlet sett er mulig å holde gebyret uendret i 2011.

Innhenting av slam vil ved inngangen til 2011 ha et negativt selvkostfond på nærmere 2,7 millioner kroner. For å betale ned på det negative fondet, er det behov for en gebyrøkning på 30 prosent i 2011, og deretter 20 prosent hvert år i de neste to årene. I tillegg vil det bli iverksatt tiltak for å redusere kostnadsnivået.

Feiing har selv etter flere år med reell reduksjon i gebyrene et positivt selvkostfond på 8,6 millioner kroner ved inngangen av 2010. For å forholde seg til regnskapsreglene om benyttelse av positive selvkostfond, er det behov for å bruke opp fondet. Rådmannen foreslår derfor at gebyrene reduseres med 29 prosent i 2011. Inkludert den foreslåtte reduksjonen for 2011 har feieområdet redusert gebyrene med om lag 55 prosent siden 2007. I 2012 er selvkostfondet brukt opp, så gebyrene må økes med 90 prosent (om lag 120 kroner) for igjen å få harmoni mellom inntekter og utgifter.

Gebyrområdet renovasjon

I 2010 ble det vedtatt en ny handlingsplan for oppsamling av husholdningsavfall og kommunalt næringsavfall. Planperioden går fram til 2020. I 2011 vil det bli igangsatt arbeid med oppgradering av gjenvinningsstasjon og hageavfallsmottak på Hegstadmoen, i tillegg til en til to sentrale avfallssuganlegg i nye utbyggingsområder. En eventuell utsortering av våtorganisk avfall til bruk i en biogassløsning er fortsatt under utredning.

Mindre avfall enn budsjettet både i 2009 og 2010 har ført til budsjettoverskudd som er brukt til å betale ned et negativt selvkostfond. Sammen med effektivisering av drift ved Renholdsverket, har

overskuddet i 2009 og 2010 gjort det mulig å legge fram et budsjett uten økning i renovasjonsgebyret for 2011.

Tabell 20.3 Reduserte kostnader/økte inntekter fra 2010 til 2011 Renovasjon. Tall i millioner kroner

Tiltak renovasjon	Økte kostnader fra 2010 til 2011
Reduserte kostnader ved behandling av avfall og ved drift av gjenvinningsstasjon og hageavfall	-7,0
Økte kostnader ved innsamling/transport	0,5
Økte utgifter lager og vedlikehold, økt innkjøp av oppsamlingsutstyr og økte utgifter farlig avfall	4,9
Økning i forvaltningsoppgaver (TRV/kommunen)	1,4
Økte kapitalkostnader som følge av investeringer	4,6
Sum rammeøkning	4,4

- Reduserte kostnader ved behandling av avfall skyldes mindre mengder restavfall, forventet lavere pris på behandling av restavfall samt forventet økt pris på salg av papir
- Til tross for en kostnadsvekst innenfor transportsektoren, sterk lønnsvekst i offentlig sektor og en betydelig vekst i folketallet, har Renholdsverket klart å holde kostnadsøkningen fra 2010 til 2011 på under én prosent
- Økte utgifter til lager og vedlikehold, og til kjøp av nytt oppsamlingsmateriell, skyldes i hovedsak økt tildeling til rehabiliteringsprosjekter. I tillegg er det økte kostnader ved lagerhold og håndtering av nytt utstyr og flere driftsoppgaver og økte utgifter til arbeid med farlig avfall
- Økte utgifter til forvaltningsoppgaver skyldes i hovedsak behov for ressurser ved gjennomføring av ny handlingsplan for oppsamling av avfall
- Økte kapitalkostnader skyldes at kommunen foretar investeringer i ny gjenvinningsstasjon og hageavfallsmottak på Hegstadmoen i 2011. I tillegg planlegger kommunen å bygge ut to sentrale avfallssuganlegg i nye utbyggingsområder på Tiller og Ranheim

Gebyrområdet vann og avløp

Bystyret vedtok i forbindelse med behandlingen av budsjettet for 2010 at de ville ha en gjennomgang av selvkostområdene relatert til tekniske tjenester for å se om de drives effektivt nok. I egen bystyresak, som følger budsjettet, redegjør rådmannen for hva han har gjort for å effektivisere bystyrets vedtak. Som vedlegg til saken er en rapport som rådmannen bestilte fra PwC og Sintef som bistand i arbeidet med identifisering av effektiviseringspotensialet. Rapporten peker på flere mulige effektiviseringsområder som rådmannen vil følge opp. Gjennom tertialrapporteringen vil rådmannen melde tilbake til bystyret om status i forhold til uttaket av dette effektiviseringskravet. I budsjettet for 2011 er det lagt inn et effektiviseringskrav knyttet til driften på tre prosent.

I 2011 er det innenfor vannrammen satt av midler til å gjøre om noen av de årlige utbetalingene knyttet til Jonsvannsskjønnet til engangsutbetaling.

Tabell 20.4 Reduserte kostnader/økte inntekter fra 2010 til 2011 vann. Tall i millioner kroner

Tiltak vann	Økte kostnader fra 2010 til 2011
Økte kostnader på grunn av pålagt damtilsyn (NVE)	0,2
Tavle VIVA (engangstiltak)	0,2
Reduksjon på grunn av engangstiltak i 2010	-0,5
Tiltak mot lekkasjetap i ledningsnettet	2,4
Effektiviseringstiltak	-2,0
Sum rammeøkning vann	0,3

- Nye rutiner for damtilsyn pålagt av Norges vassdrag og energitilsyn gir ekstra kostnader
- Montering av ny tavle på Vikåsen vannbehandlingsanlegg
- Rammereduksjon som følge av diverse engangstiltak fra 2010, blant annet sikkerhets- og adgangssystem til høydebasseng og overvåkningsutstyr for avløpsnett
- Videreføring av miljøprosjektet med målsetting om reduksjon av lekkasjetap i ledningsnett fra 25-30 prosent til ned mot 12 prosent i 2014. Høye initialkostnader i 2010 - 2014, deretter vil kostnadene dekkes inn via reduserte driftskostnader på grunn av redusert vannproduksjon
- Effektivisering og rasjonalisering gjennom administrative og organisatoriske tiltak. Også utførelse, materialvalg og standardkrav skal vurderes

Tabell 20.5 Reduserte kostnader/økte inntekter fra 2010 til 2011 avløp. Tall i millioner kroner

Tiltak avløp	Økte kostnader fra 2010 til 2011
Økte driftsutgifter renseanleggene	4,6
Reduksjon på grunn av engangstiltak i 2010	-0,9
Økte driftsutgifter pumpestasjoner	0,6
Effektiviseringstiltak	- 2,5
Sum rammeøkning avløp	1,8

- På grunn av økte myndighetskrav, økte driftsutgifter og nødvendig utskifting av utstyr, øker utgiftene knyttet til renseanleggene vesentlig. Tiltak for 2,5 millioner kroner er engangstiltak og vil bli frigjort i 2012
- Engangstiltak knyttet til kundeservice i 2010 kan frigjøres
- Driftsutgiftene ved pumpestasjonene øker på grunn av økt energipris og økt vedlikeholdsbehov
- Effektivisering og rasjonalisering gjennom administrative og organisatoriske tiltak. Også utførelse, materialvalg og standardkrav skal vurderes

Gebyrområdet slam

Det er fortsatt ikke balanse mellom gebyrinntektene og utgiftene. Innsatsen for å knytte slamabonnentene til avløpsnett må forsterkes. For å bedre økonomien, vil det fra og med 2011 bli redusert tømmefrekvens i noen år framover for abonnenter med liten slamproduksjon, og hvor tanken ligger i områder hvor resipienten ikke er sårbar. I 2011 er det estimert at det vil gi en reduksjon på 0,8 millioner kroner i driftsutgiftene.

Gebyrområdet feiing

Trondheim kommunale feiervesen vil i 2011 ha behov for en ramme på om lag 11 millioner kroner. Overføringen vil bli finansiert via gebyrinntekter og overføringer fra selvkostfond.

I tillegg til aktiviteten relatert til selvkostområdet, driver feieren en liten konkurranseutsatt virksomhet som har et netto inntektskrav på 0,2 millioner kroner.

20.3.2 Rammeutvikling tekniske tjenester

Tabell 19.6 viser rådmannens forslag til netto driftrammer for Tekniske tjenester i perioden 2011-2014, samt rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftrammer. Tabellen viser endring i forhold til vedtatt budsjett 2010, vedtatt av Bystyret 10 desember 2009

Tabell 20.6 Rammetabell budsjett 2011 og økonomiplan 2012-2014. Tekniske tjenester

Netto driftsramme	2011	2012	2013	2014
Vedtatt budsjett 2010	74,4	74,4	74,4	74,4
Pris og lønnskompensasjon	4,0	4,0	4,0	4,0
Oppgaveendringer	-17,3	-17,3	-17,3	-17,3
Korrigert budsjett 2010	61,1	61,1	61,1	61,1
Vedtatte rammeendringer (inkludert endret kompensasjon for befolkningsvekst)	-1,8	0,6	1,2	2,5
Annen rammeendring	4,7	2,0	-0,1	-0,1
Forslag til netto driftsramme	63,9	63,6	62,0	63,4
Rammeendring	2,8	2,5	1,1	2,3
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak	-2,3	-0,1	0,4	0,4
Justering av tidligere vedtatte tiltak	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Redusert drift/vedlikehold B- veger</i>	1,2	1,2	1,2	1,2
<i>Kutt i renhold/gatefeing</i>	-1,2	-1,2	-1,2	-1,2
<i>Disponering ubrukte demografimidler</i>	0,2	0,2	0,2	0,2
<i>Overføring til Enhet for idrett, park og friluftsliv</i>	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Økte utgifter/reduerte inntekter	1,6	1,6	1,6	1,6
<i>Ny stilling ulovlighetsoppfølging</i>	0,6	0,6	0,6	0,6
<i>Oppfølging av avløpsvann fra Hegstadmoen</i>	0,4	0,7	0,7	0,7
<i>Finansiering "Frivillighetspakke"</i>	0,2	0,2	0,2	0,2
<i>Utredninger omstillingstiltak</i>	0,4	0,4	0,4	0,4
Effektivisering	4,3	4,3	4,3	4,3
<i>Generell effektivisering</i>	-0,7	-0,7	-0,8	-0,8
<i>Effektiviseringskrav fra Bystyret</i>	5,0	2,0	0,0	-0,0
Redusert tjenestetilbud	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
<i>Redusert gaterenhold for å finansiere "frivillighetspakken".</i>	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Økte gebyrer/egenbetaling	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
<i>Økte inntekter ulovlighetsoppfølging/grunnleie</i>	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
Annet	0,0	0,3	0,3	1,7
<i>Ubrukte demografimidler</i>	0,0	0,3	0,3	1,7
Sum tiltak	2,8	2,5	1,1	2,3

Oppgaveendringer

1. august 2010 ble enhet for Idrett, park og friluftsliv opprettet. Ansvaret for park, og rammen på 17,3 millioner kroner, er flyttet fra tekniske tjenester over til den nyopprettede enheten.

Justering av tidligere vedtatte vedtak

Som orientert om i første tertialrapport greier man ikke å redusere utgiftene knyttet til B-veger i den grad det var forespeilet i budsjett for 2009, og kutt i renhold/gatefeing ble foreslått som alternativt tiltak. Det er nå klart at besparelsen man greier å ta ut på B-veger vil være minimal. I økonomiplanen for i fjor hadde tekniske tjenester 0,2 millioner kroner i udisponerte demografimidler. De midlene benyttes i år til å finansiere byutviklings andel av toppfinansiering av Enhet for idrett, park og friluftsliv.

Økte utgifter/reduerte inntekter

- Rammen til "startpakke frivillighet" er økt med 0,2 millioner kroner i tråd med formannskapets vedtak 2. august 2010 i sak 10/31176
- Det er satt av midler, 0,6 millioner kroner, til en ekstra stilling for å drive ulovlighetsoppfølging knyttet til gategrunn
- Krav om oppfølging og kontroll av avløpsvann fra Hegstadmoen fyllplass gjør det nødvendig å bruke 0,4 millioner kroner, økende til 0,7 millioner kroner utover i planperioden, på drift av et

overvåkningsprogram ved fyllplassen. Et tilsvarende beløp finansiert fra selvkostområdet vil også bli benyttet

- I forbindelse med den pågående omorganiseringen av Stabsenhet for byutvikling og eiendomstjenester settes det av 0,4 millioner kroner i året

Effektivisering

Bystyret vedtok i forbindelse med behandlingen av budsjettet for 2010 et effektiviseringskrav på fire millioner i 2010 og åtte millioner utover i perioden (helårseffekt). I egen bystyresak som følger budsjettet, redegjør rådmannen for hva han har gjort for å effektivisere bystyrets vedtak. Som beskrevet der har rådmannen konkludert med at det er nødvendig å bruke noe tid på å ta ut hele effekten, og har derfor innarbeidet et effektiviseringskrav på tre millioner kroner i 2011, seks millioner kroner i 2012 og åtte millioner kroner i 2013. Rådmannen ser på det innlagte effektiviseringskravet som svært ambisiøst. Gjennom tertialrapporteringen i 2011, vil rådmannen melde tilbake til bystyret om status i forhold til uttaket av dette effektiviseringskravet. Det er enda ikke avklart om effektiviseringskravet vil medføre behov for omorganisering av området.

Det er i tillegg lagt inn et generelt effektiviseringskrav på 0,7 millioner kroner per år i planperioden.

Redusert tjenestetilbud

Som vedtatt i formannskaps sak 10/31176 finansieres "frivillighetspakken" delvis ved redusert innsats knyttet til veg.

Økte gebyrer/egenbetaling

Den økte innsatsen knyttet til ulovlighetsoppfølging knyttet til gategrunn finansieres via merinntekter knyttet til den bebudete ulovlighetsoppfølgingen og utleie av gategrunn.

Annet

Utover i økonomiplanperioden har området et mindre udisponert beløp relatert til demograf. Modellen for demografisk kompensasjon er under endring og tallene kan bli endret.

20.4 Økonomi – investering

Tabell 20.7 Investeringer Tekniske tjenester i perioden 2011-2014. Tall i millioner kroner viser en oversikt over investeringer knyttet til tekniske tjenester i økonomiplanperioden 2011-2014.

Tabell 20.7 Investeringer Tekniske tjenester i perioden 2011-2014. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013	2014		
Vedtatt budsjett 2010-2013	204,2	390,5	327,1	301,0			
Forslag budsjett 2011-2014		526,4	518,4	486,1	391,6		
Forslag til bevilgning							
Investering/Prosjekt:	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgning	Forslag til bevilgning			
				2011	2012	2013	2014
Vann	713,1	166,0	553,1	141,9	184,0	187,4	130,2
Avløp	259,9	17,9	242,0	114,9	154,6	143,5	115,1
Renovasjon	147,0	45,0	102,0	42,0	25,0	20,0	15,0
Næringsforsyning	537,4	197,2	340,2	164,7	107,5	91,0	88,0
Boligforsyning	56,0	48,6	7,1	55,2	41,6	38,5	37,6
Byfornyelse				2,0	0	0	0
Utskifting av utstyr							
Trondheim bydrift				5,0	5,0	5,0	5,0
Feietjenester				0,7	0,7	0,7	0,7

Sum økonomiplan	1713,4	429,7	1244,4	526,4	518,4	486,1	391,6
------------------------	---------------	--------------	---------------	--------------	--------------	--------------	--------------

De samlede brutto investeringsrammene i perioden er betydelige, men beløpene som finansieres over bykassen er begrenset. I 2011 finansieres totalt 54 millioner kroner over bykassen.

Tabell 20.8 Investeringer vann perioden 2011-2014. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013	2014
Vedtatt budsjett 2010-2013	66,4	154,0	139,0	127,4	
Forslag budsjett 2011-2014		141,9	184,0	187,4	130,2

Investering/Prosjekt:	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgning	Forslag til bevilgning			
				2011	2012	2013	2014
Reservevannforsyning	300,0	50,0	250,0	90,0	80,0	80,0	
Vikåsen vanntunnel	235,0	51,0	184,0		40,0	40,0	40,0
Oppgradert vannbehandling	100,0		100,0		20,0	20,0	30,0
Sikring Jonsvatnet	10,0	8,0	2,0	2,0			
Diverse anlegg	73,5	27,6	45,9	12,9	11,0	11,0	11,0
Fornyelse rehabilitering	139,0		139,0	37,0	33,0	34,0	35,0
Ledningsanlegg Nardo- Munkvoll	40,0	23,4	16,6			2,4	14,2
Sum økonomiplan	897,5	160,0	737,5	141,9	184,0	187,4	130,2

Budsjettet som legges frem er basert på tre hovedutfordringer kommunen står overfor, nemlig god sikkerhet i vannforsyningen, fornyelse av ledningsnett og god vannkvalitet.

God vannkvalitet

Nye myndighetskrav sier at det skal være to fullverdige hygieniske barrierer mot bakterier, virus og parasitter. For Trondheim betyr dette at dagens vannbehandling utvides til fullrensing. Kostnadene for dette er foreløpig anslått til 100 millioner kroner.

Sikkerhet i vannforsyningen

Det skal bygges ny reservevannsforsyning. Kilden er Benna i Melhus, og utbyggingen er et samarbeidsprosjekt mellom Melhus kommune og Trondheim kommune. Løsningen medfører at man i en situasjon med behov for reservevann har både god vannkvalitet og god kapasitet. Anlegget er kostnadsberegnet til 300 millioner kroner og er forventet ferdig i løpet av 2013.

Vikåsen vanntunnel ligger nedstrøms for vannbehandlingsanlegget og fører rensert vann inn på vannettet. Hydrogeologiske undersøkelser har vist at vann fra tilliggende områder kommer inn i tunnelen. Selv om det er små mengder og vannet har lang oppholdstid i grunnen før det kommer inn i tunnelen, er situasjon ikke tilfredsstillende på lang sikt. Det er hensiktsmessig å samordne tunnelen med utvidet vannbehandling. Nytt kostnadsestimat for tunnelen er 215 millioner kroner. Dette er betydelig høyere enn tidligere anslått. Før anlegget settes i gang, vil det bli gjennomført ytterligere vurderinger av alternative måter å ivareta sikkerheten på. I den sammenhengen vil også nye metoder som følge av at reservevannsforsyningen fra Benna vil være etablert i løpet av 2013, bli vurdert.

Til fullføring av arbeidene med sikring av Jonsvatnet som drikkevannskilde, er det satt av to millioner kroner i 2011.

For å forsterke overføringen mellom de østlige og de vestlige bydelene i Trondheim, er det vedtatt å bygge en ny hovedvannledning mellom Nardo og Munkvoll. Det er utført et forprosjekt for disse arbeidene, og anlegget er kostnadsregnet til 40 millioner kroner. Det er hensiktsmessig å samordne

anlegget med ny bro over Sluppen/omlegging av E6. Samordningsbehovet vil forsinke vannledningsanlegget. I revidert økonomiplanen er det lagt opp til ferdigstilling i 2014. Fornyelse av ledningsnett er en vedvarende aktivitet. Omfanget er basert på analyser av levetid.

Tabell 20.9 Investeringer avløp perioden 2011-2014. Tall i millioner kroner

			2010	2011	2012	2013	2014
Vedtatt budsjett 2010-2013			78,9	78,0	84,0	92,0	
Forslag budsjett 2011-2014				114,9	154,6	143,5	115,1
Investering/Prosjekt:	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgning	Forslag til bevilgning			
				2011	2012	2013	2014
Reinvest. Ladeh. og Høvringen	32,0		32,0	8,0	8,0	8,0	8,0
Ladehammeren RA luktreduksjon	15,0	6,6	8,4		8,4		
Diverse anlegg	66,0		66,0	16,0	16,0	17,0	17,0
Fornyelse rehabilitering	160,0		160,0	42,0	38,0	40,0	40,0
Fredlybekken separering	160,0	3,5	156,5	10,0	10,0	20,0	20,0
Fossumdalen separering	27,7	7,7	20,0	5,0	5,0	5,0	5,0
Vanndirektivet	60,0	10,0	50,0	10,0	10,0	10,0	10,0
RSMT. div. spillvannsanlegg	91,7		91,7	13,9	44,2	28,5	5,1
Separering Heimdal	50,0	0,1	49,9	10,0	10,0	10,0	10,0
Separering Selsbakk avløpskum	10,4	0,4	10,0		5,0	5,0	
Sum økonomiplan	672,8	28,3	644,5	114,9	154,6	143,5	115,1

I den kommende økonomiplanperioden foreslås det at innsatsen i stor grad fortsatt rettes mot fornyelse og separering av byens eksisterende avløpsnett. Dette for å bedre den til dels utilfredsstillende forurensingssituasjonen i bekker og elver. Prioriteringen er i tråd med kravene i vanddirektivet som legger til grunn at naturlige vannforekomster skal ha minimum god økologisk og kjemisk tilstand innen 2015. Både Fredlybekkprosjektet (totalt 160 millioner kroner) og Fossumdalprosjektet (totalt 27 millioner kroner) er prosjekter som vil gi betydelig reduksjon i de resterende utslippene til Nidelva. I tillegg gjennomføres flere mindre prosjekter som vil gi reduserte utslipp i de mindre bekkene/vassdragene (10 millioner kroner per år).

Renseanleggene får etter hvert et økt behov for fornyelse/reinvesteringer, og det settes av åtte millioner kroner per år til dette formålet. Ved Ladehammeren renseanlegg er lukt et tilbakevendende problem. Det har vært utredet ulike løsninger, og konklusjonen er at en høy pipe er den beste løsningen. Denne er kostnadsberegnet til ni millioner kroner. Høvringen renseanlegg har problemer med å overholde kravene i utslippstillatelsen. Det er budsjettert med polymeranlegg og kjemisk rensing.

Samordnet med utbygging av reservevannsløsningen skal Melhus kommune overføre sitt avløp til Høvringen renseanlegg. For å frigi tilstrekkelig kapasitet på ledningsanleggene, må det gjennomføres separeringstiltak på Heimdal. Leirfallet renseanlegg på Klett som er lite, dyrt å drifte og har et betydelig rehabiliteringsbehov legges ned, og avløpet overføres til Høvringen. Disse anleggene, som er samordnet med utbyggingen av reservevannsforsyningen, skal foregå i perioden 2011 – 2014. Det er budsjettert med et nytt sandfang ved innløpet til Høvringen avløpstunnel. Et slikt sandfang vil bedre driftsforholdene betydelig, og er gunstig å få på plass før overføringen av avløp fra Melhus.

For posten diverse anlegg er det i 2011 - 2012 foreslått en investering på 16,0 millioner kroner, økende til 17 millioner kroner per år i 2013 - 2014. Dette er midler som går til anlegg som ikke initieres av kommunen, men av eksempelvis Statens vegvesen, utbyggere og lignende.

Når det gjelder fornyelse og rehabilitering er det foreslått en bevilgning på 42 millioner kroner i 2011. Snitt i perioden er på 40 millioner kroner per år. Tiltakene er nødvendige for å holde antall kjelleroversvømmelser nede og forhindre at forfallet i ledningsnettene ikke skal øke. Tiltakene støtter også opp under vanndirektivet og gir betydelige miljøgevinster.

Tabell 20.10 Investeringer renovasjon perioden 2011-2014. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013	2014
Vedtatt budsjett 2010-2013	25,0	40,0	25,0	25,0	
Forslag budsjett 2011-2014		42,0	25,0	20,0	15,0

Investering/Prosjekt:	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgning	Forslag til bevilgning			
				2011	2012	2013	2014
Ny gjenvinningsstasjon vest	37,0	15,0	22,0	22,0			
Avfallssug	85,0	10,0	75,0	20,0	20,0	20,0	15,0
Ny gjenvinningsstasjon øst	25,0	20,0	5,0		5,0		
Sum økonomiplan	147,0	45,0	102,0	42,0	25,0	20,0	15,0

I juni 2010 ble det vedtatt en handlingsplan for oppsamling av avfall. Planen innebærer investeringer i størrelsesorden én milliard kroner de neste 10 årene, hvorav om lag 80 prosent gjelder nedgravd utstyr for oppsamling av avfall. De øvrige 20 prosentene er relatert til gjenvinningsstasjoner, renovasjonskjøretøy og anlegg for ettersortering av avfall. Kommunen vil gi støtte til rehabiliteringsprosjekter, mens nybygging skal være 100 prosent privat finansiert. Kommunen må forskuttere en del av den private investeringen i nedgravde løsninger. Dette vil bli dekket gjennom en egen tilknytningsavgift. Ingenting skal belastes bykassen.

I handlingsplanen for oppsamling av avfall er det lagt opp til å styrke tilbudet for å kunne levere sortert avfall. Gjenvinningsstasjonen på Hegstadmoen skal samlokaliseres med hageavfallsmottaket og oppgraderes til nye krav. I tillegg planlegges det en ny stasjon på østsiden av byen. Til sammen skal disse to stasjonene ha kapasitet til å ta i mot 150 000 besøkende hvert år.

Det første kostnadsoverslaget til ny gjenvinningsstasjon vest på Hegstadmoen var på 25 millioner kroner. Grunnet vanskelige grunnforhold og endret arbeidsdeling mellom Renholdsverket og kommunen, er overslaget økt fra 25 til 37 millioner kroner. Rådmannen vil i egen bystyresak orientere nærmere for økningen i kostnadsoverslag. Ny gjenvinningsstasjon øst planlegges lagt på Ranheim. Til erverv av grunn og bygging av stasjonen er det tidligere bevilget 20 millioner kroner. Restbeløpet på fem millioner kroner er lagt inn i 2012. Til sammen er det satt av 62 millioner kroner til å styrke gjenvinningsstasjonstilbudet.

I handlingsplanen er det foreslått at stasjonært avfallssug tas i bruk som metode for oppsamling av avfallet der det bygges tilstrekkelig tett. Dette vil kreve omfattende investeringer i ny infrastruktur. Økonomiplanen legger opp til investeringer på totalt 85 millioner kroner til denne type tiltak. Bruk av avfallssug vil forenkle innsamling av avfallet og gi reduserte driftskostnader.

Tabell 20.11 Investeringer boligforsyning perioden 2011-2014. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013	2014		
Vedtatt budsjett 2010-2013	33,9	35,9	33,5	32,5			
Forslag budsjett 2011-2014		55,2	41,6	38,5	37,6		
Investering/Prosjekt:	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgning	Forslag til bevilgning			
				2011	2012	2013	2014
Rassikring				0,4	0,5	0,5	0,5
Klargjøring og etterarbeid bolig				1,5	3,0	3,0	3,0
Diverse mindre boligområder	27,0	23,8	3,2	7,3	1,1	1,1	1,1
Vikåsen U6 1	14,0	12,0	2,0	2,0			
Tiller øst 2	15,0	13,0	2,0	1,0	1,0		
Brøset				2,0			
Kjøp salg ubebygde grunn				25,0	25,0	25,0	25,0
Fortunalia vest				6,0			
Leangen senter				3,0	1,0		
Utleieboliger				5,0	10,0	9,0	8,0
Sum økonomiplan	56,0	48,6	7,2	55,2	41,6	38,6	37,6

Innenfor området legges det opp til relativt store bruttoinvesteringer. Med unntak av samlet 27,4 millioner kroner i perioden til sikring mot ras og utleieboliger, er prosjektene som skal gjennomføres selvfinansierende.

Til diverse mindre boligområder er det i økonomiplanperioden satt av 10,6 millioner kroner. Denne samleposten omfatter investeringer i områdene Breidablikk, Bratsberg, Høvringen, Øvre Baklandet og Utleir, i tillegg til generell boligutvikling og eiendomsutvikling.

I kommuneplanen er det vist et utbyggingsområde i Øvre Vikåsen, syd for Vikåsen skole. Området har fått betegnelsen Vikåsen U6.1. Hele området eies av Trondheim kommune. Totalt planområde er 240 daa. Det arbeides nå med reguleringsplan for området som forventes utbygget i perioden 2011-2013. Anslått kostnadsramme er på 14 millioner kroner, hvorav to millioner kroner er satt av i 2011.

Kommunen har ervervet og utarbeidet reguleringsplan for eiendommen Hårstad Minde som ligger i tilknytning til Tillerbyen, på østsiden av Harald Torps veg. Området er gitt betegnelsen Tillerbyen øst II. Detaljprosjektering av de kommunaltekniske anleggene er i startfasen, og vi antar at utbyggingen av kommunalteknisk infrastruktur vil komme i gang i 2011. Kostnadsrammen er foreløpig anslått til 15 millioner kroner. Det er tidligere bevilget 13 millioner kroner. Restbeløpet på to millioner kroner er satt av i 2011 og 2012.

I forbindelse med forberedende arbeider ved utvikling av "Framtidas bydel på Brøset" er det satt av to millioner kroner til delutredninger og egen ressursbruk i økonomiplanperioden. Kommunen ønsker å innta en aktiv rolle i forbindelse med utviklingen på Brøset. Det kan bli aktuelt med et kommunalt erverv av hele, eller deler av området.

Reguleringsplan for Fortunalia vest er i løpet av 2010 endelig godkjent. I dette området eier Trondheim kommune områder som gjennom kommende grunnlagsinvesteringer i offentlige anlegg blir gjort byggeklare. Området utvikles i samarbeid med Fortuna Utbyggingssselskap AS. Kostnadsrammen for kommunens andel av regulerings- og opparbeidelseskostnader er seks millioner

kroner. Prosjektet vil sannsynligvis bli utsatt som følge at utbygging av arealene kan føre til økt fare for forurensing av drikkevannet fra Jonsvatnet.

I forbindelse med utvikling av Leangen senter er det i samarbeid med private utbyggere lagt til rette for utbygging av barnehage, boliger og næringsareal foruten etablering av bydelspark. Som grunneier for deler av området er kommunens andel av utviklingskostnadene anslått til fire millioner kroner i økonomiplanperioden.

Investeringsrammen gjelder utleieboliger for økonomisk og sosialt vanskeligstilte og flyktninger. Investeringsbudsjettet for utleieboliger er delt mellom byutviklingssektoren og helse- og velferdssektoren. Øvrig investeringsramme i 2011 benyttes til helserelevante boliger for ulike grupper av funksjonshemmede. Utleieboliger for økonomisk og sosialt vanskeligstilte delfinansieres med boligtilskudd fra Husbanken med anslagsvis 20 prosent.

Til dekning av mindre utgifter, og til forberedelse for konkrete prosjekter på kommunale eiendommer, er det satt av én million kroner per år i økonomiplanperioden til boligutvikling.

Til rassikring er det satt av 0,5 millioner kroner per år.

Til kjøp og salg av ubebygd grunn er det satt av 25 millioner kroner per år i økonomiplanperioden. Fem millioner av det årlige beløpet skal i tråd med tidligere politisk vedtak benyttes til generell finansiering av kommunens investeringer.

Næringsforsyning

Tabell 20.12 Investeringer næringsforsyning perioden 2011-2014. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013	2014		
Vedtatt budsjett 2010-2013	69,0	94,7	42,5	26,0			
Forslag budsjett 2011-2014		164,7	107,5	91,0	88,0		
Investering/Prosjekt:	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgning	Forslag til bevilgning			
				2011	2012	2013	2014
Klargj. og etterarbeid.næring				1,5	2,5	2,5	2,5
Ranheim Nedre	88,4	83,7	4,7	4,7			
Ranheim Øvre	31,0	6,0	25,0	15,0	10,0		
Heggstad Søndre	10,0	2,0	8,0	5,0	3,0		
Avfallsdeponi							
Hegstadmoen	65,0	35,0	30,0	24,0	3,0	3,0	
Kjøp/ salg ubebygd grunn				25,0	25,0	25,0	25,0
Grilstadfjæra	250,0	5,0	245,0	65,0	60,0	60,0	60,0
Næringsutvikling				0,5	0,5	0,5	0,5
Lade Leangen	90,0	63,5	26,5	23,0	3,5		
Utb. Hornebergvegen	3,0	2,0	1,0	1,0			
Sum økonomiplan	537,4	197,2	340,2	164,7	107,5	91,0	88,0

Også innenfor dette området legges det opp til relativt store bruttoinvesteringer. Med unntak av kostnadene knyttet til opprydding på Hegstadmoen fyllplass, er prosjektene som skal gjennomføres i løpet av økonomiplanperioden selvfinansierende.

Kommuneplanen legger til rette for en omfattende utbygging på Ranheim nedre, mellom E 6 og Trondheimsfjorden. De forskjellige grunneierne i området er nå i gang med regulering av sine respektive arealer. Det har i lengre tid vært ført forhandlinger mellom Trondheim kommune og de private grunneierne med sikte på å få på plass en avtale som sikrer finansiering av de hovedanleggene som er nødvendige for den totale utbyggingen. Denne avtalen, som blant annet innebærer at Trondheim kommune skal være tiltakshaver, er nylig akseptert av partene og legges fram for behandling i Formannskapet høsten 2010. Hovedanleggene er kalkulert til 88,4 millioner kroner, og hele dette beløpet skal fordeles ut på eiendommene proporsjonalt med eiendommens utbyggingspotensial. De gjenstående 4,7 millioner kroner til hovedanleggene er satt av i 2011.

Byomforming av Lade/ Leangen som vist i kommunedelplanen er blant annet avhengig av at Haakon VII gt er ombygd. Likeså forutsettes en ny gang-sykkelforbindelse over jernbanen til Dalen hageby og opparbeiding av bydelspark på sirkustomten. Trondheim kommune har gått inn som tiltakshaver for hovedanleggene. Haakon VII gt og sirkustomten er under opparbeidelse. Haakon VII gt ferdigstilles i høst, mens sirkustomten ferdigstilles våren 2011. Reguleringsplan for gangforbindelsen over jernbanen er til sluttbehandling, og arbeidene igangsettes våren 2011. De totale arbeidene for hovedanleggene er kalkulert til 112,5 millioner kroner, hvor Miljøpakken yter et tilskudd på 14 millioner kroner. De gjenstående 26,5 millioner kroner er satt av i 2011 og 2012.

Øst for Grilstadtunellen er det ubebygde arealer både på nordsiden og sørsiden av motorvegen. Disse arealene er gitt betegnelsen Ranheim Øvre. Trondheim kommune har inngått avtale med grunneieren Agri eiendom AS om samarbeid i forbindelse med planlegging og utbygging av disse områdene. I avtalen er det nedfelt at Trondheim kommune skal kunne erverve de arealene som blir regulert til samfunnsnyttige formål til markedspris. Det pågår nå et reguleringsarbeid hvor intensjonen er å sette av areal til ny brannstasjon, gjenbruksstasjon for avfall og oppstillingsplass for busser. Kommunalteknisk klargjøring av områdene er kalkulert til 31 millioner kroner. Det er tidligere bevilget seks millioner kroner til dette prosjektet. Restbeløpet på 25 millioner kroner er fordelt på årene 2011 og 2012. Hele beløpet forutsettes dekket av de som etablerer seg i området.

Mellom eksisterende industriområde på Heggstadmyra og jernbanelinjen er det et ubebygde område som i kommuneplanen er avsatt til utbyggingsformål. Området som er gitt betegnelsen Heggstad Søndre er på totalt 90 daa. Trondheim kommune er i forhandlinger med den største private grunneieren om kjøp av 70 daa. Etter at arealer er ervervet, vil det bli satt i gang regulering til næringsformål. Det vil være mulig å starte kommunalteknisk klargjøring av området i 2011. Det totale kostnadsoverslaget er på 10 millioner kroner. Det er tidligere bevilget to millioner kroner, og restbeløpet på åtte millioner kroner er avsatt i 2011.

Det har vært stor usikkerhet knyttet til avslutningsarbeidene på Hegstadmoen, både med hensyn til myndighetskrav og tiltak i forbindelse med dårlige grunnforhold. Denne usikkerheten er fortsatt til stede. Når det gjelder sikring mot utglidning ved jernbanen og ved pumpestasjonen, arbeider våre geotekniske konsulenter med detaljering av tiltak. Utgifter knyttet til disse tiltakene er beheftet med stor usikkerhet. Kalkylen som lå til grunn for budsjett 2010 var på 65 millioner kroner. Denne kalkylen legges også til grunn for årets budsjett med økonomiplan. Om denne kalkylen må økes, vil rådmannen komme tilbake til i budsjett for 2012 og økonomiplan for 2013-2016. Den største økonomiske usikkerheten er knyttet til om fylkesmannen vil kreve rensing av sigevannet.

I forbindelse med forberedende arbeider i Fossegrenda/Hornebergvegen for å gjøre kommunalt eide næringsarealer byggeklare, er det satt av én million kroner. I tillegg til de to millioner kronene som tidligere er bevilget, gir det en kostnadsramme for prosjektet på tre millioner kroner.

Trondheim kommune eier deler av det regulerte området for utbygging i Grilstadfjæra. Her har kommunen gjennom utbyggingsavtale med privat grunneier tatt tiltakshaveransvar for hele utbyggingen av kommunaltekniske anlegg, herunder bygging av marina. Det er fremmet egen sak i

Formannskapet om en slik utbyggingsmodell. Det totale budsjettet lyder på 250 millioner kroner. Fem millioner kroner er tidligere bevilget, de resterende 245 millionene er fordelt utover i økonomiplanperioden.

Til dekning av mindre utgifter, og til forberedelse for konkrete prosjekter på kommunale eiendommer, er det satt av 0,5 millioner kroner til næringsutvikling per år i økonomiplanperioden.

Til klargjøring av diverse nye næringsarealer som ennå ikke er spesifisert, og til etterarbeider i allerede utbygde næringsarealer, er det satt av ni millioner kroner i økonomiplanperioden.

Med tanke på å legge til rette for næringsetablering er det satt av 25 millioner kroner per år i økonomiplanperioden til kjøp/salg av eiendom. Fem millioner av det årlige beløpet skal i tråd med tidligere politisk vedtak benyttes til generell finansiering av kommunens investeringer.

En tiltaksplan mot forurensede sedimenter i havnebassenget er planlagt framlagt i 2011. Det er forventet at Staten vil dekke 50 prosent av gjennomføringen av tiltakene, men Rådmannen har ikke funnet rom i budsjett og økonomiplanen til finansiering av kommunens egeninnsats. Tiltaksplanen vil gi bedre budsjetteringsgrunnlag og Rådmannen vil komme tilbake til saken i budsjett og økonomiplan for 2012-15.

Byfornyelse

Kommunen har udisponerte byfornyelsestilskudd fra Husbanken øremerket byfornyelse og bolig- og miljøtiltak. Tilskuddene betinger privat eller kommunal egenandel. Plan for bruken av udisponerte tilskudd ble behandlet av formannskapet i februar 2010. Foreslåtte tiltak er igangsatt og under planlegging, og de skal etter planen være ferdige i 2011. I forslag til budsjett er det lagt inn brutto to millioner kroner for 2011. Halvparten av dette beløpet finansieres med husbanktilskudd.

Bydrift, - utskifting av utstyr

Maskiner og utstyr på Valøya har en samlet historisk verdi på vel 60 millioner kroner. Utstyrets gjennomsnittsalder er høyere enn ønskelig. Utskifting av utstyr har et budsjett på fem millioner kroner. I tillegg kommer én million i investering som finansieres over piggdekkgebyret.

Feietjenester

Det er beregnet utskifting av en bil per år i planperioden til en estimert pris av 0,65 million kroner. Beregnet salgsverdi av feiebiler er lavere enn for andre biler, da slitasjen er stor på grunn av at bilene utsettes for svovelsot daglig.

21 Eiendomstjenester

21.1 Innledning

Eiendomstjenester har ansvaret for:

- Forvaltning, drift og vedlikehold av kommunens bygningsmasse og bygninger eid av tilknyttede stiftelser
- Renhold i bygninger med kommunal virksomhet
- Prosjektutvikling og byggherrefunksjon for kommunen
- Eiendomsutvikling av bebygd eiendom, inklusive kjøp og salg av kommunale bygninger
- Kontraktsoppfølging og delvis drift av innleide bygg.

Eiendomstjenester har et brutto driftsbudsjett i 2011 på ca. 630 millioner kroner inkludert merverdiavgift. Av dette utgjør vedlikeholdsbudsjettet (inkludert egenproduksjon på vedlikehold bolig) ca. 116 millioner kroner. Dette tilsvarer ca. 18,5 prosent av brutto driftsbudsjett. Eiendomstjenester har ca. 510 årsverk.

I løpet av 2011 forventes Trondheim kommune å eie ca. 670 000 m² bruttoareal formåls- og administrasjonsbygg og 230 000 m² i kommunale utleieboliger. I tillegg disponerer Trondheim kommune ca. 150 000 m² i innleide bygg og ca. 89 000 m² i Boligstiftelsen for trygdeboliger.

Bygningene er et viktig produksjonsmiddel for kommunens tjenesteproduksjon. Sett i et slikt perspektiv blir eiendomsforvaltningens oppgave å bidra til at den enkelte virksomhet når sine mål på en mest mulig effektiv måte. Et godt vedlikeholdt bygg vil forebygge helseskader, sikre tilfredsstillende arbeidsmiljø, bidra til gode og trivselsfremmende omgivelser og bidra til å sikre god tilgjengelighet (universell utforming) for hele byens befolkning.

21.2 Status

Eiendomstjenesten har arbeidet spesielt med effektivisering og opprettholdelse av kvalitetsnivået for renholds- og driftstjenester. God styring av kostnader, kvalitet og framdrift av bygge- og vedlikeholdsprosjektene står i fokus. Eiendomstjenester arbeider aktivt med miljøspørsmål både som byggherre, eiendomsforvalter, eiendomsutvikler og rådgiver overfor andre enheter innenfor kommunen.

Til tross for store pålagte effektiviseringskrav har ressursinnsats pr. kvadratmeter for vedlikehold blitt opprettholdt og styrket både i 2009 og så langt i 2010. Ressursene brukes nå mer målrettet mot planlagt vedlikehold og utskiftinger. Et fagmessig vedlikehold er avgjørende for å bevare kommunens verdier og til å redusere miljøbelastningen. Dette er et vesentlig bidrag til et bærekraftig samfunn. Jo lengre funksjonell og økonomisk levetid en bygning får, dess mindre blir miljøbelastningen av ressursbruk i byggefasen.

Det er viktig for eiendomstjenester å prioritere tiltak innenfor universell utforming og ta vare på og sikre kulturhistoriske bygg for ettertida gjennom det årlige vedlikeholdsbudsjettet. Fredede og vernede bygg er viktige ressurser som kilde til kunnskap og opplevelser, for utviklingen av lokalsamfunn og for verdiskaping for næringslivet.

Rådmannen har en målsetting om at alle kommunens eide bygg som brukes i kommunens tjenesteproduksjon skal være i forskriftsmessig stand og uten vesentlige feil eller mangler. Påviste avvik skal utbedres uten ubegrunnet opphold.

Byggkategoriene skoler, barnehager og sykehjem har en gjennomsnittlig god teknisk standard. Det er imidlertid fortsatt store utfordringer knyttet til enkelte skoler og barnehager. De øvrige

formålsbyggkategoriene har en gjennomgående dårligere teknisk standard. Det vesentligste av oppgraderingsbehovet gjelder bygg som er vedtatt eller foreslått erstattet av nye bygg eller totalrehabiliteringer. Det resterende oppgraderingsbehovet, stipulert til ca. 10 millioner kroner årlig i en ti-årsperiode, har man i dag ingen løsning for.

Den tekniske standarden på de kommunale utleieboligene er i dag varierende, og det ligger et betydelig oppgraderingsbehov i enkelte hus og bygårder. Dette gjelder ikke minst de såkalte 1890-gårdene.

Metodikken for tilstandsanalyser har blitt videreutviklet i 2010, slik at de ivaretar både den tekniske og den funksjonelle tilstanden (endrede brukerforutsetninger) på kommunens formåls- og administrasjonsbygg. I løpet av 2012 skal det være gjennomført en utvidet tilstandsanalyse av samtlige formåls- og administrasjonsbygg og kommunens eide utleieboliger.

Eiendomstjenester samarbeider med brukerne av byggene om å nå målet om tre prosent redusert energibruk pr. år. Dette gjøres både gjennom tekniske tiltak og gjennom en god dialog mellom brukere og driftspersonell. Viktig er også det holdningsskapende arbeidet som blant annet gjøres gjennom arbeidet med *Strømsparegrisen*.

21.3 Utfordringer

I økonomiplanen for 2011-2014 prioriteres ressurser til planlagt vedlikehold, utskiftninger og miljøtiltak. Selv om vedlikehold har blitt prioritert i de siste års budsjetter, er fortsatt ressursene til vedlikehold lavere enn anbefalte normtall for et verdibevarende vedlikehold. Redusert investeringstakt i eksisterende formålsbygg vil føre til økt belastning på vedlikeholdsbudsjettet for å utbedre tekniske mangler og ivareta arbeidsmiljøet i byggene.

Knappe økonomiske ressurser gjør det viktig å rasjonalisere med investerings- og driftsmidler for å få mest mulig ut av de ressursene som er tilgjengelig. Dette vil blant annet innebære satsning på videre utvikling, oppgradering og vedlikehold av de riktige og mest egnede bygningene samt å erstatte de mindre egnede med nye lokaler.

Eiendomstjenester spiller en sentral rolle i kommunens offensive satsing innen klima og miljø og da spesielt innenfor stasjonær energibruk. Kommunens klima- og miljøhandlingsplan, samt kommuneplanen legger klare føringer for satsningen. For å kunne oppfylle målene innen blant annet reduksjon av energiforbruk, omlegging fra olje og elektrisitet til mer klimavennlige energiformer for oppvarming (fjernvarme/bioenergi) og omlegging til vannbåren varme, er det behov for særskilte bevilgninger utover det som allerede ligger i investeringsbudsjettet for Eiendomstjenestene.

Det er i de siste årene gjennomført betydelige effektiviseringer innen Eiendomstjenester. Bygningsdrift og renholdstjenester har tatt mesteparten av effektiviseringskravene. Et kvalitetsmessig godt renhold og god bygningsdrift er viktig for trivsel og arbeidsmiljø, og for å forlenge bygningenes levetid. En ytterligere reduksjon i for eksempel renholdstjenestene utover dagens effektiviseringskrav vil kunne redusere kvalitetsnivået, og ikke minst påvirke innemiljøet negativt.

Sentrale utfordringer i økonomiplanperioden vil være å bidra til en effektiv arealbruk, oppgradere bygningsmassen til nye forskriftskrav, optimalisere vedlikeholdet i forhold til disponibelt budsjett, redusere energiforbruket, utnytte mer miljøvennlige energibærere, redusere mengden av bygningsavfall og unngå bruk av miljøfarlige stoffer.

En god implementering av ny utgiftsdekkende husleiemodell for de kommunale utleieboligene vil være en prioritert oppgave for Eiendomstjenester i 2011. Modellen innebærer vesentlig husleieøkning for enkelte beboere, noe som vil innebære konsekvenser som kommunen må være

forberedt på å håndtere. I løpet av november vil de første leietakerne få husleie beregnet etter ny modell. På sikt vil ny husleiemodell gi betydelige merinntekter. Rådmannen vil legge fram forslag til disponering av disse midlene for politisk nivå når man har nærmere kjennskap til hvor mye midler det er tale om.

Eiendomstjenester har store utfordringer med å håndtere et høyt sykefravær selv om fraværet blant renholderne har vist positive resultater så langt i 2010. Tiltak for å redusere sykefraværet vil derfor fortsatt ha høy prioritet i 2011.

Eiendomstjenester er under omorganisering. Implementering av ny organisering vil stå i fokus i 2011 og vil være ressurskrevende.

21.4 Mål for tjenesteområdet

Som grunnlag for periodemål og resultatmål for tjenesten ligger målene i Kommuneplanens samfunnsdel og fullføring av tidligere vedtatte mål og strategier. For Eiendomstjenester er målet om bærekraftig forvaltning av areal i form av bygninger sentralt. Det samme vil delmålene om Trondheim som lavenergisamfunn og byutforming som fremmer livskvalitet og helse være. Eiendomstjenester ønsker fortsatt fokus på sykefravær som ledd i å styrke vår posisjon som attraktiv arbeidsgiver.

Tabell 21.1 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2011-2014	Resultatmål 2011	Tiltak 2011
Et verdibevarende vedlikehold av kommunens eide bygg	Vedlikeholdet skal minimum holdes på samme nivå som i 2010 i kr per kvadratmeter	Vedlikehold skal skjermes for effektiviseringskrav i bevilgningene til Trondheim eiendom Minst 70 prosent av vedlikeholdet skal være planlagt verdibevarende vedlikehold og utskifting
	Alle bygg skal tilfredsstillende gjeldende lov- og forskriftskrav. Universell utforming skal vektlegges	I 2011 skal 25 prosent av formåls- og administrasjonsbygg på selvstendig grunnlag vurderes i forhold til krav i lov og forskrift Alle avvik lukkes uten ugrunnet opphold Bygningsdrift og renhold skal effektiviseres med to prosent ved å optimalisere organiseringen av arbeidet, og gjennom dette frigjøre ressurser til planlagt vedlikehold og miljøtiltak
Bidra til å redusere totalt energiforbruk med 10 prosent i perioden 2008 – 2012 samt innføre mer miljøvennlige energikilder	Reduksjon av totalt energiforbruk med 3 prosent i 2011	Alle byggeprosjekt skal gjennomføres med et energiforbruk minimum 20 prosent under teknisk forskrift Det skal utredes og gjennomføres passivhusstandard på deler av utbygningsporteføljen Det skal gjennomføres enøktiltak på

		eksisterende bygg innenfor gjeldende rammer
Økt gjenvinning av avfall	Gjenvinning fra byggeplasser på kommunens egne bygg skal være mer enn 80 prosent i løpet av 2012	Generell målsetting om 80 prosent gjenvinning for alle større byggeprosjekter Pilotprosjekt med ytterligere økt gjenvinningsgrad for utvalgte byggeprosjekter
	Restavfall skal reduseres med minst 1 prosent pr. år, og vi skal ha en intern gjenvinningsgrad på større enn 85 prosent	Følge opp kildesortering på enhetene Riktig kapasitet både ute og inne på beholdere/containere
Redusert sykefravær	Redusere sykefravær med minimum 10 prosent vs. 2010-nivå	Økt fokus på nærvær og tett oppfølging av sykmeldte Videreutvikling av forebyggende tiltak i samarbeid med NAV og Personaltjenesten/Arbeidsmiljøenheten, herunder virksomhetsteam
Økt kundetilfredshet	Kundetilfredsheten skal opprettholdes på minimum 2010-nivå	Vi skal videreutvikle våre drifts- og renholdstjenester slik at våre kunder får utført sin kjernevirksomhet på en god måte Tettere oppfølging og kontroll av egne leveranser
	Gjennom god bygningsdrift av boligene skal vi gi økt sikkerhet og trivsel for våre leietakere	

21.5 Økonomi – drift

Tabell 21.2 viser rådmannens forslag til netto driftrammer for Eiendomstjenester i perioden 2011-2014, samt rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftrammer. Tabellen viser endring i forhold til vedtatt budsjett 2010, vedtatt av Bystyret 10 desember 2009.

Tabell 21.2 Rammetabell budsjett 2011 og økonomiplan 2012-2014. Eiendomstjenester

Netto driftsramme	2011	2012	2013	2014
Vedtatt budsjett 2010	240,2	240,2	240,2	240,2
Pris og lønnskompensasjon	10,9	10,9	10,9	10,9
Oppgaveendringer	7,5	7,5	7,5	7,5
Korrigert budsjett 2010	258,6	258,6	258,6	258,6
Vedtatte rammeendringer (inkl endret kompensasjon for befolkningsvekst)	0,7	2,1	9,7	14,8
Annen rammeendring	-0,7	-0,2	-0,1	0,2
Forslag til netto driftsramme	257,2	260,5	268,2	273,7
Rammeendring	-1,5	1,9	9,6	15,0
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak	-0,7	2,1	9,7	14,8
Økte utgifter/reduerte inntekter	1,2	1,8	2,1	2,4

Effektivisering	-1,9	-2,0	-2,2	-2,2
Sum tiltak	-1,5	1,9	9,6	15,0

Oppgaveendringer

Trondheim eiendom har tatt over ansvaret for husleiebetalingen ved Leuthenhaven fra helse og velferd.

Videreføring av tidligere vedtatte tiltak

I fjorårets økonomiplan lå det inne et effektiviseringskrav på 1,8 millioner kroner. I tillegg har Eiendomstjenester fått kompensasjon for endringer i areal pga. tilgang/reduksjon av eiendommer.

Økte utgifter/inntekter

Tjenesteområdet har fått kompensasjon for økningene i eiendomsskattene.

Nye effektiviseringskrav

Eiendomstjenester har fått kutt i rammen på lik linje med kommunens andre tjenesteområder.

21.6 Økonomi – investering

Tabell 21.3 viser en oversikt over investeringer knyttet til Eiendomstjenester i økonomiplanperioden 2011-2014.

Tabell 21.3 Investeringer Eiendomstjenester for perioden 2011-2014. Tall i millioner kroner

	2010	2011	2012	2013	2014		
Vedtatt budsjett 2010-2013	51,5	102,6	140,5	141,0			
Forslag budsjett 2011-2014		41,1	185,0	128,5	163,0		
Investering/ Prosjekt	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgning	Forslag til investering			
				2011	2012	2013	2014
Off. pålegg, lov- og forskriftskrav skoler		31,0		7,0	6,0	7,0	7,0
Sum skoler		31,0		7,0	6,0	7,0	7,0
Off. pålegg, lov- og forskriftskrav barnehager		19,0		3,0	3,0	3,0	3,0
Sum barnehager		19,0		3,0	3,0	3,0	3,0
Off. pålegg, lov- og forskriftskrav sykehjem		9,0		4,0	4,0	5,0	5,0
Sum sykehjem		9,0		4,0	4,0	5,0	5,0
Erstatningsboliger				10,0	10,0	10,0	10,0
Oppgradering bolig/leiegårder				5,0	5,0	2,0	2,0
Sum boliger				15,0	15,0	12,0	12,0
Off. pålegg, lov- og forskriftskrav adm/kultur		18,0		2,6	3,0	4,0	4,0
Off. pålegg serveringssteder/idrettsanlegg		9,6		2,0	2,0	2,0	2,0
Brannsikring av Leangen Gård				2,5			
Oppgradering automatikk anlegg ENØK					6,0		
Utfasing av oljekjeler	13,0	6,0	7,0	2,0	5,0		
Produksjonsutstyr/transportutstyr		11,1		1,0	1,0		
Nye brannstasjoner	510,0	144,5	365,5		140,0	95,5	130,0
Sum diverse investeringer		201,2		12,1	157,0	101,5	136,0
Sum investeringer		260,2		41,1	185,0	128,5	163,0

Skoler

I budsjettperioden 2011-2014 iverksettes tiltak innenfor en ramme på 27 millioner kroner. Rammen er tiltenkt tiltak for å dekke avvik fra lover og forskrifter. Dette vil gjelde blant annet pålegg fra Mattilsynet og EL-tilsyn, Miljøenheten og brannverntiltak. Det er behov for oppgradering av heiser

for å tilfredsstille forskriftskrav. Tilpassing til universell utforming vil også kunne bli en stor post innenfor dette budsjettet.

Barnehager

Rammen dekker lukking av avvik innenfor brannsikkerhet, innemiljø og andre avvik fra lover og forskrifter.

Helse- og velferdssenter og omsorgsboliger

Det er avsatt 4 millioner kroner i budsjettet for 2011. Oppgradering av heiser for å møte nye forskriftskrav vil være den største kostnaden. Lukking av avvik innen brannsikring er en annen prioritert oppgave.

Boliger

Det er behov for større oppgraderinger av mange kommunale leiegårder. Vi har pr. i dag ingen fullstendig oversikt over vedlikeholdsetterslepet i de kommunale utleieboligene, men vil sette i gang en systematisk kartlegging i 2011. Foreløpig gjennomgang av boligmassen i forbindelse med ny husleiefastsettelse viser imidlertid at ca. 40 prosent av de kommunalt eide boligene, ca. 64 000 m², er bygg som er i dårlig teknisk stand. Det er i tillegg vesentlige oppgraderingsbehov, spesielt når det gjelder brannsikkerhetstiltak i eldre leiegårder, noe som delvis skyldes strengere regelverk. Alternativet til gjennomføring av rehabilitering av gamle og dårlige bygg kan være å selge enkelte eiendommer.

Rammen slik den står nå er ikke tilstrekkelig til å dekke behovene for rehabilitering.

Utfasing av oljekjeler

Trondheim kommune har i egen sak til formannskapet, samt i handlingsplanen for energi og klima, vedtatt at skoler og sykehjem som benytter oljekjeler som grunnlast, skal være tilkoplede fjernvarme, bioenergianlegg, varmepumpeløsninger eller tilsvarende klimavennlige løsninger innen utgangen av 2012. Arbeidet er i gang. Sju millioner kroner gjenstår av den totale bevilgningen på 13 millioner kroner. Tiltakene vil kunne utløse Enova-midler som delfinansiering av prosjektet med ca. én million kroner.

Mulighetene for utfasing av oljekjeler som topplast skal utredes. Kostnadene i den forbindelse er ikke beregnet.

Enøk

Innen dette området planlegges utvidelse av sentral driftskontroll (SD). Eksempelvis økt bruk av romkontroll/soner inkludert varme, ventilasjon og lys, samt et pilotprosjekt hvor driftsoperatører får økt mulighet til å styre enkelte bygg.

I tillegg til gjennomføring av allerede kartlagte enøk-tiltak vil det også gjennomføres enøk-analyser på bygg for å finne nye tiltak som kan gjennomføres med støtte fra Enova. Tiltakene vil kreve økonomisk egeninnsats.

Rammen vil også bli brukt til å gjøre ekstra investeringer på energisiden i nybygg/rehabiliteringer.

Det er kutt på 18 millioner kroner i rammen for enøk-tiltak denne perioden. Det vil gjøre det svært vanskelig å nå målene i kommunens energi- og klimahandlingsplan uten at særskilte bevilgninger kommer i tillegg.

Nye brannstasjoner

Det ble i en bystyresak i juni 2010 gjort rede for økt kostnadsanslag for de nye brannstasjonene. Ny vedtatt ramme er 510 millioner kroner. Det er også gjort tilpasninger i periodiseringen av bevilgningene.

Øvrige investeringer

Retting av pålegg fra offentlige tilsynsmyndigheter er en prioritert oppgave i planperioden. Innenfor byggkategoriene administrasjonsbygg, idrettsanlegg, kulturbygg og markaeiendommer er det omfattende pålegg knyttet til brannsikkerhet og andre lov- og forskriftskrav.

Større bygninger oppgraderes med web-baserte styringssystemer for å effektivisere driften. Prosjektet sluttfinansieres med 2 millioner kroner i budsjettet for 2011.

Eiendomstjenester fortsetter å utvide bruken av maskiner i vårt renhold av byggene, og det er behov for løpende utskifting i maskinparken.

Tabell 21.4 Oversikt budsjettert salg av bebygd eiendom

	2011	2012	2013	2014	Sum
Salg av bolig	10,0	10,0	10,0	10,0	40,0
Salg bygninger og tomteareal		15,0	10,0	10,0	35,0
Salg brannstasjoner	0,0	0,0	50,0	50,0	100,0
Sum salg	10,0	25,0	70,0	70,0	175,0

Salgsinntekter fra boliger, bygninger og arealer anslås til 175 millioner kroner i økonomiplanperioden (inkl. salg for gjenkjøp)

I 2013/2014 planlegger man å selge de gamle brannstasjonene. Det anslås en salgsinntekt på 100 millioner kroner som inngår som en del av finansieringen av de nye brannstasjonene.

Det er lagt inn salg av annet bebygd areal for til sammen 35 millioner kroner i perioden.

Inntektene på 10 millioner kroner (antatt årlig gjennomsnitt) fra boligsalg brukes i sin helhet til å finansiere kjøp av nye boliger (erstatningsboliger). Dette sikrer at kommunen kan selge boliger det ikke er hensiktsmessig å eie, uten at totalt antall boliger reduseres.

22 Bystyresekretariatet, folkevalgte, kontrollkomiteen og revisjonen

22.1 Økonomi Drift

22.1.1 Kommune- og fylkestingsvalget i 2011

Rammen økes med 7,1 millioner kroner for å gjennomføre kommune- og fylkestingsvalget.

22.1.2 Andre utgifter forbundet med valget 2011

Utgifter til folkevalgtopplæring, utstyr og andre kostnader ved utskifting av medlemmer i folkevalgte organer dekkes ved omprioriteringer innenfor rammen. Det gjennomføres ikke større reiser for formannskap og komiteer i budsjettåret.

Tabell 22.1 Budsjettramme og tiltak for området politikk og revisjon. Tall i millioner kroner

Netto driftsramme	2 011	2012	2 013	2 014
1 Vedtatt opprinnelig budsjett 15.1.2010	48,1	48,1	48,1	48,1
2 Pris- og lønnskompensasjon	0,7	0,7	0,7	0,7
3 Korrigert budsjett 2010 (sum rad 1-rad 3)	48,8	48,8	48,8	48,8
4 Helårseffekt av tidligere vedtatte tiltak	6,7	0,0	6,7	0,0
5 Annen rammeendring	0,3	-0,2	0,3	-0,2
6 Forslag til netto driftsramme	55,8	48,6	55,8	48,6
7 Reell rammeendring (rad 6 – rad 3)	7,0	-0,2	7,0	-0,2
8 Justering av tidligere vedtatte tiltak	6,7	0,0	6,7	0,0
9 Økte utgifter	0,5	0,0	0,5	0,0
10 Generell effektivisering	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
11 Sum tiltak	7,0	-0,2	7,0	-0,2

Annen rammeendring

Rammen til området foreslås økt med 0,5 millioner kroner i 2011 og 2013 som følge av økte utgifter til gjennomføring av valg. Det er i tillegg lagt inn en effektivisering på 0,2 millioner kroner i hele planperioden.

23 Rådmannen og strategisk ledelse

23.1 Innledning

Tjenesteområdet består av driftsbudsjettet til rådmann, kommunaldirektørene og fagstaben. Overføringene knyttet til brannsikring i Trondheim er budsjettert her. Andre tjenester under rådmannen omfatter oppvekstkontoret, enhet for internkontroll og service (Esikt) og stabsenheten for byutvikling.

23.2 Status og utfordringer

Budsjettet for 2011 viderefører stort sett nivået fra 2010, med unntak av områdets andel av den generelle reduksjonen som omfatter hele kommunen. Dette utgjør en reduksjon på 0,7 millioner kroner.

Rådmannens fagstab skal:

- Være et virkemiddel for utvikling av kommunens tjenester
- Sikre samordning av saker
- Støtte enhetslederne i arbeidet med å levere et godt og helhetlig tjenestetilbud
- Være rådmannens rådgiver i strategiske spørsmål
- Være kreativ og søkende pådriveri forhold til nytenkning
- Ta initiativ og utfordre rådmannens ledergruppe

Trondheim kommune har en effektiv administrasjon og benytter mindre til administrasjon sammenliknet med de store byene i Norge.

Tabell 23.1 Brutto driftsutgifter til administrasjon (funksjon 120). Kroner pr innbygger

	2007	2008	2009
Trondheim ⁴¹	1 940	1 630	1 820
ASSS snitt	1 766	1 871	1 959

Det er grunn til å forvente at Trondheim fremdeles vil ligge under gjennomsnittet hva gjelder utgifter til administrasjon for de store byene også i de nærmeste årene. Utfordringen er å opprettholde den samme servicegraden på administrative tjenester uten ressurstilførsel i en kommune der omfanget av tjenester vokser med befolkningen.

23.3 Mål for tjenesteområdet

Den viktigste målsettingen for rådmannen er å følge opp og realisere de politiske målene som er vedtatt i kommuneplan og økonomiplan. Det vises ellers til kapittel 3 for øvrige mål for rådmannen.

23.4 Økonomi - drift

Tabell 23.2 viser rådmannens forslag til netto driftsramme i perioden 2011-2014, samt rådmannens forslag til hvordan tjenesteområdet skal tilpasse seg nye driftsrammer. Tabellen viser endring i forhold til opprinnelig budsjett for 2010.

Tabell 23.2 Rammetabell for rådmannen og ande tjenester under rådmann. Millioner kroner

Netto driftsramme	2011	2012	2013	2014
1 Opprinnelig budsjett 2010	222,8	222,8	222,8	222,8
2 Pris og lønnskompensasjon	3,4	3,4	3,4	3,4
3 Oppgaveendringer	-11,0	-11,0	-11,0	-11,0

⁴¹ Tallene for 2008 inneholder en feilpostering, og utgiftene for Trondheim kommune ble derfor noe for lave.

4	Korrigert budsjett 2010 (sum rad 1-3)	215,2	215,2	215,2	215,2
5	Vedtatte rammeendringer	1,3	2,3	2,3	3,6
6	Annen rammeøkning	8,0	9,2	10,9	13,6
7	Forslag til netto driftsramme 2011	224,4	226,7	228,9	232,4
8	Rammeendring (Differanse rad 7 –rad 4)	9,2	11,5	13,2	17,3
Videreføring av tidligere vedtatte tiltak (se vedlegg 7)		1,0	2,0	2,0	2,0
Økte utgifter/reduerte inntekter herav		8,9	10,2	11,9	16,0
	Styrkning brannsikring	2,5	3,8	5,5	5,3
	Økt husleie nye brannstasjoner				3,0
	Hovedtillitsvalgte/åremålsstillinger	1,5	1,5	1,5	1,5
	Styrkning fagstab/adm tjenester	2,1	2,1	2,1	3,4
	Drift av ERV	2,8	2,8	2,8	2,8
Effektivisering		-0,7	-0,7	-0,7	-0,7
Sum tiltak		9,2	11,5	13,2	17,3

Oppgaveendringene består av næringslivsbudsjettet som er flyttet til næring og samfunn. Det flyttes også 3 årsverk fra fagstaben over til idrettsenheten.

Videreføring av tidligere vedtatte tiltak

Rådmannen viderefører den vedtatte økningen for å følge opp kommunens ansvar for brannsikring.

Økte utgifter/reduerte inntekter

I tillegg til den allerede vedtatte økning knyttet til brannsikring, foreslår rådmannen en ytterligere økning på 2,5 millioner kroner i 2011. Denne økningen trappes opp i perioden. Økningen er nødvendig for å tilfredsstille kravet til beredskap og forebygging som følger av befolkningsutviklingen. I 2014 forventes det at de nye brannstasjonene er ferdige og husleien til TBRT vil øke som følge av dette.

Lønnsutvalget vedtok i vår å øke antall hovedtillitsvalgte med 2,5 årsverk. I tillegg ble det vedtatt å øke kontorstøtten med 0,1 millioner kroner. Årlig merkostnad for dette anslås til om lag 1,5 millioner kroner.

Bystyret vedtok i sak 28/2010 å gå inn for åremålstilsetting av kommunaldirektører. Det er beregnet at dette vil gi en merutgift på om lag 0,15 millioner kroner pr nyansatt kommunaldirektør. Rådmannens fagstab overtar en stilling fra den strategiske ledergruppen. I tillegg legges midlene som går til å styrke de administrative tjenester i takt med økt tjenesteproduksjon pga befolkningsvekst hit. Til sammen anslås disse forholdene å gi et behov for å styrke budsjettet med 2,1 millioner kroner.

Kostnader for drift og forvaltning av kommunene økonomi og personalsystem (ERV) er ikke finansiert, og det er estimert et behov på 2,8 millioner kroner. Denne styrkingen ble vedtatt i forbindelse med behandling av 1. tertialrapport for 2010, og må videreføres i 2011-2014.

Det foreslås effektiviseringstiltak på 0,7 millioner kroner. Dette gjennomføres først og fremst ved å redusere driftsutgiftene tilsvarende prisstigningen. I tillegg forutsettes det at man ikke øker de administrative kostnadene, selv om tjenesteproduksjonen på enhetene øker. Dermed vil de administrative kostnadene pr innbygger kunne gå ned.

24 Interne tjenester og andre tjenester under Rådmannen

24.1 Omfang, status og utfordringer

De interne tjenestene omfatter Arbeidsmiljøenheten, Byarkivet, Innkjøpstjenesten, IT-tjenesten, Kemneren, Kommunikasjonsenheten, Kommuneadvokaten, Kontortjenesten, Lønnstjenesten, Overformynderiet, Personaltjenesten, Regnskapstjenesten, Tolk Midt Norge og Økonomitjenesten.

Særskilte utfordringer for de interne tjenestene i økonomiplanperioden 2011-2014, i tillegg til løpende drift, er å bistå enhetene og rådmannen med:

- Omstilling og nedbemanning
- Innføring av ny IT-løsning for regnskap, budsjett, rapportering, lønn og personal, investeringsprosjekt og innkjøp
- Økonomistyring
- Reduksjon av sykefravær og arbeidsmiljøutvikling
- Rekruttering
- Videreutvikle kommunens anskaffelsesfunksjon på bakgrunn av Anskaffelsesstrategi 2009-2012 med handlingsplan
- Kvalitetssikring av vitale rutiner og basisfunksjoner i organisasjonen, bl.a. arkiv
- Utvikle service og kvalitet på tjenester når man velger eller bruker ulike informasjons- og kommunikasjonskanaler internt og eksternt, som for eksempel sosiale medier og digital dialog

God IT-kompetanse er viktig for effektiv forvaltning og tjenesteyting. For å effektivisere og forbedre arbeidsprosesser og rutiner i hele Trondheim kommune er bruken av IT-verktøy og fokus på digitaliseringsprosjekt økt. Dette vil fortsette og vil på sikt medføre både effektiviseringsgevinster og økte utgifter til systemer og lagring.

Overgang til fullelektronisk arkiv er kommet godt i gang, og i løpet av 2011 skal man også finne en løsning for enheter på sikker sone. Et fullelektronisk arkiv gir bedre kvalitet i saksarkivsystemene. Dokumentasjonen blir kun tilgjengelig elektronisk og på sikt kan arkivplass reduseres.

Statsarkivet har kommet med pålegg om at Trondheim kommune må bruke mer ressurser på depot og bortsettingssaker. Rådmannen har prioritert ressurser til at Byarkivet henter inn og får ansvar for arkiver som står rundt om på ulike enheter.

Trondheim kommune har gjennom flere år jobbet målbevisst med anskaffelser. Dette er en av de sentrale støtteprosessene i offentlige virksomheter, og det derfor viktig fortsatt å prioritere området. På bakgrunn av Trondheim kommunes anskaffelsesstrategi for perioden 2009-2012 med handlingsplan skal anskaffelsesfunksjonen videreutvikles. Et sentralt prosjekt i dette arbeidet er å begrense miljøutslippene ved smartere levering. Ved oppretting av et sentralt lager hvor kommunens leveranser samordnes for videre levering ut til enhetene, forventes det vesentlige miljøgevinster.

Bystyret har satt fokus på service og tilgjengelighet i møtet med publikum. En arbeidsgruppe er satt ned for å utarbeide metoder for kvalitative og kvantitative målinger av service og tilgjengelighet i førstelinjetjenesten. Trondheim kommune skal fra 2011 dele ut en årlig pris for beste service-enhet.

Arbeidsmiljøenheten og deler av Personaltjenesten er godkjent som Trondheim kommunes bedriftshelsetjeneste. Det er forslag om endringer i IA-avtalen fra juli 2011 som medfører at alle virksomheter tilknyttet bedriftshelsetjeneste, skal ha en representant for denne med i første

dialogmøte mellom arbeidstaker og NAV, uansett sykemeldingsgrad. Hvor arbeidskrevende dette blir, er foreløpig usikkert. Det kan søkes om refusjon fra NAV for deltakelse i møtene.

Det er ikke avklart om det vil bli endringer i dagens sykelønnsordning. Eventuelle endringer kan ha konsekvenser for Trondheim kommune. En innstramning kan bety færre sykemeldte og derved noen besparelser for kommunen, men det kan også føre til at flere tar ut AFP eller går over på uførepensjon. Dette vil medføre økte utgifter. Utvides arbeidsgiverperioden kan det bety økte utgifter for kommunen.

Trondheim kommune har inngått ny avtale om et Inkluderende arbeidsliv (IA) for perioden 1.3.2010 - 31.12.2013. Handlingsplan, som utarbeides i samarbeid med arbeidstakerorganisasjonene, vil være ferdig ved årsskiftet 2010/2011.

Sykefraværet var 9,5 prosent de tre første kvartalene i 2010. Dette er en merkbar nedgang sammenlignet med samme periode i 2009, da fraværet var på henholdsvis 11,1 og 9,9 prosent. Målet er et sykefravær under 9 prosent i 2011.

For å opprettholde denne positive utviklingen vil sykefraværarbeidet fortsatt ha høy prioritet i økonomiplanperioden. Arbeidet med å redusere fraværet er nå forankret i "Langtidsfrisk Trondheim". Den overordnede strategien er å styre sykefraværssatsen mer målrettet mot det helsefremmende, forebyggende og reagerende arbeidet. Innsatsen er spesielt rettet mot helse og velferd, barnehager og miljøservice, samt enkelte diagnosegrupper. "Kvalitetskommuneprosjektet" der målsettingen er redusert sykefravær gjennom metodeopplæring av arbeidsmiljøgruppene, er vedtatt videreført ut 2011.

På grunn av endringer i brukerbehov og økonomiske rammebetingelser er det et kontinuerlig behov for organisasjonsendringer, noe som kan resultere i overtallighet blant ansatte. I tillegg vil det til enhver tid være ansatte med behov for attføring eller ansatte som av andre grunner har behov for en ny start i arbeidslivet. Et sentralt tiltak for å løse omstilling og overtallighet i kommunen er "Det interne arbeidsmarkedet" (DIA). DIA formidler ansatte som av ulike grunner er overtallige – det vil si uten fast tjenesteplassering, til ny fast stilling. Alle som er ansatt i DIA har arbeidsplikt. For eksempel brukes de ansatte i DIA så langt det er mulig til å dekke kommunens behov for vikarer. Disse blir lønnet av ordinære lønnsmidler på den enheten de vikarierer på. Per 31.12.09 var det 314 ansatte uten fast tjenesteplassering, mens antallet var redusert til 211 per 31.8.10. Antall nyinnmeldte i perioden var 86 ansatte, mens antallet som har fått fast tjenesteplassering i perioden er 189. Målsetningen er en ytterligere reduksjon til 180 ansatte innen utgangen av 2011.

Kommunale tjenester er avhengig av tolketjenester for å sikre lovpålagt informasjonsplikt og individets rettssikkerhet. Behovet for tolk og oversetting varierer i forhold til antall og hvilke grupper av flyktninger kommunen mottar. Dette medfører at utgiftene til tjenesten er noe uforutsigbar. Tolk Midt-Norge vil derfor prioritere effektivisering av tjenesten gjennom økt bruk av teknologi.

Leiekontrakten for Tolk Midt-Norge går ut i desember 2011. Ved valg av framtidige lokaler vil behovet for flere tolker og skjermtolking bli vektlagt. Rådmannen vil i planperioden utrede organisering av tolketjenestene.

Bystyret vedtok sak om fagopplæring i juni 2010. Den omhandlet satsingsområder som gjennomføres innenfor ordinært budsjett, men også nye tiltak som kan ha økonomiske konsekvenser. Forprosjekt gjennomføres innenfor fagopplæringens rammer. Høstens inntak av lærlinger er innenfor de vedtatte rammene og vil binde opp lønnsmidler i tre budsjettperioder. Det anslås å være et behov for flere barne- og ungdomsarbeiderlærlinger enn dagens måltall på 50 per år. Per september 2010 er det tatt inn 138 lærlinger i 8 fag; 51 lærlinger i barne- og ungdomsarbeiderfaget og 75 i helsearbeiderfaget.

Det har pågått forsøk med å motivere til hyppigere helgearbeid innenfor helse- og omsorgssektoren gjennom 2010. Resultatene har vært vellykkede, og rådmannen har foreslått å avsette ressurser til fortsatt utprøving av ulike arbeidstidsmodeller i 2011.

Lønnsutvalget vedtok 14.4.2010 å øke antall hovedtillitsvalgte med totalt 2,5 årsverk. Økningen skyldes bestemmelser i Hovedtariffavtalen som sier at antall hovedtillitsvalgte beregnes ut i fra antall medlemmer. Fire organisasjoner har hatt slik økning av medlemsmassen at de har krav på økte ressurser.

24.2 Felles for tjenesteområdet

De interne tjenestenes ambisjon er å være kompetansesentra på høyt nasjonalt nivå på sine respektive fagområder. De interne tjenestenes oppgave er å gjøre de andre enhetene gode slik at mest mulig energi kan frigjøres til tjenesteyting og samfunnsutvikling for å oppnå målene i kommuneplanen.

I årene fram til 2014 har Trondheim kommune som arbeidsgiver, spesielt to hovedutfordringer:

- Sikre framtidig behov for arbeidskraft
- Tilpasse og utvikle tjenestetilbudet gjennom omstilling, utvikling og nyskaping i takt med endringer i samfunnet

Av hovedmålene som framgår i kommuneplanens samfunnsdel 2009-2020, er det hovedmål 4 som i størst grad legger føringer på arbeidet til de interne tjenestene. For gjeldende planperiode har organisasjonsdirektøren og de interne tjenestene et hovedansvar for delmålene 4.2, 4.3 og 4.5 med tilhørende strategier (se ansvarsmatrise kapittel Felles mål for planperioden 2011-2014 bygger konkret på de føringene som er gitt i kommuneplanen.

Mål for tjenesteområdet

- De interne tjenestene skal bidra til at Trondheim kommune er en effektiv tjenesteyter og en attraktiv arbeidsplass.

Tabell 24.1 Periodemål, resultatmål og tiltak

Periodemål 2011-2014	Resultatmål 2011	Tiltak
Sykefraværet i Trondheim kommune skal fra og med 2013 ligge på gjennomsnitt av sykefraværet i storbyene.	Sykefraværet ved utgangen av 2011 skal være under 9 prosent.	Følge opp vedtatte tiltak i "Langtidsfrisk Trondheim".
Trondheim kommune skal være en konkurransedyktig aktør i kampen om arbeidskraften.	Øke antall kvalifiserte søkere til ingeniørstillinger.	Gjennomføre tre konkrete tiltak på hver enhet i Byutvikings-området som oppfølging av prosjektet "Rekruttering og kompetanseutvikling".
I 2014 skal det være 5 prosentpoeng flere menn i omsorgstjenesten og barnehager sammenlignet med 2009.	Andelen menn i omsorgstjenesten og i barnehagene skal være økt med 1 prosentpoeng.	Gjennomføre prosjektet "Mangfold og kvalitet – flere menn i omsorgstjenesten". Videreføre intensjonene i prosjektet "Likestilling, likeverd og mangfold i barnehagen".
Antall medarbeidere i deltidstillinger skal reduseres.	100 medarbeidere skal ha fått økt stillingsandel.	Prøve ut ulike arbeidstidsmodeller.

Jevn reduksjon av antall medarbeidere som tar ut AFP.	Andelen ansatte som tar ut AFP, skal ikke overstige 37 prosent.	Videreutvikle seniortiltakene.
Aktiviteten i Det interne arbeidsmarkedet skal fra og med 2013 ikke overstige 160 medarbeidere.	Antall ansatte uten fast tjenesteplassering i det interne arbeidsmarkedet skal ikke overstige 180 medarbeidere.	Videreutvikle dagens virkemidler slik som ressursbank, arbeidsutprøving, veiledning, aktiv jobbsøking, permisjoner, ytterligere kompetansetiltak, stimulere til økt etter- og videreutdanning, styrket veiledning, bruk av sluttpakker etter definerte kriterier.
Styrke digital kompetanse.	Åtte enheter innen helse og velferd og alle enhetsledere på de interne tjenestene skal it-sertifiseres.	Kartlegge digital kompetanse og gi ulike it-opplæringstilbud.
Bedre styringsinformasjon og mer effektiv oppgaveløsning ved innføring av gode styringsverktøy.	Historiske byggesaksarkiv gjøres digitalt tilgjengelig. Digital signatur innføres.	Igangsette prosjektet "Skanning av byggesaksmapper".
Trondheim kommune har styrket sitt beredskapsarbeid.	IT-verktøy for kriseledelsen er anskaffet.	Innføre IT-verktøyet CIM. Tilpasse planverk og tiltakskort til det nye systemet.
Trondheim kommune skal ligge blant de ti beste på nasjonale serviceundersøkelser.	Alle førstelinjer skal ha utarbeidet serviceerklæring. Det er opprettet en egen pris for beste serviceenhet.	Arbeidsgruppe skal foreslå ytterligere tiltak.

24.3 Økonomi - drift

Tilpasninger og tiltak

Tabellen viser rådmannens forslag til netto driftsramme for interne tjenester i perioden 2011-2014, samt rådmannens forslag til hvordan interne tjenester skal tilpasse seg nye driftsrammer.

Tabell 24.2 Driftsramme interne tjenester (tall i millioner kroner)

Netto driftsramme		2 011	2 012	2 013	2 014
1	Vedtatt budsjett 2010 pr. 15.01.2010	313,2	313,2	313,2	313,2
2	Pris og lønnskompensasjon				
3	Oppgaveendringer				
4	Korrigert budsjett 2009 (sum rad 1-rad 3)	313,2	313,2	313,2	313,2
5	Helårseffekt av tidligere vedtatte tiltak	-16,4	-15,8	-15,0	-15,0
6	Endret kompensasjon for befolkningsvekst				
7	Annen rammeendring	-2,6	-2,9	-3,0	-3,0
8	Forslag til netto driftsramme	294,2	294,5	295,2	295,2
9	Reell rammeendring (differanse rad 8 – rad 4)	-19,0	-18,7	-18,0	-18,0
10	Videreføring av tidligere vedtatte tiltak	-16,1	-15,0	-14,2	-14,2
11	Justering av tidligere vedtatte tiltak, herav:	0,4	0,0	0,0	0,0
	Vakanser Kemner	0,7	0,5	0,5	0,5
	Endring inntekter Overformynderiet	-0,3	-0,5	-0,5	-0,5
12	Økte utgifter/reduerte inntekter, herav:	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6
	Nytt E-postsystem er selvfinansierende	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6
13	Nye effektiviseringstiltak, herav:	-1,7	-1,8	-1,9	-1,9
	Generell effektivisering	-1,7	-1,8	-1,9	-1,9
14	Sum tiltak	-19,0	-18,4	-17,7	-17,7

Videreføring av tidligere vedtatte tiltak

Bystyret har tidligere vedtatt utgiftsreduksjon i Det Interne Arbeidsmarked (DIA) og generell effektivisering på tjenesteområdet for hele planperioden. Effekten av vedtaket er på 16,1 millioner kroner i 2011.

Justering av tidligere vedtatte tiltak

Dette gjelder justering/konkretisering av vedtak i økonomiplan 2010-2013.

Kemneren fikk et innsparingskrav på vakanser i 2010 som nå reverseres med bakgrunn i et statlig pålegg om økt kontroll på skatt fra ulike arbeidsgivere.

Overformynderiet har en forvaltningsavgift som beregnes med utgangspunkt i renteinntekter fra forvaltet kapital. Overformynderiets inntekter økes nå på grunn av bedring i rentenivået i forhold til foregående år.

Økte utgifter/reduerte inntekter

Gjelder innføring av nytt E-postsystem.

Nye effektiviseringskrav

Tjenesteområdets andel av generell effektivisering.

24.4 Økonomi – Investeringer

Tabell 24.3 Investeringer 2011-2014. Tall i millioner kroner

				2010	2011	2012	2013	2014
Vedtatt budsjett 2010-2013				39,8	28,5	28,5	28,3	
Forslag budsjett 2011-2014					30,5	29,0	29,4	25,8
Investering/Prosjekt:	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Rest til bevilgn	Forslag til bevilgning				
				2011	2012	2013	2014	
Maskiner Grafisk Senter				0,3	0,3	0,3	0,3	
Sum infrastruktur				11,7	17,5	22,0	20,0	
-herav TK-nett				6,0	13,0	18,0	16,0	
Sum fellessystem				8,1	2,8	1,3	0,5	
Sum fagsystem				10,1	8,1	5,8	5,0	
Herav scanning				2,0	2,0	1,5	0,5	
Sum E-løsninger				0,3	0,3	0	0	
Sum investeringer				30,5	29,0	29,4	25,8	

24.4.1 IT

Status

I 2010 har IT-tjenesten bl.a. hatt fokus på utarbeidelse av anbudsdokumenter i forbindelse med inngåelse av nye driftsavtaler for kommunen. Dagens avtaler går ut ved årsskiftet 2010/2011. For å etablere et styringsregime som muliggjør bedre kontraktsoppfølging og kontroll mot de valgte leverandørene og å kunne velge de beste leverandørene innen de store fagområdene, har IT-tjenesten valgt å dele avtalene i flere hovedområder.

Innføring av ny IT-løsning for regnskap, budsjett, rapportering, investering, innkjøp, lønn og personal har vært preget av ulike utfordringer. Modulene regnskap, budsjett og rapportering er på plass og i produksjon i henhold til planlagt framdriftsplan, mens leveransen av lønn og HR (personal og forhandlinger) er utsatt.

I løpet av 2010 skal hele hjemmetjenesten ha tatt i bruk PDA (håndholdte og mobile dataterminaler der de ansatte – både fra brukernes hjem og bil – kan kommunisere med fagsystemet).

Parallelt med videre innføring av kvalitetssystemet er det gjort store forbedringer i brukergrensesnittet for å gjøre systemet så brukervennlig som mulig. En avviks- og forbedringsmodul innføres i løpet av 2010. De fleste fagområdene har vært involvert i arbeidet med utvikling av prosedyrer og rutiner.

Investeringer

Maskiner grafisk senter

Grafisk senter har et kontinuerlig behov for oppgradering av maskinpark. Det er nå behov for ny stift-, og fals- og trimmaskin som benyttes til ferdiggjøring av grafiske produkter. I tillegg har Grafisk senter diverse annet utstyr som på kort sikt vil trenge oppgradering. Disse investeringene forutsetter at den årlige bevilgningen på 300 000 kroner opprettholdes.

Infrastruktur

Tk-nett

I datanettverket er det behov for en kontinuerlig utskifting av pc-er. Flere steder er det også behov for å øke antall pc-arbeidsplasser. For utskifting av eldre pc-er er det utarbeidet en plan for systematisk utskifting etter alder og kvalitet. Levetiden på pc-er er ca. fire til fem år.

Resterende investeringsforslag under infrastruktur gjelder elektronisk selvbetjening, internett, hjemmeside, skjermdialog og telefon.

Fellessystem

Innføringen av kvalitetsweb-systemet fortsetter og skal i løpet av 2011 være innført på alle tjenestoområdene. Det skal etableres ulike kvalitetsgrupper og et kvalitetsutvalg for å sikre en koordinert videreutvikling av både innhold og IT-verktøy.

Som følge av at innføringen av nytt økonomisystem er forsinket vil prosjektet belastes kostnader knyttet til innføringen også i 2011. I sum anslås denne merutgiften til 5,9 millioner kroner, inklusiv en usikkerhetsbuffer på om lag 2,1 millioner kroner.

Øvrige investeringer gjelder løpende oppgradering og videreutvikling av eksisterende systemer.

Fagsystemer

Skanning av byggesaksmapper

Mange gamle byggesaksmapper er i meget dårlig forfatning. Dersom man skal klare å bevare informasjonen i mappene, må innholdet skannes. Det igangsettes derfor et prosjekt. På sikt vil kommunen søke om kassasjon av de nyere papirmappene, og disse båndlegger mye lagerplass som vil frigjøres, når skanningsprosjektet avsluttes.

Nytt sosialsystem

Fra 1.1.2011 vil dagens sosialsystem ikke ha standard vedlikehold utført av leverandøren. Kommunen er tilbudt videre avtale med leverandørens nye løsning, men det er besluttet at anskaffelse av nytt system skal skje gjennom en anbudskonkurranse. Det etableres et anskaffelses- og gjennomføringsprosjekt med sikte på bytte av system i første halvår 2011.

Sum e-løsninger

Det foreslås avsatt et mindre beløp til systemet for skanning av post.

25 Foretak, IKS, AS, TKP og stiftelser

25.1 Innledning

Bystyret vedtok i juni 2007 kommunens eierskapsmelding (B-sak 78/07 *Eierskapsmelding - Trondheim kommune*). I eierskapsmeldingen ble kommunens eierskapspolitikk, eierstrategiene ovenfor de kommunalt heleide selskaper, tydeliggjort. Videre ble det gitt en oversikt over kommunens eierinteresser.

I dette kapitlet gis det en omtale av kommunale foretak, aksjeselskap, interkommunale selskap og stiftelser hvor kommunen har vesentlige interesser. I tillegg gis det en omtale av Trondheim kommunale pensjonskasse (TKP).

For en utfyllende omtale av ulike selskapsformer, kommunens eierstrategi og prinsipper for god eierskapsstyring, vises det til kommunens eierskapsmelding. Kommunens eierskapsmelding er til revidering og vil legges frem for bystyret som egen sak innen utgangen av 2010. Det vil fokuseres på kommunens eierskapspolitikk i første omgang. Kommunens eierstrategier overfor selskapene vil baseres på kommunens vedtatte eierskapspolitikk og fremmes for bystyret i første kvartal 2011. Ved utarbeidelse av eierstrategier for enkelt-selskaper er det nødvendig med god kommunikasjon med selskapene.

25.2 Trondheim renholdsverk AS (eierandel 100 prosent)

Kommunen har en lovpålagt oppgave å samle inn husholdningsavfall og spesialavfall, jmfør forurensningsloven §§ 30-32. Innsamling og behandling av husholdningsavfall er å anse som en rettslig monopolvirksomhet, som kommunen kan velge å utføre selv, såkalt "egenregi", eller å konkurranseutsette oppgaven til andre. Kommunen har ikke noen lovmessig plikt til å samle inn og behandle næringsavfall.

Trondheim Renholdsverk AS (TRV) ble 1. januar 2002 omdannet fra kommunal bedrift til aksjeselskap. Bakgrunnen for omdanningen til aksjeselskap var behov for større grad av fristilling enn hva organisering etter kommuneloven gir. Fra 1. januar 2006 ble TRV organisert som et konsern for å skille husholdnings- og næringsavfall på en god måte. Konsernet TRV består nå av morselskapet TRV AS, som er heleid av Trondheim kommune, og av datterselskapene Renholdsverket AS og Retura TRV AS. Renholdsverket har monopol på håndtering av husholdningsavfall i Trondheim, mens Retura TRV AS er konkurranseutsatt innenfor næringsavfall. En slik organisering gjør at kommunen gjennom Retura TRV AS kan konkurrere om næringsavfall, noe som gir grunnlag for utbytte fra selskapet.

Kommunens eierskap til TRV-konsernet skal gi synergieffekter ved at selskapene kan samarbeide på enkelte områder. For at konsernet skal kunne oppnå eiers målsetning om å bli landets ledende miljøbedrift, er det også vesentlig at konsernet har tilstrekkelig innovasjonskraft slik at selskapet kan være i front.

Trondheim kommune tildeler i dag oppgaver knyttet til innsamling og håndtering av husholdningsavfall direkte til Renholdsverket AS etter bestemmelsene om egenregi. Bystyret vedtok i 2010 noen endringer knyttet til ledelse og styresammensetning i konsernet for at denne tildelingen skal være fullt harmonisert med gjeldende rett.

Formannskapet har bedt rådmannen utrede videre muligheten for å innlede et samarbeid med Ecopro AS for å produsere flytende biogass som kan leveres i Trondheim. En slik utredning skal blant annet avklare økonomiske og juridiske forhold, miljømessige konsekvenser og vurdere et eventuelt eierskap i Ecopro AS. Dette arbeidet har rådmannen iverksatt, og vil i løpet av 1. kvartal 2011 fremme en sak hvor utredning og eierskap redegjøres for.

Tabell 25.1 Nøkkeltall fra regnskap Trondheim renholdsverk AS. Tall i 1000 kroner

	2006	2007	2008	2009
Driftsinntekter	28 700	30 360	30 849	32 333
Driftsresultat	2 279	2 009	561	2 179
Årsoverskudd	5 184	3 007	3 031	5 019
Utbytte	2 500	3 000	0	2 000

Krav til avkastning og utbytte fra TRV AS

Trondheim kommunes krav til avkastning stilles til TRV AS (morselskap) fordi det er dette selskapet Trondheim kommune eier direkte. Det vil i praksis være den konkurranseutsatte delen av konsernet, Retura TRV AS, som gir grunnlag for utbytte. Ved fastsettelse av avkastningskravet tas det hensyn til at datterselskapet Renholdsverket AS skal drives i henhold til regelverket for selvkost og til konsernets samfunnsansvar. I eierskapsmeldingen er avkastningskravet satt til sju prosent, regnet av konsernets verdibaserte egenkapital per 31. desember. Avkastningskravet er derfor kommunens oppfatning av hvilken avkastning selskapet minimum bør ha på egenkapitalen for at lønnsomheten blir vurdert som tilfredsstillende.

Utbytte fastsettes årlig lik renten på 10 års effektiv statsobligasjonsrente, multiplisert med konsernets egenkapital per 31. desember før utbytteutbetalingen begrenset oppad til 70 prosent av årsresultatet. Egenkapitalen, som legges til grunn for beregningen, skal være verdibasert og fastsettes ved at det jevnlig foretas nye verdivurderinger.

Tabell 25.2 Forslag utbytte i perioden 2011-2014. Tall i millioner kroner

	2011	2012	2013	2014
Budsjettert utbytte fra TRV AS	3	4	4,5	5

For 2011 budsjetter rådmannen med et utbytte fra TRV AS på tre millioner kroner. Dette er én million kroner høyere enn faktisk utbytte i 2010, men samme budsjetterte nivå. Det forventes muligheter for økt utbytte i økonomiplanperioden. Det er nødvendig å få tallfestet verdibasert egenkapital for å gi sikrere anslag for utbytte. Dette blir sentralt punkt i utarbeidelsen av eierstrategi for selskapet.

Det understrekes at selskapet skal forholde seg til kommunens krav til avkastning og utbytte. Det er styret i selskapet som skal foreslå utbytte basert på kommunens krav til utbytte, se kommunens eierskapsmelding. Kommunens budsjetterte nivå er et estimat.

25.3 Trondheim kino AS (eierandel 100 prosent)

Kino er en viktig del av det samlede kulturtilbudet. Kommunens eierskap i Trondheim kino AS sikrer innbyggerne et kvalitativt godt og bredt kinotilbud. I henhold til vedtektene er det selskapets formål *”å vise film innenfor alle filmgenrer valgt ut etter kvalitetskrav, under de best mulige visningsforhold og til sosialt forsvarlige priser og for flest mulig mennesker som ønsker å oppleve filmkunst”*.

Trondheim kino ble omdannet fra kommunal enhet til aksjeselskap i 1999. Bakgrunnen for omdanningen var dels enhetens behov for større grad av fristilling enn hva organisering etter kommuneloven gir, dels målsetningen om å redusere økonomisk risiko for kommunen. Trondheim kino AS har i dag betydelige eierinteresser i datterselskap som driver med virksomhet som er tilknyttet kinodrift.

I dag har Trondheim kino to mellomstore sentre, med åtte saler på Prinsen og elleve på Nova. Trondheim kino eier Prinsen, men leier lokalene til Nova kino. Trondheim kino er nå inne i en prosess der man skal vurdere kinostrukturen.

I de første årene etter omdanningen til aksjeselskap hadde selskapet gode økonomiske resultat, med driftsresultat på mellom 3,2 og 4,7 millioner kroner. I 2007 og 2008 hadde Trondheim kino store økonomiske utfordringer, og i 2008 var driftsresultatet 1,1 millioner kroner. Reduksjonen i driftsresultat hadde i hovedsak sammenheng med et sterkt fall i kinobesøket. I tillegg har kostnadene knyttet til filmleie økt. Utvidelse av Nova i 2004 har også påført selskapet økte kostnader. Investeringer knyttet til digitaliseringen av teknologi har vært betydelige i 2010.

Som følge av selskapets økonomiske situasjon, vedtok bystyret i 2008 å konvertere selskapets lån til Trondheim kommune (21,5 millioner kroner) til et rente- og avdragsfritt lån fram til 31. desember 2015. Dette gir isolert sett en bedring i driftsresultatet for selskapet på om lag 1,2 million kroner for 2011 og en forbedret likviditet på om lag tre millioner kroner.

Tabell 25.3 Nøkkeltall fra regnskap Trondheim kino AS. Tall i 1000 kroner

	2006	2007	2008	2009
Driftsinntekter	64 130	61 304	67 966	74 151
Driftsresultat	678	630	-1 143	2 242
Årsresultat	1 088	1 721	4 412	18 588
Utbytte	0	0	0	1 000

Det er de siste fire regnskapsår tilbakeholdt 24,8 millioner kroner i selskapet. Dette har styrket selskapets økonomiske stilling og medført at selskapet er solid med høy egenkapitalandel.

Hovedårsaken til det gode regnskapsmessige resultatet i 2009 er utbytte fra tilknyttede selskaper og salg av eierandel i selskapet Norsk Kinodrift AS. Det har også vært positiv vekst i kinobesøket som har bidratt til positivt driftsresultat i 2009.

Krav til avkastning og utbytte fra Trondheim kino AS

Trondheim kino AS har et samfunnsansvar ved å tilby film av god bredde og kvalitet til alle aldersgrupper og samfunnslag. Dette påvirker selskapets evne til å skape avkastning på investert kapital. I eierskapsmeldingen er avkastningskravet etter skatt satt til sju prosent, regnet av selskapets verdibaserte egenkapital per 31. desember. Avkastningskravet er således kommunens oppfatning av hvilken avkastning selskapet minimum bør ha på egenkapitalen for at lønnsomheten blir vurdert som tilfredsstillende.

Utbytte fastsettes årlig lik renten på 10 års effektiv statsobligasjonsrente multiplisert med konsernets egenkapital per 31. desember før utbytteutbetalingen begrenses oppad til 70 prosent av årsresultatet. Egenkapitalen som legges til grunn for beregningen skal være verdibasert, og fastsettes ved at det jevnlig foretas nye verdivurderinger.

Tabell 25.4 Forslag utbytte i perioden 2011-2014. Tall i millioner kroner

	2011	2012	2013	2014
Budsjettet utbytte fra Trondheim kino AS	1	0	0	0

For 2011 budsjetter rådmannen med et utbytte fra Trondheim kino AS på én million kroner. Dette er likt faktisk utbytte i 2010. Det er usikkerhet omkring muligheter for utbytte i perioden 2012-2014. Dette vil bli avklart i forbindelse med utarbeidelse av eierstrategi for selskapet, som legges frem for bystyret innen utgangen av første kvartal 2011.

25.4 Olavshallen AS (eierandel 100 prosent)

Olavshallen AS er et heleid kommunalt aksjeselskap. Selskapet ble opprettet i 1989.

Olavshallen AS leier ut konsertsaler til kulturelle og andre formål. Selskapet har ingen egenproduksjon. Olavshallens største leietaker er Trondheim symfoniorkester (TSO).

Olavshallen AS har de siste tre regnskapsår hatt negativt driftsresultat. Men finansinntekter har bidratt til at selskapet har levert positive årsresultat. Regnskapet inkluderer ikke kapitalkostnader knyttet til bygg. Bygningene er bokført med kr. 1,- i balanseregnskapet til Olavshallen AS.

Tabell 25.5 Nøkkeltall fra regnskap Trondheim renholdsverk AS. Tall i 1000 kroner

	2006	2007	2008	2009
Driftsinntekter	18 935 000	19 263 000	20 651 000	20 765 000
Driftsresultat	592 000	-852 000	-269 000	-134 000
Årsresultat	845 000	203 000	922 000	87 000
Utbytte	0	0	0	0

Trondheim kommune betjener lån knyttet til bygging av Olavshallen, hvor opprinnelig verdi på lån var 230 millioner kroner. Restverdi på lån per 31. desember 2009 utgjør 44 millioner kroner. Basert på de siste års regnskaper, er det ikke realistisk at selskapet selv skal kunne dekke kapitalkostnadene knyttet til bygningsmassen.

Ikke krav til avkastning og utbytte fra Olavshallen AS

Det er ikke realistisk å stille avkastningskrav til selskapets verdibaserte egenkapital. I eierskapsmeldingen ble det sagt at kommunen som eier forventer en avkastning slik at selskapet fortsatt er i stand til å opprettholde høy standard på nødvendig teknisk utstyr og inventar.

Olavshallen AS er et skattefritt selskap og kommunen kan derfor ikke ta utbytte fra selskapet. Alt overskudd skal tilfalle selskapet. Dette er også vedtektsfestet i selskapets vedtekter.

25.5 Leuthenhaven AS (eierandel 90 prosent)

Leuthenhaven AS ble stiftet i 1982, og har til formål å forvalte og utvikle eiendommen Erling Skakkes gt. 40 på Leuthenhaven.

Trondheim kommune eier 90 prosent av aksjene. Den resterende eierandelen eies av Rutebilstasjonen AS. Trondheim kommune har forkjøpsrett til minoritetsaksjene hvis de skulle prøves solgt. Dette er vedtektsfestet, i tillegg til at det også fremgår av vedtektene at et salg skal godkjennes av styret. Det er derfor begrenset omsettelig verdi på minoritetsaksjene.

Styret har vedtatt å anbefale Trondheim kommune å gå i forhandlinger med minoritetsaksjonær i den hensikt å erverve 100 prosent av aksjene i selskapet. Rådmannen har hatt samtaler med Rutebilstasjonen AS, og vil hvis aktuelt fremme en sak for bystyret med en avtale om eventuelt kjøp av aksjer. Dette vil rådmannen komme tilbake til.

Tabell 25.6 Nøkkeltall fra regnskap Trondheim renholdsverk AS. Tall i 1000 kroner

	2006	2007	2008	2009
Driftsinntekter	4 036	4 186	4 187	4 608
Driftsresultat	2 207	2 091	1 655	2 828
Årsresultat	859	737	397	1 317
Utbytte	0	0	0	1 111

Utbytte fra selskapet ble første gang utbetalt i 2009. Trondheim kommune mottar da 90 prosent av utbytte i henhold til sin eierandel.

Krav til avkastning og utbytte fra Leuthenhaven AS

Leuthenhaven er ikke eksplisitt nevnt i vedtatte eierskapsmelding, men rådmannen legger til grunn at det skal stilles krav om avkastning og utbytte fra eier.

Utbytte fra selskapet er regulert i vedtektene til maksimalt 10 prosent av aksjekapitalen. Aksjekapitalen er på 1,5 millioner kroner, slik at dette vil bety maksimalt 150 000 kroner i utbytte per år. Rådmannen legger til grunn at vedtektene endres slik at det ikke er noen begrensning på utbytte annet enn hva som følger av aksjeloven.

Rådmannen legger til grunn at avkastningskravet er sju prosent av verdibasert egenkapital og at utbytte settes lik renten på 10 års effektiv statsobligasjonsrente multiplisert med konsernets egenkapital per 31. desember før utbytteutbetalingen, begrenset oppad til 70 prosent av årsresultatet. Egenkapitalen som legges til grunn for beregningen skal være verdibasert, og fastsettes ved at det jevnlig foretas nye verdivurderinger. Rådmannen budsjetterer med følgende utbytte i økonomiplanperioden:

Tabell 25.7 Forslag utbytte i perioden 2011-2014. Tall i millioner kroner

	2011	2012	2013	2014
Budsjettert utbytte Leuthenhaven AS	1	1	1	1

Generalforsamlingen i selskapet må vedta endring i vedtektene slik at budsjettert utbytte muliggjøres. Det understrekes at selskapet skal forholde seg til kommunens krav til avkastning og utbytte. Det er styret i selskapet som skal foreslå utbytte i henhold til aksjelov og basert på kommunens utbyttepolitikk. Kommunens budsjetterte nivå er et estimat.

Rådmannen vil innarbeide dette i arbeidet med eierstrategi for selskapet, som vil legges frem for bystyret innen utgangen av første kvartal 2011.

25.6 Trondheim spektrum AS (eierandel 75 prosent)

Trondheim Spektrum AS ble etablert som aksjeselskap i 1961, i forbindelse med at man skulle etablere en ny messe- og idrettshall i Trondheim. I henhold til vedtektene er selskapets formål "*å oppføre og drive Trondheim Spektrum med dertil hørende virksomhet, samt deltagelse i andre selskap med tilknytning til denne virksomheten*". Trondheim kommune eier i dag 75,32 prosent av aksjene i selskapet. Øvrige eiere er Fokus eiendom AS (9,4 prosent) og Sparebank 1 Midt-Norge (5,58 prosent).

Anlegget Trondheim Spektrum består i dag av 8,5 større eller mindre haller fra 315 m² til 3 500 m². I tillegg har man ti faste møterom, ett pressesenter og tre uleiekontor for arrangement. Totalt utgjør anlegget om lag 14 000 m² fordelt på to plan. Ved siden av utleie av Trondheim Spektrum, utfører Trondheim Spektrum AS konsulentvirksomhet innen teknisk og salgsmessig gjennomføring av store nasjonale og internasjonale messer, konferanser og lignende som avholdes i anlegget.

Trondheim kommune har inngått en husleieavtale med Trondheim Spektrum AS. Denne avtalen genererer 14,3 millioner kroner av selskapets årlige inntekter, og er knyttet til idrettens bruk av anlegget fra 1. For 2010 utgjør husleieavtalen 13,9 millioner kroner.

Selskapets omsetning har vært stabil rundt 28-30 millioner kroner per år i de senere årene. Økende behov for vedlikehold vil kunne redusere selskapets økonomiske resultat framover. Selskapet hadde i 2009 et overskudd på 2,874 millioner kroner.

Tabell 25.8 Nøkkeltall fra regnskap Trondheim renholdsverk AS. Tall i 1000 kroner

	2006	2007	2008	2009
Driftsinntekter	30 457	30 997	30 685	28 253
Driftsresultat	6 856	877	3 349	5 795
Årsresultat	3 258	-1 374	122	2 874
Utbytte	0	0	0	0

Ikke krav til utbytte fra Trondheim Spektrum AS

Det er et grunnleggende prinsipp at tilskudd i form av spillemidler ikke skal danne grunnlag for fortjenestebaserte eierformer. Av den grunn må følgende krav være oppfylt for å få tilskudd:

1. Idrettslag/organisasjonsledd i NIF og/eller det offentlige skal inneha kontroll
2. med eierforhold og drift
3. Det skal ikke foretas økonomiske utdelinger (utbytte) til eierne
4. Et eventuelt overskudd skal tilfalle idrettslige formål
5. Ved oppløsning/avvikling skal formuen tilfalle idrettslige formål

Trondheim kommune kan (i likhet med de øvrige eierne) ikke ta utbytte fra Trondheim Spektrum AS. Dette for å oppfylle krav nr. 2 over for å få spillemidler. Det er nødvendig å endre vedtektene til selskapet slik at det fremgår klart at eierne ikke kan ta utbytte fra selskapet.

25.7 Stavne arbeid og kompetanse KF

Stavne arbeid og kompetanse KF er et foretak som driver arbeidsmarkeds- og rehabiliteringstiltak for unge voksne som har problemer med å få og beholde arbeid i det ordinære arbeidslivet. Formålet er å gi yrkeshemmede arbeidspraksis og hensiktsmessig bistand i form av tilrettelegging, trening og oppfølging i det ordinære arbeidslivet.

Foretaket er tiltaksarrangør for Nav og utfører sosiale tjenester og oppdrag fra Trondheim kommune. Det foreligger en egen avtale mellom Stavne arbeid og kompetanse KF og Trondheim kommune. I tillegg driver foretaket en rekke prosjekter på oppdrag fra Helsedirektoratet og Arbeids- og velferdsdirektoratet. Foretaket har et brutto driftsbudsjett på 42,9 millioner kroner, hvorav 11,3 millioner er overføringer fra Trondheim kommune. Overføringene fra kommunen går til å dekke administrasjon og oppfølgingsressurser, i tillegg til en rekke tiltak knyttet til personer med rusproblemer. Satsingsområdet fremover er å tilby Nav gode arbeidsmarkeds- og rehabiliteringstiltak tilpasset kvalifiseringsprogrammet.

25.8 Trondheim parkering KF

Trondheim parkering KF utformer og utøver kommunens parkeringspolitikk, ivaretar kommunens parkeringsfaglige forhold og drifter de kommunale parkeringsarealene. Myndighetsutøvelsen på vegne av kommunen er tillagt Trondheim parkering gjennom foretakets vedtekter. Rådmannen har iverksatt et arbeid for å vurdere fremtidig organisering av parkeringsvirksomheten i Trondheim kommune. En arbeidsgruppe er nedsatt med representanter fra rådmannen, stabsenheten for byutvikling, Trondheim parkering KF og ansatte. Dette arbeidet vil innlemmes i det videre arbeidet med eierskapsmeldingen.

Trondheim parkering driver utleievirksomhet av gategrunn i Midtbyen og utøvelse av kontrollvirksomhet i denne sammenhengen. Likeså er Trondheim parkering kontrollør med myndighet til gebyrileggelse for deler av politivedtektene. Dette gjelder i hovedsak forsøpling i bygatene og strøplikten som påhviler gårdeierne. Trondheim parkering forestår også innkreving av piggdekkgebyrer, drifter betalingsautomatene og har kontrolloppgaver knyttet til denne tjenesten.

I budsjett 2010 ble det vedtatt at Trondheim parkering skulle overføre 72 millioner kroner til bykassen i 2010. I tertialrapporten for 2. tertial 2010 er det varslet at dette nivået ikke er reelt. Det er ventet en inntektssvikt i foretaket på sju millioner kroner. Inntektssvikten er foreslått dekket av foretakets disposisjonsfond for 2010, og vil ha helårseffekt i 2011.

Rådmannen har budsjettert med en inntekt fra Trondheim parkering på 58 millioner kroner for 2011. Dette er 14 millioner kroner lavere enn vedtatt budsjett 2010. Det er i anslaget lagt til grunn uendrede satser for bøter og tilleggsavgifter, en inntektsøkning som følge av økte priser for parkering og en effektivisering av driften.

25.9 Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS

Kommunen skal i henhold til brann og eksplosjonsvernloven § 9, sørge for etablering og drift av et brannvesen som kan ivareta forebyggende og beredskapsmessige oppgaver etter loven på en effektiv og sikker måte. I tillegg har brannvesenet en samfunnsplikt til å drive informasjon om hvordan brann kan forebygges. Trondheim kommune kjøper tjenester fra Trøndelag brann og redningstjeneste IKS. Selv om tjenestene kjøpes fra selskapet, har kommunen det fulle ansvaret for å ivareta hele brannsikringen i Trondheim.

Trøndelag brann- og redningstjeneste IKS ble etablert 1. januar 2008. Selskapet eies av Trondheim, Klæbu og Malvik kommuner. De tre kommunene kjøper brann- og redningstjenester fra selskapet. Trondheim sin andel av det totale budsjettet utgjør 88,6 prosent. Selskapet og eierkommunene er høsten 2010 i dialog med Rissa og Leksvik kommuner om å utvide selskapet til også å omfatte disse to kommunene.

Bemanningen og antall årsverk i brann- og redningstjenesten styres delvis av *forskrift om organisering og dimensjonering av brannvesen*. Dette gjelder kun for de operative tjenestene og avdelingen som fører tilsyn. Dimensjoneringen utover dette reguleres av kommunenes risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse) med påfølgende brannordning. ROS-analysen legges frem for eierkommunene til politisk behandling 4. kvartal 2010. Brannordningen vil legges frem for politisk behandling 4. kvartal 2010 eller 1. kvartal 2011.

Trondheim bystyre fattet i 2009 vedtak på en lokal forskrift med hjemmel i brann- og eksplosjonsvernloven. Forskriften gir brannvesenet som tilsynsmyndighet adgang til tilsyn for 1890-gårder, omsorgsboliger og den tette trehusbebyggelsen. Trondheim kommune reduserer derved brannrisikoen for den mest sårbare bygningsmassen i kommunen. Oppgaven krever tilsynsressurser som tilføres Trøndelag brann- og redningstjeneste.

Rådmannen har sammen med administrasjonen i de andre eierkommunene hatt i mandat fra representantskapet å gå i dialog med selskapet om budsjetttrammene for planperioden 2011-2014.

Rådmannen legger til grunn en økning i budsjettet med seks millioner kroner fra vedtatt budsjett 2010. En stor del av denne økningen er et resultat av den påbegynte opptrappingen og en økt satsning på tilsyn i den sårbare bebyggelsen.

Interkommunalt utvalg for akutt forurensning (IUA) finansieres i dag via et flatt kronebeløp per innbygger. Rådmannen mener denne finansieringsmodellen slår uheldig ut for Trondheim kommune, og har fått politisk samtykke til å reforhandle denne modellen med selskapet og de andre kommunene.

Det ligger inne et program for utbygging av fire nye brannstasjoner de kommende årene. Prosjektet er godt i gang, og sluttresultatet vil gi Trondheim en helt ny brannstasjonstruktur. Brannstasjonsutbyggingen har en prosjektramme på 510 millioner kroner.

25.10 Trondheim kommunale pensjonskasse

Trondheim kommunale pensjonskasse (TKP) er en selvstendig juridisk enhet som forvalter og finansierer utbetalingene til nåværende og kommende pensjonister fra Trondheim kommune.

I 2008 ble det overført 400 millioner kroner, derav et ansvarlig lån på 100 millioner kroner fra Trondheim kommune for å styrke egenkapitalen til TKP. Dette ble finansiert av midler fra kraftfondet. I 2009 vedtok bystyret at det ansvarlige lånet omgjøres til kjernekapital. Dette gir bedre avkastningsmuligheter som igjen kan gi lavere pensjonsutgifter som belaster bykassen.

Pensjonskassens midler øker betydelig for hvert år. Det er et krav om at egenkapitalen skal utgjøre minimum åtte prosent av den risikovektede balansen. Dette medfører normalt et behov for en årlig økning av egenkapitalen på 15-30 millioner kroner. Rådmannen har ikke avsatt midler i budsjettet for å dekke opp egenkapitalen før i 2012, men vil undersøke muligheten for å tilføre egenkapital til TKP i form av overdragelse av eiendom. Rådmannen vil komme tilbake til dette i en egen sak.

25.11 Pirbadet stiftelse

Stiftelsen Trondheim Pirbad er organisert som en alminnelig stiftelse med formål å eie og drive Pirbadet på Brattøra i Trondheim. I tillegg til å selge badeopplevelser, badeutstyr, serveringsvirksomhet og drifte solarium, leier stiftelsen ut arealer til 3 T-treningscenter og Pirbadet Fysioterapi.

Stiftelsen Trondheim Pirbad har befestet sin posisjon som landets suverent best besøkte bade- og svømmeanlegg. Den besøksmessige utviklingen er stabil og positiv. Daglig drift er preget av god kostnadskontroll og effektiv drift.

Trondheim kommune overtok finansieringen av stiftelsens samlede låneportefølje gjennom et bystyrevedtak av 3. januar 2002. I henhold til vedtektene er det nå Trondheim kommune som oppnevner alle medlemmene i styret.

Bystyret vedtok 31. januar 2008 å konvertere 60 millioner kroner av Pirbadets eksisterende lån på 203,5 millioner kroner til ansvarlig lån. Det ansvarlige lånet økte dermed til 74 millioner kroner. Badets finansiering er sikret med en fastrenteavtale ut 2011. Stiftelsen betjener sine låneforpliktelser fullt ut.

25.12 Svartlamoen boligstiftelse

Bystyret vedtok i 2001 en reguleringsplan for Svartlamoen med hovedformål å sikre området som et byøkologisk forsøksområde, samtidig som man la vekt på å bevare området egenart. Det ble videre lagt til grunn at man skulle legge til rette for lavt kostnadsnivå med rimelige botilbud og gunstige rammevilkår for nyetablering av virksomheter. For å realisere målsetningen for området, ble Svartlamoen boligstiftelse opprettet.

Svartlamoen boligstiftelse leier 25 boligbygninger av Trondheim kommune. Bygningsmassen er jevnt over i en dårlig forfatning. I tillegg eier stiftelsen selv det nybygde "Høyhuset" med tilliggende sidebygning.⁴² Til sammen utgjør dette 133 boliger.

Det er Svartlamoen boligstiftelse som bestemmer hvem som får bo i de boligene som stiftelsen disponerer. Trondheim kommune har imidlertid i henhold stiftelsens vedtekter rett til å tildele opp til 20 prosent av boligene til hustander som søker kommunen om bolig. Det er grunn til å anta at boligtilbudet til Svartlamoen boligstiftelse (både gjennom husleieprofil og opptakskriterier) medvirker til å dempe etterspørselen etter kommunale boliger og økonomiske støtteordninger.

⁴² Trondheim kommune stilte med økonomisk garanti i forbindelse med låneopptak da Høyhuset ble bygd.

Styret i boligstiftelsen for Svartlamoen består av fem medlemmer. Tre av medlemmene oppnevnes av formannskapet og to av medlemmene av Svartlamoen beboerforening. I de senere år er det praktisert at formannskapet oppnevner et medlem som også er oppnevnt av Svartlamoen beboerforening. En slik sammensetting innrømmer et flertall blant de som er valgt inn av beboerforeningen.

Svartlamoen boligstiftelse er økonomisk uavhengig og mottar ingen direkte økonomisk støtte fra Trondheim kommune. Det ligger imidlertid et betydelig subsidieelement i at kommunen leier ut området til svært lav leie. Årlig leie for grunnen med bygg utgjør om lag 420 000 kroner per år. En alternativ forvaltningsmessig anvendelse av den eiendomskapitalen som kommunen har bundet opp i området ville normalt ha gitt høyere avkastning. I tillegg yter kommunen bistand i form av kompetanse, deltakelse i styret og har dekket noen faktiske utgifter i forbindelse med en sikkerhetsgjennomgang av boligmassen og en arkitektkonkurranse for unge arkitekter i 2010.

25.13 Boligstiftelsen for trygdeboliger

Boligstiftelsen for trygdeboliger har i henhold til vedtektene som formål *”å eie, oppføre og erverve boliger for økonomisk og sosialt vanskeligstilte boligsøkere i Trondheim kommune. Boligene disponeres og forvaltes på samme måte som Trondheim kommunes øvrige utleieboliger”*.

Boligstiftelsen har om lag 1 000 boliger, fordelt på 26 eiendommer. Boligene er utleid til Trondheim kommune, som igjen leier ut boligene til personer som oppfyller kravene for å få tildelt kommunal bolig. Det er flere av boligene som ikke lengre oppfyller kravene til tilrettelagte boliger/boliger med tjenester. Det arbeides derfor med å utvikle og oppgradere flere av eiendommene for å møte behovet for slike boliger.

Styret i boligstiftelsen for trygdeboliger består av fem medlemmer. Rådmannen oppnevner tre av styrets medlemmer, Eldrerådet i Trondheim ett medlem og Rådet for funksjonshemmede ett medlem. Det er ingen ansatte i stiftelsen, og med unntak for regnskap og renhold kjøpes alle forvaltnings-, drifts-, vedlikeholds og utviklingstjenester av Trondheim eiendom.

Stiftelsen dekker fullt ut selv sine driftskostnader og låneforpliktelser. Ved gjennomføring av store nybygg- eller ombyggingsprosjekter, kan det bli aktuelt å søke kommunen om garantier for låneopptak og husleier for personal- og fellesarealer.

25.14 Stiftelsen Skistua

Stiftelsen Skistua er en egen juridisk person og en selveiende institusjon. Stiftelsen Skistua ble stiftet 30. juni 2004.

På bakgrunn av vedtak i bystyret den 26.mai 2005 (sak 0076/05), inngikk Trondheim kommune og Stiftelsen Skistua i 2006 en avtale om overdragelse av Skistua fra Trondheim kommune til Stiftelsen Skistua. Sammen med bygningsmassen fulgte tre mål tomt. Arealet er skilt ut til en egen eiendom, gnr 437, bnr 68. Formålet med overdragelsen var at stiftelsen skulle stå for forvaltning, drift og vedlikehold av Skistua. I tillegg forpliktet stiftelsen seg til å forestå opparbeidelse av utendørsarealer, parkeringsarealer og offentlige veier, i samsvar med gjeldende reguleringsplan. I forbindelse med overdragelsen av Skistua til Stiftelsen Skistua, ble det inngått tre avtaler som slo fast hvilke oppgaver og plikter som var pålagt stiftelsen som eier og drifter av eiendommen. Eiendommen kan ikke selges eller overdras uten samtykke fra Trondheim kommune.

I alt er det tatt opp lån på 6,7 millioner kroner, hvor kommunen har forpliktet seg til å betale renter og avdrag. Restsaldo på lånet er per i dag 5,3 millioner kroner.

26 Trondheim kommunes kraftfond

26.1 Innledning

Trondheim kommunes kraftfond (TKK) ble opprettet i 2002 etter salget av Trondheim Energiverk AS til Statkraft. Fondets opprinnelige verdi var 5 165 millioner kroner. Pr. 31.12.2009 utgjorde egenkapitalen i fondet 5 726 millioner kroner, inklusive verdien av kulturfondet (110 millioner kroner), kollektivfondet (111 millioner kroner) og næringsfondet (28 millioner kroner). Det er et mål at fondets realverdi skal opprettholdes, og således tilføres fondet veksten i kpi⁴³ hvert år.

26.2 Status og utfordringer

Tabell 26.1 viser fordelingen av TKKs plassering i ulike aktivaklasser pr andre tertial.

Tabell 26.1 Aktivaklasser i Trondheim kommunes kraftfond, status pr. andre tertial 2010. Tall i millioner kroner

Aktivaklasser	Beløp
Bank/ pengemarked	
Bankinnskudd	982,7
Fordringer	17,8
Renter	
Omløpsobligasjoner	548,6
Anleggsobligasjoner	2 585,2
Aksjer	
Norske aksjer	239,7
Internasjonale aksjer	261,9
Egenkapitalbevis	46,9
Eiendom	
Eiendom	96,2
Alternative investeringer	
Hedgefond	96,2
Private equity/ Viking Venture	28,9
Obligasjonsforetakene	85,0
Andre allokeringer	
Trønder Energi AS	521,6
Trondheim kommunale pensjonskasse	400,0
Derivater	
FX Forward	-95,1
FX Fordring	91,0
SUM	5 906,4

I revidert økonomiplan for 2010-2013 (sak 10/21023) ble det vedtatt å nedjustere kravet til realavkastning i Trondheim kommunes kraftfond fra 3 prosent til 2,5 prosent. Bakgrunnen for dette vedtaket var analyser som viste at en allokering i tråd med en realavkastning på 3 prosent ikke var i samsvar med kommunens risikobærende evne, jamfør sak om nytt finansreglement som ble fremmet for bystyret i juni 2010 (sak 10/21369).

⁴³ KPI=konsumprisindeksen. Det benyttes et gjennomsnitt av kpi siste fem år.

Trondheim kommunes kraftfond anslås å ha en inngangsverdi i 2011 på om lag 5 869 millioner kroner⁴⁴. Budsjettert avkastning for 2011 er 269 millioner kroner. Den budsjetterte avkastningen skal benyttes i henhold til Tabell 26.2.

Tabell 26.2 Fordeling av budsjettert avkastning. Tall i millioner kroner

	Beløp
Driftsutgifter TKK	5,4
Kpi-avsetning	146,7
Utbytte til drift og investering i Trondheim kommune	110,7
Utbytte til kulturfondet, næringsfondet og kollektivfondet	6,4
Sum budsjettert avkastning	269,2

Budsjettanslaget er justert for at plasseringen i Trondheim kommunale pensjonskasse (400 millioner kroner) og Obligasjonsforetaket III AS og Obligasjonsforetaket V AS (85 millioner kroner⁴⁵) ikke gir avkastning. Dette er det tatt høyde for i hele økonomiplanperioden.

Budsjettanslaget er en usikker størrelse fordi avkastningen fra de ulike aktivaklassene i TKK er vanskelig å budsjettere. Basert på Norges Banks og finansmarkedets renteforventninger anslås bankinnskudd for 2011 å gi en avkastning på 3 prosent. Renteobligasjonene i anleggsporteføljen antas å ha en gjennomsnittlig rente i 2011 på 6,5 prosent. Renteobligasjonene i omløpsporteføljen antas å ha en rente på om lag 3,7 prosent, noe høyere enn for 2010. I tillegg er utbyttet fra Trønder Energi AS på 3 prosent årlig. I sum gir dette en avkastning på om lag 232 millioner kroner. I forhold til den budsjetterte avkastningen på 269 millioner kroner, gjenstår en avkastning på 37 millioner kroner. Det vil si at den manglende avkastningen på 37 millioner kroner må komme fra aksjer (eksklusiv Trønder Energi AS) og eiendom. For at målet skal nås må avkastningen fra aksjeinvesteringene og eiendomsinvesteringene være i underkant av 6 prosent i 2011. Over tid er det rimelig å anta en avkastning i aksjemarkedet på om lag 4 prosentpoeng over risikofri rente⁴⁶. Dersom vi anslår at risikofri rente i 2011 vil være om lag 2,5 prosent er budsjettanslaget for 2011 rimelig.

Det er likevel en utfordring at svingningene i aksjemarkedet er vesentlig fra år til år, og at forventet avkastning i aksjemarkedet på lang sikt ikke nødvendigvis er rimelig å forvente på kort sikt (i løpet av 2011). Om aksjemarkedet oppnår en avkastning på 6 prosent i 2011 er dermed høyst usikkert.

På det tidspunkt anleggsporteføljen i TKK ble etablert (2002-2003) var markedsrentene vesentlig høyere enn i dag. Dersom det lave rentenivået vedvarer vil det være en utfordring å finne gode refinansieringsalternativ som både tilfredsstillende avkastningskravet og har den ønskede risikoprofilen. Et annet moment er innslaget av fondsobligasjoner i anleggsporteføljen. Revisjonen har i sin revisjonsrapport 06/2010 R, Trondheim kommunes årsregnskap 2009, stilt spørsmål ved om fondsobligasjoner kan klassifiseres som anleggsmidler. I tillegg ligger det en begrensning i nytt finansreglement som sier at innslaget av fondsobligasjoner og ansvarlige lån ikke skal overstige 10 prosent av porteføljens totale verdi. I dag er andelen på om lag 19 prosent. En reklassifisering og eventuelt nedslag av fondsobligasjoner vil redusere gjennomsnittrenten i anleggsporteføljen.

⁴⁴ Basert på en kpi-tilførsel på 2,5 prosent.

⁴⁵ Opprinnelig investert beløp var 200 millioner i hvert foretak (totalt 400 millioner kroner), men regnskapsmessig nedskrevet til 85 millioner kroner. Obligasjonsforetakene gir etter restrukturering null i løpende rente fram til forfall i 2015 og 2016.

⁴⁶ I forbindelse med tilsyn i norsk bankvesen har Finanstilsynet anbefalt at man benytter en meravkastning i aksjemarkedet på 4 prosentpoeng over risikofri rente ved simulering av langsiktig avkastning på spare- og investeringsprodukter.

Rådmannen har videre en intensjon om at TKK i løpet av planperioden igjen skal gi avkastning etter utbytteprinsippet. Det vil si at midlene anvendes året etter at de faktisk er opptjent⁴⁷.

Budsjettert realavkastning for TKK i planperioden er 2,5 prosent, tilsvarende en nominell avkastning på 5 prosent. I tråd med vedtatt budsjett for 2010 og økonomiplan for 2010-2013 (sak 09/40471) skal man i løpet av økonomiplanperioden redusere andelen av avkastningen som skal gå til å finansiere løpende driftsutgifter med 1 prosentpoeng. De frigjorte midlene skal disponeres til delvis finansiering av kommende investeringsprogrammer.

Spørsmålet om det kan være økonomisk fornuftig å anvende midler fra TKK til reduksjon av kommunens gjeld har vært reist politisk. Rådmannens vurdering er at dette spørsmålet må vurderes i en større sammenheng; om hvordan kommunen totalt forvalter sine aktiva og passiva. Rådmannen vil i løpet av 2011 legge frem en egen sak om dette.

⁴⁷ Den såkalte etterskuddsmodellen.

27 Investeringer, finansiering og bruk av avsetninger og fond

27.1 Innledning

Investeringsbudsjettet 2011 og investeringsplanen 2011-2014 viser utgifter og inntekter knyttet til kommunens investeringsaktivitet. Investeringsbudsjettet omfatter også eksterne finansielle transaksjoner som låneopptak til investeringer, samt låneopptak og utlån vedrørende videreutlån av husbankmidler. I tillegg omfatter budsjettet interne finansielle transaksjoner som bruk og avsetning av fondsmidler med mer.

27.2 Investeringsbudsjettet

Utgangspunktet for rådmannens forslag til investeringer er gjeldende økonomiplan for 2010-2013. Rammene som er gitt her er i utgangspunktet videreført i perioden 2011-2013. Rammene for 2014 aseres på ny vurdering ift innmeldte investeringsbehov. I tillegg er rammene justert på bakgrunn av den foreslåtte handlingsregelen som fastslår at renter og avdrag ikke skal utgjøre mer enn 10 prosent av de frie inntektene (se kapittel 5.2.2).

Rådmannens hovedprioriteringer har vært å foreta investeringer på de områder som får mest utfordringer ift befolkningsveksten. Siden forrige økonomiplan er befolkningsveksten innenfor de yngste aldersgruppene, og den eldste delen av befolkningen betydelig høyere. Dette medfører at behovet for å bygge heldøgns omsorgsplasser, og nye barnehager er høyere enn tidligere antatt. Rammene for disse områdene er derfor økt ift tidligere. Den største økningen er på eldreomsorgen, der rammen for 2011-2013 er økt med 330 millioner kroner. Økningen kommer tidlig i perioden.

For å få til denne økningen har rådmannen utnyttet maksimalgrensen for handlingsregelen, dvs at dette investeringsforslaget medfører kapitalutgifter som ligger om lag på 10 prosent av disponible inntekter i alle årene i planperioden. I tillegg er det foretatt noen mindre omdisponeringer fra andre områder. Dersom man skal foreta ytterligere investeringer i planperioden, må dette skje uten økt låneopptak.

Også investeringene innenfor vann- og avløpssektoren øker betydelig ift vedtatt ramme for 2011-2013. Økningen her er på til sammen 251 millioner kroner. Kostnaden for dette forutsettes dekt av vann- og avløpsgebyrene.

De enkelte investeringsprosjektene er omtalt nærmere under hvert enkelt tjenesteområde. I dette kapitlet gis det en oversikt over hovedtrekkene ved investeringene, herunder en oversikt over graden av henholdsvis ekstern- og internfinansieringen av investeringsbudsjettet.

Tabell 27.1 Oversikt over investeringer 2011-2014. Tall i millioner kroner, løpende priser

	2011	2012	2013	2014	Sum 2011-2014
IT-tjenester	30,2	28,7	29,1	25,5	113,5
Post, arkiv, grafisk senter	0,3	0,3	0,3	0,3	1,2
Skole	70,0	230,0	265,0	230,0	795,0
Barnehager	194,0	160,0	195,0	140,0	689,0
Barne- og familietjenesten	10,0	10,0	5,0	5,0	30,0
Sykehjem og omsorgsboliger etc.	220,0	196,0	206,0	164,0	786,0
Kultur	6,8	7,6	8,7	7,7	30,8
Idrett, park og friluftsliv	26,7	8,1	12,4	17,4	64,6
Kirker og kirkegårder	41,5	24,0	24,0	21,5	111,0
Veger	24,9	20,1	20,1	15,1	80,2
Vann	141,9	184,0	187,4	130,2	643,5
Avløp	114,9	154,6	143,5	115,1	528,1
Avfall	42,0	25,0	20,0	15,0	102,0
Boligforsyning	50,2	36,6	33,5	32,6	152,9
Næringsforsyning	159,7	102,5	86,0	83,0	431,2
Bydrift	5,0	5,0	5,0	5,0	20,0
Feietjenester	0,7	0,6	0,7	0,6	2,6
Oppgradering boliger	15,0	15,0	12,0	12,0	54,0
ENØK	0,0	6,0	0,0	0,0	6,0
Oppgradering sykehjem og omsorgsboliger	4,0	4,0	5,0	5,0	18,0
Miljøtiltak og oppgradering skoler	7,0	6,0	7,0	7,0	27,0
Miljøtiltak og oppgradering barnehager	3,0	3,0	3,0	3,0	12,0
Nye brannstasjoner ⁴⁸	0,0	140,0	95,5	130,0	365,5
Diverse investeringer eiendomsforvaltning	12,1	11,0	6,0	6,0	35,1
Analysesenteret	2,0	2,0	2,0	2,0	8,0
Trondheim parkering KF	60,0	40,0	20,0	0,0	120,0
Sum investeringer	1 241,9	1 420,1	1 392,2	1 173,0	5 227,2

Investeringene kan fordeles på investeringer som er selvfinansierende og investeringer som belaster bykassen. Lånefinansieringen utgjør 75 prosent i 2011 og 2012. Denne reduseres i de to siste årene, og vil ligge på 60 prosent i 2014. Årsaken til nedgangen i låneandelene er at endring knyttet til disponering av momskompensasjonen og midler fra kraftfondet genererer mer egenkapital.

Låneopptaket vil fordele seg slik Tabell 27.2 viser.

Tabell 27.2 Låneopptak som følge av investeringer 2011-2014. Tall i millioner kroner, løpende priser

	2011	2012	2013	2014	Sum
Bykassefinansierte lån	563,7	653,7	611,3	416,6	2 245,4
Selvfinansierte lån	358,0	406,7	365,8	284,7	1 415,1
Sum lånefinansiering	921,7	1 060,4	977,1	701,3	3 660,5

27.3 Bykassefinansierte investeringer/lån

Rådmannen har fokus på å ha et volum på investeringene som er bærekraftig på sikt. Dette gjør man best med å holde seg til handlingsregelen. Det er de bykassefinansierte investeringene som

⁴⁸ Det er tidligere bevilget 144,5 millioner kroner til brannstasjoner. Det forventes at dette benyttes i 2011. Samlet kostnad for brannstasjonene forventes å bli 510 millioner kroner.

begrenses av handlingsreglene, slik at man må ha fokus på at disse ikke må vokse i utakt med inntektsutviklingen. Oversikten i Tabell 27.3 viser at de bykassefinansierte investeringene ligger på et relativt høyt nivå i perioden, med en liten nedgang i 2014. Dette nivået ansees som det meste man kan ligge på, uten å måtte bruke en større andel en 10 prosent av kommunens disponible inntekter for å dekke kapitalutgifter.

Tabell 27.3 Oversikt over bykassefinansierte låneopptak. Tall i millioner kroner, løpende priser

	2011	2012	2013	2014	Sum 2011-2014
IT-tjenester	30,2	28,7	29,1	25,5	113,5
Post, arkiv, grafisk senter	0,3	0,3	0,3	0,3	1,2
Skole	70,0	230,0	265,0	230,0	795,0
Barnehager	194,0	160,0	195,0	140,0	689,0
Barne- og familietjenesten	2,0	2,0	5,0	5,0	14,0
Sykehjem og omsorgsboliger etc.	193,5	169,5	179,5	94,8	637,4
Kultur	6,8	7,6	8,7	7,7	30,8
Idrett	19,9	7,0	11,3	16,3	54,5
Kirker og kirkegårder	41,5	24,0	24,0	21,5	111,0
Veger	18,9	14,1	14,1	9,1	56,2
Boligforsyning	3,6	5,0	4,4	4,1	17,1
Næringsforsyning	24,0	3,0	3,0	0,0	30,0
Analysesenteret	2,0	2,0	2,0	2,0	8,0
Feietjenester	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Trondheim bydrift	4,9	4,9	4,9	4,9	19,6
Sykehjem osv. (Trh. eiendom)	4,0	4,0	5,0	5,0	18,0
Skole Te (Trh. eiendom)	7,0	6,0	7,0	7,0	27,0
Barnehager (Trh. eiendom)	3,0	3,0	3,0	3,0	12,0
Div. invest., inkl brannstasjoner(Trh. eiendom),	12,1	134,8	96,2	126,7	369,8
Salgsinntekter (Trh. eiendom)		-15,0	-60,0	-60,0	-135,0
Salgsinntekter bolig- og næring	-10,0	-10,0	-10,0	-10,0	-40,0
Overføring fra TKK	-10,0	-30,0	-50,0	-60,0	-150,0
Momskompensasjon	-54,0	-97,1	-126,3	-156,3	-433,7
Sum bykassefinansierte lån	563,7	653,7	611,3	416,6	2 245,4
Økonomiplan 2010-2013	399,4	454,1	514,0		

De nye brannstasjonene er budsjettet til brutto 510 millioner kroner. Det er 130 millioner kroner mer enn anslått i forrige økonomiplan. Eierstrukturen pt. i IKSet er slik at Trondheim kommune bærer 88,6 prosent av kostnadene til selskapet, og dermed vil brorparten av disse investeringene måtte dekkes av bykassen.

27.4 Selvfinansierende investeringer

Mye av investeringene som defineres som selvfinansierende er finansiert med ulike former for refusjoner og tilskudd, som for eksempel grunneiertilskudd, tilskudd veier, tilskudd sykehjem, tippemidler med mer. Nedenfor fremstilles de selvfinansierende investeringene som krever låneopptak, og som skal finansieres med gebyrer, avgifter og andre refusjoner.

Tabell 27.4 Oversikt over selvfinansierende låneopptak. Tall i millioner kroner, løpende priser

	2011	2012	2013	2014
Trondheim parkering	60,0	40,0	20,0	0,0
Boliger	25,1	26,8	20,1	19,7
Vann	132,9	176,0	179,4	130,2
Avløp	99,5	112,5	118,9	108,4
Avfall	42,0	25,0	20,0	15,0
Diverse investeringer	-1,5	26,3	7,5	11,4
Sum	358,0	406,7	365,8	284,7

Det forutsettes at låneopptaket for investeringene på Trondheim parkering går via lånefondet, og ikke gjennom bykassen.

27.5 Finansiering

Det er budsjettert med et samlet investeringsvolum på 1 241,9 millioner kroner i 2011. Hovedtrekkene ved finansieringen av investeringsbudsjettet er framstilt i Tabell 27.5.

Tabell 27.5 Finansiering av investeringene. Tall i millioner kroner, løpende priser

	2011	2012	2013	2014	Sum
Investeringer	1 241,9	1 420,1	1 392,2	1 173,0	5 227,2
Tilskudd og refusjon utgifter	57,5	71,8	51,5	68,1	248,9
Salgsinntekter	20,2	35,2	80,2	80,2	215,8
Overføring TKK	10,0	30,0	50,0	60,0	150,0
Grunneiertilskudd og refusjon	178,5	125,6	107,1	107,1	518,3
Momskompensasjon	54,0	97,1	126,3	156,3	433,7
Sum lån	921,7	1 060,4	977,1	701,3	3 660,5
Sum finansiering	1 241,9	1 420,1	1 392,2	1 173,0	5 227,2

Investeringsbudsjettet inneholder i tillegg til inntekter og utgifter knyttet til investeringer interne finansielle poster som avdrag og lånetransaksjoner vedrørende videreutlånsordningene.

Investeringsbudsjettet omfatter også interne finansielle transaksjoner som bruk og avsetning av fondsmidler.

Tabell 27.6 gir en oversikt over de interne finansielle transaksjoner i 2011.

Tabell 27.6 Andre finansielle transaksjoner i investeringsbudsjettet. Tall i millioner kroner

	2011
Finansieringsbehov investeringer	1 242
Startlån, utlån	180
Avdrag videreutlånsordninger	44
Avsetninger/avdrag	6
Investeringsfond/likviditetsreserve	140
Avsetning investeringsfond	0
A) Totale utgifter, investeringsbudsjettet	1610
Lån investeringer	-922
Inntekter investeringer	-236
Salgsinntekter	-20
Andel momskompensasjon	-54
Startlån, låneopptak	-180
Avdrag videreutlånsordninger	-41
Avdrag utlån og KPI-avsetning kraftfondet	-146
Renteinntekter videreutlån fra driftsbudsjettet	-4
Bruk investeringsfond	0
Bruk avsetninger videreutlånsordninger	-7
B) Totale inntekter, investeringsbudsjettet	-1610
C) = A-B Balanse	0

27.6 Gjeldsutvikling

Tabell 27.7 Anslag på gjeld og minimumsavdrag. Tall i millioner kroner og løpende priser

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gjeld pr 1.1	9 159	10 059	10 656	11 152	11 791	12 345
Nye lån ⁴⁹	1 213	957	862	1020	957	701
Avdrag	339	360	365	382	403	422
Gjeld pr 31.12	10 059	10 656	11 152	11 791	12 345	12 625

Gjelden i 2014 anslås til 12,6 milliarder kroner. Målt i 2011-priser er gjelden på 11,6 milliarder kroner. Det vil si at gjelden reelt sett øker med knappe 4 prosent, noe som omtrent tilsvarer den forventede reelle veksten i frie inntekter.

27.7 Låneopptak Husbanklån 2011 (startlån)

Regjeringen besluttet å innføre en ordning med startlån fra 1.1.2003. Startlån erstattet ordningen med kjøpslån fra Husbanken og etableringslån fra kommunene. Utmålingen av startlån vil variere avhengig av betalingsevne og behov. Rådmannens erfaring med ordningen så langt, er at praktiseringen av startlånet er ganske lik vår tidligere bruk av etableringslåneordningen. Det vil si toppfinansiering som hovedordning, men fullfinansiering med lån – alternativt med lån og boligtilskudd til låntakere som ikke får eller klarer å forsvare lån i privat bank.

Boligkontoret vurderer søkeres kredittsevne, samtidig som det er etablert oppfølgingsrutiner hva gjelder innfordring og annen oppfølging av låntakerne. Kredittvurderingen gjennomføres i tråd med politiske vedtak.

⁴⁹ Låneopptak knyttet til Trondheim parkering er ikke med i denne oversikten, da dette låneopptaket er forutsatt å skje direkte fra lånefondet, og ikke via bykassen.

For startlån var ordningen at kommunen kunne avsette inntil 20 prosent av bevilget boligtilskudd for det enkelte år til å møte tap på startlånet. Ordningen innebærer også at eventuelle tap dekkes med 25 prosent av kommunen og 75 prosent av staten. Kommunen tar med andre ord "topprisiko". Fra og med 2005 ble ordningen med tapsavsetning noe endret. Kommunen må nå søke Husbanken om å få foreta en tapsavsetning. I et boligmarked med stigende boligpriser i flere år, er tapsfond lite benyttet.

Kommunen har pr i dag nærmer 900 millioner kroner i videreutlån og det antas at videreutlånene vil passere en milliard i løpet av 2011. De siste årene har tapene på videreutlån økt mye, men tapene er på et relativt lavt nivå. Det er imidlertid mange låne engasjement som er beheftet med betalingsproblemer, og pr september 2010 hadde 13,5 prosent av lånene restanser, 8,7% over 60 dager. Årsaken til at tapene er lave er at kommunen har pantesikkerhet i eiendommene og stigende boligpriser over en lang periode har bidratt til at sikkerheten har blitt bedre år for år. En nedgang i boligprisene vil svekke kommunens sikkerhet og øke sannsynligheten for tap, særlig siden lånene i en stor grad er toppfinansierte lån. Det har tidligere vært flere betydelige boligprisfall i Norge. Boligprisfallene har hatt en gjennomsnittlig varighet på fem år og prisetallet har i gjennomsnitt vært 20 prosent. Skulle et slikt boligprisfall skje i fremtiden er rådmannen usikker på om dagens avsetninger på tapsfondet er tilstrekkelig. Det er ikke bare pantesikkerheten som svekkes ved et boligprisfall, det forventes også en generell svekkelse i den enkeltes betalingsevne, særlig blant låntagere som innvilges lån startlånsordningen. Dagens avsatte midler til tapsfond kan dekke et tap på inntil 2 prosent av dagens hovedstol. Sett i lys av at restansene på lån er på hele 13,5 prosent, kan dette virke lite. Det er derfor iverksatt et arbeid for å foreta risikoanalyse som skal avdekke mulige konsekvenser av et eventuelt fremtidig boligprisfall for å sikre at avsatte midler til tapsfond er tilstrekkelig. Rådmannen legger til grunn en låneramme vedrørende startlån i 2011 på inntil 180 millioner kroner. Det anslås at det vil være noe ubrukte midler fra 2010 som overføres til 2011. Det er begrensede muligheter for å ta større risiko ved videreutlån, uten samtidig å komme i konflikt med finansavtalelovens bestemmelser om frarådningsplikt overfor lånekunden(e). Kommunen gir lånefinansiering til personer med midlertidige inntekter der det finnes økonomisk grunnlag for det.

28 Tilleggsbevilgninger og diverse bykasseutgifter

På dette budsjettområdet budsjetteres sentrale utgifter og inntekter som ikke direkte vedrører enhetene eller tjenesteområdene. I tillegg settes det av midler for å kompensere kostnader i forbindelse med lønnsoppgjøret for 2010 og 2011 på dette budsjettområdet.

28.1 Tilleggsbevilgninger

Lønns- og prisveksten for 2011 er basert på regjeringens forslag til statsbudsjett og er forutsatt som følgende:

- Lønnsvekst 3,25 prosent
- Prisvekst 1,9 prosent
- Deflator 2,8 prosent

Rådmannen legger dette anslaget til grunn i budsjettforslaget. Av lønnsveksten på 3,25 prosent utgjør lønnsgliding anslagsvis 0,3 prosent. Det settes ikke av midler sentralt til å dekke lønnsgliding. Enhetene må, som et effektiviseringskrav, dekke denne kostnadsendringen selv.

Effektiviseringskravet er nærmere omtalt i kapittel 4. Overhenget fra 2010 til 2011 er av KS anslått til om lag 2,6 prosent. Fratrullet overheng og lønnsgliding er det derfor behov for å sette av 0,35 prosent i budsjettet for 2011. Ut fra en lønnsmasse som skal kompenseres på 4,1 milliarder kroner må det settes av 14,5 millioner kroner i 2011.

Den lønns- og prisveksten som legges til grunn i kompensasjonen til enhetene er som følge av effektiviseringskravet som følger:

- Lønnsvekst 2,95 prosent
- Prisvekst 1,5 prosent
- Deflator 2,4 prosent

Det settes ikke av midler for å dekke lønnsoppgjøret på enheter innenfor selvkostområder som for eksempel vann, avløp, byggesak og feiing. Enheter som skal fullfinansieres av øremerkede midler får heller ikke lønnsoppgjør dekt herfra, det vil si tolketjenesten og kvalifiseringscenteret for innvandrere. Det er heller ikke satt av midler på dette kapitlet for å dekke lønnsveksten hos kommunens foretak og interkommunale selskap.

Tabell 28.1 Tilleggsbevilgning lønnskompensasjon og buffer. Tall i millioner kroner

Bevilgning	2011
Buffer	21,5
Lokale oppgjør 2010 kap. 3, 4 og 5.	51,0
Nytt oppgjør 2011	14,5
Sum avsatt tilleggsbevilgningskonto	87,0

I henhold til gjeldende økonomireglement vil rådmannen fordele avsatt lønnsreservepost på tjenesteområder og enheter etter hvert som de ulike oppgjørene er kjent. Det tas sikte på å innarbeide lønnsveksten som følge av lønnsoppgjøret i 2010 for de lokale oppgjørene innen ferdigstilling av bystyrets vedtatte budsjett for 2011.

28.2 Diverse bykasseutgifter

I dette kapitlet budsjetteres i all hovedsak pensjonskostnader som ikke fordeles på tjenesteområdene. Tabell 28.2 gir en oversikt over bykasseutgifter som ikke fordeles på tjenesteområdene.

Tabell 28.2 Oversikt over pensjonskostnader og andre utgifter og inntekter. Millioner 2011 kroner

	2010	2011	2012	2013	2014
Pensjonskostnader					
Bevilgningspensjoner	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
AFP – ved fylte 62 år til 66 år	50,6	53,0	52,8	54,0	55,1
Årets premieavvik	-170,9	-93,4	-96,8	-107,8	-80,6
Amortisering tidligere års premieavvik	68,0	82,4	83,5	87,1	90,4
Innbetaling reguleringspremie KLP	24,0	21,0	22,6	22,0	21,3
Innbet. reg.premie TKP etter bruk av premiefond	164,0	100,0	113,1	117,1	120,8
Finansiering reg.premie TKP bortfall amort.premie	-45,3	-80,5	-81,2	-84,2	-87,1
Pensjon – Premieavviksreserve					
Overføringsavtale TKP	1,2	1,2	1,1	1,1	1,1
Sum sentrale pensjonskostnader	92,0	84,1	95,5	89,7	121,4
Egenkapital TKP	-	-	20,0	20,0	20,0
Andre formål:					
Egenandel kommunale forsikringer	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
Trondheimsregionens friluftsråd	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Samhandlingsreformen		1,0	2,5	2,5	2,5
Feriepenger av sykepenger	-14,0	-20,0	-20,0	-20,0	-20,0
Annet	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Sum	84,0	71,1	104,0	98,2	130,0

Pensjonskostnader

Kostnadene til avtalefestet pensjon (afp) antas å bli på omtrent samme reelle nivå i hele planperioden.

I årene framover forventes det en betydelig reduksjon i de årlige premieavvikene. Årsaken til dette er at tillegget i pensjonspremien (amortiseringstillegget) for å oppnå full dekning i pensjonskassens premiereserve opphører i løpet av 2010. Dermed går pensjonspremien ned. Motsatsen til dette er at det årlige premieavviket går omtrent tilsvarende ned, slik at det kommunale regnskapet på kort sikt ikke påvirkes like mye av dette. Beregninger viser imidlertid at kommunens pensjonsutgifter forventes å bli noe lavere enn budsjettet for 2010. Pensjonskostnadene etter 2011 forventes å øke med knappe 40 millioner kroner i 2014.

Nedgangen i premieavviket medfører at oppbygningen av akkumulert premieavvik blir mindre. Dermed stabiliseres amortiseringen av tidligere års premieavvik, og det forventes at amortiseringen av premieavvik kan stabiliseres på rundt 80-90 millioner kroner. Det presiseres at dette er anslag som vil variere betydelig fra år til år på grunn av endret lønnsvekst, vekst i G-regulering eller renteforutsetninger. Prognosen etter 2011 bør derfor betraktes som svært usikre anslag. Finanstilsynet har foreslått å redusere den garanterte renta fra 3,0 prosent til 2,5 prosent fom 2012. Dersom dette gjennomføres, vil anslagene som er gjort her endres betydelig.

Innbetalt reguleringspremie til KLP reduseres noe i 2011, på bakgrunn om forventet lave datolønnsstillegg. Det samme gjelder reguleringspremien i Trondheim kommunale pensjonskasse. Det forventes at TKP bygger opp midler til premiefond, som kan bidra til å finansieres reguleringspremien med rundt 40-50 millioner kroner årlig.

I tillegg foreslås at de midlene som bortfallet av amortiseringstillegget utgjør blir benyttet til å finansiere deler av reguleringspremien. Finansieringen av reguleringspremien fremover vil dermed komme fra tre kilder:

- Premiefondet som bygges opp av pensjonskassen

- En sentral avsetning til dekning av reguleringspremie
- Midler som tidligere ble benyttet til å dekke amortiseringstillegget i premien

Rådmannen vil også foreslå å styrke egenkapitalen i Trondheim kommunale pensjonskasse. Konkret foreslås det avsatt midler til dette i 2012-2014 jf Tabell 28.2. Det er imidlertid behov for å styrke egenkapitalen raskere enn dette, noe som er beskrevet i kapittel 25.

Andre formål

Samhandlingsrefomen innføres i 2012, og rådmannen setter av 1 million kroner for å forberede reformen. Anslaget for inntekter av feriepenge på sykepenge budsjetteres her, og forventes økt med 6 millioner kroner. Dette er en økning basert på faktisk inngang i 2009.

Del 3

Vedlegg

1 Vedlegg 1: Hovedoversikter og tallbudsjett

1.1 Hovedoversikt drift

	Regnskap 2009	Oppr. buds. 2010	Budsjett 2011	Øk. plan 2012	Øk. plan 2013	Øk. plan 2014
Brukerbetalinger	-429,8	-439,8	-447,3	-447,8	-447,8	-447,8
Andre salgs og leieinntekter	-938,8	-902,8	-888,0	-918,1	-941,4	-953,0
Overf. med krav til motytelse	-1 678,2	-1 471,9	-983,0	-1 004,0	-1 004,0	-846,0
Rammetilskudd	-1 255,1	-1 194,0	-2 909,5	-2 927,2	-2 970,3	-3 014,3
Andre statlige overføringer	-897,4	-802,8	-265,4	-267,8	-268,8	-269,8
Andre overføringer	-79,8	-85,4	-70,5	-70,5	-70,5	-70,5
Skatt på inntekt og formue	-3 679,2	-3 941,6	-3 737,5	-3 829,1	-3 919,4	-4 002,1
Eiendomsskatt	-420,3	-427,3	-429,3	-437,3	-445,3	-453,3
Sum driftsinntekter	-9 378,8	-9 265,6	-9 730,6	-9 901,8	-10 067,5	-10 056,9
Lønnsutgifter	4 317,4	4 537,3	4 922,2	4 994,8	5 073,5	5 132,7
Sosiale utgifter	1 058,6	1 091,8	1 086,5	1 099,0	1 094,0	1 129,5
Kjøp av varer og tj. i kom. tj.prod.	1 585,9	1 543,4	1 594,9	1 579,7	1 584,5	1 567,8
Kjøp av tj. som erst. kom. tj.prod.	702,9	548,2	564,2	562,6	561,3	561,2
Overføringer	1 039,5	999,1	1 014,1	1 016,1	1 017,3	1 018,7
Avskrivninger	358,0	63,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Fordelte utgifter	-41,8	-87,4	-63,1	-66,1	-69,1	-72,1
Sum driftsutgifter	9 020,4	8 695,3	9 118,7	9 186,1	9 261,5	9 337,8
Brutto driftsresultat	-358,4	-570,3	-611,9	-715,7	-806,0	-719,1
Renteinnt., utbytte og eieruttak	-590,9	-418,3	-371,4	-370,1	-369,3	-368,5
Mottatte avdrag på utlån	-4,4	-3,5	-3,5	-3,5	-3,5	-3,5
Sum eksterne finansinntekter	-595,3	-421,9	-374,9	-373,7	-372,9	-372,0
Renteutg., prov. og a. finansutg.	525,8	470,6	510,3	530,2	557,5	567,6
Avdragsutgifter	339,4	299,0	367,0	374,8	386,5	392,6
Utlån	1,0	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Sum eksterne finansutgifter	866,2	770,5	878,1	905,8	944,8	961,0
Resultat eksterne finans.strans.	270,8	348,6	503,2	532,2	572,0	589,0
Motpost avskrivninger	358,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Netto driftsresultat	-445,6	-221,7	-108,7	-183,6	-234,0	-130,1
Bruk av disposisjonsfond	-173,6	-173,2	-141,1	-120,2	-123,8	-127,5
Bruk av bundne fond	-120,9	-110,3	-150,3	-130,3	-123,3	-110,3
Sum bruk av avsetninger	-294,5	-283,5	-291,4	-250,6	-247,2	-237,8
Overført til invest.regnskapet	190,3	176,1	211,4	293,8	342,2	225,3
Dekn. av tidligere års merforbr.	73,8	135,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Avsetninger til disposisjonsfond	206,1	193,0	138,6	140,3	138,8	142,5
Avsetninger til bundne fond	129,4	1,1	50,1	0,1	0,1	0,1
Sum avsetninger	599,6	370,2	400,1	434,2	481,2	367,9
Regnskapsmessig resultat	-140,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

1.2 Budsjettskjema 1A - Driftsbudsjettet

Beskrivelse	Oppr.					
	Regnska p 2009	budsjett 2010	Budsjett 2011	Øk. plan 2012	Øk. plan 2013	Øk. plan 2014
Skatt på inntekt og formue	-3 679,2	-3 941,6	-3 737,5	-3 829,1	-3 919,4	-4 002,1
Ordinært rammetilskudd	-1 255,1	-1 194,0	-2 909,5	-2 927,2	-2 970,3	-3 014,3
Skatt på eiendom	-420,3	-427,3	-429,3	-437,3	-445,3	-453,3
Andre direkte eller indirekte skatter	-0,1	-	-	-	-	-
Andre generelle statstilskudd	-897,4	-802,8	-265,4	-267,8	-268,8	-269,8
Sum frie disponible inntekter	-6 252,2	-6 365,7	-7 341,7	-7 461,4	-7 603,8	-7 739,5
Renteinntekter og utbytte	-590,9	-418,3	-371,4	-370,1	-369,3	-368,5
Renteutgifter provisjoner og andre finansutgifter	525,8	470,6	510,3	530,2	557,5	567,6
Avdrag på lån	339,2	299,0	367,0	374,8	386,5	392,6
Netto finansinntekter/-utgifter	274,3	351,3	505,9	534,9	574,7	591,7
Dekning av tidligere års underskudd	73,8	135,0	-	-	-	-
Til bundne avsetninger	206,1	1,1	50,1	0,1	0,1	0,1
Til ubundne avsetninger	129,4	193,0	138,6	140,3	138,8	142,5
Bruk av ubundne avsetninger	-173,6	-173,2	-141,1	-120,2	-123,8	-127,5
Bruk av bundne avsetninger	-121,9	-110,3	-150,3	-130,3	-123,3	-110,3
Netto avsetninger	114,8	45,6	-102,7	-110,2	-108,2	-95,2
Overført til investeringsregnskapet	190,3	176,1	211,4	293,8	342,2	225,3
Til fordeling drift	-5 672,9	-5 792,6	-6 727,1	-6 742,9	-6 795,1	-7 017,7
Sum fordelt til drift	5 532,4	5 792,6	6 727,1	6 742,9	6 795,1	7 017,7
Merforbruk/mindreforbruk	-140,5	-	-	-	-	-

1.3 Budsjettskjema 1B - Driftsbudsjettet

	Oppr. budsjett 2010	Budsjett 2011	Øk. plan 2012	Øk. plan 2013	Øk. plan 2014
Trondheim	5 927,6	6 727,1	6 742,9	6 795,1	7 017,7
Skoler	1 253,5	1 317,9	1 321,0	1 337,0	1 349,4
Barnehager	614,5	1 239,4	1 263,8	1 286,4	1 306,0
Barne og familietjenester	463,6	487,9	489,9	491,7	493,6
Forvaltning helse og velferdstjen.	374,5	441,2	446,1	449,1	454,0
Oppfølging helse og velferdstjen.	151,3	163,4	164,2	165,2	167,2
Helse og omsorg	1 233,4	1 325,7	1 360,3	1 397,1	1 421,5
Botiltak og dagtilbud	475,2	493,2	503,0	508,9	512,7
Kultur	410,9	478,5	479,2	479,1	480,5
Plan og bygningstjenester	55,0	54,3	54,3	54,3	54,3
Tekniske tjenester	88,1	106,8	83,1	64,0	57,6
Eiendomsforvaltning	240,2	250,8	254,1	261,8	267,3
Interne tjenester	367,2	362,8	355,8	363,8	356,5
Rådmann og overordnede ansvar	200,2	5,2	-32,0	-63,5	97,1

1.4 Økonomisk oversikt – investering

	Regn skap 2009	Oppr. budsj.2010	Budsjett 2011	Øk. plan 2012	Øk. plan 2013	Øk. plan 2014
Salg av dr.midler og fast eiendom	-54,5	-34,1	-20,2	-35,2	-80,2	-80,2
Andre salgsinntekter	-17,2					
Overfør. med krav til motytelse	-144,7	-97,5	-205,9	-178,7	-142,7	-116,8
Statlige overføringer	-60,3	-76,6	-23,0	-18,3	-15,5	-58,0
Andre overføringer	-2,5					
Renteinnt., utbytte og eieruttak						
Sum inntekter	-279,1	-209,2	-249,1	-232,2	-238,4	-255,0
Lønnsutgifter	47,4					
Sosiale utgifter	6,0					
Kjøp av varer og tj som inngår i kom. tj.prod.	984,6	1 175,7	1 181,9	1 380,1	1 372,2	1 173,0
Kjøp av varer og tj som erstatter kom. tj.prod	2,9					
Overføringer	278,3					
Renteutg, provisjoner og andre finansutg	32,0					
Fordelte utgifter	-1,4					
Sum utgifter	1 349,8	1 175,7	1 181,9	1 380,1	1 372,2	1 173,0
Avdragsutgifter	32,1	34,0	44,2	44,2	44,2	44,2
Utlån	135,2	180,0	180,0	180,0	180,0	180,0
Kjøp av aksjer og andeler	601,8					
Dekning tidligere års udekket	116,7					
Avsetning til ubundne inv.fond	1 587,9	171,7	162,9	177,1	221,3	220,7
Avsetninger til bundne fond	95,8					
Avsetninger til likviditetsreserve						
Sum finansieringstransaksjoner	2 569,5	385,7	387,1	401,3	445,5	444,9
Finansieringsbehov	3 640,2	1 352,2	1 319,9	1 549,2	1 579,3	1 362,9
Bruk av lån	-1 299,4	-1 137,5	-1 048,8	-1200,8	-1137,5	-881,7
Mottatte avdrag på utlån	-192,5	-33,0	-47,4	-47,4	-47,4	-47,4
Salg av aksjer og andeler	-1 233,6					
Bruk av tidligere års overskudd						
Overføringer fra driftsregnskapet	-190,3	-175,5	-210,8	-273,1	-321,6	-360,9
Bruk av disposisjonsfond		-4,0	-2,9	-2,9	-2,9	-2,9
Bruk av ubundne investeringsfond	-716,9	-2,2	-10,0	-25,0	-70,0	-70,0
Bruk av bundne fond	-7,6					
Bruk av likviditetsreserve						
Sum finansiering	-3 640,2	-1 352,2	-1 319,9	-1549,2	-1579,3	-1362,9
Udekket/udisponert		0	0	0	0	0

1.6 Rammer tjenesteområder

Tabellene viser rammeutviklingen for de ulike tjenesteområdene, fra opprinnelig budsjett 2009 til 2013. Alle tall er i millioner kroner.

Skoler	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Driftsutgifter	1 497,6	1 566,6	1 569,7	1 585,8	1 598,2
Driftsinntekter	-247,0	-251,7	-251,7	-251,7	-251,7
Driftsresultat	1 250,6	1 315,0	1 318,1	1 334,1	1 346,5
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	1 250,6	1 315,0	1 318,1	1 334,1	1 346,5

Barnehager	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Driftsutgifter	1 301,9	1 455,8	1 480,1	1 502,8	1 522,4
Driftsinntekter	-1 262,2	-216,2	-216,2	-216,2	-216,2
Driftsresultat	39,6	1 239,5	1 263,8	1 286,5	1 306,1
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	39,6	1 239,5	1 263,8	1 286,5	1 306,1

Barne og familietjenester	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Driftsutgifter	560,7	585,4	587,4	589,2	591,1
Driftsinntekter	-97,1	-97,5	-97,5	-97,5	-97,5
Driftsresultat	463,6	487,9	489,9	491,7	493,6
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Finansresultat	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Netto resultat	463,4	487,7	489,7	491,5	493,4

Forvaltning helse og velferdstjenester	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Driftsutgifter	460,7	530,4	535,3	538,3	543,2
Driftsinntekter	-84,3	-87,3	-87,3	-87,3	-87,3
Driftsresultat	376,4	443,1	448,0	451,0	455,9
Finansutgifter	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Finansinntekter	-3,5	-3,5	-3,5	-3,5	-3,5
Finansresultat	-2,7	-2,7	-2,7	-2,7	-2,7
Netto resultat	373,7	440,4	445,3	448,3	453,2

Oppfølging helse og velferdstjenester	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Driftsutgifter	242,7	256,5	257,4	258,4	260,4
Driftsinntekter	-91,4	-93,2	-93,2	-93,2	-93,2
Driftsresultat	151,3	163,4	164,2	165,2	167,2
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	151,3	163,4	164,2	165,2	167,2

Helse og omsorg	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Driftsutgifter	1 567,5	1 659,3	1 693,9	1 731,2	1 755,6
Driftsinntekter	-340,4	-339,9	-339,9	-340,4	-340,4
Driftsresultat	1 227,0	1 319,3	1 354,0	1 390,8	1 415,2
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	1 227,0	1 319,3	1 354,0	1 390,8	1 415,2

Botiltak og dagtilbud	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Driftsutgifter	514,4	532,5	542,3	548,2	552,0
Driftsinntekter	-45,4	-45,4	-45,4	-45,4	-45,4
Driftsresultat	469,1	487,1	496,9	502,8	506,6
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	469,1	487,1	496,9	502,8	506,6

Kultur	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Driftsutgifter	555,4	633,7	634,4	634,3	635,7
Driftsinntekter	-147,7	-158,2	-158,2	-158,2	-158,2
Driftsresultat	407,6	475,5	476,2	476,1	477,5
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	407,6	475,5	476,2	476,1	477,5

Plan og bygningstjenester	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Driftsutgifter	137,9	138,7	138,7	138,6	138,6
Driftsinntekter	-86,8	-88,3	-88,3	-88,3	-88,3
Driftsresultat	51,1	50,4	50,4	50,4	50,4
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5
Finansresultat	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5
Netto resultat	48,6	47,9	47,9	47,9	47,9

Tekniske tjenester	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Driftsutgifter	630,3	622,6	622,3	620,8	622,1
Driftsinntekter	-605,2	-590,9	-620,9	-643,8	-655,4
Driftsresultat	25,1	31,6	1,4	-23,0	-33,3
Finansutgifter	149,2	133,4	163,4	186,2	197,8
Finansinntekter	-101,2	-101,2	-101,2	-101,2	-101,2
Finansresultat	48,1	32,2	62,2	85,0	96,7
Netto resultat	73,1	63,9	63,6	62,0	63,4

Eiendomsforvaltning	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Driftsutgifter	627,7	638,2	641,6	649,2	654,7
Driftsinntekter	-387,4	-387,4	-387,4	-387,4	-387,4
Driftsresultat	240,2	250,8	254,1	261,8	267,3
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	240,2	250,8	254,1	261,8	267,3

Interne tjenester	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Driftsutgifter	458,3	454,1	447,7	455,7	448,3
Driftsinntekter	-91,0	-91,3	-91,8	-91,8	-91,8
Driftsresultat	367,2	362,8	355,8	363,8	356,5
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-5,9	-5,9	-5,9	-5,9	-5,9
Finansresultat	-5,9	-5,9	-5,9	-5,9	-5,9
Netto resultat	361,3	356,9	349,9	357,9	350,5

Rådmann og andre enheter under rådmann	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Driftsutgifter	245,2	245,4	247,7	252,4	252,2
Driftsinntekter	-22,5	-20,9	-20,9	-20,9	-20,9
Driftsresultat	222,7	224,5	226,8	231,4	231,2
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	222,7	224,5	226,8	231,4	231,2

Tilleggsbevilgninger	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Driftsutgifter	80,1	65,5	43,5	21,5	-0,5
Driftsinntekter	-	-	-	-	-
Driftsresultat	80,1	65,5	43,5	21,5	-0,5
Finansutgifter	19,8	21,5	20,0	15,0	15,0
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	19,8	21,5	20,0	15,0	15,0
Netto resultat	99,9	87,0	63,5	36,5	14,5

Trondheim parkering	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Driftsutgifter	-	-	-	-	-
Driftsinntekter	-72,0	-58,0	-58,0	-58,0	-58,0
Driftsresultat	-72,0	-58,0	-58,0	-58,0	-58,0
Finansutgifter	-	-	-	-	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	-	-	-	-	-
Netto resultat	-72,0	-58,0	-58,0	-58,0	-58,0

Diverse formål	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Driftsutgifter	109,9	103,6	116,8	110,8	142,5
Driftsinntekter	-26,0	-32,0	-32,0	-32,0	-32,0
Driftsresultat	83,9	71,6	84,7	78,8	110,5
Finansutgifter	-	-	20,0	20,0	20,0
Finansinntekter	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
Finansresultat	-0,5	-0,5	19,5	19,5	19,5
Netto resultat	83,4	71,1	104,2	98,3	130,0

Statlige tilskudd og skatt	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Driftsutgifter	-	-	-	-	-
Driftsinntekter	-5 859,8	-7 406,7	-7 526,4	-7 668,8	-7 804,5
Driftsresultat	-5 859,8	-7 406,7	-7 526,4	-7 668,8	-7 804,5
Finansutgifter	31,8	54,0	97,1	126,3	-
Finansinntekter	-	-	-	-	-
Finansresultat	31,8	54,0	97,1	126,3	-
Netto resultat	-5 987,0	-7 489,7	-7 587,3	-7 700,5	-7 804,5

Eksterne finansieringstranser	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Driftsutgifter	6,8	8,6	8,6	8,6	8,6
Driftsinntekter	-4,8	-6,8	-9,8	-12,8	-15,8
Driftsresultat	2,0	1,8	-1,2	-4,2	-7,2
Finansutgifter	997,3	1 017,7	1 037,9	1 076,9	1 094,5
Finansinntekter	-591,5	-488,4	-490,4	-493,1	-496,0
Finansresultat	405,8	529,3	547,5	583,8	598,5
Netto resultat	407,8	531,1	546,3	579,5	591,3

Interne finansieringstranser	Budsjett 2010	Budsjett 2011	Budsjett 2012	Budsjett 2013	Budsjett 2014
Driftsutgifter	-	-	-	-	-
Driftsinntekter	-	-	-	-	-
Driftsresultat	-	-	-	-	-
Finansutgifter	4,8	50,8	0,8	0,8	0,8
Finansinntekter	-	-64,0	-20,0	-13,0	-
Finansresultat	4,8	-13,2	-19,2	-12,2	0,8
Netto resultat	139,8	-13,2	-19,2	-12,2	0,8

2 Vedlegg 2: Overføringer og tilskudd

2.1 Innledning

Vedlegg 2 inneholder en oversikt over rådmannen forslag til bevilgninger som i 2011 benyttes til:

- Art 370 - kjøp fra andre (f.eks. driftstilskudd til private barnehager, driftstilskudd til private sykehjem)
- Art 380 - kjøp fra foretak og bedrifter som fører særregnskap
- Art 470 - overføring til andre (tilskudd til lag og organisasjoner)
- Art 480 - overføring til foretak og bedrifter

2.2 Oppvekst og utdanning

Tabell 2.1 Skoler (art 370)

Tekst	Beløp 2010	Beløp 2011
Rikskonsertene	350	350
Nordenfjeldske Kunstind.museum	125	125
Trondheim Kunstmuseum	125	125
Private skoler, kjøp av tjenester (*1)	10 000	10 240
Sum	10 600	10 840

*1 - overslagsbevilgning

Tabell 2.2 Skoler (art 470)

Tekst	Beløp 2010	Beløp 2011
Voll 4H-gård	975	998
Sum	975	998

Tabell 2.3 Barnehager (art 370)

Tekst	Beløp 2010	Beløp 2011
Kommunalt tilskudd til private barnehager, inklusive moderasjon (*1)	122 544	507 000
Tilskudd til spesialpedagogiske tiltak i private barnehager (*1)	13 564	14 000
Tilskudd til private barnehager for å bedre språkforståelsen for minoritetsspråklige barn i førskolealder (*1)	950	980
Sum	137 058	521 980

*1 – overslagsbevilgning

Tabell 2.4 Barne- og familietjenester (art 330 /370)

Tekst	Beløp 2010	Beløp 2011
Tilsyn elever i videregående skoler (*1)	2 000	2000
Kirkens bymisjon	6 423	6577
Inn på tunet (*1)	575	589
Sum	8 998	9166

Tabell 2.5 Barne- og familietjenester (art 470)

Tekst	Beløp 2010	Beløp 2011
Kontaktsenteret 22B, Salem	85	87
Barnas stasjon, Blå kors	300	2 300
Sum	535	2 387

2.3 Helse og velferd

Tabell 2.6 Helse og velferdstjenester (art 370)

Tekst	Beløp 2010	Beløp 2011
Kjøp av botiltak og dagtilbud (*1)	7 692	7 877
Kjøp av helse - velferdstjenester, eldre (*1)	141 857	145 673
Kjøp av tjenester, oppfølgingstjenester (*1)	39 276	37 556
Kjøp av tjenester, forvaltningstjenester (*1)	49 700	54 989
Sum kjøp av helse og velferdstjenester	238 525	246 095

*1 – overslagsbevilgning

Tabell 2.7 Helse og velferdstjenester (art 380)

Tekst	Beløp 2010	Beløp 2011
Stavne arbeid og kompetanse	12 041	12 408
Sum kjøp av helse og velferdstjenester	12 041	12 408

Tabell 2.8 Helse og velferdstjenester (art 470)

Tekst	Beløp 2010	Beløp 2011
Frivillighetssentraler		
Løkkan	328	328
Sjetne	-	263
Byåsen	257	263
Strinda, Voll gård	257	263
Nardo/Tempe	257	263
Kattem	257	263
Saupstad	257	263
Lade/Lademoen	257	263
Sum frivillighetssentraler	1 870	2 169
Tiltak som kompenserer for kommunale tiltak		
Angstringen - Trondheim	451	462
Amathea	-	100
Eldres Hus Hornemannsgården, Pensjonistenes		
Fellesorganisasjon	2304	2359
Gateavisa Sorgenfri	400	300
Kirkens SOS	513	577
Omsorgskafeen/omsorgshuset	200	200
Treffsted for eldre, AOF	210	210
Senter mot incest og seksuelle overgrep i Sør-Trøndelag	551	599
Trondheim Døveforening	100	100
KiM-senteret	1 908	1954
Vårres	205	205
Kvinner mot vold	50	50
Sum diverse tiltak	6 892	7 116

Tekst	Beløp 2010	Beløp 2011
Helseforbyggende tiltak		
Fossekallen fiskeklubb	5	7
Førerhundklubben Aktiv	10	10
Heimdal Pensjonistforening Trimlag	7	7
Kvinne&Fam.forbundet, Lade lag	15	12
Mental helse Trondheim	70	70
Munkvollhaugen Velforening	7	7
Norges Blindedeforbundet – Trondheim	50	50
Arbeidsgruppen for Singeltreffene	10	10
Sverresborg Sykepleierforening	5	7
Livsglede for eldre	10	10
Sum helseforbyggende tiltak	189	190
Likemannsarbeid		
Arbeidsmiljøskaddes Landsforening Avd. Sør-Trøndelag	7	7
Nasjonalforening for folkehelsen, Demensforening	7	7
Foreningen mot Stoffmisbruk	50	50
Morbus Addison forening, Sør-Trøndelag	7	7
Støttesenteret for nakke- og trafikkskadde, Region Trøndelag	7	7
Sør-Trøndelag smerteforening	7	7
Trondheim og omegn lokallag av Norges Fibromyalgi forbund	7	7
Trondheim handikapdrettslag	50	50
Åpen kirkegruppe for lesbiske og homofile i Trøndelag	10	10
Norges handikapforbund	120	120
Batteriet (Kirkens bymisjon)	200	200
Gatejuristen (Kirkens bymisjon)	200	200
Kolstad fotball	150	150
Funksjonshemmedes organisasjon (etter søknad)	200	200
Rusmisbrukernes interesseorganisasjon	-	30
WayBack	-	30
Trønderbrazz	-	10
Ung i dag gammel i morgen	-	10
Sum likemannsarbeid	1 022	1 102

2.4 Byutvikling

Tabell 2.9 Byutvikling (art 370)

Tekst	Beløp 2010	Beløp 2011
Avtale med Trondheim og omegn fiskeadministrasjon	50	50
Avtale med Trondheim renholdsverk AS	115 177	114 277
Kjøp av brann- og redningstjenester	83 850	(*1)
Trønderhopp sporlegging tilløp	225	225
Parkeringsordningen div. idrettslag	500	500
Sum	200 043	115 052

(*1) – ikke ferdigforhandlet

Tabell 2.10 Byutvikling (art 470/480)

Tekst	Beløp 2010	Beløp 2011
Tilskudd kollektivtrafikk	3 100	2 900
Tilskudd Skistua (betjening lån)	545	545
Tilskudd Næringslivsringen	50	50
Sum	3 695	3 495

2.5 Kultur/idrett

Tabell 2.11 Kultur (art 470)

Tekst	Beløp 2010	Beløp 2011
Kulturfond	3 000	2 820
Visuelle uttrykk, film, utekunst		
Trøndelag senter for samtidskunst	537	550
Trondheim Kunstforening	220	220
Heimdal Kunstforening	120	120
Lademoen kunstnerverksteder	490	490
Trondheim Elektroniske kunstsenter	170	170
Atelier- og galleristøtte	200	200
Midt-Norsk filmsenter	800	800
Cinamateket	170	170
Sum scenekunst	2 707	2 720
Musikk		
Trondheimssolistene	210	210
Trondheim Jazzorkester	688	792
Midtnorsk Jazzsenter	270	300
Ny musikk	270	270
MNJ/MINK – rytmisk musikk	170	170
Dokkhuset	200	200
Rockforum	100	100
Sum musikk	1908	2 042

Tekst	Beløp 2010	Beløp 2011
Festivaler		
Trondheim Jazzfestival	500	500
Kammermusikkfestival	688	709
Latinfestivalen	200	200
Nidaros Bluesfestival	200	220
Trondheim Matchmaking	250	250
Pstereo	350	350
Filmfestival Kosmorama	1000	1 000
Verdensmusikkfestival Transform	150	150
Sum festivaler	3 338	3 379
Scenekunst		
Driftstilskudd Teaterhuset Avant Garden	2 392	2 442
Prosjektstøtte frie scenegrupper	280	280
Dansit	400	410
Cirka Teater	100	100
Innvandrerteater	50	50
Prosjektstøtte scenekunst barn	150	150
Sum Scenekunst	3 372	3 432
Kulturarv, vitenskap/teknologi		
Vitensenteret	300	300
Nidaros Pilegrimsgård	378	390
Jødisk Museum	250	250
Sporveismuseet	75	75
Sum Kulturarv, vitenskap/teknologi	1 003	1 015
Kultur- og kunstnerisk virksomhet		
Tilskudd til kulturtiltak – profesjonelle kunstområdet	1 300	1 888
Kulturpris	75	75
Sum Kultur- og kunstnerisk virksomhet	1 375	1 963
Internasjonale relasjoner		
ISFIT	250	290
Sum Internasjonale relasjoner	250	290
Fritidskulturlivet		
Tilskudd kultur, frivillighet	1 740	1 740
Tilskudd til aktiviteter på Trondheim Torg	550	550
NM i Janitsjar	50	60
Tilskudd til kor og korps	755	755
1.mai arrangement	45	45
Tilskudd til fritidsklubber og ungdomstiltak	620	620
Trondheim kulturettnettverk	80	230
Sør-Trøndelag Teaterverksted	50	50
Barne- og ungdomsorganisasjoner	545	545
Tilskudd til private samfunnshus	260	260
Trondheim byhistoriske forening	10	10
Trondheim sjøbadeforening	40	40
UKM – Norge	100	100
UFFA	35	37
Sum Fritidskulturlivet	4 880	5 042

Tekst	Beløp 2010	Beløp 2011
Andre		
Norsk forfattersentrum Midt-Norge	30	30
Funksjonshemmede lag og organisasjoner	215	220
Jusshjelpa Midt-Norge	130	130
Menneskerettighetshuset	50	50
Rådgivingsgruppen	135	135
Kristens interkulturelt arbeid	600	600
Selvhjelp for innvandrere	350	350
Røde Kors, flyktningeguide	320	320
Sum Andre	1 830	1 835
Knutepunktinstitusjoner		
Trondheim Symfoniorkester/Musikkteateret	18 643	19 221
Trøndelag Teater	12 410	12 795
Olavsfestdagene	3 462	3 569
Museene i Sør-Trøndelag	5 699	5 937
Sum Knutepunktinstitusjoner	40 214	41 522
Tilskudd til kirkelig fellesråd		
Drift kirker + administrasjon	46 627	50 664
Drift av kirkegårder og krematorium	15 404	15 774
Musikkaktiviteter i Domkirken	200	205
Sum kirkelig fellesråd	62 231	66 643
Tilskudd til tros- og livssynssamfunn		
Tilskudd til trossamfunn	5 584	5 822
Borgelig konfirmasjon	100	100
Sum Tilskudd til tros- og livssynssamfunn	5 684	5 922
Sum kultur	131 792	138 625

Tekst – idrett	Beløp 2010	Beløp 2011
Idrett		
Støtte til aktiviteter barn og unge	1 761	1 500
Støtte til arrangement	-	500
Drift av lagenes anlegg	2 730	2 780
Idrettsrådet i Trondheim	800	800
Kommunal egenandel spillemidler	3 500	3 500
Sum idrett	8 791	9 080

2.6 Næring

Tabell 2.12 Næring (art 470/480)

Tekst	Beløp 2010	Beløp 2011
Europakontoret Brussel	400	400
StudiebyEN	320	320
Visit Trondheim	2 200	2 200
Venture Cup	100	100
Technoport Awards	150	150
Etablererservice	420	420
Trondheimsregionen	1 200	2 000
MOLGA (Midt-Norge Olje og Gass)	240	240
SØT	100	100
Matfestivalen	100	100
Storby Marin	100	100
VRI/NTNU Discovery	500	500
Støtte attraktiv by, festivaler	240	240
Tresenteret/Nordiske trebyer	60	60
Sum	6 130	6 930
Kulturbasert næringsutvikling		
Svartlamoen Kultur og næring	600	400
Midtnorsk Filmfond	300	300
Sum kulturbasert næringsutvikling	900	700
Sum næring	7 030	7 680

3 Vedlegg 3: Oversikt over nybygg og nyanlegg

3.1 Innledning

I dette vedlegget gis det en oversikt over investeringer i 2010.

I tabell 3.1 gis det en samlet oversikt over investeringer på ulike investeringsområder. Videre i vedlegget gis det en oversikt over investeringer innenfor det enkelte området. For hvert prosjekt gis det informasjon om kostnadsoverslag, tidligere bevilgning, bevilgning i 2011, samt beløp til senere budsjettering/finansiering. Videre gis det informasjon om finansieringen av investeringene (lån, momsrefusjon, tilskudd, refusjoner og spillemidler).

Tabell 3.1 Oversikt over investeringer i 2011

Område	Bevilgning	Avsetn inv fond	Tilsk.	Bruk av inv.fond	Moms- komp.	Salgs- innt.	Kraft- fondet	Refu- sjoner	Lån	Sum finansiering
Interne tjenester	30 500								30 500	30 500
Skole	70 000				54 000		10 000		6 000	70 000
Barnehage	194 000								194 000	194 000
Barne- og familietjenesten	10 000		1 600						8 400	10 000
Sykehjem og omsorgsboliger	220 000		9 600	10 000					200 400	220 000
Veier	24 900		3 000					3 000	18 900	24 900
Vann	141 900							9 000	132 900	141 900
Avløp	114 900							15 420	99 480	114 900
Avfall	42 000								42 000	42 000
Idrett, park og skog	26 700		6 800						19 900	26 700
Boligforsyning	50 200	5 000	2 000					42 800	5 400	50 200
Næringsforsyning	159 700	5 000						135 700	24 000	159 700
Bydrift	5 000					100			4 900	5 000
Kultur	6 800								6 800	6 800
Kirke	41 500								41 500	41 500
Analysesentert	2 000								2 000	2 000
Eiendom	41 100					10 000			31 100	41 100
Tr.heim kom. feievesen	700					100			600	700
Trondheim parkering KF	60 000								60 000	60 000
Sum	1 241 900	10 000	23 000	10 000	54 000	10 200	10 000	205 920	928 780	1 241 900

3.2 Skoler

Tabell 3.2 Investeringer skole. Tall i tusen kroner.

				Beløp
1	Sum bevilgning			70 000
2	Finansiering			
	Lån			6 000
	Momskompensasjon			54 000
	Overføring fra kraftfondet			10 000
Investering/Prosjekt:	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2011	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Spondal	290 000	5 000	10 000
	Lån	290 000	5 000	6 000
	Momskompensasjon			4 000
2	Diverse tiltak			50 000
	Momskompensasjon			50 000
3	IT			10 000
	Overføring fra Kraftfondet			10 000

3.3 Barnehager

Tabell 3.3

				Beløp
1	Sum bevilgning			194 000
2	Finansiering			
	Lån			194 000
Investering/Prosjekt:	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2011	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Moltmyra	14 000	9 000	5 000
	Lån	14 000	9 000	5 000
2	Nedre Flatåsen	40 000	20 000	20 000
	Lån	40 000	20 000	20 000
3	Erstatte midlertidige barnehager	125 000		60 000
	Lån	125 000		60 000
4	Nidarvol, Haukåsen, Tiriltoppen	114 000	2 000	38 000
	Lån	114 000	2 000	38 000
5	Kattem, Myra, Hårstad Minde	95 000		44 000
	Lån	95 000		44 000
6	IKT barnehager			2 000
	Lån			2 000
7	Tomtekjøp barnehage			25 000
	Lån			25 000

3.4 Barne- og familietjenesten

Tabell 3.4 Investeringer barne- og familietjenesten. Tall i tusen kroner.

				Beløp	
1	Sum bevilgning			10 000	
2	Finansiering				
	Tilskudd			1 600	
	Lån			8 400	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2011	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Enslige mindreårige flyktninger			8 000	
	Tilskudd			1 600	
	Lån			6 400	
2	Omstilling			2 000	
	Lån			2 000	

3.5 Sykehjem og omsorgsboliger

Tabell 3.5 Investeringer sykehjem og omsorgsboliger. Tall i tusen kroner.

				Beløp	
1	Sum bevilgning			220 000	
2	Finansiering				
	Lån			200 400	
	Tilskudd			9 600	
	Bruk av investeringsfond			10 000	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2011	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Lade Alle 80	307 000		43 000	264 000
	Lån	265 600		43 000	222 600
	Tilskudd	41 400			41 400
2	Midlertidige plasser	108 000		108 000	
	Lån	98 000		98 000	
	Bruk av investeringsfond	10 000		10 000	
3	Ombygginger			12 300	
	Lån			12 300	
4	Utstyr			8 000	
	Lån			8 000	
5	Boliger			48 000	
	Tilskudd			9 600	
	Lån			38 400	
6	Biler, dagsenter			700	
	Lån			700	

3.6 Kultur og idrett

Tabell 3.6 Investeringer idrett, park og friluftsliv. Tall i tusen kroner.

		Beløp		
1	Sum bevilgning			26 700
2	Finansiering			
	Lån			19 900
	Tilskudd			700
	Spillemidler			6 100
Investering/Prosjekt:	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2011	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Lekeplasser		400	
	Lån		400	
2	Turdrag		900	
	Tilskudd		400	
	Lån		500	
3	Parker og badeplasser		1 700	
	Tilskudd		300	
	Lån		1 400	
4	Erverv friområder		200	
	Lån		200	
5	Sikring friområder		700	
	Lån		700	
6	Leangen idrettsanlegg			
	kjøleanlegg	20 000	5 000	15 000
	Spillemidler			5 000
	Lån			10 000
7	Friluftsliv		2 000	
	Lån		1 600	
	Spillemidler		400	
8	Rekutteringsanlegg Granåsen	6 000	2 200	3 800
	Lån	6 000	2 200	3 100
	Spillemidler			700
9	Diverse tiltak		2 000	
	Lån		2 000	

3.7 Kultur

Tabell 3.7 Investeringer kirke og kirkegårder. Tall i tusen kroner.

				Beløp	
1	Sum bevilgning			6 800	
2	Finansiering: Lån			6 800	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2011	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Kunstnerisk utsmykking			6 600	
	Lån			6 600	
2	Diverse utstyr			200	
	Lån			200	

3.8 Kirke og kirkegårder

Tabell 3.8 Investeringer kirke og kirkegårder. Tall i tusen kroner.

				Beløp	
1	Sum bevilgning			41 500	
2	Finansiering				
	Lån			41 500	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2011	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Rehabilitering kirker			7 500	
	Lån			7 500	
2	Kirkegårder			32 000	
	Lån			32 000	
3	Brannsikring			2 000	
	Lån			2 000	

3.9 Veg

Tabell 3.9 Investeringer ved. Tall i tusen kroner.

				Beløp	
1	Sum bevilgning			24 900	
2	Finansiering				
	Lån			18 900	
	Tilskudd			3 000	
	Refusjoner			3 000	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2011	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Gater og plasser i Midtbyen			1 000	
	Lån			1 000	
2	Trafikksikkerhetstiltak			9 000	
	Tilskudd			3 000	
	Lån			6 000	
3	Tiltak funksjonshemmede			200	
	Lån			200	

4	Gatelys fornyelse			5 000	
	Lån			5 000	
5	Gateparkeringsanlegg			1 500	
	Refusjon			1 500	
6	Mindre vegtiltak			1 000	
	Lån			1 000	
7	Grunnerverv veg			200	
	Lån			200	
8	Torvet			5 000	
	Lån			5 000	
9	Kollektivtiltak			2 000	
	Refusjon			1 500	
	Lån			500	

3.10 Vann og avløp

Tabell 3.10 Investeringer vann. Tall i tusen kroner.

				Beløp
1	Sum bevilgning			114 900
2	Finansiering			
	Tilskudd fra andre kommuner			15 420
	Lån			99 480
Investering/Prosjekt:	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2011	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Benna Klett- Varmbo pumpestasjon		1 900	
	Tilskudd fra andre kommuner		1 900	
	Lån			
2	Diverse avløpsrensing Lade og Høvringen		8 000	
	Lån		8 000	
3	Diverse anlegg		16 000	
	Lån		16 000	
4	Fornyelse rehabilitering		42 000	
	Lån		42 000	
5	Fredlybekken separering	160 000	3 500	146 500
	Lån	160 000	3 500	146 500
6	Fossumdalen separering	27 700	7 700	15 000
	Lån	27 700	7 700	15 000
7	RSMT spillvann		12 000	
	Tilskudd fra andre kommuner		8 520	
	Lån		3 480	
8	Separering Heimdal	50 000	100	39 900
	Tilskudd fra andre kommuner	25 000	5 000	20 000
	Lån	25 000	100	19 900
9	Vanndirektivet		10 000	
	Lån		10 000	

3.11 bydrift

Tabell 3.11 Investeringer bydrift. Tall i tusen kroner.

				Beløp	
1	Sum bevilgning			5 000	
2	Finansiering				
	Salgsinntekt			100	
	Lån			4 900	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2011	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Maskiner og utstyr			5 000	
	Lån			100	
	Salgsinntekt			4 900	

3.12 Boligforsyning

Tabell 3.12 Investeringer boligforsyning. Tall i tusen kroner.

				Beløp	
1	Sum bevilgning			50 200	
2	Finansiering				
	Tilskudd			2 000	
	Avsetning investeringsfond			5 000	
	Salgsinntekter			5 000	
	Refusjoner			42 800	
	Lån			5 400	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2011	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Boliger			5 000	
	Lån			4 000	
	Tilskudd			1 000	
2	Bratsberg	22 000	21 800	200	
	Refusjon	22 000	21 800	200	
3	Brøset			2 000	
	Refusjon			2 000	
4	Eiendomsutvikling			100	
	Refusjon			100	
5	Fortunalia Vest			6 000	
	Refusjon			6 000	
6	Heimdal øst. Idrettsvegen	5 000	2 000	3 000	
	Refusjon	5 000	2 000	3 000	
7	Høvringen			1 000	
	Refusjon			1 000	
8	Leangen senter			3 000	
	Refusjon			3 000	
9	Tiller øst 2	15 000	12 000	1 000	2 000
	Refusjon	15 000	12 000	1 000	2 000
10	Utleir. Blakli			1 000	
	Refusjon			1 000	

11	Vikåsen U6.1 Refusjon	14 000 14 000	12 000 12 000	2 000 2 000	
12	Øvre Bakklandet Refusjon			1 000 1 000	
13	Kjøp/salg av ubebygd grunn Grunneiertilskudd			20 000 20 000	
14	Byfornyelse Tilskudd Lån			2 000 1 000 1 000	
15	Boligutvikling Refusjon			1 000 1 000	
16	Rassikring Lån			400 400	
17	Klargjøring boligareal Refusjon			1 000 1 000	
18	Etterarbeid boligareal Refusjon			500 500	
19	Netto salgsinntekt Avsetning investeringsfond			5 000 5 000	

3.13 Næringsforsyning

Tabell 3.13 Investeringer næringsforsyning. Tall i tusen kroner.

	Beløp
1 Sum bevilgning	159 700
2 Finansiering	
Avsetning inv fond	5 000
Refusjoner	135 700
Salgsinntekter	5 000
Lån	24 000

Investering/Prosjekt:	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2011	Til senere budsjettering/ finansiering
1 Avfallsdeponi Hegstadmoen	65000	35000	24000	6 000
Fondsavsetning	8600	8600		
Lån	56400	26400	24000	6 000
2 Klargjøring næringsareal Refusjon			1 000 1 000	
3 Etterarbeid næringsarealer Refusjon			500 500	
4 Ranheim Nedre Refusjon	88 400 88 400	83 700 83 700	4 700 4 700	
5 Ranheim øvre Refusjon	31 000 31 000	6 000 6 000	15 000 15 000	10 000 10 000
6 Grilstadfjæra Refusjon	250 000 250 000	5 000 5 000	65 000 65 000	180 000 180 000
7 Heggstad søndre Refusjon	10 000 10 000	2 000 2 000	5 000 5 000	3 000 3 000
8 Hornebergveien Refusjon	3 000 3 000	2 000 2 000	1 000 1 000	
9 Lade/Leangen	90 000	63 500	23 000	3 500

	Refusjon	90 000	63 500	23 000	3 500
10	Næringsutvikling Refusjon			500 500	
11	Kjøp/salg ubebygd grunn Grunneiertilskudd			20 000 20 000	
12	Salgsinntekter Fondsavsetning			5000 5000	

3.14 Trondheim eiendom

Tabell 3.14 Investeringer Trondheim eiendom. Tall i tusen kroner.

		Beløp		
1	Sum bevilgning			41 100
2	Finansiering			
	Lån			31 100
	Salgsinntekter			10 000
Investering/Prosjekt:	Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2011	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Pålegg og forskriftskrav skoler Lån		7 000 7 000	
2	Pålegg og forskriftskrav barnehager Lån		4 000 4 000	
3	Pålegg og forskriftskrav HV-senter og omsorgsboliger Lån		3 000 3 000	
4	Offentlige pålegg admin. og kulturbygg Lån		4 000 4 000	
5	Offentlige pålegg, serveringssteder/idrettsanlegg Lån		4 000 4 000	
6	ENØK Lån		5 000 5 000	
7	Opppgradering automatikk/ST-anlegg Lån		4 000 4 000	
8	Utstyr miljøservice Lån		1 500 1 500	
9	Erstatningsboliger Salgsinntekter		10 000 10 000	
10	Oppgradeing boliger/leiegårder Lån		5 000 5 000	
11	Utfasing oljekjeler Lån		4 000 4 000	
12	Salg av eiendom Salg av erstatningsboliger		10 000	

3.15 Avfall og feiervesenet

Tabell 3.15 Investeringer avfall. Tall i tusen kroner.

					Beløp
1	Sum bevilgning				42 000
2	Finansiering				
	Lån				42 000
Investering/Prosjekt:		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Ny gjenvinningsstasjon vest	37 000	15 000	22 000	0
	Lån	37 000	15 000	22 000	
2	Avfallssug	85 000	10 000	20 000	
	Lån	85 000	10 000	20 000	

Tabell 3.16 Investeringer feiervesenet. Tall i tusen kroner.

Tall i millioner kroner					Beløp
1	Sum bevilgning				700
2	Finansiering				
	Lån				600
	Salgsinntekter				100
Investering/Prosjekt:		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2010	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Biler			700	
	Salgsinntekter			100	
	Lån			600	

3.16 Interne tjenester

Tabell 3.17 Investeringer interne tjenester, IT. Tall i tusen kroner.

					Beløp
1	Sum bevilgning				30 200
2	Finansiering				
	Lån				30 200
Investering/Prosjekt:		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2011	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Infrastruktur			11 700	
	Lån			11 700	
2	Fellessystem			8 100	
	Lån			8 100	
3	Fagsystem			10 100	
	Lån			10 100	
4	E-løsninger			300	
	Lån			300	

Tabell 3.18 Investeringer interne tjenester, diverse investeringer. Tall i tusen kroner.

				Beløp	
1	Sum bevilgning			300	
2	Finansiering				
	Lån			300	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2011	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Maskiner, utstyr grafisk senter			300	
	Lån			300	

3.17 Analysesenteret

Tabell 3.19 Investeringer analysesenteret. Tall i tusen kroner.

				Beløp	
1	Sum bevilgning			2 000	
2	Finansiering				
	Lån			2 000	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2011	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Utstyr			2 000	
	Lån			2 000	

3.18 Trondheim parkering

Tabell 3.20 Investeringer Trondheim parkering. Tall i tusen kroner.

				Beløp	
1	Sum bevilgning			60 000	
2	Finansiering				
	Lån			60 000	
Investering/Prosjekt:					
		Kostnads- overslag	Tidligere bevilget	Bevilgning/ finansiering 2011	Til senere budsjettering/ finansiering
1	Parkeringshus St. Olavs Hospital	100 000	60 000	40 000	
	Lån	100 000	60 000	40 000	
	P-anlegg ved Sentralstasjonen	80 000		20 000	60 000
	Lån	120 000		20 000	60 000

4 Vedlegg 4: Oversikt over lånefondet

I dette vedlegget gjøres det rede for budsjettet til lånefondet.

Tabell 4.1 Budsjett for lånefondet, beløp i 1000 kroner

KTO.NR.	TEKST	BUDSJETT 2011	BUDSJETT 2010	REGNSKAP 2009
4900-U	ANVENDELSE AV MIDLER			
4900-51	Avdrag eksterne lån	261 745	367 696	518 666
4900-37	Renter eksterne lån	392 662	393 076	401 080
4900-27	Låneomkostninger	0	2 000	1 384
4900-26	Kurstap	0	0	0
4900-52	Utlån	1 044 300	957 500	1 316 556
4900-59	Kontantoverskudd	151 630	0	0
SUM ANVENDELSE AV MIDLER		1850 337	1 720 272	2 237 686
4900-I	ANSKAFFELSE AV MIDLER			
4900-92	Interne avdrag	367 000	308 863	286 775
4900-74	Interne renter	437 037	426 064	395 269
4900-77	Renteinntekter	0	0	0
4900-66	Kursgevinst	0	0	0
4900-67	Ref. lånekostnader	2000	2 000	6 884
4900-91	Nye lån	1 044 300	957 500	1 400 000
4900-99	Kontantunderskudd	0	25 845	148 758
SUM ANSKAFFELSE AV MIDLER		1 850 337	1 720 272	2 237 686

5 Vedlegg 5: Avgiftsbalanse VARS budsjett 2011

Tabell 5.1 Vann, utgifter og inntekter i 2011-2014. Beløp i 1000 kr.

	2011	2012	2013	2014
Direkte driftsutgifter	82334	85257	88734	92267
Indirekte driftsutgifter	4481	4577	4677	4808
Avskrivninger	27559	32771	37626	41042
Kalkulatorisk rentekostnad	23413	35480	46866	53217
Sum utgifter (gebyrgrunnlag)	137787	158085	177903	191334
Gebyrinntekter	104792	154153	176997	190401
Andre inntekter	857	881	906	933
Sum inntekter	105649	155034	177903	191334
Resultat før avsetninger	32138	3051	0	0
Avsetning til selvkostfond				
Bruk selvkostfond	32138	3051	0	0
Resultat etter avsetning	0	0	0	0
Inngående balanse selvkostfond	34368	2977	0	0
Netto avsetning selvkostfond	32138	3051	0	0
Renter selvkostfond	747	74	0	0
Utgående balanse selvkostfond	2977	0	0	0
Nominell endring gebyrnivå	26,3 prosent	47,1 prosent	14,8 prosent	7,6 prosent

Tabell 5.2 Avløp, utgifter og inntekter i 2011-2014 . Beløp i 1000 kr.

	2011	2012	2013	2014
Direkte driftsutgifter	95022	100698	107449	115278
Indirekte driftsutgifter	4147	4220	4297	4417
Avskrivninger	42437	45050	47397	48620
Kalkulatorisk rentekostnad	32257	43433	51596	55208
Sum utgifter (gebyrgrunnlag)	173863	193401	210739	223523
Gebyrinntekter	194480	203231	209328	221888
Andre inntekter	1255	1290	1327	1334
Sum inntekter	195753	204521	210655	223252
Resultat før avsetninger	-21872	11120	-83	-270
Avsetning til selvkostfond	21872	11120		
Bruk selvkostfond			83	270
Resultat etter avsetning	0	0	0	0
Inngående balanse selvkostfond	-31864	758	701	448
Netto avsetning selvkostfond	-21872	-11120	83	270
Renter selvkostfond	-399	29	26	17
Utgående balanse selvkostfond	-10391	758	701	448
Nominell endring gebyrnivå	43 prosent	4,5 prosent	3 prosent	6 prosent

Tabell 5.3 Renovasjon, feiing og slam, utgifter og inntekter i 2011. Beløp i 1000 kr.

	Renovasjon	Feiing	Slam
Direkte driftsutgifter	118000	9541	2393
Indirekte driftsutgifter	579	349	
Avskrivninger	3206	667	
Kalkulatorisk rentekostnad	1877	254	
Sum utgifter (gebyrgrunnlag)	123662	10811	2393
Gebyrinntekter	122227	5545	3510
Andre inntekter	30	242	
Sum inntekter	122257	5787	3510
Resultat før avsetninger	1405	5024	-1117
Avsetning til selvkostfond			1117
Bruk selvkostfond	1405	5024	
Resultat etter avsetning	0	0	0
Inngående balanse selvkostfond	6384	6619	-2700
Netto avsetning selvkostfond	1405	5024	-1117
Renter selvkostfond	232	168	-65
Utgående balanse selvkostfond	5212	1763	-1648
Nominell endring gebyrnivå	0 prosent	-29 prosent	30 prosent

Kommentar til tabellene:

Budsjettkalkylen for 2011 er basert på en prognose for etterkalkylen for 2010. Etterkalkulasjon for 2010 vil foretas ved regnskapsavslutningen for 2010. Inngående balanse på selvkostfond og bruk av selvkostfond for budsjettet 2011 vil påvirkes dersom etterkalkylen avviker fra prognosen for 2011. Kalkylene er beregnet i henhold til retningslinjer for beregning av selvkost for kommunale betalingstjenester utgitt av Kommunal- og regionaldepartementet januar 2003 (H-2140).

Avskrivninger er beregnet med grunnlag i anleggsmidlenes netto anskaffelseskostnader og økonomiske levetider. Kalkulatorisk rentekostnad er avkastning på bundet kapital definert som avskrivningsgrunnlag i budsjettåret. Kalkylerenten settes lik effektiv rente på norske statsobligasjoner med 3 års gjenstående løpetid, med et tillegg på 1 prosent (gjennomsnitt over året). Det er for 2011 lagt til grunn en kalkylerente lik 3,5 % inklusiv et tillegg på 1 prosent. Det vil ha stor betydning for avgiftsbalansen innenfor vann og avløp dersom faktisk rente avviker vesentlig fra renten lagt til grunn i budsjettet da ett prosentpoeng utgjør om lag 15 millioner kroner for vann og avløp samlet.

Gebyrinntekter består av både årsgebyr og tilknytningsgebyr. Renter skal beregnes av selvkostfond det enkelte år og tillegges fondet. Det vil i forbindelse med regnskapsavslutningen for 2010 bli foretatt en etterkalkulasjon av de reelle kostnadene for å føre kontroll med at gebyrinntektene ikke overstiger kommunens selvkost.

6 Vedlegg 6: Oversikt over kostnadsendringer i økonomiplan 2011-2014

I kapittel 4 beskrives forhold som medfører endrede kostnader/inntekter. Detaljene i dette fremstilles her. Tallene er i hele millioner kroner og viser endringer i forhold til opprinnelig budsjett for 2010.

	ØP-2011	ØP-2012	ØP-2013	ØP-2014
<u>1. Fdv og Kap. kostn. tjen. områder</u>				
Kap. Utgifter selvkostområder(VARFS)	11,7	-18,3	-41,1	-52,7
Kap. Utgifter selvkostområder(e-post)	-1,6	-1,6	-1,6	-1,6
Kap. Utgifter selvkostområder(bolig)	-3,0	-6,0	-9,0	-12,0
<u>2. Konsekvensjustering av øk.plan 2010-2013</u>				
Skole	17,4	21,6	41,0	41,0
Barnehage	12,5	14,6	16,6	16,6
B & Fam	11,0	13,3	16,5	16,5
H & V forv	4,3	9,9	14,0	14,0
H & V oppf	-0,5	1,6	2,3	2,3
H & O	33,1	62,3	95,6	95,6
Dagtilbud og botiltak	4,0	12,4	17,4	17,4
Kultur	3,0	6,9	7,8	7,8
Plan og bygning	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Tekniske tjenester	-2,3	-0,1	0,4	0,4
Interne tjen	-9,7	-15,5	-8,0	-14,7
Rådmann	1,0	2,0	2,0	2,0
<u>Vedtak i tertialrapport</u>				
Småskoletillegg	0,4	0,4	0,4	0,4
Reversere hall- og baneleie	2,8	2,8	2,8	2,8
Ranheim friidrettshall	1,5	1,5	1,5	1,5
Erv drift og forvaltning	2,8	2,8	2,8	2,8
<u>Nye tiltak/rammeøkninger tjen.områder</u>				
Vistamar	2,6	2,6	2,6	2,6
Økte gebyr selvkostområder	1,2	1,8	2,1	2,4
Heggstadmoen	0,4	0,7	0,7	0,7
Økt drift TKK	1,8	1,8	1,8	1,8
Redusert kuttkrav teknisk	5	2		
Valg	0,5		0,5	
Lademoen kultur og næringsstiftelse	0,4			
Hovedtillitsvalgte	1,5	1,5	1,5	1,5
Styrkning fagstab/åremål kom dir	1,8	1,8	1,7	1,8
Styrkning TBRT	2,5	3,8	5,5	5,3
Rammeøkning flyktninger	23,3	23,3	23,3	23,3
Samhandlingsreformen	1,0	2,5	2,5	2,5
<u>Endring befolkningsvekst</u>				

FDV	-0,7	2,1	9,7	14,8
Gammel befolkningsvekst	-56,1	-98,8	-141,9	-141,9
Ny befolkningsvekst	69,4	123,0	170,4	225,8
Ny bef. Modell		-6,3	-9,8	-14,1
Ny bef modell barnehage		21,5	41,6	61,2
Korrigert bef. Vekst 2009 faktiske tall	8,4	8,4	8,4	8,4
<u>Økning tjen. omr uten økt produksjon</u>				
Pensjonskostnader	-7,2	7,4	15,6	24,3
Mindreinntekt Trondheim parkering	14,0	14,0	14,0	14,0
Mindreinnt ressurskrevende tjenester	6,9	6,9	6,9	6,9
Lønnsoppgjør 2010	20,0	20,0	20,0	20,0
Prisjusteringseffekter	14,0	14,0	14,0	14,0
Restsaldering/prisjusteringseffekter	-5,1	-6,1	-17,7	5,4
Red. momskompinnt i øk.plan	22,0	1,0	1,0	2,7
<u>Endring statsbudsjettet/teknisk endring</u>				
Barnehagerammen	615,0	615,0	615,0	615,0
kvalifiseringsprogrammet	53,0	53,0	53,0	53,0
Fysio/krisesentra	10,0	10,0	10,0	10,0
Økte kulturtilskudd	0,8	0,8	0,8	0,8
Endring føring moms i inv regnskapet				156,3
Sum kostnadsreduksjoner	894,4	938,0	1 014,3	1 258,3

7 Vedlegg 7: Oversikt over tiltak i vedtatt økonomiplan

7.1 Innledning

I kapitlene 7-24 er det gjort rede for rådmannens forslag til netto driftsrammer for de ulike tjenesteområdene, samt for rådmannens forslag til hvordan områdene skal tilpasse seg endrede driftsrammer. En stor del av tilpasningen består i viderføring/gjennomføring av tiltak som Bystyret har vedtatt tidligere

I dette vedlegget gis det en oversikt over tiltak Bystyret har vedtatt tidligere, og som rådmannen foreslår videreført/gjennomført. Summen av tiltak innenfor de ulike områdene tilsvarer rad 9 i rammetabellene til tjenesteområdene. For omtale av de enkelte tiltakene henvises det til budsjettet for 2010.

7.2 Tidligere vedtatte tiltak

Tabell 7.1 Tiltak, barnehager

Vedtatt økonomiplan og revidert budsjett	2011	2012	2013	2014
Tilbakeføring bevilgning til inventar og utstyr i nye barnehager	0,2	0,2	0,2	0,2
Sum vedtatt økonomiplan	0,2	0,2	0,2	0,2

Tabell 7.2 Tiltak, grunnskole

Tiltak	2011	2012	2013	2014
Endring i elevtall	1,5	2,0	2,0	2,0
Økte driftsutgifter pc-er til lærere elever	1,0	2,0	2,0	2,0
Redusere utgifter til skoleskyss	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Reduserte utgifter leirskole	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Økt lærertetthet	0,6	3,1	3,1	3,1
Midlertidig drift av Dalgård på Gråkallen	-3,5	-3,5	-3,5	-3,5
Endring i elevtall	9,9	10,1	29,5	29,5
Økt undervisningstimetall 1. – 7. trinn, vårvirkning	2,5	2,5	2,5	2,5
Leksehjelp 1. – 4. trinn, vårvirkning	7,4	7,4	7,4	7,4
Skolestruktur	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4
Småskoletillegg, vårvirkning 2011	0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Sum	17,8	21,2	40,6	40,6

Tabell 7.3 Tiltak, barne- og familietjenesten

Tiltak	2011	2012	2013	2014
Tilbakeføring budsjettreduksjon 2010 helsetjenester	2,0	2,0	2,0	2,0
Tilbakeføring budsjettreduksjon 2010 jordmortjenester	0,3	0,3	0,3	0,3
Opptrapping avlastningstjenester	1,0	1,0	1,0	1,0
Utvikling av alternative avlastende tiltak	0,4	0,4	0,4	0,4
Helsetjenester til alvorlig syke barn	0,7	1,0	1,5	1,5
Sum	4,4	4,7	5,2	5,2

Tabell 7.4 Tiltak, forvaltningstjenester helse og velferd

Tiltak	2011	2012	2013	2014
Vedlegg 7 i Budsjett og økonomiplan 2009-2013	5,0	10,2	10,2	10,2
Befolkningsvekst	2,6	3,0	7,1	7,1
Reduserte utgifter økonomisk sosialhjelp/kvalifiseringsstønad	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0
Bedre vedtaksfastsettelse på trygghetsalarm	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Økte sosialhjelpssatser enslige forsørgere	1,9	1,9	1,9	1,9
Sum	4,3	9,9	14,0	14,0

Tabell 7.5 Tiltak, oppfølgingstjenester helse og velferd

Tiltak	2011	2012	2013	2014
Vedlegg 7 i Budsjett og økonomiplan 2009-2013	-2,1	-0,5	-0,5	-0,5
Drift av Leistad etterbehandling	2,5	2,5	2,5	2,5
Befolkningsvekst	-0,9	-0,4	0,3	0,3
Sum	-0,5	1,6	2,3	2,3

Tabell 7.6 Tiltak, botiltak og dagtilbud

Tiltak	2011	2012	2013	2014
Vedlegg 7 i Budsjett og økonomiplan 2009-2013	1,3	9,8	9,8	9,8
Redusert behov for plasser i 2010	6,0	6,0	6,0	6,0
Reversere effektivisering og reduksjoner dagtilbud	3,3	5,8	5,8	5,8
Reversere effektivisering og reduksjoner botiltak	4,0	5,5	5,5	5,5
Samlet effektiviseringkrav dagtilbud og botiltak	-13,3	-17,3	-17,3	-17,3
Befolkningsvekst	2,7	2,6	7,6	7,6
Sum	4,0	12,4	17,4	17,4

Tabell 7.7 Tiltak, helse og omsorgstjenester

Tiltak	2011	2012	2013	2014
Flere heldøgns omsorgstilbud - ihht demografisk vekst	9,2	18,1	24,0	24,0
Demografisk vekst helse og hjemmetjenester	5,3	9,7	13,4	13,4
Øke fra en til to planleggingsdager i 2011	3,7	3,7	3,7	3,7
Lærlinger	0,1	1,5	1,5	1,5
Forsinket effekt av å redusere renhold fra hver 2. til hver 3. uke	-0,6	-1,2	-1,2	-1,2
Inn på tunet dagtilbud til personer med demens	0,1	0,1	0,1	0,1
Ressurskrevende brukere: Respiratorpasienter, ALS etc	1,0	1,5	1,5	1,5
Økte transportutgifter på dagsentrene	0,2	0,2	0,2	0,2
Flytte driften av Persaunet helse- og velferdssenter til Kattem helse- og velferdssenter	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7
Sum	17,3	31,9	41,5	41,5

Tabell 7.8 Tekniske tjenester

Tiltak	2011	2012	2013	2014
Asfaltering	1,5	1,9	1,9	1,9
Udisponert rammeøkning		2,6	3,0	3,0
Effektivisering politisk vedtak	-4,0	-4,0	-4,0	-4,0
Utredninger/omstillingstiltak tekniske tjenester	0,2	-0,6	-1,2	-1,2
Sum	-2,3	-0,1	0,4	0,4

Tabell 7.9 Eiendomstjenester

Tiltak	2011	2012	2013	2014
Effektivisering	1,8	1,8	1,8	1,8
Endring FDV skoler	-1,0		0,5	0,5
Endring FDV barnehager	0,9	2,7	6,7	9,7
Endring FDV helsebygg	1,2	1,2	4,2	6,4
Sum	-0,7	2,1	9,7	14,8

Tabell 7.10 Tiltak, bystyresekretariatet, folkevalgte, kontrollkomiteen og revisjonen

Tiltak	2010	2011	2012	2013
Valg	6,7		6,7	
Sum	6,7		6,7	

Tabell 7.11 Tiltak, rådmannen og andre tjenester under rådmannen

Tiltak	2010	2011	2012	2013
Styrking brann	1,0	2,0	2,0	2,0
Sum	-7,6	-6,6	-5,6	-5,6

Tabell 7.12 Tiltak, Interne tjenester og andre administrative tjenester

Tiltak	2010	2011	2012	2013
Effektivisering konkrete tiltak	-0,3	-0,1	-0,3	-0,3
Økning utgifter avvikling vikartjenesten	1,4	1,4	1,4	1,4
Generell effektivisering	-1,7	-1		
Reduksjon DIA	-15,5	-15,5	-15,5	-15,5
Vakanser		0,2	0,2	0,2
Sum	-16,1	-15,0	-14,2	-14,2

8 Vedlegg 8: KOSTRA-analyser

8.1 Innledning

I dette vedlegget gis det en beskrivelse av Trondheim kommunes ressursbruk på kommunale tjenester i perioden 2007-2009. Hovedfokus er på situasjonen i 2009. Trondheim kommunes ressursbruk sammenlignes med ressursbruken på landsbasis og med ressursbruken til de andre større kommuner (ASSS-kommunene⁵⁰). Videre ses det på forholdet mellom kommunens ressursbruk, utgiftsbehov og utgiftskapasitet.⁵¹ I tillegg presenteres det flere indikatorer på nivået på kommunenes tjenestetilbud.

Analysene som presenteres i dette vedlegget viser at Trondheim kommune i perioden 2007-2008 hadde en sterkere vekst i driftsutgiftene enn i de frie inntektene. Dette medførte at kommunen etablerte et driftsnivå som ikke var bærekraftig, og i 2008 fikk kommunen et regnskapsmessig merforbruk på 208 millioner kroner. Trondheim kommune foretok i 2009 en helt nødvendig innstramning, og man klarte da å få balanse mellom utgifter og inntekter. Dette bekreftes også av analysene av KOSTRA-tall fra 2009. Mens Trondheim tidligere har hatt en høy ressursbruk på flere tjenesteområder, både i forhold til andre kommuner og i forhold til kommunens utgiftsbehov og utgiftskapasitet, har vi i 2009 en lav ressursbruk.

Analysene som presenteres i dette vedlegget er basert på KOSTRA-tall for kommune konsern⁵². Det er viktig å være oppmerksom på at resultatene kan være påvirket av føringsforskjeller og føringsfeil. Datakvaliteten vil være avhengig både av Trondheim og de andre kommunenes føringer. Analyseresultatene vil også være påvirket av kvaliteten på indikatorene for beregnet utgiftsbehov, jf nærmere omtale i avsnitt 8.2.

8.2 Beregnet utgiftsbehov og beregnet utgiftskapasitet

I dette vedlegget ses det på forholdet mellom kommunens ressursbruk, utgiftsbehov og utgiftskapasitet. I dette avsnittet gjøres det nærmere rede for indikatorene utgiftsbehov og utgiftskapasitet.

Indikatoren *beregnet utgiftsbehov* sier noe om hvilken ressursbruk Trondheim må ha på grunnskole, helse- og sosialtjenester og administrasjon for å ha et tjenestetilbud som er om lag på linje landsgjennomsnittet. Denne tolkningen av indikatoren beregnet utgiftsbehov bygger på en forutsetning om at alle kommunene driver tjenestene like effektivt. Dette er ikke nødvendigvis tilfelle. Dersom en kommune driver en tjeneste mer effektivt enn landsgjennomsnittet kan kommunen ha en ressursbruk som er lavere enn beregnet utgiftsbehov, og fortsatt ha et tjenestetilbud som er om lag på linje med landsgjennomsnittet.

Kommunens utgiftsbehov til ulike tjenester beregnes med utgangspunkt i kostnadsnøkkelen i inntektssystemet. I analysene forutsettes det at *dagens* kostnadsnøkkel i inntektssystemet gir uttrykk for de virkelige forskjeller i utgiftsbehov kommunene imellom. Indikatoren *beregnet utgiftskapasitet* sier noe om hvilken ressursbruk kommunen "har råd til å ha", basert på nivået på kommunens frie inntekter. Frie inntekter er her definert som rammetilskudd, skatt på inntekt og formue, eiendomsskatt, naturressursskatt og konsesjonskraftsinntekter. Det er store variasjoner mellom kommunene når det gjelder nivået på de frie inntektene. Det medfører at kommunene har ulik *utgiftskapasitet*. En kommune med et høyt inntektsnivå vil ha en høyere utgiftskapasitet enn en

⁵⁰ ASSS-kommunene er de ti største kommunene i landet og består av: Fredrikstad, Bærum, Oslo, Drammen, Kristiansand, Sandnes, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø. I dette vedlegget presenteres tall for gjennomsnittlig ressursbruk m.m. for ASSS-kommunene. ASSS-snittet er i hele vedlegget eksklusive Oslo og Trondheim.

⁵¹ Det er gjort nærmere rede for indikatorene beregnet utgiftsbehov og beregnet utgiftskapasitet i avsnitt 8.2.

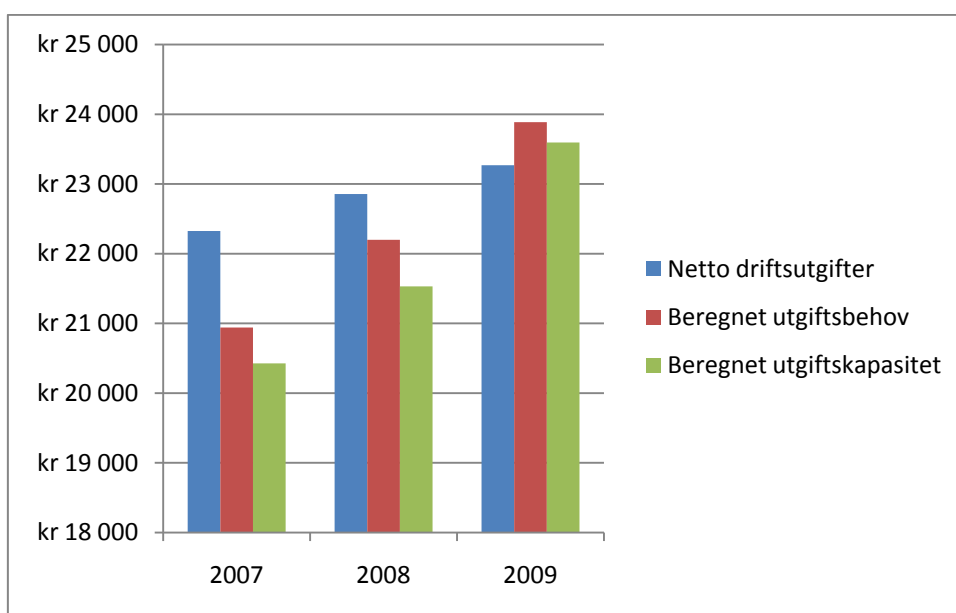
⁵² Kommune konsern omfatter bykasse, kommunale foretak og interkommunale selskap

kommune med et lavt inntektsnivå. Trondheim kommune har et inntektsnivå som ligger noe under landsgjennomsnittet (98,8 prosent av landsgjennomsnittet i 2009). Trondheim kommuner har derfor (isolert sett) ikke mulighet til å ha en lik høy ressursbruk som landsgjennomsnittet. Når man skal vurdere om netto driftsutgifter er høye eller lave i forhold til kommunens inntektsnivå, er beregnet utgiftskapasitet det relevante sammenligningsgrunnlaget.

Når *beregnet utgiftskapasitet* brukes som en indikator på hvilket utgiftsnivå kommunene har mulighet til å ha forutsettes det at det er ikke er noen forskjell mellom kommunene når det gjelder kommunenes netto rente- og avdragsutgifter og/eller kommunens ressursbruk på tjenester som ikke omfattes av utgiftsutjevningen i inntektssystemet (for eksempel kirke, kultur, vei og idrett). I realiteten vil det imidlertid være forskjeller mellom kommunene på disse områdene. Dersom en kommune har lavere rente- og avdragsutgifter og/eller lavere ressursbruk på andre tjenester enn landsgjennomsnittet kan kommunen ha en ressursbruk som er noe høyere enn kommunens beregnede utgiftskapasitet, og fortsatt ha balanse mellom kommunens utgifter og inntekter.

8.3 Utviklingen i perioden 2007-2009

Figur 1 viser Trondheims netto driftsutgifter (eksklusive avskrivninger, pensjon og arbeidsgiveravgift) til grunnskole, helse- og sosialtjenester og administrasjon i perioden 2007-2009.⁵³ Videre viser figuren kommunens beregnede utgiftsbehov og utgiftskapasitet i samme periode. Alle tall er i kroner per innbygger.

Figur 8-1 Netto driftsutgifter, utgiftsbehov og utgiftskapasitet til grunnskole, helse- og sosialtjenester og administrasjon i perioden 2007-2009. Tall i kroner per innbygger.

Figur 8-1 viser at Trondheim i 2007 og 2008 hadde en ressursbruk som var svært høy, både i forhold til kommunens beregnede utgiftsbehov og i forhold til kommunens beregnede utgiftskapasitet. Ubalansen mellom kommunens ressursbruk og hva kommunen hadde råd til (beregnet utgiftskapasitet) var i 2008 på hele 220 millioner kroner. Det er gjort nærmere rede for kommunens ressursbruk på ulike tjenester i 2008 i vedlegg 8 i rådmannens forslag til økonomiplan for 2010-2013.

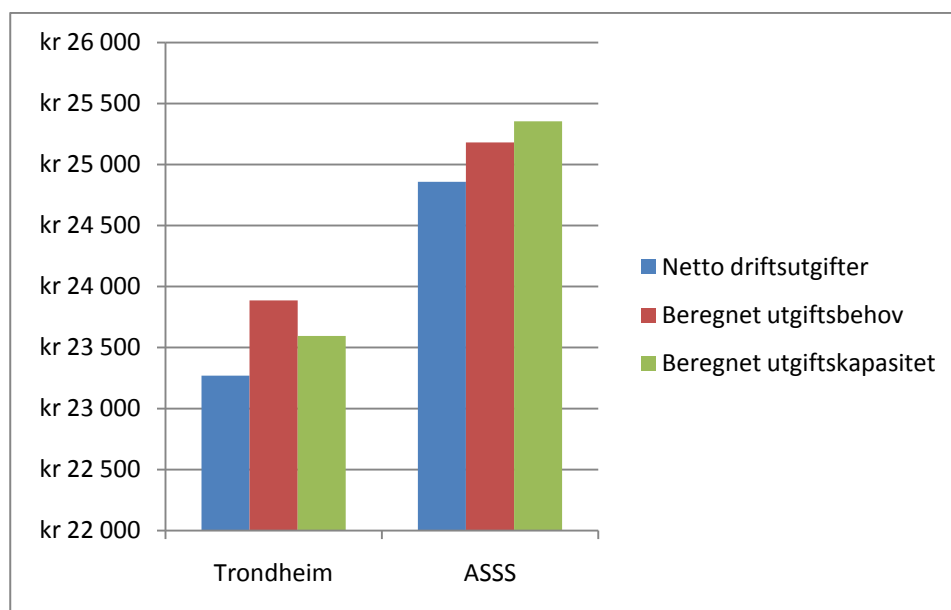
Trondheim kommune har foretatt en betydelig innstramning i 2009, og dette illustreres i Figur . Trondheim kommune hadde i 2009 en samlet ressursbruk på grunnskole, helse og sosialtjenester og administrasjon som både var lavere enn kommunens beregnede utgiftsbehov (-617 kroner per

⁵³ Årsaken til at det kun ses på disse tjenestene er at det i 2009 kun eksisterte egne delkostnadsnøkler i inntektssystemet for disse tjenestene.

innbygger, eller om lag 104 millioner kroner) og lavere enn kommunens beregnede utgiftskapasitet (-325 kroner per innbygger eller om lag 55 millioner kroner). Trondheim kommune hadde med andre ord en ressursbruk som var lavere enn ressursbruken på landsbasis. Kommunen hadde videre en lav ressursbruk i forhold til kommunens inntektsnivå. En lav ressursbruk i forhold til inntektsnivået var helt nødvendig i 2009 for at kommunen skulle klare å nedbetale det regnskapsmessige merforbruket fra 2008. Man må tilbake til 2004 for å finne det forrige året hvor det var noenlunde balanse mellom kommunens ressursbruk og utgiftskapasitet.

8.4 Trondheim sammenlignet med ASSS-kommunene

I figur 8-2 sammenlignes Trondheims samlede ressursbruk på grunnskole, helse- og sosialtjenester og administrasjon med ASSS-kommunenes ressursbruk i 2009. Det ses på kommunenes ressursbruk i forhold til kommunenes utgiftsbehov og utgiftskapasitet. Det ses nærmere på kommunens ressursbruk på den enkelte tjeneste i avsnitt 8.5.

Figur 8-2 Netto driftsutgifter, utgiftsbehov og utgiftskapasitet til grunnskole, helse- og sosialtjenester og administrasjon i perioden 2007-2009. Trondheim og ASSS-kommunene. Tall i kroner per innbygger.

ASSS-kommunene har et høyere beregnet utgiftsbehov til grunnskole, helse- og sosialtjenester og administrasjon enn Trondheim. Årsaken til dette er blant annet at ASSS-kommunene har en høyere andel barn i grunnskolealder og en høyere andel eldre enn Trondheim. ASSS-kommunene må derfor ha en høyere ressursbruk i kroner per innbygger enn Trondheim, for å ha et tjenestetilbud som er om lag på linje med landsgjennomsnittet. Når man skal vurdere om Trondheim har en høy eller lav ressursbruk i forhold til ASSS-kommunene må man derfor se på forholdet mellom netto driftsutgifter og beregnet utgiftsbehov.

Analyser av KOSTRA-data fra tidligere år har vist at mens Trondheim har hatt en høy ressursbruk både i forhold til kommunens utgiftsbehov og utgiftskapasitet, så har ASSS-kommunene samlet sett hatt en lav ressursbruk i forhold til kommunens utgiftsbehov og utgiftskapasitet. Trondheim kommune hadde derfor tidligere et innsparingspotensial sammenlignet med andre ASSS-kommuner. Dette ble blant annet dokumentert i analyser som Lars-Erik Borge, professor i samfunnsøkonomi ved NTNU, foretok i 2009.

Som nevnt innledningsvis har Trondheim kommune foretatt en betydelig innstramning i 2009. Og samlet sett har Trondheim nå en lav ressursbruk sammenlignet med gjennomsnittlig ressursbruk i ASSS-kommunene. Figur viser at mens Trondheim hadde en ressursbruk som var 617 kroner lavere

enn kommunens beregnede utgiftsbehov i 2009, så hadde ASSS-kommunene i gjennomsnitt en ressursbruk som var 323 kroner lavere enn kommunens beregnede utgiftsbehov. *Samlet sett har derfor ikke Trondheim lengre et innsparingspotensial sammenlignet med ASSS-kommunene.* Både Trondheim og ASSS-kommunene hadde i 2009 en ressursbruk som var lavere enn ressursbruken på landsbasis.

ASSS-kommunene har i gjennomsnitt et noe høyere inntektsnivå enn Trondheim. Mens Trondheim i 2009 hadde utgiftskorrigerede inntekter på 98,8 prosent av landsgjennomsnittet i 2009, hadde ASSS-kommunene i et inntektsnivå på 100,7 prosent av landsgjennomsnittet. ASSS-kommunene har derfor mulighet til å ha et høyere utgiftsnivå enn Trondheim. Dette er illustrert i figur 2. Til tross for at ASSS-kommunene har en høyere ressursbruk (i forhold til utgiftsbehovet) enn Trondheim, så har ASSS-kommunene en lavere ressursbruk i forhold til utgiftskapasiteten enn hva Trondheim har. Mens Trondheim hadde en ressursbruk i kroner per innbygger som var 325 kroner lavere enn utgiftskapasiteten, hadde ASSS-kommunene en ressursbruk som var 496 kroner lavere enn utgiftskapasiteten.

8.5 Sektoranalyser

I denne delen av vedlegget gjøres det nærmere rede for Trondheims ressursbruk og tjenestetilbud innenfor ulike områder. Trondheims ressursbruk sammenlignes med ASSS-kommunenes ressursbruk. Videre ses det innenfor grunnskole, helse- og sosialtjenester og administrasjon på forholdet mellom kommunens ressursbruk, utgiftsbehov og utgiftskapasitet.

Det er ikke fullstendig sammenheng mellom tjenesteområdene slik de er definert i KOSTRA (og slik de er omtalt i dette vedlegget), og tjenesteområdene i kommunens budsjett. I KOSTRA er for eksempel utgifter til skolelokaler og voksenopplæring en del av skoleområdet, mens det i Trondheim kommune er delt mellom Trondheim eiendom og helse- og velferd. Lignende eksempler har man innenfor flere områder.

Oppvekst og utdanning

I dette avsnittet gjøres det nærmere rede for Trondheims ressursbruk på barnehager, skole og barnevern.

Barnehager

Tabell 8.1 viser ulike indikatorer på dekningsgrader og enhetskostnader i barnehagen. Det presenteres tall for Trondheim og ASSS-snittet.

Tabell 8.1 Dekningsgrader og enhetskostnader i barnehagen.⁵⁴

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Andel barn 1-2 år med barnehageplass ifht innb 1-2 år	87,7	77,1
Andel barn 3-5 år med barnehageplass ifht innb 3-5 år	99,2	96,1
Korrigerede oppholdstimer per årsverk i kom. barnehager	12 779	11 669
Korrigerede brutto driftsutgifter til opphold og stimulering per korrigerede oppholdstime i kommunale barnehager	27,5	29,1
Utgifter til kommunale barnehagelokaler og skyss per barn i kommunale barnehager	9 952	8 689
Andel ansatte med førskolelærerutdanning	42,2	34

Tabell 8.1 viser at Trondheim har en høyere barnehagedekning enn ASSS-snittet, spesielt når det gjelder andel 1-2 åringer med barnehageplass. Mens 87,7 prosent av 1-2 åringene har barnehageplass i Trondheim er gjennomsnittlig dekningsgrad i ASSS-kommunene 77,1 prosent.

⁵⁴ Tall for enhetskostnader er eksklusive pensjonsinnskudd og arbeidsgiveravgift.

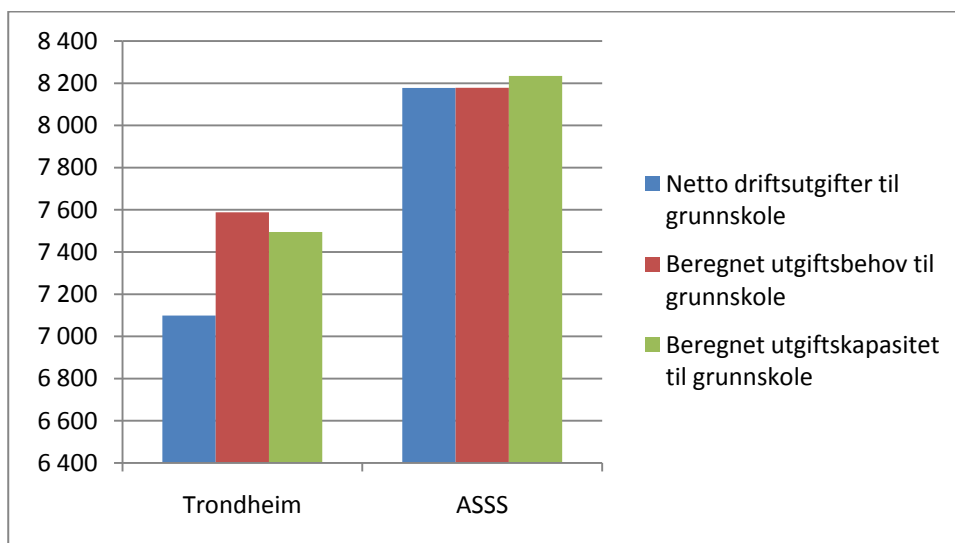
Tabellen viser videre at andel ansatte med førskolelærerutdanning er høyere i Trondheim enn i ASSS-kommunene.

Trondheim kommune har lavere enhetskostnader i barnehagen enn ASSS-kommunene. Dette gjelder både for korrigerede oppholdstimer per årsverk og for korrigerede brutto driftsutgifter per oppholdstime.

Sammenlignet med ASSS-kommunene har Trondheim kommune høyere ressursbruk på barnehagelokaler. Det er gjort nærmere rede for kommunens lokalkostnader i avsnittet om eiendomsforvaltning.

Grunnskole

Figur 8-3 viser Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk, utgiftsbehov og utgiftskapasitet til grunnskolen.

Figur 8-3 Netto driftsutgifter, beregnet utgiftsbehov og beregnet utgiftskapasitet til grunnskolen i 2009. Trondheim og ASSS-kommunene. Tall i kroner per innbygger.

Figur 8-3 viser at Trondheim kommune i 2009 hadde lavere ressursbruk på grunnskolen, både i forhold til kommunens beregnede utgiftsbehov og utgiftskapasitet og i forhold til ASSS-kommunene. Trondheim kommune hadde i 2009 en ressursbruk i kroner per innbygger på grunnskolen som var 489 kroner lavere enn kommunens beregnede utgiftsbehov (om lag 82 millioner kroner). Til sammenligning hadde ASSS-kommunene en ressursbruk på grunnskolen som var i samsvar med kommunenes beregnede utgiftsbehov til tjenesten. I Tabell og Tabell Tabell 8.2 presenteres indikatorer på dekningsgrader og enhetskostnader innenfor grunnskolen.

Tabell 8.2 Dekningsgrader i grunnskolen.

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Andel elever i grunnskolen som får særskilt norskopplæring	6,5	8,1
Andel elever i grunnskolen som får morsmålsopplæring	5,5	5,7
Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning, prosent	5,4	6,2
Andel innbyggere 6-9 år i kommunal og privat SFO	74,2	66,3
Andel elever i grunnskolealder i kommunens musikk- og kulturskole, av antall barn i alderen 6-15 år	14,4	11,6

Tabell 8.3 Indikatorer på enhetskostnader i grunnskolen⁵⁵

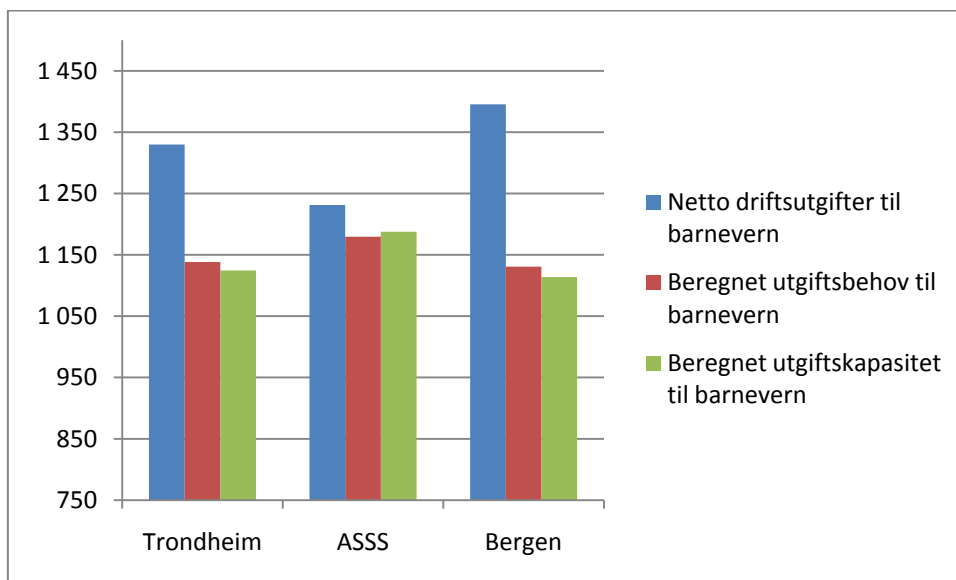
Indikator	Trondheim	ASSS-snitt
Korrigerte brutto driftsutgifter til grunnskoleundervisning (funksjon 202 og 214) per elev	50 827	53 600
Gjennomsnittlig gruppestørrelse 1.-7. trinn	15,5	14,6
Gjennomsnittlig gruppestørrelse 8.-10. trinn	16,3	16,2
Korrigerte brutto driftsutgifter til SFO per komm. bruker	17 581	17 562
Korrigerte brutto driftsutgifter i musikk- og kulturskolen per elev	12 409	13 026
Korrigerte brutto driftsutgifter til skolelokaler per elev	14 249	13 615

Tabell 8.3 viser at sammenlignet med ASSS-snittet har Trondheim en lav dekningsgrad når det gjelder andel elever som har norskopplæring, morsmålsopplæring og spesialundervisning. Trondheim har en høyere andel elever i skolefritidsordning og i musikk- og kulturskolen enn ASSS-snittet.

Tabell 8.3 viser at Trondheim har lave enhetskostnader i grunnskolen. Trondheim kommune har lavere utgifter til grunnskoleundervisning per elev og vi har større gruppestørrelse⁵⁶ enn ASSS-snittet. Forskjellene mellom Trondheim og ASSS-snittet når det gjelder gruppestørrelse er størst når det gjelder 1.-7. trinn. Mens Trondheim har en gjennomsnittlig gruppestørrelse på 15,5 har ASSS-snittet en gjennomsnittlig gruppestørrelse på 14,6. Kommunens enhetskostnader til skolefritidsordningen er om lag på linje med ASSS-snittet. Sammenlignet med ASSS-kommunene har Trondheim en høy ressursbruk på skolelokaler. Det er gjort nærmere rede for kommunens lokalkostnader i avsnittet om eiendomsforvaltning.

Barnevern

I dette avsnittet ses det nærmere på Trondheims ressursbruk på barnevern i 2009. Trondheims ressursbruk sammenlignes med ressursbruken på landsbasis, ressursbruken til ASSS-kommunene og med ressursbruken til Bergen. Årsaken til at vi også har valgt å sammenligne oss med Bergen er at Trondheim har mange av de samme utfordringene som Bergen innen barnevernet.

Figur 8-4 Netto driftsutgifter, beregnet utgiftsbehov og beregnet utgiftskapasitet til barnevern. Trondheim og ASSS-kommunene. Tall i kroner per innbygger.

⁵⁵ Tall for enhetskostnader er eksklusive pensjonsinnskudd og arbeidsgiveravgift.

⁵⁶ Gruppestørrelse er et mål på forholdet mellom antall elevtimer og antall lærertimer. Indikatoren er ment å gi et bilde på hvor mange elever som i gjennomsnitt befinner seg i undervisningssituasjonen til den enkelte lærer.

Figur 8-4 viser at Trondheim har en høy ressursbruk på barnevern. Trondheim har en ressursbruk i kroner per innbygger på barnevern som er 192 kroner høyere enn kommunens beregnede utgiftsbehov til tjenesten (om lag 32 millioner kroner). Til sammenligning hadde ASSS-kommunene en ressursbruk i kroner per innbygger som kun var 52 kroner høyere enn kommunens beregnede utgiftsbehov.

Figur 8-4 viser at Bergen kommune, i likhet med Trondheim, har en ressursbruk på barnevern som er betydelig høyere enn kommunens beregnede utgiftsbehov. Bergen kommune hadde i 2009 en ressursbruk i kroner per innbygger som var 264 kroner høyere enn kommunens beregnede utgiftsbehov. Bergen hadde med andre ord en høyere ressursbruk på barnevern enn Trondheim.

I tabell 8.4 presenteres indikatorer på dekningsgrader og enhetskostnader innenfor barnevernet i Trondheim, Bergen og ASSS-kommunene.

Tabell 8.4 Dekningsgrader og enhetskostnader i barnevernet.

Indikator	Trondheim	ASSS- snittet	Bergen
Andel barn med barnevernstiltak i opprinnelig familie ifht antall innb. 0-17 år	1,6	2,7	2,9
Andel barn med barnevernstiltak utenfor opprinnelige familie ifht antall innb 0-17 år	1,7	1,3	1,5
Andel undersøkelser m. behandlingstid over tre måneder, pst	20,7	20,7	27,2
Netto driftsutgifter per barn i opprinnelig familie	55 148	34 341	44 840
Netto driftsutgifter pr barn utenfor opprinnelig familie	199 171	208 381	218 898

KOSTRA-tall indikerer at Trondheim har en lavere andel barn med tiltak i opprinnelige familie enn ASSS-snittet. Forskjellen mellom Trondheim og ASSS-kommunene er ikke uttrykk for en reell forskjell med hensyn til antall barn som får hjelp i opprinnelige familie av barnevernet, men mer et uttrykk for forskjell i praksis kommunen imellom når det gjelder å fatte enkeltvedtak om tiltak i hjemmet. I Trondheim har man siden 2006/2007 hatt en strategi hvor man har gitt, barnevernfaglig bistand fra forsterket helsestasjon i de bydelsbaserte tiltaksenhetene uten enkeltvedtak. Utgiftene til dette arbeidet belastes kommunehelse. De andre ASSS-kommunene har ikke innført en slik praksis (her fatter man enkeltvedtak også får enklere/lettere tiltak). I KOSTRA er kun barn med enkeltvedtak registrert. Dette medfører at det er vanskelig å bruke KOSTRA-tall direkte til å si noe om hvorvidt Trondheim har en høy eller lav dekningsgrad når det gjelder andel barn som får barnevernstiltak i opprinnelige familie.

Tabell 8.4 viser at Trondheim plasserer flere barn i tiltak utenfor opprinnelige familie enn ASSS-snittet. Den økonomiske kostnaden ved å plassere et barn i tiltak utenfor opprinnelig familie er høy. En stor andel av forskjellene i ressursbruk på barnevernet som ble illustrert i Figur kan forklares med at vi plasserer en høy andel barn i tiltak utenfor opprinnelige familie (for eksempel i fosterhjem eller barnevernsinstitusjon).

Tabell 8.4 indikerer at Trondheim har høye enhetskostnader når det gjelder tiltak i opprinnelig familie og lave enhetskostnader når det gjelder tiltak utenfor opprinnelig familie. Høye enhetskostnader når det gjelder tiltak i opprinnelig familie må ses i sammenheng med at Trondheim har en annen praksis når det gjelder å fatte enkeltvedtak om hjelpetiltak i hjemmet. Trondheim kommune fatter (i motsetning til de andre ASSS-kommunene) kun enkeltvedtak for de tyngste tilfellene, og dette medfører at vi får høyere enhetskostnader enn ASSS-snittet. Samlet har Trondheim i 2009 lavere kostnader enn Bergen i barnevernet på grunn av lavere dekningsgrad for tiltak i opprinnelig familie og lavere enhetskostnader for tiltak utenfor opprinnelig familie. Dette mer enn oppveier at Trondheim har høyere enhetskostnader for tiltak i opprinnelig familie og høyere dekningsgrad for tiltak utenfor opprinnelig familie. Det er gjort nærmere rede for dette i egen sak til

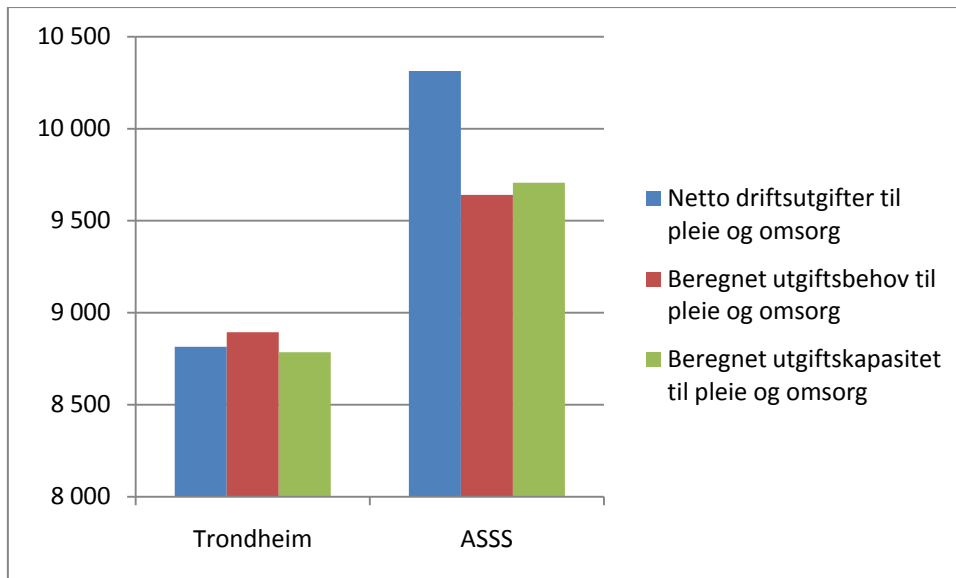
bystyret om kostnadene i barnevernet, som legges fram parallelt med økonomiplanen. Bystyresaken bygger på en analyse fra rådmannen av kostnadsutviklingen i barnevernet i Trondheim sammenlignet med Bergen, Kristiansand, Stavanger og ASSS for perioden 2002-2009 og en komparativ studie, utført av konsulentfirmaet Rambøll, med fokus på mulige årsaker til kostnadsforskjellene i barnevernet mellom Trondheim og de øvrige tre byene som er nevnt ovenfor.

Helse og velferd

I dette avsnittet gjøres det nærmere rede for Trondheims ressursbruk på pleie og omsorg, kommunehelse og sosialhjelp.

Pleie og omsorg

I dette avsnittet ses det nærmere på Trondheims ressursbruk på pleie og omsorg. Trondheims ressursbruk sammenlignes med ressursbruken på landsbasis, og ressursbruken til ASSS-kommunene.

Figur 8-5 Netto driftsutgifter, beregnet utgiftsbehov og beregnet utgiftskapasitet til pleie og omsorg. Trondheim og ASSS-kommunene. Tall i kroner per innbygger.

Figur 8-5 viser at Trondheim har en ressursbruk i kroner per innbygger på pleie- og omsorg som er 79 kroner lavere enn kommunens beregnede utgiftsbehov (om lag 13 millioner kroner). Figuren viser videre at kommunen har en ressursbruk som er om lag på linje med kommunens beregnede utgiftskapasitet (ressursbruken er 5 millioner kroner høyere enn utgiftskapasiteten).

Sammenlignet med ASSS-snittet hadde Trondheim en lav ressursbruk på pleie- og omsorg i 2009. Mens Trondheim hadde en ressursbruk som var 79 kroner lavere enn kommunens beregnede utgiftsbehov, hadde ASSS-kommunene i snitt en ressursbruk som var 674 kroner høyere enn kommunenes beregnede utgiftsbehov. I tabellene under presenteres flere indikatorer på dekningsgrader og enhetkostnader innenfor pleie og omsorg.

Tabell 8.5 Dekningsgrader innenfor pleie og omsorg

Indikator	Trondheim	ASSS- snittet
Mottakere av hjemmetjenester, pr. 1000 innb. 0-66 år	12,0	16,0
Mottakere av hjemmetjenester, pr. 1000 innb. 67-79 år.	66,0	77,0
Mottakere av hjemmetjenester, pr. 1000 innb. 80 år og over.	284,0	335,0
Andel hjemmetjenestemottakere med omfattende bistandsbehov, 67 år og over	10,5	9,6
Andel innbyggere 67-79 år som er beboere på institusjon	2,5	2
Andel innbyggere 80 år og over som er beboere på institusjon	17,6	15,3

Tabell 8.6 Enhetskostnader innenfor pleie og omsorg

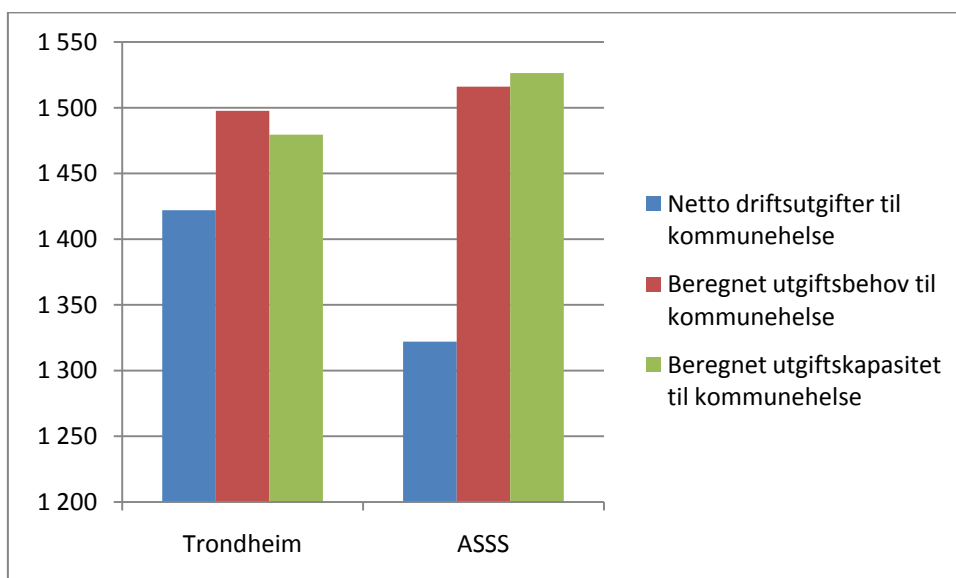
Indikator	Trondheim	ASSS- snitt
Korrigerte brutto driftsutgifter pr mottaker av kjernetjenester til hjemmeboende	154 260	147 082
Korrigerte brutto driftsutgifter, pleie i institusjon, per kommunale plass	631 610	795 012
Korrigerte brutto driftsutgifter, botilbud i institusjon, per kommunale plass	114 105	101 420

Tabell 8.6 viser at Trondheim har en lavere dekningsgrad enn ASSS-kommunene når det gjelder mottakere av hjemmetjenester. Av de som mottar hjemmetjenester har Trondheim en høyere andel brukere med et omfattende bistandsbehov. Det kan være uttrykk for at Trondheim har en høyere terskel enn andre kommuner når det gjelder å gi hjemmetjenester. Trondheim kommune har en høyere institusjonsdekning enn ASSS-snittet. Mens 17,6 prosent av innbyggere over 80 år er beboer på institusjon i Trondheim, er tilsvarende tall for ASSS-snittet 15,3 prosent.

Tabell 8.6 viser at Trondheim har høyere kostnader per mottaker av kjernetjenester til hjemmeboende enn ASSS-kommunene. Dette kan ha sammenheng med at Trondheim har en høyere terskel for å tilby hjemmetjenester, og at mottakerne av hjemmetjenester dermed har et større hjelpebehov. Trondheim kommune har betydelig lavere enhetskostnader enn ASSS-kommunene når det gjelder pleie i institusjon. Trondheim har noe høyere kostnader knyttet til institusjonslokaler enn ASSS-kommunene. Det er gjort nærmere rede for kommunens lokalkostnader i avsnittet om eiendomsforvaltning.

Kommnehelse

I dette avsnittet ses det nærmere på Trondheims ressursbruk på kommunehelsetjenesten. Trondheims ressursbruk sammenlignes med ressursbruken på landsbasis, og ASSS-kommunenes ressursbruk.

Figur 8-6 Netto driftsutgifter, beregnet utgiftsbehov og beregnet utgiftskapasitet til kommunehelsetjenesten. Trondheim og ASSS-kommunene. Tall i kroner per innbygger.

Figur 8-6 viser at Trondheim har en ressursbruk i kroner per innbygger på kommunehelse som er 76 kroner lavere enn kommunens beregnede utgiftsbehov (om lag 13 millioner kroner) og 58 kroner lavere enn kommunens beregnede utgiftskapasitet (om lag 10 millioner kroner). Trondheim kommune har med andre ord en lav ressursbruk på kommunehelsetjenesten sammenlignet med landsgjennomsnittet. Sammenlignet med ASSS-kommunene har imidlertid Trondheim kommune en høy ressursbruk på kommunehelsetjenesten. Mens Trondheim har en ressursbruk i kroner per innbygger som er 76 kroner lavere enn kommunenes beregnede utgiftsbehov, har ASSS-kommunene en ressursbruk som er 194 kroner lavere enn kommunens beregnede utgiftsbehov.

I tabell 8.7 presenteres flere indikatorer på kommunens ressursbruk på kommunehelsetjenesten. Tabellen viser at Trondheim har en høyere ressursbruk på forebygging, helsestasjons og skolehelsetjenesten enn ASSS-kommunene. Dette har sammenheng med at Trondheim har en annen praksis enn de øvrige ASSS-kommunene med å gi barnevernfaglig hjelp og bistand til barn og familier fra forsterket helsestasjon i de bydelsbaserte tiltaksenhetene uten at det fattes barnevernvedtak.

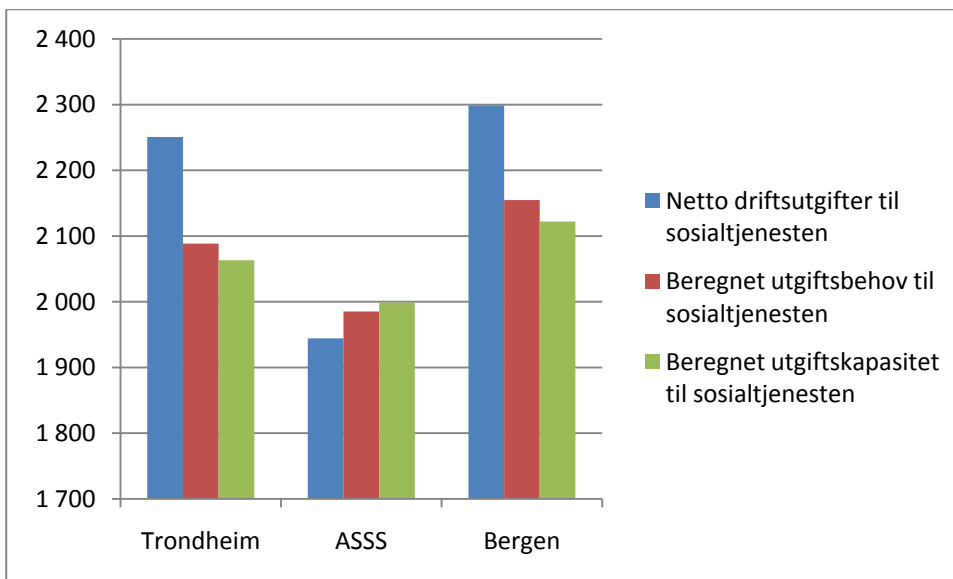
Trondheim har også en noe høyere ressursbruk på diagnose, behandling og rehabilitering. Trondheim har lavere dekningsgrad enn ASSS-kommunene når det gjelder helsesøster-, lege- og fysioterapiårsverk per innbygger.

Tabell 8.7 Dekningsgrader og enhetskostnader innenfor kommunehelsetjenesten.⁵⁷

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Brutto driftsutgifter i kroner per innbygger, kommunehelsetjenesten	1 723	1 655
Brutto driftsutgifter til forebygging, helsestasjons- og skolehelsetjenesten pr innbygger 0-20 år	1 364	1 224
Brutto driftsutgifter til forebyggende helsearbeid pr innbygger	127	132
Brutto driftsutgifter til diagnose, behandling og rehabilitering per innb	1 243	1 190
Helsesøsterårsverk pr 10 000 innbyggere 0-5 år	42,3	51,5
Legeårsverk per 1000 innbygger, kommunehelsetjenesten	8,3	9,0
Fysioterapiårsverk per 10 000 innbyggere, kommunehelsetjenesten	7,9	8,7
Gjennomsnittlig listelengde	1 343	1 328

Sosialtjenesten

I dette avsnittet ses det nærmere på Trondheims ressursbruk på sosialtjenesten. Trondheims ressursbruk sammenlignes med ressursbruken på landsbasis, ressursbruken til ASSS-kommunene og med ressursbruken til Bergen. Årsaken til at vi også har valgt å sammenligne oss med Bergen er det er grunn til å anta at Trondheim har mange av de samme utfordringene som Bergen når det gjelder utfordringer knyttet til sosialtjenesten.

Figur 8-7 Netto driftsutgifter, beregnet utgiftsbehov og beregnet utgiftskapasitet til sosialtjenesten. Trondheim og ASSS-kommunene. Tall i kroner per innbygger.

Figur 8-7 viser at Trondheim har en høy ressursbruk på sosialtjenesten. Trondheim har en ressursbruk i kroner per innbygger på sosialtjenesten som er 162 kroner høyere enn kommunens beregnede utgiftsbehov til tjenesten (om lag 27 millioner kroner). Til sammenligning hadde ASSS-kommunene en ressursbruk i kroner per innbygger som var 41 kroner lavere enn kommunens beregnede utgiftsbehov til tjenesten. Figur viser at Bergen kommune, i likhet med Trondheim, har en ressursbruk på sosialtjenesten som er betydelig høyere enn kommunens beregnede utgiftsbehov til tjenesten. Bergen kommune hadde i 2009 en ressursbruk i kroner per innbygger som var 144 kroner høyere enn kommunens beregnede utgiftsbehov.

⁵⁷ Tall for utgifter er eksklusive pensjonsinnskudd og arbeidsgiveravgift.

I tabell 8.8 presenteres flere indikatorer på kommunenes ressursbruk på sosialtjenesten. Tabellen viser at Trondheim har en høyere andel sosialhjelpsmottakere enn ASSS-snittet, men en lavere andel enn Bergen. Gjennomsnittlig utbetaling per stønadsmåned er lavere i Trondheim enn blant ASSS-kommunene, men noe høyere enn hva den er i Bergen. Trondheim har en høyere andel mottakere av kvalifiseringsstønad enn Bergen.

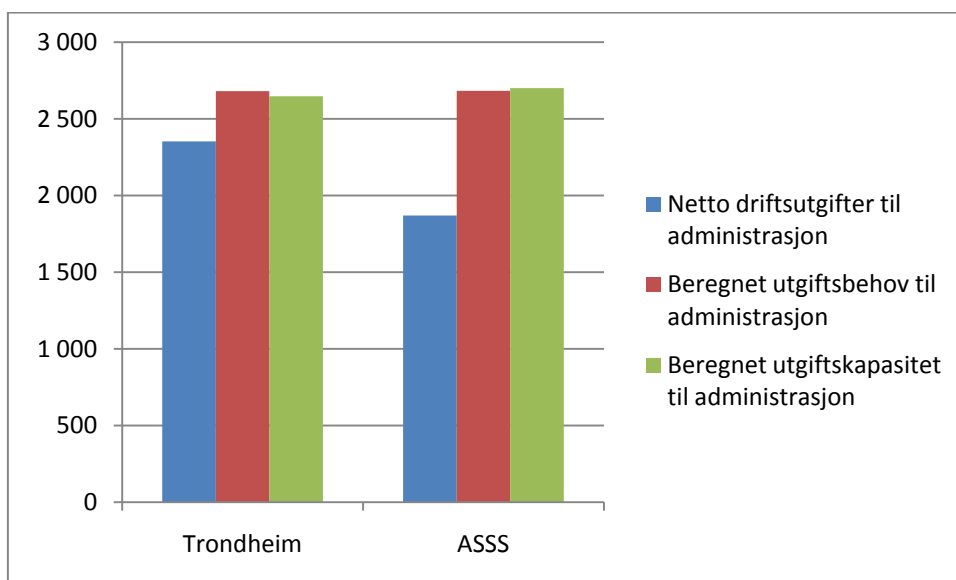
Tabell 8.8 Dekningsgrader og enhetskostnader innenfor sosialtjenesten

Indikator	Trondheim	Bergen	ASSS-snitt
Andelen sosialhjelpsmottakere i forhold til innbyggere i alderen 20-66 år	3,77	4,3	3,70
Årsverk i sosialtjenesten per 1000 innbygger	1,74	1,65	1,32
Gjennomsnittlig utbetaling per stønadsmåned	6 995	6867	7 937
Mottakere av kvalifiseringsstønad per 1000 innbyggere 20-66 år	4,5	3,4	-
Brutto driftsutgifter til kvalifiseringsprogrammet pr innbygger	288	221	156

Kommunal administrasjon

I dette avsnittet ses det nærmere ressursbruk på Trondheims ressursbruk på kommunal administrasjon. Trondheims ressursbruk sammenlignes med ressursbruken på landsbasis og med ASSS-kommunenes ressursbruk.

Figur 8-8 viser Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk, beregnede utgiftsbehov og beregnede utgiftskapasitet til kommunal administrasjon. Driftsutgifter til administrasjon er i denne sammenheng definert til å være driftsutgifter til: politisk styring (funksjon 100), kontroll og revisjon (funksjon 110), administrasjon (funksjon 120), eiendomsforvaltning (funksjon 121) og administrasjonslokaler (funksjon 130).

Figur 8-8 Netto driftsutgifter, beregnet utgiftsbehov og beregnet utgiftskapasitet til administrasjon. Trondheim og ASSS-kommunene. Tall i kroner per innbygger.

Figur 8-8 viser at Trondheim har en ressursbruk i kroner per innbygger på administrasjon som er 327 kroner lavere enn kommunens beregnede utgiftsbehov (om lag 55 millioner kroner). Trondheim kommune har med andre ord en lav ressursbruk på administrasjon sammenlignet med landsgjennomsnittet. Sammenlignet med ASSS-kommunene har imidlertid Trondheim kommune en høy ressursbruk på administrasjon. Mens Trondheim har en ressursbruk i kroner per innbygger som er 327 kroner lavere enn kommunenes beregnede utgiftsbehov, har ASSS-kommunene en ressursbruk som er 813 kroner lavere enn kommunens beregnede utgiftsbehov.

Tabell 8.9 Ressursbruk på kommunal administrasjon. Trondheim og ASSS-kommunene. Tall i kroner per innbygger.

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Korrigerte brutto driftsutgifter på politisk styring (funksjon 100)	194	199
Korrigerte brutto driftsutgifter på kontroll og revisjon (funksjon 110)	62	48
Korrigerte brutto driftsutgifter på administrasjon (funksjon 120)	1 820	1 959
Korrigerte brutto driftsutgifter på eiendomsforvaltning (funksjon 121)	381	121
Korrigerte brutto driftsutgifter på administrasjonslokaler (funksjon 130)	174	237

Tabell 8.9 viser at Trondheim har en ressursbruk som er høyere enn ASSS-snittet til kontroll og revisjon og eiendomsforvaltning. Trondheim har en ressursbruk som er lavere enn ASSS-snittet til administrasjon og administrasjonslokaler. Kommunens ressursbruk på politisk styring er om lag på linje med ASSS-snittet.

Tabell 8.9 viser at hovedårsaken til at Trondheim har en samlet ressursbruk på administrasjon som er høyere enn ASSS-kommunene (jf tabell 8.9) er at Trondheim har høye registrerte utgifter til eiendomsforvaltning. Mens Trondheims korrigerte brutto driftsutgifter til eiendomsforvaltning utgjør 381 kroner per innbygger, utgjør ASSS-kommunenes ressursbruk i gjennomsnitt 121 kroner per innbygger. 2008 var første året hvor kommunene ble bedt om å skille ut forvaltningsutgifter på en egen funksjon (funksjon 121). Erfaringsmessig er datakvaliteten på nye funksjoner ikke god nok i de første årene. På en ASSS-samling for eiendomsforvaltning i april 2010 kom det også fram at det er store variasjoner mellom ASSS-kommunene når det gjelder hvilke utgifter man fører på funksjon 121. KOSTRA-tall for 2009 viser også at utgiftene varierer fra 4 kroner per innbygger i Tromsø til 381 kroner per innbygger i Trondheim. Samlet medfører dette at KOSTRA-tallene for 2009 ikke gir oss noe grunnlag for å si noe om hvorvidt Trondheim har høye eller lave utgifter til eiendomsforvaltning sammenlignet med andre kommuner.

Byutvikling

Det er enda ikke utviklet noen kostnadsnøkkel som sier noe om variasjoner i kommunenes utgiftsbehov til områdene innenfor byutvikling. Det medfører at vi ikke har mulighet til å sammenligne Trondheims ressursbruk innenfor dette området med kommunens beregnede utgiftsbehov.

Eiendomsforvaltning

I dette avsnittet sammenlignes Trondheims ressursbruk på eiendomsforvaltning med ressursbruken til ASSS-kommunene. Analysen er avgrenset til en analyse av ressursbruken på administrasjonslokaler, barnehagelokaler, skolelokaler og institusjonslokaler (pleie- og omsorg).

Det er viktig å være oppmerksom på at det er noe usikkerhet knyttet til datakvaliteten når det gjelder nøkkeltall for eiendomsforvaltning. Det har blant annet sammenheng med at man tidligere ikke hadde et eget ASSS-nettverk for eiendomsforvaltning. Det er derfor usikkert om ASSS-kommunene har hatt en omforent forståelse om hvordan utgifter til eiendomsforvaltning skal fordeles mellom ulike funksjoner og arter i KOSTRA. Man må derfor være forsiktig med å trekke bastante konklusjoner med utgangspunkt i analysene som presenteres i dette avsnittet. Det er nå etablert et ASSS-nettverk for eiendomsforvaltning. Det er derfor grunn til å anta at datakvaliteten vil bli bedre i løpet av de neste årene.

Tabell 8.10 viser indikatorer på Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk på kommunal eiendomsforvaltning i 2008. Tabellen viser at Trondheim har en ressursbruk som er høyere enn ASSS-snittet på barnehagelokaler, skolelokaler og institusjonslokaler. Det er kun når det gjelder

ressursbruken på administrasjonslokaler at Trondheim har en ressursbruk som er lavere enn ASSS-snittet.

Tabell 8.10 Indikatorer på ressursbruken innenfor eiendomsforvaltning. Trondheim og ASSS-kommunene. Tall i kroner per innbygger. ⁵⁸

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Korr brutto driftsutgifter på administrasjonslokaler i kroner per innb	174	237
Korr brutto driftsutgifter på barnehagelokaler i kroner per barn med barnehageplass	9 952	8 689
Korr brutto driftsutgifter på skolelokaler i kroner per elev	14 249	13 615
Korr brutto driftsutgifter på institusjonslokaler i kroner per institusjonsplass	114 105	101 420

Det største potensialet for kostnadsbesparelser og miljøgevinster innen eiendomsforvaltning ligger antakeligvis innenfor arealeffektivisering (NOU 2004:22). Arealeffektivitet kan bl.a. oppnås ved økt bevissthet på sambruk, flerbruk og bruksintensitet av de lokalene man har. Kommunene har i 2008, for første gang, rapportert inn areal på utvalgte formålsbygg til SSB. Dette gjør at vi nå har mulighet til å si noe om Trondheims arealeffektivitet i forhold til ASSS-kommunenes arealeffektivitet. Tabell viser kvadratmeter areal per bruker av kommunale formålsbygg i Trondheim og i ASSS-kommunene. Tabellen indikerer at Trondheim har en noe lavere arealeffektivitet enn ASSS-kommunene til skole, og en noe høyere arealeffektivitet når det gjelder institusjonslokaler. Trondheim har samme arealeffektivitet som ASSS-snittet når det gjelder barnehagelokaler.

Tabell 8.11 Kvadratmeter areal per bruker av kommunale formålsbygg. Trondheim og ASSS-snittet.

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Kvadratmeter areal barnehagelokaler per barnehageplass	6,5	6,5
Kvadratmeter areal skolelokaler per elev	17,3	15,6
Kvadratmeter areal institusjonslokaler per institusjonsplass	103,9	108,4

Tabell 8.11 viser kommunens ressursbruk per kvadratmeter areal i kommunale formålsbygg. Tabellen viser at Trondheim har en høyere ressursbruk per kvadratmeter enn ASSS-snittet til barnehagelokaler og institusjonslokaler. Vi har en lavere ressursbruk per kvadratmeter enn ASSS-snittet til skolelokaler.

Tabell 8.12 Korrigerte brutto driftsutgifter per kvadratmeter areal i kommunale formålsbygg. Trondheim og ASSS-snittet.

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Korr. brutto driftsutgifter per kvadratmeter areal barnehagelokaler	1 539	1 332
Korr. brutto driftsutgifter per Kvadratmeter areal skolelokaler	825	871
Korr. brutto driftsutgifter per kvadratmeter areal institusjonslokaler	1 098	935

Kommunale boliger

I dette avsnittet ses det nærmere på Trondheims ressursbruk på kommunale boliger. Trondheims ressursbruk sammenlignes med ressursbruken til ASSS-kommunene og med ressursbruken til Bergen. Årsaken til at vi også har valgt å sammenligne oss med Bergen er det er grunn til å anta at Trondheim har mange av de samme utfordringene som Bergen når det gjelder utfordringer knyttet til behovet for kommunale boliger.

⁵⁸ Tall for utgifter er eksklusive pensjonsinnskudd og arbeidsgiveravgift.

Tabell 8.13 Kommunale boliger: Dekningsgrader og enhetskostnader. Trondheim, Bergen og ASSS-kommunene.⁵⁹

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet	Bergen
Korr. brutto driftsutgifter per kommunalt eide bolig	59 262	49 044	45 050
Kommunalt disponerte boliger per 1000 innbyggere	26	20	20
Antall søknader per 1000 innbyggere	15	7	6
Andelen nye søknader	51	61	71
Andel søkere som har fått avslag på kommunal bolig	33	46	41
Andel nyinnflyttede som er flyktninger	31	19	25
Andel nyinnflyttede med behov for tilrettelagt bolig	13	29	32
Andel nyinnflyttede med psykiske lidelser	16	11	11
Andel nyinnflyttede rusmiddelmissbrukere	10	11	11
Andel nyinnflyttede rusmiddelmissbrukere med psyk. lidelser	4	3	2
Andel nyinnflyttede med andre problemer	26	24	18

Trondheim kommune har en høyere ressursbruk på kommunale boliger enn ASSS-kommunene og enn Bergen. Dette har dels sammenheng med at vi har en høyere dekningsgrad og dels med at vi har høyere kostnader per bolig.

Tabell 8.13 viser at det er noe variasjon mellom Trondheim og ASSS-kommunene når det gjelder hvilke grupper som får en kommunal bolig. I Trondheim er den største andel av nyinnflyttede flyktninger. 31 prosent av de nyinnflyttende i kommunal bolig er flyktninger i Trondheim. Tilsvarende tall for ASSS-kommunene og Bergen er henholdsvis 19 og 25 prosent. Blant ASSS-kommunene og Bergen er den største andel av nyinnflyttende personer med behov for tilrettelagt bolig (henholdsvis 29 og 32 prosent). I Trondheim er det kun 13 prosent av de nyinnflyttende som har behov for tilrettelagt bolig.

Samferdsel

I KOSTRA presenteres flere indikatorer på kommunenes ressursbruk på samferdsel, blant annet driftsutgifter til samferdsel i kroner per innbygger og driftsutgifter per kilometer vei. Det kan imidlertid reises spørsmål ved om tallene for driftsutgifter til samferdsel har god nok kvalitet til at de kan brukes i analyser. Det har blant annet sammenheng med at tallene inneholder utgifter og inntekter knyttet til å drive kommunale parkeringsordninger. For noen kommuner, blant annet Trondheim, inneholder tallene også utgifter og inntekter knyttet til ordninger med piggdekkgebyr. En annen problemstilling er utgifter til drift versus investeringer. I kommuneregnskapet skal vedlikehold føres i driftsregnskapet, mens påkostninger skal føres i investeringsregnskapet. Skillet mellom investerings- og driftsregnskapet er imidlertid ikke alltid like enkelt å fastsette, noe som medfører at det kan være ulik føringspraksis mellom kommunene. Samlet medfører dette at det med utgangspunkt i KOSTRA kan være vanskelig å si noe eksakt om hvor mye mer/mindre Trondheim bruker på samferdsel i forhold til ASSS-kommunene. Vi har likevel valgt å presentere noen indikatorer på Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk på samferdsel.

Tabell 8.14 Dekningsgrader og produktivitet. Samferdsel.

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Lengde kommunale veier og gater i km pr. 1 000 innbygger	3,2	4
Private veier det ytes kommunalt tilskudd til. Pst.	3,1	1,3
Gang- og sykkelvei i km som er et kommunalt ansvar pr. 10 000 innb.	9,0	8,0
Brutto driftsutgifter til samferdsel pr km vei	489 170	335 174
Brutto driftsutgifter til samferdsel per innbygger	1 583	1 346

⁵⁹ Tall for utgifter er eksklusive pensjonsinnskudd og arbeidsgiveravgift.

Tabell 8.14 viser at lengden kilometer vei per innbygger er lavere i Trondheim enn i ASSS-kommunene. Tabellen viser videre at Trondheim har høyere brutto driftsutgifter per kilometer vei og per innbygger enn ASSS-kommunene. Det er store variasjoner mellom ASSS-kommunene når det gjelder utgifter per kilometer vei. Utgiftene varierer fra 170 723 kroner per kilometer i Fredrikstad til 555 687 kroner per kilometer i Kristiansand.

En medvirkende årsak til at Trondheim har høyere utgifter per kilometer vei kan være at Trondheim siden høsten 2001 har hatt avgift på bruk av piggdekk. Da ordningen ble innført ble det forutsatt at standarden på vinterveiene skulle økes, blant annet gjennom økt beredskap, måking, strøying, salting, renhold og innkjøp av maskinelt utstyr.

Kultur, kirke og idrett

I dette avsnittet gis det en kort beskrivelse av Trondheim og ASSS-kommunenes ressursbruk på kultur, kirke og idrett i 2008.

Tabell 8.15 Ressursbruk på kultur og idrett. Tall i kroner per innbygger.

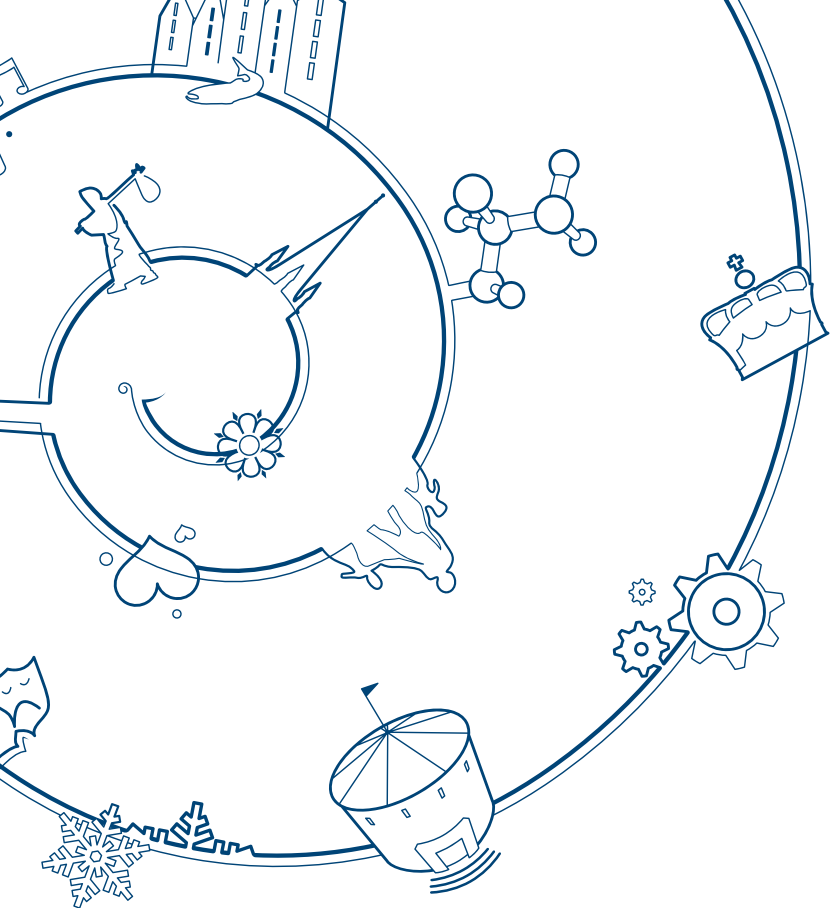
Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Brutto driftsutgifter til aktivitetstilbud til barn og unge per innb. 0-17 år	997	919
Brutto driftsutgifter på folkebibliotek i kroner per innb.	199	188
Brutto driftsutgifter på museer i kroner per innb.	35	82
Brutto driftsutgifter på kunstformidling i kroner per innb.	312	270
Brutto driftsutgifter på idrett og tilskudd til andres idrettsanlegg	185	235
Brutto driftsutgifter på kommunale idrettsbygg og andre idrettsanlegg	330	453

Tabell 8.15 viser at Trondheim har en høyere ressursbruk enn ASSS-kommunene på aktivitetstilbud til barn og unge, folkebibliotek og kunstformidling. Trondheim har en lavere ressursbruk enn ASSS-kommunene på museer og idrett.

Tabell 8.16 Ressursbruk på kirke, andre religiøse formål og kirkegårder, gravlunder og krematorier.

Indikator	Trondheim	ASSS-snittet
Brutto driftsutgifter på den norske kirke per innb.	270	403
Brutto driftsutgifter på andre religiøse formål per innb.	32	47
Brutto driftsutgifter på kirkegårder, gravlunder og krematorier per innb.	83	71

Tabell 8.16 viser at Trondheim har en betydelig lavere ressursbruk på kirke enn ASSS-kommunene. Mens Trondheim brukt 270 kroner per innbygger på kirken i 2009, var gjennomsnittlig ressursbruk blant ASSS-kommunene 403 kroner per innbygger. Trondheims ressursbruk på andre religiøse formål er også noe lavere enn gjennomsnittlig ressursbruk i ASSS-kommunen. Trondheim har noe høyere utgifter enn ASSS-kommunene på kirkegårder, gravlunder og krematorier.

Adresse:
Trondheim kommune
Rådmannen
Postboks 2300, Sluppen
7004 Trondheim

Tlf.: 72 54 00 00

Budsjettefte nr 1/2011

